

JULIAN JAROSZEWSKI

RUCH SPORTOWY W POLICJI PAŃSTWOWEJ
W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
W LATACH 1919-1939

**Ruch sportowy w Policji Państwowej
w województwie łódzkim
w latach 1919-1939**

Julian Jaroszewski

**Ruch sportowy w Policji Państwowej
w województwie łódzkim
w latach 1919-1939**

Poznań – Konin 2024

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

Zdjęcie na grzbiecie pochodzi
z Narodowego Archiwum Cyfrowego

Recenzja naukowa:
dr hab. Piotr Gołdyn

Copyright by:
Julian Jaroszewski

Copyright by:
Wydawnictwo Rys
Wydawnictwo Akademii Nauk Stosowanych w Koninie

Redakcja i korekta:
Sebastian Surendra
Marek Urbaniak

Wydanie I
Poznań – Konin 2024

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Projekt finansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez
Ministra Edukacji i Szkolnictwa Wyższego
w ramach Programu „Doskonała nauka II”
na podstawie umowy nr MONOG/SP/0005/2023/01
nazwa projektu
„Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919-1939”

ISBN 978-83-68006-29-2
ISBN 978-83-65038-56-2

DOI 10.48226/978-83-68006-29-2

Wydawnictwo Rys
Dąbrówka, ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80
e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Wydawnictwo
Akademii Nauk Stosowanych w Koninie
ul. Przyjaźni 1
62-510 Konin
tel. 63 249 72 09
e-mail: wydawnictwo@konin.edu.pl

Spis treści

Wstęp	7
1. Ruch sportowy w Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej	13
1.1. Organizacja ruchu sportowego w Policji Państwowej w latach 1919-1939	13
1.2. Ogólnopolskie zawody sportowe Policji Państwowej	26
1.3. Sukcesy sportowe policjantów na poziomie regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym	45
2. Geneza i organizacja policyjnego ruchu sportowego w województwie łódzkim....	51
3. Osiągnięcia w wybranych dyscyplinach sportu	67
3.1. Boks	69
3.2. Gry zespołowe	73
3.2.1. Koszykówka	73
3.2.2. Piłka nożna.....	74
3.2.3. Piłka siatkowa.....	76
3.3. Jeździectwo	81
3.4. Kolarstwo.....	86
3.5. Lekkoatletyka.....	97
3.6. Pływanie.....	115
3.7. Policyjny wielobój sportowy	124
3.8. Wioślarstwo	127
3.9. Strzelectwo.....	138
3.10. Szermierka	151
3.11. Zapasy	168
3.12. Zawody marszowe	170
4. Udział reprezentacji okręgu II w ogólnopolskich zawodach sportowych Policji Państwowej.....	179
Zakończenie	215
Bibliografia	221
Indeks skrótów	225
Summary	227
Indeks osób	229

Wstęp

Zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, ochrona ich mienia, utrzymanie porządku publicznego oraz przestrzeganie norm prawnych są jednymi z podstawowych funkcji państwa. Jeszcze przed odzyskaniem niepodległości przez Rzeczpospolitą na jej przyszłym obszarze funkcjonowały różne formacje odpowiedzialne za tę sferę życia społecznego, m.in. Straż Obywatelska, Milicja Ludowa czy Policja Komunalna. W odrodzonym państwie polskim z dwóch koncepcji stworzenia organizacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, tj. formacji samorządowych lub ogólnopaństwowej, ostatecznie zwyciężyła ta druga. 24 lipca 1919 roku Sejm Ustawodawczy przyjął ustawę o Policji Państwowej (PP)¹. Niespełna dwa tygodnie później, 2 sierpnia 1919 roku, Sejm przyjął ustawę wyodrębniającą z ziem Królestwa Polskiego pięć województw, m.in. łódzkie². Struktura organizacyjna PP dostosowana była do podziału administracyjnego kraju. Na terenie województwa łódzkiego powołano Komendę Okręgu Łódzkiego Policji Państwowej (od 1924 roku Komenda Wojewódzka PP³), której podlegało 13 komend powiatowych oraz Komenda PP miasta Łodzi. Będąc jednolitym organem, PP obejmowała wszystkie dziedziny bezpieczeństwa. Wymagało to wysokiej fachowości korpusu policyjnego. Kandydaci ubiegający się o służbę w tej formacji musieli spełnić kilka warunków: posiadać obywatelstwo polskie, „nieskazitelną przeszłość”, być w wieku od 23 do 45 lat, posiadać umiejętność mówienia i pisanie w języku polskim oraz znać podstawy liczenia, jak również charakteryzować się „zdrową i silną budową ciała oraz wzrostem odpowiednim”⁴. Wielogodzinna służba policjantów, niejednokrotnie trwająca do 12 godzin, wymagała zarówno właściwego wyszkolenia, jak i odpowiednich umiejętności oraz sprawności fizycznej. W trosce o odpowiednie przygotowanie fizyczne funkcjonariuszy w programach szkół policyjnych ujęto m.in. szkolenie z zakresu musztry i ćwiczeń fizycznych. Na terenie województwa łódzkiego w 1920 roku zorganizowano trzy szkoły okręgowe, jedną dla przodowników (Łódź) i dwie dla posterunkowych (Łódź, Piotrków Trybunalski). W następnym roku utworzono kolejne szkoły dla posterunkowych w Kaliszu i Słupcy. Po 1928 roku nastąpiła redukcja szkół policyjnych w Polsce, pozostawiono szkoły w Mostach Wielkich, Piaskach k. Sosnowca i Żyrardowie. Od 1935 roku funkcjonowała tylko szkoła policyjna w Mostach Wielkich⁵. Program szkolenia w szkołach policyjnych dla przodowników przewidywał w 1928 roku prowadzenie zajęć z musztry i ćwiczeń

¹ Ustawa z dnia 24 lipca 1919 roku o policji państwowej, art. 2, art. 26, pkt 4, s. 639 (Dziennik Praw Państwa Polskiego 1919, nr 61, poz. 363).

² A. Stebelski, *Przeszłość administracyjna ziem województwa łódzkiego*, „Rocznik Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego” 1928, s. 42.

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o reorganizacji okręgowych komend policji państwowej (Dziennik Ustaw nr 114 z 1924 roku, poz. 1014).

⁴ Ustawa o policji państwowej, art. 2, art. 26, pkt 4, s. 639.

⁵ P. Zawilski, *Powstanie i organizacja Policji Państwowej w województwie łódzkim 1919-1939*, „Rocznik Łódzki” 1994, t. XLI, s. 98; K. Bedyński, *Z dziejów Państwowej Policji w Kaliszu 1918-1944 (1956)*, „Rocznik Kaliski” 2019, t. XLV, s. 58.

fizycznych w wymiarze 192 godzin, natomiast dla szeregowych 120 godzin⁶. Szkoły policyjne były także miejscem propagującym różne dyscypliny sportowe wśród swoich adeptów. Zapoczątkowane szkolenie fizyczne w szkołach policyjnych kontynuowały komendy i komisariaty, które organizowały specjalne szkolenia. W czasie wolnym od służby policjanci podejmowali różne formy aktywności fizycznej w stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych i klubach sportowych. Bardzo często wspomagani organizacyjnie i szkoleniowo przez lokalne środowisko sportowe propagowali aktywność ruchową wśród policjantów.

Dzieje PP w latach 1919-1939 zostały zbadane nierównomiernie. Powstało wiele prac traktujących o Policji Państwowej okresu międzywojnia. Są to przede wszystkim opracowania z zakresu bezpieczeństwa, monografie o charakterze historycznym, politologicznym czy analizujące ustrój PP z perspektywy czysto prawniczej⁷. W literaturze problematyka ruchu sportowego policjantów w latach 1919-1939 zajmuje wyjątkowo skromne miejsce. Spowodowane jest to tym, że zagadnienie dziejów sportu w PP w ujęciu syntetycznym rzadko było przedmiotem oddzielnych badań. Zwykle problematykę tę poruszano niejako przy okazji badań nad dziejami Policji Państwowej. Wyjątkiem są publikacje J. Dworzeckiego, *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach 1924-1939*, „Policja” 2006, nr 2, s. 118-131; *Kluby Sportowe Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Teka Komisji Historycznej” 2006, vol. III, s. 222-232, B. Sprengela, *Sport w Policji Państwowej w Płocku*, „Notatniki Płockie” 2003, 48/3, s. 29-33, J. Sowcy, *Śląskie i państwowe kluby policyjne w Polsce w latach 1922-1939*, „Dialog Intercultural Polono-Moldovenesc” 2017, vol. IV, nr 3, s. 240-273, oraz M. Nowaka, *The Face of Sport in the Polish State Police in the Interwar Period*, „Internal Security” 2019, s. 91-100. Działalność sportową poruszano także przy okazji badań nad dziejami Policji Państwowej w poszczególnych województwach – należy wymienić publikacje R. Litwińskiego, *Policja Państwowa w województwie lubelskim w latach 1919-1939*, Lublin 2001, S. Kozdrowskiego, *Wychowanie fizyczne w Policji Państwowej województwa śląskiego (1922-1939). Wybrane zagadnienia*, „Zagadnienia Społeczne” 2014, nr 1, s. 207-229, O. Razyhrayeva, *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, Instytut Pamięci Narodowej 2019. Stan badań dotyczących sportu funkcjonariuszy PP w województwie łódzkim w II Rzeczypospolitej jest znikomy. Jedyne źródłem informacji o aktywności sportowej policjantów są prace Jarosława Olbrychowskiego, *Policyjne Kluby Sportowe II RP województwa łódzkiego*, „Policja Łódzkie” 2017, nr 9, s. 16-19; *II Okręg Łódzki*

⁶ Monitor Polski, 10 sierpnia 1928, nr 183, poz. 398.

⁷ A. Misiuk, *Policja Państwowa (1919-1939). Powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996; R. Litwiński, *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010; B. Sprengel, *Policja Państwowa a organ władzy publicznej w polityce ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce w latach 1918-1939*, Toruń 2011; M. Mączyński, *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej. Organizacyjno-prawne podstawy funkcjonowania*, Kraków 1997; P.K. Marszałek, *Prawo Policji państwowej w II Rzeczypospolitej 1915-1945. Wybór źródeł*, Lublin 2009.

Policji Państwowej, „Kwartalnik Policyjny” 2018, nr 4, s. 47-52. Publikacje mają charakter popularnonaukowy i są przyczynkami do podjęcia szczegółowych badań w celu całościowego opracowania dziejów ruchu sportowego Policji Państwowej województwa łódzkiego w latach 1919-1939. Nadzwyczaj skromny dorobek historiografii, która w sposób syntetyczny podejmowałaaby problematykę ruchu sportowego PP w województwie łódzkim w II Rzeczypospolitej, oraz zainteresowanie łódzką kulturą fizyczną zachęcały autora do zajęcia się tą problematyką. Pewną inspirację stanowiły pojawiające się w mediach społecznościowych pamiątki po sportowych wydarzeniach, publikowane przez następców bohaterów tych wydarzeń. Celem pracy jest ukazanie dziejów ruchu sportowego w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919-1939. Autor pragnął udzielić jak najbardziej wyczerpujących odpowiedzi na postawione problemy badawcze, dotyczące dziejów ruchu sportowego wśród policjantów województwa łódzkiego. Obejmowały one czynniki determinujące rozwój sportu w środowisku Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919-1939, wpływ rozkazów i zarządzeń Komendy Głównej i Wojewódzkiej PP, specyfikę rozwoju poszczególnych dyscyplin w poszczególnych regionach oraz rolę lokalnych tradycji sportowych w rozwoju ruchu sportowego. Starano się także ukazać najpopularniejsze dyscypliny sportowe uprawiane przez policjantów województwa łódzkiego oraz sukcesy policyjnych sportowców w zawodach rozgrywanych na poziomie regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym. Tezy pracy odnoszą się do lat 1919-1939, czyli okresu II Rzeczypospolitej. Początek omawianego okresu – rok 1919 – wiąże się z utworzeniem województwa łódzkiego oraz powołaniem Policji Państwowej, koniec – z wybuchem II wojny światowej i załamaniem się II Rzeczypospolitej we wrześniu 1939 roku. Granice okręgów PP pokrywały się z wojewódzkimi, terytorialnie zakres pracy wyznaczają granice województwa łódzkiego.

Niniejsza praca ma charakter źródłowy. Duża część wykorzystanych w niej materiałów pochodzi ze zbiorów Archiwum Akt Nowych w Warszawie (Komenda Główna Policji Państwowej). Kwerenda wykazała, że materiały dotyczące sportu w PP są bardzo rozproszone, istnieją także luki wynikające najprawdopodobniej ze zniszczeń wojennych. Zachowane materiały dokumentują działania władz policyjnych w zakresie sportu, wskazują cele wyznaczone aktywności fizycznej oraz wyniki rywalizacji sportowej uzyskane podczas zawodów ogólnopolskich w latach 1926-1929. Podjęciu nowych ustaleń i uzyskaniu nieznanych dotychczas informacji sprzyjała kwerenda przeprowadzona w archiwach państwowych o lokalnym zasięgu, tj. w Archiwum Państwowym w Kaliszu (Akta m. Kalisza, Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kaliszu), Archiwum Państwowym w Koninie (Policja Państwowa w powiecie konińskim, kolskim i słupeckim), Archiwum Państwowym w Łodzi (Biblioteka, Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Łodzi, Polska YMCA w Łodzi, Urząd Wojewódzki Łódzki w Łodzi 1918-1939), Archiwum Państwowym w Sieradzu (Powiatowa Komenda Policji Państwowej w Wieluniu). Mają one dużą wartość, albowiem pozwalają zapoznać się z zarządzeniami Komendanta Wojewódzkiego i Powiatowych PP, działalnością Komitetu Wojewódzkiego i Powiatowych Wychowania Fizycznego, policyjnych klubów sportowych okręgu II oraz wyniki rywalizacji sportowej na poziomie województwa i kraju.

Rozwój ruchu sportowego w PP województwa łódzkiego był przedmiotem wielu doniesień prasowych. Szczególnie ważnym źródłem wykorzystanym w publikacji okazały się czasopisma skierowane do funkcjonariuszy Policji Państwowej: „Na Postęunku” oraz „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”. Wykorzystanie prasy regionalnej: „Echo”, „Echo Kaliskie Ilustrowane”, „Echo Warszawy”, „Express Wieczorny Ilustrowany”, „Gazeta Pabianicka”, „Głos Poranny”, „Hasło Łódzkie”, „Ilustrowana Republika”, „Kurier Łódzki”, „Łódź w Ilustracji”, „Republika” umożliwiło ukazanie lokalnej specyfiki i klimatu aktywności sportowej policjantów. Wykorzystana prasa sportowa („Przegląd Sportowy”, „Sport Wodny”, „Stadjon”) w sposób syntetyczny rejestrowała sportowe wydarzenia, ograniczając do minimum komentarz. Materiały źródłowe zostały uzupełnione i poszerzone przez źródła drukowane, literaturę oraz prace doktorskie Janusza Mikityna, Renaty Urban i Andrzeja Bogusza.

W przygotowaniu monografii zostały wykorzystane metody badawcze, takie jak analiza źródeł historycznych, synteza, indukcja, dedukcja, metoda statystyczna oraz porównawcza.

Niniejsza książka ma układ problemowy, pozwalający w sposób zwarty i przejrzysty zaprezentować podjęty temat. Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów zasadniczych i zakończenia, a niezbędne uzupełnienie tworzą: zestawienie bibliograficzne, aneksy, indeks skrótów, wykaz skrótów oraz streszczenie w języku angielskim.

Rozdział pierwszy, *Ruch sportowy w Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej*, zawiera trzy podrozdziały. W pierwszym, pt. *Organizacja ruchu sportowego w Policji Państwowej w latach 1919-1939*, przedstawiono genezę oraz rozwój organizacyjny ruchu sportowego w środowisku Policji Państwowej. Podrozdział drugi, *Ogólnopolskie zawody sportowe Policji Państwowej*, obejmuje organizację oraz wyniki rywalizacji w ogólnopolskich zawodach sportowych Policji Państwowej w latach 1926-1929. W trzecim podrozdziale, *Sukcesy sportowe policjantów na poziomie regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym*, przedstawiono osiągnięcia policyjnych sportowców w rywalizacji sportowej w zawodach okręgowych, mistrzostwach Polski oraz zmaganiach międzynarodowych z igrzyskami olimpijskimi włącznie.

W rozdziale drugim, *Geneza i organizacja policyjnego ruchu sportowego w województwie łódzkim*, przedstawiono początki i organizację policyjnego ruchu sportowego w województwie łódzkim. W rozdziale tym wskazano miejsca założenia i funkcjonowania pierwszych policyjnych sekcji sportowych oraz uprawianych dyscyplin sportowych. Omówiono rolę powołanego w 1930 roku Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego przy Komendzie Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi oraz rozwój organizacyjny i pracę szkoleniową policyjnych klubów sportowych.

Rozdział trzeci, *Osiągnięcia w wybranych dyscyplinach sportu*, przedstawia rywalizację i osiągnięcia policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego w boksie, grach zespołowych, jeździectwie, kolarstwie, lekkiej atletyce, pływaniu, policyjnym wieloboju sportowym, wioślarstwie, strzelectwie, szermierce, zapasach oraz zawodach marszowych. W rozdziale zaprezentowano rywalizację sportową policjantów, toczoną głównie pomiędzy policyjnymi klubami sportowymi. Ukazano także zmagania ze sportowcami z cywilnych i wojskowych stowarzyszeń i klubów

sportowych, z którymi policjanci konkurowali w ramach spotkań towarzyskich, rozgrywek okręgowych związków sportowych oraz mistrzostw Polski.

Rozdział czwarty, *Udział reprezentacji okręgu II w ogólnopolskich zawodach sportowych Policji Państwowej*, opisuje przygotowania do ogólnopolskich zawodów sportowych Policji Państwowej, które od 1927 roku poprzedzały zawody wewnętrzklubowe, powiatowe oraz eliminacje wojewódzkie. W dalszej części ukazano efekty rywalizacji reprezentacji województwa łódzkiego w zawodach centralnych.

Zakończenie zawiera podsumowanie oraz wnioski dotyczące rozwoju ruchu sportowego wśród policjantów okręgu łódzkiego. Ukazuje istotę uwarunkowań oraz źródła sukcesów i przyczyny niepowodzeń.

Oddana do rąk czytelnika publikacja jest pierwszą monografią obrazującą dzieje ruchu sportowego Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919-1939. Powinna przybliżyć dotychczas nieopisany szerzej fragment dziejów PP i sportu w województwie łódzkim oraz przyczynić się do podjęcia szerszych badań obrazujących sport wśród policjantów w II Rzeczypospolitej.

Przyjemnym obowiązkiem autora jest wyrażenie wdzięczności wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania publikacji. Szczególne podziękowania kieruję pod adresem dra hab. Piotra Gołdyna, wyrażając wdzięczność za życzliwą pomoc i cenne uwagi.

1. Ruch sportowy w Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej

1.1. Organizacja ruchu sportowego w Policji Państwowej w latach 1919-1939

W literaturze dotyczącej działalności sportowej funkcjonariuszy Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej można spotkać opinie, że przez kilkanaście lat istnienia PP zagadnieniom aktywności sportowej nie poświęcano należytej uwagi. Sport traktowany był jako jedna z form spędzania wolnego czasu⁸. Dokładniejsza analiza zgromadzonego materiału dowodzi, że już na początku lat 20. XX wieku można napotkać pierwsze wzmianki relacjonujące aktywność sportową. Na łamach dwutygodnika „Na Posterunku” już w 1920 roku wskazywano na konieczność dbałości o zdrowie i kondycję fizyczną, a drogą do poprawy ówczesnego stanu fizycznego funkcjonariuszy Policji Państwowej miał być właśnie sport. Autor artykułu *Zdrowie i siła policjanta* zwracał uwagę na cechę motoryczną – wytrzymałość – jako najbardziej przydatną. Jej odpowiedni poziom umożliwiał policjantom wykonywanie pracy bez narastającego zmęczenia, które mogłoby przekładać się jakoś służby⁹. Biorąc pod uwagę, że większość patroli funkcjonariusze policji pełnili, poruszając się pieszo, czasami na rowerze, rzadziej konno, nie dziwi, że właśnie wytrzymałość wskazywana była jako najważniejsza cecha motoryczna w pracy ówczesnych policjantów. Na rozwijanie innych cech motorycznych, ujmowanych ogólnie jako „sprawność fizyczna”, zwracał uwagę w 1921 roku podinspektor Komendy Głównej PP Julian Jani na łamach „Gazety Policji Państwowej”. Według niego służba policjanta wymagała, aby był on „dobrze rozwinięty, silny i wygimnastykowany”. Główną myślą artykułu były rozważania nad stanem i ewentualnym kierunkiem rozwoju sportu w środowisku funkcjonariuszy PP. Punktem wyjścia była dla autora analiza stanu ruchu sportowego wśród policjantów w krajach Europy (Anglii, Szwecji) oraz w Stanach Zjednoczonych. Autor wskazywał na pozytywne rezultaty oparcia ruchu sportowego policjantów na policyjnych klubach sportowych. Podobny system, według podinspektora Juliana Janiego, pożądany byłby w Polsce. Organizacja działalności sportowej funkcjonariuszy miałaby być oparta na Policyjnym Związku Sportowym w Warszawie, okręgowych kołach sportowych i ćwiczebnych grupach sportowych tworzonych przy powiatowych i innych urzędach policyjnych. Policyjny Związek Sportowy, będąc członkiem Polskich Stowarzyszeń Sportowych, reprezentowałby środowisko sportowe policjantów. System rywalizacji sportowej oparty miałby być na turniejach okręgowych. Reprezentacje okręgów na „zlocie turniejowym” w Warszawie ubiegałyby się o „tytuł mistrzowskiego koła sportowego”. Najlepsi sportowcy-policjanci rozgrywaliby turnieje międzyklubowe Polskich Stowarzyszeń Sportowych. Pod koniec artykułu autor zapowiadał kontynuowanie podjętego zagadnienia w kolejnych numerach „Gazety Policji Państwowej”, przedstawienie propozycji statutu Policyjnego Związku Sportowego oraz okręgowych poli-

⁸ M. Woźniak, *Modernizacja policji w Polsce 1935-1939*, „Dzieje Najnowsze” 1997, 29/3, s. 71.

⁹ J. Ryłski, *Zdrowie i siła policjanta*, „Na Posterunku” 1920, nr 4, s. 58.

cyjnych kół sportowych¹⁰. Potrzebę stworzenia „Klubu Sportowego Policji” zauważali także czytelnicy prasy resortowej. W 1922 roku jeden z nich w liście do „Gazety Administracji i Policji Państwowej” wnioskował o stworzenie – na wzór Wojskowego Klubu Sportowego lub Akademickiego Klubu Sportowego – klubu zrzeszającego funkcjonariuszy policji. W klubie tym „funkcjonariusz policji po ciężkiej całodzienniej pracy miałby możliwość należytego wytchnienia, a także przez stałe i umiarkowane uprawianie sportu, przy zachowaniu niezbędnych przepisów higieny i pod kierunkiem fachowców, należycie rozwijałby i wzmacniał ciało, wreszcie sport wzmacnia pewność siebie, prowadzi ku wytrwałości, męstwu i odwadze”¹¹. Wartości sportu dla wyszkolenia policjanta zauważał na łamach „Gazety Administracji i Policji Państwowej” Tadeusz Garczyński. Utożsamiał on człowieka słabego z lęklwym, nieśmiałym i unikającym niebezpieczeństw. Podobne cechy zresztą przypisywał ludziom silnym, ale którzy nigdy swych sił nie poddali próbie. W ten sposób przedstawił wartość psychologiczną sportu, twierdząc, że zdobyte podczas ćwiczeń „poczucie siły stwarza pewność siebie, stanowczość i przytomność umysłu”. Według niego „konsekwencją pewności siebie jest spokój i rozważa”, cechy pożądane podczas wielogodzinnej służby policjantów. W dalszej części autor wskazał na różnicę pomiędzy dobrowolnymi ćwiczeniami fizycznymi, uprawianymi w czasie wolnym w klubie sportowym, a podobnymi, lecz obowiązkowymi ćwiczeniami wykonywanymi przez żołnierzy. Dla tych drugich biegi czy strzelanie były pracą, którą najlepiej szybko wykonać, bez zwracania uwagi na jej jakość. Jednoznacznie wskazywał wyższość ćwiczeń sportowych, gdzie mimo zmęczenia ćwiczący dążą do możliwie największej doskonałości. Za największy walor sportu uznawał jego zabawowy charakter. Pisał: „To właśnie jest największa zaleta sportu, że jest on rozrywką. W ten sposób nabywanie siły, tężyzny, wytrzymałości i sprawności wysiłków fizycznych nie jest jeszcze obowiązkiem, lecz przemienianiem się na przyjemność. Zamiast godzin udręceń można stworzyć godzinę przyjemności, osiągając cel pewniej i łatwiej”¹². W drugiej części T. Garczyński porusza temat tworzenia struktur policyjnych klubów sportowych, które miałyby rywalizować z innymi, cywilnymi i wojskowymi klubami sportowymi. Umożliwiałoby to z jednej strony pokonanie bariery, wyobcowania funkcjonariuszy policji poza ramy życia społecznego. Z drugiej strony, wiedząc, że „najpotężniejszym bodźcem do ćwiczeń sportowych jest współzawodnicstwo”, oczekiwał podejmowania przez policjantów ćwiczeń dobrowolnie w czasie wolnym od służby. Za szczególnie przydatne dyscypliny dla sprawności fizycznej policjantów uważał lekką atletykę (szczególnie biegi, skoki, rzuty), piłkę nożną, pływanie, kolarstwo oraz boks. Program zawodów sportowych policjantów obejmujący wskazane dyscypliny, podobnie jak zawody dla wojska, mógłby być poddany modyfikacji, stosownie do potrzeb policyjnej służby¹³. Idea objęcia policyjnego ruchu sportowego

¹⁰ *Sport w Policji*, „Gazeta Policji Państwowej” 14.12.1921, nr 52, s. 811.

¹¹ *Potrzeba organizacji sportowej w policji*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 5.08.1922, nr 32, s. 487.

¹² *Sport i policja*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 8.09.1923, nr 37, s. 642.

¹³ *Sport i policja (dokończenie)*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.09.1923, nr 38, s. 662-663.

przez struktury związku sportowego (klubów sportowych) nie doczekała się wówczas realizacji. Nie oznacza to jednak, że ruch sportowy wśród policjantów zamarł. Policjanci należeli do lokalnych „cywilnych” klubów sportowych. Widoczni podczas zmagania sportowych byli m.in. z powodu wykorzystywania policyjnego umundurowania, czego ostatecznie zakazał Komendant Główny Policji Państwowej w 1922 roku¹⁴. Działalność sportową propagowały powstające od 1922 roku sekcje sportowe (przeważnie piłki nożnej) przy Stowarzyszeniach Kulturalno-Oświatowych¹⁵. Tematyka zmagania oraz dyscyplin sportowych gościła często na łamach „Na Posterunku” i „Gazety Administracji i Policji Państwowej”. W „Na Posterunku” po 1923 roku utworzono specjalną kolumnę poświęconą zagadnieniom aktywności sportowej, pt. *Wychowanie fizyczne. Sport*. W 1924 roku publikowano w niej teksty instruujące, jak samemu trenować wybrane dyscypliny sportowe¹⁶. Zwracano także uwagę na potrzebę rozszerzenia kształcenia o umiejętności pływania i walki wręcz funkcjonariuszy policji¹⁷. W kolejnych latach na łamach prasy resortowej policjanci mogli zapoznawać się nie tylko z wynikami sportowymi¹⁸ (w tym drużyn policyjnych)¹⁹, lecz także z dziejami poszczególnych dyscyplin sportowych (lekka atletyka, boks)²⁰ oraz z udziałem przodownika Wacława Okulicza na Igrzyskach VIII Olimpiady w Paryżu (1924 rok)²¹. Nie dziwi więc fakt, że po kilku latach powrócono do myśli ujęcia dotychczasowej spontanicznej działalności sportowej policjantów w ramy organizacyjne klubu sportowego. Proces tworzenia policyjnych klubów sportowych zainicjowano na terenie województwa śląskiego. W 1924 roku Główna Komenda Policji Państwowej Województwa Śląskiego poleciła komendantom powiatowym i kierownikom większych komisariatów stworzenie klubów sportowych zrzeszających policjantów. Jako pierwszy powołano do życia Policyjny Klub Sportowy (PKS) przy Komendzie Powiatowej w Katowicach. 2 maja 1924 roku Policyjny Klub Sportowy w Katowicach rozegrał pierwszy mecz piłkarski z 1 F.C. Katowic (1. FC Kattowitz). W uchwalonym 28 sierpnia 1924 roku statucie za cel klubu

¹⁴ Rozkaz nr 167, *III. Sport w policji*, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1922), Archiwum Akt Nowych (AAN) w Warszawie, Komenda Główna Policji Państwowej (KGPP) w Warszawie, sygn. 4, k. 67.

¹⁵ *Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe funkcjonar. Kom. P.P. pow. kaliskiego*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 18.11.1922, nr 47, s. 725; *Z Stowarzyszenia Kult.-Ośw. w Kaliszu*, 15.03.1924, nr 11, s. 121.

¹⁶ B. Sprengel, *Sport w Policji Państwowej w Płocku*, „Notatniki Płockie” 2003, nr 48/3-196, s. 29.

¹⁷ A.B., *Wychowanie fizyczne*, „Na Posterunku” 1924, nr 36, s. 791.

¹⁸ *Kolarski bieg narzekaj „Rzeczypospolitej”*; *Wjazd polskich piłkarzy do Wiednia i Konstantynopola; Dziesięciobój o mistrzostwo Polski*, „Na Posterunku” 1925, nr 39, s. 714; *Zawody międzypaństwowe Polska – Turcja; Pięciobój lekkoatletyczny mistrzostwa okręgu warszawskiego; Nowe rekordy lekkoatletyczne; zawody sportowe inwalidów*, 1925, nr 40, s. 730; *Zawody Warszawa – Poznań o puchar „Gazety Porannej Warszawskiej”*; *Zawody Górny Śląsk – Mittelschlessien*, 1925, nr 42, s. 762.

¹⁹ *Rozwój policyjnych klubów sportowych*, „Na Posterunku” 1925, nr 42, s. 762.

²⁰ *Lekka atletyka*, „Na Posterunku” 1925, nr 4, s. 84–85; *Boks I*, „Na Posterunku” 1925, nr 9, s. 174; *Boks II*, „Na Posterunku” 1925, nr 10, s. 196; *Boks III*, „Na Posterunku” 1925, nr 11, s. 217; *Boks IV*, „Na Posterunku” 1925, nr 12, s. 241; *Boks VI*, „Na Posterunku” 1925, nr 16, s. 321.

²¹ *Zwycięstwa przodownika Wacława Okulicza na Olimpiadzie*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 2.08.1924, nr 31, s. 656-657.

uznano „uprawianie gry w piłkę nożną, lekkiej atletyki i sportów zimowych”²². Powstanie Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach nie wywołało lawinowego tworzenia analogicznych klubów w innych regionach Polski. Co prawda w 1924 roku utworzono kilka policyjnych klubów sportowych na terenie Śląska, z sekcjami piłki nożnej (później planowano powołać do życia także sekcje lekkiej atletyki, narciarskie i łyżwiarские)²³, lecz ich działalność była krótkotrwała. W latach 1925-1926 zostały zlikwidowane i włączone do najprężniej funkcjonującego w regionie, tj. Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach²⁴. Było to powodem gwałtownego wzrostu liczebności członków PKS w Katowicach, który w 1924 roku zrzeszał 300, a rok później już 650 członków²⁵. Próby powoływania PKS-ów podjęto także w innych regionach, np. w Wilnie²⁶. Jednak centrum działalności sportowej policjantów do końca 1925 roku były głównie sekcje sportowe funkcjonujące przy Stowarzyszeniach Kulturalno-Oświatowych²⁷ lub Kołach Sportowych²⁸. Dopiero dzięki inicjatywie Komendy Głównej Policji Państwowej w sprawie tworzenia policyjnych klubów w 1926 roku nastąpił wzrost ich liczby. Policyjne kluby sportowe powołano m.in. w województwie pomorskim (Drwęca w Nowym Mieście, Zbyszko w Brodnicy, Bałtyk w Kartuzach)²⁹ czy województwie łódzkim (Siła w Turku)³⁰. Ostatecznie w 1926 roku utworzono 14 policyjnych klubów sportowych, a liczba członków osiągnęła poziom 1162. Spośród działających 53 sekcji najliczniej występującymi były sekcje lekkoatletyczne (11) i strzeleckie (10)³¹. W 1927 roku nastąpił bardzo duży przyrost liczby klubów (55 klubów, 6518 członków), by rok później ulec zmniejszeniu (odpowiednio 34 i 1600). Niewątpliwie główną przyczyną przyrostu w 1927 roku był Rozkaz nr 338 z 1926 roku Komendanta Głównego PP M. Borzęckiego, wystosowany po zakończeniu I Zawodów Sportowych Korpusu Policji Państwowej.

²² J. Jeziorski, *Dziesięciolecie Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1934, s. 293.

²³ *Sport w policji wojew. śląskiego*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 25.10.1924, nr 43, s. 940. Policyjne Kluby Sportowe w 1924 roku powstały: PKS Mewa w Rożdżeniu-Szopienicach, PKS Mars w Lipinach, PKS Pod Odrą w Łagiewnikach, PKS Opole w Królewskiej Hucie (w latach 1922-1934 nazwa Chorzowa), PKS Głogów w Hajdukach Wielkich (obecnie dzielnica Chorzowa), PKS Lubliniec w Lublińcu i PKS Opole w Bielsku.

²⁴ J. Jeziorski, dz. cyt., s. 294.

²⁵ *Tworzenie Policyjnego Związku Sportowego*, „Na Posterunku” 1929, nr 19, s. 292.

²⁶ *Sport w policji wileńskiej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 6.06.1925, nr 23, s. 523.

²⁷ *Tow. Kult.-Oświatowe Policji Państwowej w Kaliszu*, „Goniec Kaliski” 20.02.1924, nr 42, s. 3; *Z Stowarzyszenia Kult.-Ośw. w Kaliszu*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.03.1924, nr 11, s. 121.

²⁸ *Koło sportowe policyjne w Płocku*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 22.03.1924, nr 12, s. 241; *Otwarcie boiska sportowego P.P. w Kielcach; Włocławska policyjna drużyna piłki nożnej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 5.07.1924, nr 27, s. 563.

²⁹ *Ożywienie się ruchu sportowego policji*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 9.10.1926, nr 40, s. 643.

³⁰ *Policyjny Klub Sportowy „Siła” w Turku*, Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Wojewódzki Łódzki 1919-1939, sygn. 1568, brak paginacji; *Protokół zebrania organizacyjnego funkcjonariuszów P.P. powiatu tureckiego, odbytego w mieście Turku dnia 31 grudnia 1926 roku w celu zorganizowania Klubu Sportowego. Na zebranie przybyli delegaci poszczególnych posterunków w liczbie 10-ciu*.

³¹ *Tworzenie Policyjnego Związku Sportowego*, „Na Posterunku” 1929, nr 19, s. 292.

Doceniając znaczenie aktywności sportowej oraz mając w planach przyszłoroczne zawody, zalecił on komendantom wojewódzkim „w energiczny sposób zająć się krzewieniem zamiłowania do uprawiania sportu poprzez podległych Panu funkcjonariuszów. Panowie Komendanci Wojewódzcy winni dążyć do zakładania policyjnych klubów sportowych powiatowych, z których powstałyby z czasem wojewódzkie drużyny reprezentacyjne”³². Dodatkowo rozwój ruchu sportowego wspomagał utworzony przy Komendzie Głównej PP w 1926 roku Referat Wychowania Fizycznego. W jego powołanie zaangażował się Centralny Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie, przyznając Komendzie Głównej 5000 zł, a komendom wojewódzkim po 500 zł dotacji na utworzenie referatów wychowania fizycznego³³. Referat Wychowania Fizycznego wchodził w skład Wydziału I Komendy Głównej, a pracą jego kierował Antoni Librach. W zamysłach współpraca referatu z Centralnym Instytutem Wychowania Fizycznego (CIWF) umożliwiać miała policyjnym sportowcom korzystanie z infrastruktury sportowej CIWF, dotacje oraz kształcenie kadry instruktorskiej³⁴. Nie ma relacji z powołania referatów wychowania fizycznego w okręgach (przy komendach wojewódzkich). Utworzony przy Komendzie Głównej PP nie rozwinął wówczas szerszej działalności, najprawdopodobniej jego praca wkrótce zamarła.

Zarówno I Zawody Sportowe Korpusu Policji Państwowej w 1926 roku, jak i pozytywny stosunek władz policyjnych przyczyniły się do tworzenia policyjnych klubów sportowych. Do maja 1927 roku kluby powstały w Brodnicy, Chojnicach, Działdowie, Kartuzach, Toruniu, Częstochowie, Opocznie, Radomiu, Lublinie, Nowogrodku, Stołpcach, Tarnopolu, Turku³⁵. Przed IV Ogólnokrajowymi Zawodami Sportowymi Policji Państwowej warszawski tygodnik „Stadion” informował o 10 000 członków zrzeszonych w 105 policyjnych klubach sportowych³⁶. Czasami droga do powołania klubu sportowego wiodła przez pośrednie struktury. W 1929 roku Komendant Wojewódzki PP w Krakowie zarządził organizowanie stałych „ośrodków wychowania sportowego”, których celem było następnie powołanie policyjnego klubu sportowego³⁷. Bardzo trudno jest ustalić rzeczywistą liczbę policyjnych klubów sportowych w II Rzeczypospolitej i ich przynależność terytorialną. Procesowi tworzenia jednych towarzyszyła likwidacja innych klubów. Proces utrudniały także reformy administracyjne kraju. Jak trudne było to zadanie, przekonał się Jacek Dworzecki, który wyszczególnił 73 policyjne kluby sportowe. Były to w poszczególnych okręgach: I Warszawski – 3 Policyjne Kluby Sportowe (Gostynin, Sierpc i Płock); II Łódzki – 7 (Łódź, Brzeziny, Sieradz, Piotrków, Opoczno, Końskie, Radomsko); III Kielecki – 5 (Kielce, Częstochowa, Zawiercie, Ostrowiec, Skarżysko-Kamienna); IV Lublin – 3 (Lublin, Chełm Lubelski, Biała Podlaska); V Białostocki – 2 (Białystok, Suwałki); VI Miasto Stołeczne Warszawa – 1 (Warszawa);

³² Rozkaz nr 338, *VI. Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej*, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1926), AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 8, k. 150.

³³ *Z Komisji sportowej przy Kom. Gł. P.P.*, „Na Posterunku” 30.07.1927, nr 31, s. 495.

³⁴ *Z dziedziny wychowania fizycznego P.P.*, „Na Posterunku” 16.07.1927, nr 29, s. 461; *Z dziedziny wychowania fizycznego P.P.*, 23.07.1927, nr 30, s. 476.

³⁵ *Przed II-giemi Policyjnymi Zawodami Sportowymi*, „Na Posterunku” 1927, nr 22, s. tytułowa.

³⁶ *Mistrzostwa Policji*, „Stadion” 5.09.1929, nr 36, s. 2.

³⁷ *Ku rozwojowi sportu policji wojew. Krakowskiego*, „Na Posterunku” 1929, nr 3, s. 36.

VII Kraków – 6 (Kraków, Biała, Bochnia, Wadowice, Gorlice i Tarnów); VIII Lwowski – 5 (Lwów, Jarosław, Rzeszów, Sanok i Drohobycz); IX Tarnopolski – 4 (Tarnopol, Zborów, Borszczowo i Trembówka); X Stanisławowski – 3 (Stanisławów, Żydaczów i Kołomyja); XI Poznański – 8 (Poznań, Czarnków, Środa, Września, Koło, Leszno, Turek i Kalisz); XII – 10 (Toruń, Gdynia, Kartuzy, Kościerzyna, Starogard, Grudziądz, Nowe Miasto, Brodnica, Bydgoszcz, Włocławek); XIII Łucki – 5 (Łuck, Kawał, Włodzimierz, Równe, Krzemieniec); XIV Brzeski – 5 (Brześć, Prużyna, Pińsk, Kobryń, Kamień Koszyrski); XV Nowogrodzki – 4 (Nowogródek, Wołyń, Nieśwież i Słonim); XVI Wileński – 4 (Wilno, Głębokie, Oszmina oraz Młodeczno). W autonomicznym okręgu Policji Państwowej Województwa Śląskiego – 1 PKS (Katowice)³⁸. Przytoczone dane o liczebności klubów w poszczególnych okręgach budzą zastrzeżenia, głównie z tego powodu, że pochodzą z różnych lat, a nawet dekad, w skrajnych przypadkach dzieli je 11 lat (1926-1937).

W okresie tym powstało o wiele więcej klubów policyjnych, szczególnie w latach 30. XX wieku. W 1931 roku „Na Posterunku” podaje liczbę dwukrotnie większą, bo aż 154 policyjnych klubów sportowych, zrzeszających 12 000 członków³⁹. Wspomniany autor pominął np. PKS Łódź-powiat oraz PKS Konin z II okręgu łódzkiego. Część klubów z różnych powodów, np. finansowych (kryzys gospodarczy lat 30.), nie rozwinęła szerszej działalności. Niektóre z nich, jak wskazywano wcześniej, zostały wchłonięte przez większe (powiatowe) PKS-y, inne zawiesiły zajęcia. Zastrzeżenia budzi również fakt kwalifikowania poszczególnych klubów do wybranych okręgów, nie uwzględniając zmiany terytorialnych granic powiatów i województw. Na przykład wspomniany autor, bazując na danych z 1937 roku, zaliczył policyjne kluby sportowe z Kalisza, Koła i Turku do okręgu X (poznańskiego), podczas gdy do 31 marca 1938 roku ww. kluby wchodziły w skład województwa łódzkiego, tj. okręgu II⁴⁰. Przytoczonej błędnej klasyfikacji PKS-ów do poszczególnych okręgów nie ustrzegł się także J. Sowa⁴¹.

Spontanicznie rozwijający się ruch sportowy zauważono w resorcie spraw wewnętrznych. Władzom policyjnym uwidoczniła się panująca wśród zespołów sportowych policjantów duża dowolność organizacyjna. W 1928 roku Komenda Główna PP podjęła kroki zmierzające do zunifikowania policyjnego ruchu sportowego. Proces ten zainicjowało wprowadzenie jednolitych strojów sportowych policjantów reprezentujących kluby policyjne.

³⁸ J. Dworzecki, *Kluby sportowe policji państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*, Teka Komisji Historycznej PAN, Oddział Lublin 2006, s. 222-232; *Sport w szeregach Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2010, nr 4, s. 125-128.

³⁹ *Policja w roku 1931*, „Na Posterunku” 1932, nr 5, s. 75.

⁴⁰ Rozkaz nr 337 komendanta wojewódzkiego PP w Łodzi z 26 marca 1938 r. wydany z okazji przeniesienia policji powiatów: kaliskiego, kolskiego, konińskiego i tureckiego z województwa łódzkiego do poznańskiego, Archiwum Państwowe w Łodzi (APŁ), Komenda Wojewódzka Policji Państwowej (KWPP) w Łodzi, sygn. 22, k. 17; Ustawa z dnia 12 czerwca 1937 r. o zmianie granic województw: poznańskiego, pomorskiego, warszawskiego i łódzkiego (Dz.U. 1937, nr 46, poz. 350).

⁴¹ J. Sowa, *Śląskie i państwowe kluby policyjne w Polsce w latach 1922-1939*, „Dialog Intercultural Polono-Moldovenesc”, Kiszyniów, Mołdawia, 2017, vol. IV, nr 3, s. 254-255.

Zdjęcie nr 1. Wzór policyjnego stroju sportowego

Źródło: „Na Posterunku” 1928, nr 32

Według zaleceń koszulka powinna być biała z granatową lamówką wokół ramion i szyi (szerokość 1 cm). Długość rękawów zależna była od dyscypliny sportowej: dla lekkoatletów rękaw miał długość 10 cm, dla wioślarzy i bokserów bez rękawków, dla piłkarzy rękawy do kiści rąk. Koszulka piłkarza miała kołnierzyk wykładany na piersiach, sznurowany. Kołnierz, mankiety i oblamowanie rozcięcia na piersi w kolorze granatowym. Na koszulce po lewej stronie tarcza (wysokość 10 cm, szerokość 7 cm) biało-granatowa z literami PP i rzymską cyfrą odpowiadającą numerowi komendy wojewódzkiej. Spodenki granatowe do połowy ud, bez rozporka, ściągane tasiemką. Pończochy (getry) dla piłkarzy granatowe z białym paskiem na odwinieciu. Na zawodach lokalnych dopuszczano start w jednolitych barwach klubowych⁴².

W 1929 roku zwrócono uwagę na brak jednolitych ram organizacyjnych, kierownictwa i łączności pomiędzy poszczególnymi policyjnymi klubami. Stan ten był

⁴² Ujednostajnienie kostiumów sportowych P.P., „Na Posterunku” 1928, nr 32.

nie do zaakceptowania przez władze resortu. Powrócono do pomysłu z 1921 roku⁴³ o utworzeniu Policyjnego Związku Sportowego, którego głównym celem było zintegrowanie środowiska sportowego policjantów. Pomysłodawcą i twórcą projektu był nadkom. Bolesław Kusiński. 14 lutego 1929 roku wybrano Tymczasową Komisję Organizacyjną Policyjnego Związku Sportowego, w skład której weszli: przewodniczący insp. Korala, Naczelnik Wydziału I Komendy Głównej PP, oraz podinspektorzy Schucha, Zieliński, nadkomisarze Dąbrowski, Markiewicz, Szeryszyński i Kusiński, st. przod. Kostrzycy i Napartowicz. Priorytetowym zadaniem komisji była praca nad opracowaniem statutu Policyjnego Związku Sportowego (PZS). W dalszej perspektywie przewidywano włączenie wszystkich policyjnych klubów sportowych do PZS-u, który sam byłby członkiem Związku Polskich Związków Sportowych⁴⁴. Równolegle prowadzono prace nad stworzeniem wzorcowego statutu dla wszystkich policyjnych klubów sportowych. Poza pracą sportową i wychowaniem fizycznym przewidywano tworzenie w klubach sekcji kulturalno-oświatowych (bibliotecznych, śpiewu, muzycznych i oświaty). Nowe, ujednolicone organizacyjnie kluby sportowe miały być miejscem kultywowania postaw patriotycznych poprzez pielęgnowanie „ducha narodowego i obywatelskiego”⁴⁵. Wytoczono nowy kierunek działalności sportowej. Dotychczasowy cel propagandowy został osiągnięty, nowy miał upowszechniać sport wśród policjantów. Zawody sportowe miały być sprawdzianem „rzetelnej pracy sportowej”, która powinna się objawiać nie poprzez wyczyn, lecz masowy udział dla zachowania zdrowia i sprawności fizycznej wszystkich policjantów, bez względu na wiek.

Większe zainteresowanie władz policyjnych ruchem sportowym nastąpiło w drugiej połowie lat 30. XX wieku. Powrócono wówczas do porzuconej 10 lat wcześniej idei powołania referatu wychowania fizycznego. Rozkazem Komendanta Głównego PP nr 702 w Wydziale I organizacyjno-administracyjnym utworzono Referat Wychowania Fizycznego (RWF)⁴⁶. Zadaniem referatu w zakresie sportu było ujednolicenie statutów policyjnych klubów sportowych, udzielanie wskazówek do prowadzenia pracy sportowej, organizacja zawodów, propagowanie udziału policji w zawodach ogólnopolskich, zbliżenie policyjnych klubów z klubami wojskowymi i cywilnymi oraz stały kontakt z Państwowym Urzędem Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PUWFIPW)⁴⁷. Kondycja fizyczna funkcjonariusza przestała być już jego prywatną sprawą, lecz stała się ważnym elementem oceny jego pracy.

⁴³ *Sport w Policji*, „Gazeta Policji Państwowej” 14.12.1921, nr 52, s. 811.

⁴⁴ *Tworzenie Policyjnego Związku Sportowego*, „Na Posterunku” 11.05.1929, nr 19, s. 292.

⁴⁵ *Ujednolicenie pracy policyjnych klubów sportowych*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.12.1929, nr 23, s. 849; *Ujednolicenie pracy Policyjnych Klubów Sportowych*, „Na Posterunku” 16.11.1929, nr 46, s. 725.

⁴⁶ Rozkaz nr 702, *IV. Organizacja i podział pracy w K.G. Uzupełnienie przepisów*, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1936), AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 18, k. 77.

⁴⁷ *Organizacja wychowania fizycznego i sportu w policji*, „Przegląd Policyjny” lipiec 1936, nr 4, s. 337.

RWF opracował projekt organizacyjny wychowania fizycznego policji⁴⁸. W projekcie sprawy wychowania fizycznego i sportu przenikały się, a czasami uzupełniały. Projekt przewidywał szkolenie instruktorów sportu (z przeznaczeniem ich do PKS-ów), opracowanie programów i wytycznych pracy sportowej w jednostkach oraz wprowadzenie obowiązkowego wieloboju sportowego dla wszystkich jednostek. Ponadto zakładał tworzenie Związku Policyjnych Klubów Sportowych, przeprowadzanie zawodów eliminacyjnych w województwach oraz zawodów o mistrzostwo policji. Była to więc próba reaktywacji ogólnokrajowych zawodów sportowych policji państwowej z lat 1926-1929. Zagadnienia te skonsultowano z PUWFiPW. Szkolenie instruktorów wychowania fizycznego (sportu) zarówno dla oficerów, jak i szeregowych policjantów zabezpieczał organizacyjnie PUWFiPW. Roczny kurs instruktorów dla oficerów przeprowadzano w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie, natomiast dla szeregowych w CIWF, Okręgowych Ośrodkach Wychowania Fizycznego oraz na obozach letnich⁴⁹. W 1937 roku dzięki zaangażowaniu PUWFiPW przeprowadzono roczny oficerski kurs instruktorów wychowania fizycznego, 5-miesięczny kurs instruktorów wychowania fizycznego, kurs przodowników ćwiczeń ruchowych (4-tygodniowy), kurs w CIWF (2-miesięczny), kurs pływania (6-miesięczny) oraz kilka kursów narciarskich w Zakopanem i Worochcie (2-tygodniowe). Organizowano także kursy szybowcowe, żeglarstwa morskiego (Gdynia) i śródlądowego (Augustów i Troki) oraz rajdy i wycieczki⁵⁰. Szkolenia instruktorów kontynuowano do końca omawianego okresu. W 1938 roku szkolenie instruktorskie z wychowania fizycznego objęło 69 oficerów i 143 szeregowych⁵¹. W 1939 roku zorganizowano kursy instruktorów wychowania fizycznego na obozie letnim w Sierakowie⁵².

Nie wszystkie założenia ujęte w projekcie organizacyjnym wychowania fizycznego RWF udało się wprowadzić w życie. Po raz kolejny fiaskiem zakończyła się próba organizacji zawodów centralnych policji, które byłyby mistrzostwami Polski Policji Państwowej. Do idei ich organizowania nie powrócono już do końca omawianego okresu. Z dużym powodzeniem natomiast kontynuowano organizowanie zawodów wewnątrz- i międzyklubowych, a podsumowaniem poziomu sportowego policjantów w okręgu były zawody wojewódzkie. Coraz wyraźniej krystalizująca się wizja konfliktu zbrojnego z Niemcami wymusiła wprowadzenie do szkolenia policjantów wieloboju sportowego⁵³ oraz nałożenie większego nacisku na szkolenie strzeleckie.

⁴⁸ M. Woźniak, *Modernizacja Policji w Polsce 1935-1939*, „Dzieje Najnowsze”, rocznik XXIX 1997, nr 3, s. 71.

⁴⁹ *Policja Państwowa w r. 1936*, „Przegląd Policyjny” lipiec 1937, nr 4, s. 293.

⁵⁰ *Sprawozdania. Policja Państwowa w roku 1937*, „Przegląd Policyjny” marzec 1938, nr 2, s. 136; *Kurs instruktorów wychowania fizycznego*, „Na Posterunku” 26.09.1937, nr 39, s. 924; *Kursy narciarskie dla policjantów*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.02.1937, nr 3, s. 161.

⁵¹ *Sprawozdania. Policja Państwowa w roku 1938*, „Przegląd Policyjny” maj 1939, nr 2, s. 227; *Zakończenie kursu W.F. w Sierakowie*, wrzesień 1938, nr 5, s. 387.

⁵² *Kurs instruktorów w.f. szereg. pol. w Obozach letnich w Sierakowie*, „Na Posterunku” 21.05.1939, nr 21, s. 497.

⁵³ *Wielobój – to sprawdzian wyrobienia sportowego*, „Nasze Życie” lipiec 1938, nr 7, s. 3. Wielobój policyjny składał się z: biegu na 200 m z przeszkodami i strzelaniem, strzelania z rewolweru

KALENDARZ

**zawodów i imprez sportowych w grudniu 1938 r., organizowanych przez
Policyjne Kluby Sportowe, oraz udział policji w zawodach, organizowa-
nych przez inne kluby i stowarzyszenia**

ZAWODY I IMPREZY	Gdzie się odbędą	Kto organizuje	ZAWODY I IMPREZY	Gdzie się odbędą	Kto organizuje
1.XII. Wewn. klubowe zawody piływackie juniorów	w War- szawie	P. K. S. Warszawa	17.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Łącz- nej	P. K. S. Skarżysko Kam.
4.XII. Towarzyski mecz piłki siatkowej Straż Ogniowa Toma- szów—P. K. S. Tomaszów	w Toma- szowie Lub.	P. K. S. Tomaszów Lub.	17.XII. Międzyklubowe zawody narciarskie	w Nowym Sączu	P. K. S. H. Sącz
4.XII. Wewn. klubowe zawody strzeleckie	w Kaliszu	P. K. S. Kalisz	17.XII. Wewn. klubowe zawody marszowe na 12 km	w Pińsku	P. K. S. Pińsk
6.XII. Wewn. klubowe zawody strzeleckie	w Brzeź- nach	P. K. S. Brzeźny	17.XII. Tow. zawody strzeleckie P. K. S. Jarosław — 10 Komp. Rez. Pol.	w Jaro- sławiu	10 Komp. Rez. Pol. Jarosław
8.XII. Udział członków P. K. S. Łódź w drużynowych zawodach szermierczych	w Łodzi	Okr. Szerm. Komisja Łódź	18.XII. Mecz piłki siatkowej o mistrz. Podokr. K. S. Ruch Piotrków—P. K. S. Piotrków	w Piotr- kowie	Podokr. Zw. Piłki Ręcz. Piotrków
8.XII. Wewn. klubowe zawody strzeleckie	w Krako- wie	P. K. S. Kraków	18.XII. Udział członków P. K. S. Biłgoraj w międzyklubowych zawodach narciarskich	w Biłgo- reju	Kmda Pow. P. W. i W. F. Biłgoraj
10.XII. Wewn. klubowe zawody strzeleckie	w Koście- rzu	P. K. S. Kościerzyna	18.XII. Udział członków P. K. S. Gorlice w międzyklubowych zawodach narciarskich	w Gorli- cach	Z. S. Gorlice
11.XII. Mecz piłki siatkowej o mistrzostwo Podokr. K. S. Strzelec Piotrków — P. K. S. Piotrków	w Piotr- kowie	Podokr. Zw. Piłki Ręcznej Piotrków	18.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Jasie	P. K. S. Jasio
11.XII. Towarzyskie międzykla- bowe zawody narciarskie	w Toma- szowie L.	P. K. S. Tomaszów Lub.	18.XII. Między P. K. S.-owe za- wody narciarskie	w Groma- dzie Rb.	P. K. S. Łańcut
11.XII. Towarzyskie międzykla- bowe zawody narciarskie	w Horo- denie	P. K. S. Horodenka	18—24.XII. Udział członków PKS. Krasnystaw w 7-mio dniowym kursie narciarskim	w Kra- snymsła- wie	Kmda Pow. P. W. i W. F. Krasnystaw
12.XII. Wewn. klubowe zawody szermiercze w szabli i szpadzie	w War- szawie	P. K. S. Warszawa	21.XII. Mecz piłki siatkowej o mistrz. Podokr. K. S. Skra Piotrków — P. K. S. Piotrków	w Piotr- kowie	Podokr. Zw. Piłki Ręcz.
12.XII. Wewn. klubowe zawody piływackie pań	w War- szawie	P. K. S. Warszawa	22.XII. Mecz piłki siatkowej o mistrz. Podokr. K.P.W. Piotr- ków—P. K. S. Piotrków	w Piotr- kowie	Podokr. Zw. Piłki Ręcz.
12.XII. Tow. mecz piłki siatko- wej P. K. S. Turek — P. K. S. M. M. Turek	w Turku	Turek K. S. M. M.	26.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Radzy- nie	P. K. S. Radzyń
12.XI. Tow. mecz piłki siatko- wej W. K. S. Prosa — P. K. S. Kalisz	w Kaliszu	P. K. S. Kalisz	27.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Żmi- grodzie	P. K. S. Jasio
13.XII. Tow. zawody piływackie P. K. S. Wilno — P. K. S. Łódź	w Łodzi	P. K. S. Łódź	28.XII. Międzyklubowy bieg nar- ciarski na 20 km	w Toma- szowie L.	P. K. S. Tomaszów Lub.
14.XII. Tow. mecz piłki siatko- wej T. G. Sokół Tomaszów — P. K. S. Tomaszów Lub.	w Toma- szowie Lub.	P. K. S. Tomaszów Lub.	28.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Jaro- sławiu	P. K. S. Jarosław
15.XII. Tow. mecz piłki koszy- kowej Z. S. Turek—P. K. S. Turek	w Turku	Z. S. Turek	28.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Prze- myślu	P. K. S. Przemyśl
15.XII. Wewn. klubowe zawody piływackie	w War- szawie	P. K. S. Warszawa	29.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Włod- mierzu	P. K. S. Włodzimerz
16.XII. Tow. mecz bokserski P. K. S. Poznań — Piłk. Żand. Poznań	w Pozna- niu	Piłk. Żand. Poznań	29.XII. Wewn. klubowe zawody narciarskie	w Krze- mienlecu	P. K. S. Krzemieniec
17.XII. Mecz piłki siatkowej o mistrz. Podokr. T. G. Sokół— P. K. S. Piotrków	w Piotr- kowie	Podokr. Zw. Piłki Ręcz. Piotrków	30.XII. Wewn. klub. eliminacy- jne zawody narciarskie	w Koso- wie Pol.	P. K. S. Kosów Pol.
			31.XII. Wewn. klubowe zawody łyżwiarskie	w Kamie- niu Kosz.	P. K. S. Kamień Kosz.

Oficjalnie zwiększało to zdolności policjantów niezbędne w razie zagrożeń występujących podczas służby. Jednocześnie kształcono umiejętności przydatne na polu walki.

Informacje ze sportowych zmagania policjantów w połowie lat 30. XX wieku coraz rzadziej gościły na szpaltach ogólnopolskich czasopism sportowych. Najczęściej doniesienia z zawodów policjantów zamieszczały czasopisma regionalne oraz prasa resortowa. Zamieszczany w gazecie „Na Posterunku” miesięczny kalendarz zawodów i imprez sportowych zawierał zarówno wykaz imprez sportowych organizowanych przez policyjne kluby sportowe, jak i planowane rozgrywki drużyn policyjnych w zawodach organizowanych przez cywilne i wojskowe kluby i stowarzyszenia sportowe. W maju 1939 roku kalendarz sygnalizował 246 zawodów sportowych z udziałem policjantów⁵⁴.

Niektóre policyjne kluby sportowe, doceniając rolę prasy w propagowaniu ruchu sportowego wśród swoich członków, wydawały własne czasopisma. Od grudnia 1937 roku Zarząd Policyjnego Klubu Sportowego m. Lwowa powołał do życia miesięcznik „Nasze Życie”⁵⁵.

Dążąc do ujednolicenia spraw związanych z aktywnością fizyczną w Policji Państwowej, w 1938 roku Komendant Główny PP gen. Kordian Zamorski wydał Rozkaz nr 743, który ostatecznie normował wszelkie sprawy związane z wychowaniem fizycznym i sportem w Policji Państwowej. Przy komendach wojewódzkich powołano kierowników wychowania fizycznego, wprowadzono obowiązkowy program wychowania fizycznego, corocznie w każdej jednostce planowano przeprowadzać wielobój policyjny, rozwijać szkolenie instruktorów wychowania fizycznego oraz zobligowano komendantów wojewódzkich do corocznych sprawozdań z pracy w wychowaniu fizycznym.

Prowadzenie ćwiczeń fizycznych, programy dla wszystkich rodzajów jednostek i oddziałów regulowała specjalna instrukcja P.S. ^{Wykaz 3a}₁₉₃₈ „Wychowanie fizyczne w Policji” (załącznik nr 1)⁵⁶. W instrukcji zawarto wytyczne do prowadzenia ćwiczeń z wychowania fizycznego, regulamin policyjnego wieloboju sportowego, wytyczne do organizacji i działalności PKS-ów oraz wzorcowy statut PKS-ów i ich instrukcję administrowania. Ponadto instrukcję uzupełniały załączniki (m.in. plan wychowania fizycznego, wzory programów gimnastycznych, wzory sprawozdań). W części pierwszej określono cele wychowania fizycznego policjantów, za które uznano „wyrobienie i utrzymanie należytej sprawności fizycznej, koniecznej przy pełnieniu przez policjantów obowiązków służbowych. Uprawianie ćwiczeń fizycznych kształtuje i rozwija sprawność ruchową, wyrabia dzielność duchową, oraz zamiłowanie do uprawiania sportów tak pożytecznych dla zdrowia i hartowania organizmu”. Środkami do osiągnięcia tego miały być

lub pistoletu na 25 m, pływania na 100 m stylem dowolnym, rzutu granatem, jazdy na rowerze na 20 km, względnie marszu na 10 km z dodatkowym obciążeniem 10 kg.

⁵⁴ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w maju 1939 r., organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia, „Na Posterunku” 30.04.1939, nr 18, s. 423-426.*

⁵⁵ *Do Członków Klubu, „Nasze Życie” grudzień 1937, nr 1, s. 3.*

⁵⁶ *Rozkaz nr 743, VI. Organizacja Klubów Sportowych, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1938), AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 20, k. 22.*

Zdjęcie nr 3. Strona tytułowa pierwszego numeru „Nasze Życie” (grudzień 1937)

Źródło: Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka, NAN Ukrainy (dział czasopism)

zajęcia z gimnastyki, gier ruchowych i zespołowych (siatkówka, koszykówka, palant), lekkiej atletyki (marsze, biegi, skoki w dal i wzwyż, wspinanie oraz rzut granatem), pięściarstwo i walka wręcz, narciarstwo i oraz pływanie i ratownictwo. Wybór tych dyscyplin nie był niczym nowym, już w latach 20. XX wieku na łamach prasy policyjnej wskazywano na zalety uprawiania tych dyscyplin w pracy policjanta. Dlatego też gimnastyka, lekkoatletyka, pływanie i ratownictwo wodne, pięściarstwo i walka wręcz oraz narciarstwo i gry sportowe weszły w skład obowiązkowego programu wychowania fizycznego. Liczba przewidywanych godzin oraz program gimnastyczny zależały od rodzaju jednostki. Zarówno zarządzane przez przełożonego ćwiczenia fizyczne objęte programem wychowania fizycznego, jak i udział w zawodach sportowych w ocenie instrukcji były zajęciami służbowymi. Powstałe podczas tych zajęć kontuzje były zdarzeniami zaistniałymi w czasie służby, ze wszystkimi tego konsekwencjami⁵⁷. Pomimo że instrukcję zatytułowano „Wychowanie fizyczne w Policji”, to zawierała ona wiele wytycznych organizacyjnych dla policyjnych klubów sportowych oraz regulamin policyjnego wieloboju sportowego⁵⁸. Rozkaz nr 743 Komendanta Głównego PP powierzał prowadzenie pracy sportowej policyjnym klubom sportowym, które powinny zrzeszać wszystkich policjantów danej jednostki, a nawet ich rodziny. Działalność sportowa powinna być masowa, nie koncentrować się tylko na nielicznej grupie rekordzistów. Klub sportowy policjantów powinien funkcjonować przy każdej większej jednostce (komendy wojewódzkie i powiatowe), mniejsze jednostki powinny tworzyć koła sportowe, będące filiami PKS-ów przy komendach wojewódzkich i powiatowych. Rozkaz ten dopuszczał także za zgodą komendanta członkostwo policjantów w „cywilnych klubach sportowych”. Obligował wszystkich komendantów do „osobistego zainteresowania się organizacją i pracą P.K.S., poparcia poczynić, zmierzających do usportowienia policjantów oraz zapewnienia im czasu na uprawianie sportów”. Policyjne kluby sportowe zobowiązywał do wprowadzenia jednolitych statutów oraz barw klubowych⁵⁹. Za koordynowanie pracy sportowej na terenie danej jednostki odpowiedzialny był „opiekun sportowy” powoływany przez komendanta wojewódzkiego⁶⁰.

⁵⁷ Komunikat nr 2 Policyjnego Klubu Sportowego m. st. Warszawy z dnia 21 marca 1939 r., *Działalność Policyjnego Klubu Sportowego, Domu Zdrowia, Rodziny Policyjnej*, sprawozdania 1934, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, k. 198.

⁵⁸ *Policja a wychowanie fizyczne*, „Nasze Życie” listopad 1938, nr 11, s. 7.

⁵⁹ Rozkaz nr 743, VI. *Organizacja Klubów Sportowych...*

⁶⁰ Komunikat nr 3 Policyjnego Klubu Sportowego m. st. Warszawy z dnia 9 kwietnia 1938 r., *Działalność Policyjnego Klubu Sportowego, Domu Zdrowia, Rodziny Policyjnej*, sprawozdania 1934, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, k. 406. W Warszawie z PKS-u Warszawa na opiekunów sportowych powołano: dla Obwodu I – st. przod. Józefa Chorzełę, Obwodu II – st. przod. Helinga, Obwodu III – st. przod. Karolaka, Obwodu IV – st. przod. Alfonsa Knapika, Urzędu Śledczego – asp. Kapicę, Rezerwy – Feliksa Rokickiego.

1.2. Ogólnopolskie zawody sportowe Policji Państwowej

Uwaga kierownictwa Policji Państwowej w pierwszych latach odrodzonej Polski skierowana była głównie na stworzenie spójnego systemu zabezpieczającego bezpieczeństwo wewnętrzne kraju. Pilną potrzebą było wyszkolenie zawodowe wielotysięcznej rzeszy policjantów. Proces kształcenia objął przeważnie osoby młode, posiadające naturalną dla tego okresu potrzebę sprawności i aktywności fizycznej. Sportowa aktywność początkowo realizowana była w klubach cywilnych, następnie w sekcjach stowarzyszeń kulturalno-oświatowych, kołach sportowych, a od 1924 roku także w policyjnych klubach sportowych. Relacje z pierwszych zmagani sportowych z udziałem funkcjonariuszy PP zamieszczały prasa lokalna i resortowa. Dominowały doniesienia z meczów piłki nożnej. W 1924 roku „Kurier Łódzki” relacjonował pierwsze mecze drużyny pod nazwą Policja przeciwko łódzkim drużynom – Unionowi, Żandarmerii, Samsonowi (IV)⁶¹. „Gazeta Kaliska” zamieściła sprawozdanie z policyjnych zawodów łyżwiarskich⁶². Informację z tych zawodów opublikowała także „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”⁶³. Na jej łamach zamieszczano doniesienia o wynikach rywalizacji drużyn policyjnych piłki nożnej w Kielcach (Drużyna Policyjna – 4 p.p. Legionów 6:1), Włocławku (Policja – Sokół 3:2)⁶⁴ czy województwie śląskim (PKS Katowice stoczył 20 meczów; na zakończenie sezonu podczas „Dnia Sportowego”: Królewska Huta – Bogucice (1) 2:1, PKS Katowice – Bogucice (2) 0:0; PKS Mewa – Mysłowice 1:0)⁶⁵.

Kierownictwo PP zauważało korzyści zdrowotne, użytkowe oraz propagandowe płynące z uczestnictwa policjantów w ruchu sportowym. Podjęło zatem działania zmierzające do propagowania w szeregach policji państwowej idei sportu i zamiłowania do ćwiczeń fizycznych. W tym celu Komenda Główna PP postawiła sobie za cel zorganizowanie jesienią 1926 roku ogólnopolskich zawodów lekkoatletycznych. Zastosowano odwróconą drogę rozgrywek sportowych. Przeważnie pierwszym etapem są mistrzostwa klubu, następnie miasta lub okręgu, dopiero kolejnym są zawody ogólnokrajowe (mistrzostwa kraju). W 1926 roku Komendant Główny PP Marian Borzęcki poprzez organizację zawodów ogólnopolskich zamierzał spowodować masowy rozwój działalności sportowej wśród policjantów. Rozpoczęły się konsultacje władz centralnych policji z jej przedstawicielami wojewódzkim. W okólniku nr 1335 z 30 kwietnia 1926 roku Komendant Główny PP zalecił komendantom wojewódzkim przedłożenie do 15 maja 1926 roku uwag i wniosków⁶⁶.

Ogólnopolskie zawody policjantów zapowiadał okólnik nr 1363 z 23 lipca 1926 roku Komendanta Głównego PP, a ich przybliżony termin został określony na połowę

⁶¹ *Mecz Policja contra „Union”*, „Kurier Łódzki” 28.10.1924, nr 292, s. 7; *Zawody towarzyskie*, 9.11.1924, nr 306, s. 10; 17.11.1924, nr 307, s. 3; 15.04.1924, nr 102.

⁶² *Zawody łyżwiarskie*, „Gazeta Kaliska” 21.02.1924, nr 43, s. 3.

⁶³ *Z życia policji*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.03.1924, nr 11, s. 221.

⁶⁴ *Otwarcie boiska P.P. w Kielcach; Włocławska policyjna drużyna piłki nożnej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 5.07.1924, nr 27, s. 563.

⁶⁵ *Sport w policji wojew. Śląskiego*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 25.10.1924, nr 43, s. 940.

⁶⁶ *Zapowiedzi policyjnych zawodów sportowych*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 17.05.1926, nr 20, s. 347.

Zdjęcie nr 4. Komendant Główny
Policji Państwowej Marian Gorgoniusz
Borzęcki (1923-1926)

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC),
sygnatura: 1-B-3

października 1926 roku. Pracę organizacyjną nad zawodami powierzono Działowi Wyszkożenia Komendy Głównej PP, kierowanemu przez podinspektora dra Władysława Sobolewskiego. Działanie jego wspierali nadkom. Władysław Dąbrowski (Komenda PP m. st. Warszawy, Przewodniczący PKS-u Warszawa) oraz st. przod. instruktor Feliks Rokicki (Szkola Główna Policyjna). Program zawodów przewidywał rozegranie konkurencji lekkoatletycznych: bieg na 100 m i 3 km na przełaj; chód na 5 km z obciążeniem (plecak, umundurowanie służbowe, broń służbowa), skoki w dal i wżwyż, pchnięcie kulą (według przepisów Polskiego Związku Lekkiej Atletyki) oraz granatem (dowolną techniką, w 5-metrowym pasie wyznaczonym do wykonywania próby). Dopuszczano możliwość rozegrania dodatkowych konkurencji, np. rzut oszczepem, rzut dyskiem, pod warunkiem zgłoszenia się co najmniej 10 zawodników. Nie przewidywano wówczas rozegrania zawodów piłkarskich. Umożliwiono jednak rozegranie meczu piłkarskiego zainteresowanej drużynie z reprezentacją Inspekcji PP m.st. Warszawy. W zawodach uczestniczyć mogli wszyscy funkcjonariusze i urzędnicy policji. Organizatorzy zapewniali członkom drużyn tylko zakwaterowanie i zwrot za koszty podróży. Wydatki związane z zapewnieniem strojów sportowych oraz wyżywienia pokrywali zainteresowani zawodnicy. Okólnik obligował komendantów wojewódzkich do przesłania do 15 września składów reprezentacji z wyszczególnionymi danymi (imię, nazwisko, stopień służbowy oraz jednostka macierzysta)⁶⁷.

⁶⁷ *Pierwsze policyjne zawody sportowe*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 31.07.1926, nr 30, s. 493.

Zmagania centralne policjantów poprzedzało wyłanianie reprezentacji wojewódzkich. W województwie śląskim eliminacje były wieloetapowe. Pierwszy etap odbywał się w każdej jednostce podczas zajęć z musztry. Najlepsi w biegach (krótkich i długich), skokach, pchnięciu kulą, rzucie oszczepem, dyskiem, granatem oraz w pływaniu awansowali na zawody powiatowe. Najlepsi z eliminacji powiatowych pod koniec września 1926 roku na boisku Policijnego Klubu Sportowego w Katowicach walczyli o prawo reprezentowania autonomicznego okręgu Policji Państwowej Województwa Śląskiego podczas zawodów ogólnopolicyjnych w Warszawie⁶⁸.

Termin I Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Warszawie okólnikiem nr 1387 z 4 października 1926 roku Komendant Główny PP wyznaczył na 16, 17 i 18 października. Zawody były uwieńczeniem starań władz policyjnych, dążących do nadania odpowiedniego znaczenia procesowi kształcenia i wychowania fizycznego prowadzonego w szkołach policyjnych, jak również podkreślenia znaczenia kontynuowania aktywności fizycznej poprzez zajęcia sportowe w czasie wolnym. Zawodom nadano wysoką rangę, z trybun obserwowane były m.in. przez Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego, Ministra Spraw Wewnętrznych gen. Felicjana Sławoja Składkowskiego, zastępcę dowódcy DOK I gen. Kaczyńskiego oraz Komendanta Głównego PP M. Borzęckiego. Pewną trudność stanowi podanie wiarygodnej liczby startujących zawodników. Opierając się na danych z Komendy Głównej PP, trzeba by wskazać liczbę 62 zawodników⁶⁹. Ponaddwukrotnie większą liczbę startujących (132) sygnalizuje „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”⁷⁰. Pośrednio liczbę tę potwierdza „Przegląd Sportowy”⁷¹, informując o udziale aż 40 sprinterów w biegu na 100 m. O jeszcze innej liczbie, bo o 91 uczestnikach I Zawodów Sportowych PP donosi „Echo Warszawy”⁷². Reprezentowali oni województwa: warszawskie, łódzkie, kieleckie, białostockie, lwowskie, tarnopolskie, stanisławowskie, wołyńskie, wileńskie, śląskie oraz z Warszawy⁷³. Reprezentacji nie wystawiło sześć okręgów. Najliczniejszymi ekipami były drużyny Komendy Okręgowej PP z Łodzi (19 osób), następnie Warszawy oraz Wilna (po 10). Niewątpliwie obciążenie startujących częściowymi kosztami (zakup własnego stroju sportowego oraz opłacenie 3-dniowego pobytu w Warszawie) wpłynęło negatywnie na ostateczną liczbę osób biorących udział w zawodach. Organizatorzy zawodów wykorzystali możliwość rozszerzenia programu zawodów, dodając trzy konkurencje: rzut oszczepem, dyskiem i skok o tyczce.

Zawody lekkoatletyczne otwierały spotkania piłkarskie, nadzorowane przez nadkom. W. Dąbrowskiego. Przeciwnikami drużyn policyjnych – Policijnego Klubu Sportowego Katowice i Koła Sportowego Inspektoratu PP m.st. Warszawy – były dwie drużyny harcerskiej Varsovii. W pierwszym spotkaniu Policyjne Koło Sportowe

⁶⁸ *Policyjne zawody sportowe*, „Na Posterunku” 1926, nr 31, s. 601-602; *Policyjne zawody sportowe*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1926, nr 32, s. 523.

⁶⁹ Rozkaz nr 338, VI. *Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej*...

⁷⁰ *Pierwsze zawody sportowe Korpusu Policji Państwowej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 30.10.1926, nr 43, s. 1.

⁷¹ *Varsovia – Polic. Klub Sport. (Katowice)* 5:4 (0:4), „Przegląd Sportowy” 23.10.1926, nr 42, s. 6.

⁷² *Wielkie policyjne zawody sportowe*, „Echo Warszawskie” 14.10.1926, nr 264, s. 8.

⁷³ Rozkaz nr 338, VI. *Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej*...

z m. st. Warszawy zostało rozgromione (7:1) przez B-klasową Varsovię⁷⁴. W drugim spotkaniu zmierzyli się piłkarze z PKS-u Katowice z A-klasowymi zawodnikami Varsovi. Pierwsza połowa zakończona zwycięstwem PKS (4:0) napawała nadzieją. Jednak zlekceważenie rywali w drugiej części zmagania było przyczyną porażki (4:5). Według prasy o porażce PKS-u Katowice zadecydowało m.in. słabe wyszkolenie kondycyjne policjantów⁷⁵.

Zasadniczą część zawodów stanowiły zmagania lekkoatletów rozgrywane na bieżni w Agrykoli. Organizację i ich przebieg nadzorował st. przod. Feliks Rokicki. Zmagania lekkoatletów przebiegały w niekorzystnych warunkach atmosferycznych. Chłód, a przede wszystkim deszcz i rozmiękła murawa nie sprzyjały osiąganiu wartościowych rezultatów⁷⁶. Po rozegraniu wszystkich 10 dyscyplin lekkoatletycznych I miejsce w klasyfikacji ogólnej zajęło województwo lwowskie (4 nagrody honorowe i 13 żetonów), wyprzedzając województwo śląskie (1 nagroda honorowa i 10 żetonów) oraz łódzkie (1 nagroda honorowa i 9 żetonów). Indywidualnie najlepsi w poszczególnych dyscyplinach okazali się: w biegu na 100 m – st. post. Jan Brański (Koło Sportowe PP m.st. Warszawy), w biegu na 3 km – post. Apolinary Puzio (Koło Sportowe PP m.st. Warszawy), w chodzie z obciążeniem na 4,5 km – przod. Adamczewski (woj. warszawskie), w skoku w dal – st. przod. Adam Winnicki (woj. lwowskie), w skoku wzwyż – st. post. Bolesław Mincewicz (woj. wileńskie), w rzucie granatem – post. Antoni Goczek (woj. łódzkie), w pchnięciu kulą – przod. Ludwik Kartasiński (Koło Sportowe PP m.st. Warszawy), w rzucie oszczepem – przod. Ludwik Śliwka (woj. śląskie), w rzucie dyskiem – aspirant Tadeusz Dobrowolski (woj. lwowskie), w skoku o tyczce – post. Władysław Kwasek (woj. lwowskie)⁷⁷. Wszystkie wyniki I Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Warszawie przedstawiono w załączniku nr 2. Najwartościowszym rezultatem zawodów był wynik 10,43 m w pchnięciu kulą zawodnika Koła Sportowego PP z miasta st. Warszawy, przod. Ludwika Karasińskiego. Jego rzut był słabszy o 1,67 m od najlepszego wyniku Józefa Barana (Pogoń Lwów) z Mistrzostw Polski w 1926 roku⁷⁸. Warszawski „Kurier Poranny” zauważył: „Wyniki osiągnięte przez zawodników policji na zawodach ogólnopolicyjnych stały jeszcze na poziomie prowincji. Na tym poziomie stał sport w Polsce przed 6-ciu laty. Granatowe mundury mają 6 lat zaległości”⁷⁹. Natomiast „Przegląd Sportowy” zarzucał organizatorom „pominięcie w mistrzostwach »granatowych mundurów« zawodów pływackich i strzeleckich”⁸⁰. Pomimo braku rekordowych wyników, główny cel za-

⁷⁴ *Pierwsze zawody sportowe Korpusu Policji Państwowej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 30.10.1926, nr 43, s. 1.

⁷⁵ *Wielkie policyjne zawody sportowe...*; *Varsovia – Polic. Klub Sport. (Katowice)* 5:4 (0:4)...

⁷⁶ J. Paciorkowski, *I Zawody Sportowe Policji Państwowej*, „Policja 997” grudzień 2016, wydanie specjalne, nr 7, s. 6–7.

⁷⁷ Rozkaz nr 338, VI. *Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej...*

⁷⁸ H. Kurzyński, S. Pietkiewicz, J. Rozum, T. Wołejko, *Historia finałów lekkoatletycznych mistrzostw Polski 1920–2007. Konkurencje męskie*, Komisja Statystyczna PZLA, Szczecin–Warszawa 2008, s. 165.

⁷⁹ *Zwycięzca w rzucie kulą*, „Kurier Poranny” 20.10.1926, nr 290, s. 8.

⁸⁰ *Pierwsze zawody Policji*, „Przegląd Sportowy” 23.10.1926, nr 42, s. 2.

wodów – propagowanie sportu w środowisku policjantów – został osiągnięty. Prasa codzienna i sportowa⁸¹ życzliwie potraktowała policyjnych sportowców, doceniono zarówno samą inicjatywę, jak i sprawność przeprowadzenia zawodów. Komendant Główny PP w podsumowaniu zasygnalizował chęć organizacji kolejnych edycji. Zobligował komendantów wojewódzkich do powoływania w ich okręgach policyjnych klubów sportowych, z których w przyszłości wyłaniano by reprezentacje okręgów. „Doceniając w całej pełni wielkie znaczenie sportowego wyrobienia funkcjonariuszów p.p., a mając zamiar w następnym roku urządzić zawody sportowe policji państwowej na większą jeszcze skalę, polecam PP. Komendantom Wojewódzkim w energiczny sposób zająć się krzewieniem zamiłowania do uprawiania sportu poprzez podległych Panu funkcjonariuszów. Panowie Komendanci Wojewódzcy winni dążyć do zakładania policyjnych klubów sportowych powiatowych, z których powstałyby z czasem wojewódzkie drużyny reprezentacyjne. Panowie Komendanci Wojewódzcy winni dążyć do urządzania wojewódzkich zawodów sportowych i w ten sposób przygotować najlepszych współzawodników na następne ogólnopolicyjne zawody w Warszawie, w których możnaby wykazać prawdziwą sprawność sportową przed społeczeństwem i prasą”⁸².

I Zawody Sportowe Policji Państwowej z 1926 roku zainicjowały kolejne. Do 1929 roku jeszcze trzykrotnie Komenda Główna PP organizowała ogólnopolskie zawody sportowe Policji Państwowej w Warszawie (w 1927 i 1928 roku)⁸³ oraz w Katowicach (w 1929 roku)⁸⁴.

Z perspektywy czasu należy stwierdzić, że I Zawody Sportowe Policji Państwowej były wydarzeniem przełomowym dla rozwoju sportu w PP. Wyznaczony cel propagandowy został osiągnięty. W kolejnych latach, obok celu propagandowego, dążono nie tyle do mistrzowskich wyników, co do masowości zawodów sportowych. Już w 1928 roku gazeta „Na Posterunku” podczas III ogólnopolicyjnych zawodów zauważała „poprawę formy zawodników; lecz nie w wynikach. Nie w świetnej formie uwidoczniał się postęp w stosunku do lat ubiegłych, lecz przede wszystkim w owym ogólnym usprawnieniu zawodników, którzy na start stawili nie jako początkujący, surowi jeszcze nowicjusze, ale jako świadomi swych zadań, sił i środków sportowcy. Najistotniejszym zatem zadaniem corocznych zawodów policyjnych – propaganda sportów i usprawnienie fizyczne jak najliczniejszej rzeszy policjantów”⁸⁵. W latach 1927-1929 zawody ogólnopolskie poprzedzały eliminacje wojewódzkie, w obecności delegata Komendy Głównej PP⁸⁶. W zamierzeniach władz policji miały być narzędziem

⁸¹ *Sport w policji*, „Stadjon” 5.11.1926, nr 44, s. 3.

⁸² Rozkaz nr 338, VI. *Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej...*

⁸³ *Zawody sportowe Policji i Strzelca*, „Stadjon” 13.09.1927, nr 37, s. 9; *Przed II-gimi Policyjnymi Zawodami Sportowymi*, „Na Posterunku” 1927, nr 22, s. tytułowa – 339; *Mistrzostwa sportowe Policji Państwowej na rok 1928*, 1928, nr 38, s. 600-605.

⁸⁴ Rozkaz nr 448, *Żołnierze Policji*, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1929), AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 11, k. 36.

⁸⁵ *Pod znakiem postępu w sprawności fizycznej*, „Na Posterunku” 1928, nr 38, s. 595.

⁸⁶ *Policja państwowa w latach 1919-1928*, Warszawa 1929, s. 16; *Zapowiedź III Ogólnopolskich Zawodów Sportowych*, „Na Posterunku” 1928, nr 11, s. 174; *Z eliminacyjnych zawodów*

Zdjęcie nr 5. IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe Policji Państwowej w Katowicach (1929)

Źródło: NAC, sygn. 1-B-201-3

propagandy. W piśmie do Komendantów Wojewódzkich PP Naczelnik Wydziału I Komendy Głównej inspektor I. Korał komunikował: „Podkreślam, że zawody eliminacyjne powinny się stać czynnikiem propagandy w kierunku zespolenia korpusu policji i węzłami wzajemnej sympatii i zaufania ze społeczeństwem”. W tym celu zalecał, aby eliminacje w województwach odbywały się pod protektoratem wojewodów, do komitetów honorowych zapraszać przedstawicieli organizacji sportowych, wojskowych i społeczeństwa, relacje z zawodów zamieszczać w lokalnych mediach, a wycinki z prasy i fotografie przysyłać do Komendy Głównej⁸⁷. Za organizację zawodów odpowiedzialna była Komisja Sportowa, której w latach 1927, 1928 i 1930 przewodniczył podinsp. Jan Schucha. Komisja wyznaczała termin przeprowadzenia zawodów eliminacyjnych i centralnych poszczególnych dyscyplin, opracowywała regulaminy, jak również wyznaczała minima kwalifikacyjne do zawodów. Dzięki jej staraniom Komenda Główna PP przyznała uczestnikom zawodów diety⁸⁸. Zniknął więc jeden z czynników ograniczający liczbę uczestników z prowincji w zawodach centralnych policjantów.

lekkoatletycznych woj. śląskiego, 1929, nr 28, s. 437; *Eliminacyjne zawody sportowe P.P. woj. pomorskiego*, 1929, nr 34, s. 532; *Eliminacyjne zawody sportowe P.P. woj. poznańskiego*, s. 533.

⁸⁷ Pismo okólne Komendanta Głównego PP z dnia 21 marca 1929 r. w sprawie eliminacji wojewódzkich do IV Ogólnopolskich Zawodów Sportowych PP, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne*, korespondencja 1927-1930, AAN w Warszawie, sygn. 994, k. 255.

⁸⁸ Pismo okólne Komendanta Głównego PP z dnia 8 kwietnia 1930 r. w sprawie sportu w policji, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne*, korespondencja 1927-1930, AAN w Warszawie, sygn. 994, k. 58-59; *Z Komisji sportowej przy Kom. Gł. P.P.*, „Na Posterunku” 1927, nr 31, s. 495.

Modyfikacji ulegały programy zawodów. W 1927 roku listę dyscyplin powiększono o zmagania strzeleckie, pływackie, wioślarskie, kolarskie, hippiczne, bokserskie, szermiercze⁸⁹. Natomiast podczas IV Ogólnokrajowych Zawodów „ze względu na trudności terenowe na Górnym Śląsku” nie przewidywano rozegrania zawodów hippicznych, wioślarskich i kolarstwa torowego⁹⁰.

Konsekwencją rozbudowania programów zawodów, jak również wprowadzenia udogodnień ekonomicznych (diet dla uczestników) była wzrastająca liczba osób biorących udział w zawodach. Stan szeregów startujących w latach 1926–1929 zwiększył się ponad siedmiokrotnie, z 62 w 1926 roku⁹¹ do 438 zawodników w 1929 roku (nie licząc szermierzy; brak danych)⁹².

Zwiększone zainteresowanie sprawnością fizyczną funkcjonariuszy policji, a także organizowanie większej ilości zawodów sportowych przekładało się na poziom sportowy, który uwidaczniał się w osiągniętych wynikach. Szczególnie widoczne było to w propagowanej przez władze policyjne lekkiej atletyce. Progres ten pokazuje tabela nr 1. Chęć zwycięstwa była na tyle duża, że dążąc do zwycięstwa, drużyny poszukiwały sposobów na zwiększenie swoich szans w walce o końcowy sukces. Jednym z nich było zasilanie reprezentacji okręgów zawodnikami z klubów niepolicyjnych. I tak, w barwach okręgu lwowskiego startowali Sawaryn i Wójcik z Pogoni Lwów, okręgu krakowskiego Kossowski z Wisły, a dla Warszawy punkty zdobywali Lokajski, Kalinowski i Maćkowski z Warszawianki. O tym, jak bardzo wartościowe było takie zasilenie okręgu, świadczą wyniki lekkoatlety Sawaryna (Lwów) z 1929 roku, który wywalczył pierwsze lokaty w biegach na 800 m, 1500 m, 3000 m, 5000 m, 10 000 m oraz w sztafecie olimpijskiej⁹³.

⁸⁹ *Przed II-giemi Policyjnemi Zawodami Sportowymi*, „Na Posterunku” 1927, nr 22, s. tytułowa – 339; *Mistrzostwa sportowe Policji Państwowej na rok 1928*, 1928, nr 38, s. 600-605.

⁹⁰ Pismo z dnia 26 lipca 1929 roku w sprawie IV Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne*, korespondencja 1927-1930, AAN w Warszawie, sygn. 994, k. 337.

⁹¹ Rozkaz nr 338, *VI. Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej...*

⁹² „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1930, s. 345.

⁹³ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1930, s. 340; *Rewia sportowa granatowych mundurów*, „Przegląd Sportowy” 11.09.1929, nr 57, s. 3.

Tabela nr 1. Wyniki uzyskane w lekkiej atletyce podczas ogólnopolskich zawodów Policji Państwowej w latach 1926-1929

Rodzaj konkurencji		Rok 1926	Rok 1927	Rok 1928	Rok 1929	Wyniki z mistrzostw Polski w 1929 roku
Bieg	100 m	12,6	12,2	12,2	11,8	11,3
	200 m	-	25,2	24,4	24,0	22,7
	400 m	-	54,8	53,2	55,1	51,1
	800 m	-	2:16,4	2:07,2	2:12	1:59,2
	1500 m	-	4:41	4:26,6	4:32,0	4:08,0
	3000 m	11:06,8	10:05,7	9:38,0	9:51,6	-
	5000 m	-	17:59,8	16:03,0	16:46,0	15:56,2
	10000 m	-	37:44,4	35:17,4	36:19,8	34:28,2
	110 m przez płotki	-	19,6	19,8	19,5	16,1
	sztafeta 4 × 100 m	-	49,4	47,8	47,3	44,5
	sztafeta olimpijska 100 × 200 × 300 × 400	-	3:56,0	3:43,4	3:40, 2	-
Skok	w dal	5,46	6,00	5,86	6,29	7,18
	wzwyż	1,40	1,64	1,60	1,70	1,705 (RP)*
	o tyczce	2, 60	2,80	2,90	3,00	3,64 (RP)*
Rzut	dyskiem	30,7	31,52	34,29½	36,69	41,09
	oszczepem	30,54	38,44	41,29	49,12	54,60
	granatem	51,85	58,03	59,46	60,61	-
Pchnięcie kulą		10,43	11,25	12,37	11,53	13,89 (RP)*

Źródło: „Na Posterunku” 1927, nr 39, s. tytułowa; *II Ogólno Policyjne zawody Sportowe*, 1928, nr 38, s. 595-599; *Pod znakiem postępu w sprawności fizycznej*, Kalendarzyk Policji Wojew. Śląsk. 1930, s. 340-342; „Przegląd Sportowy” 10.07.1929, nr 39 (*Pięć rekordów Polski w Poznaniu*, s. 1; *Świetny rekord Nowaka*, s. 2).

* rekord Polski ustanowiony na Mistrzostwach Polski w Poznaniu w 1929 roku

Oczywiście progres nie był procesem ciągłym, w 1929 roku można zauważyć spadek prezentowanego poziomu sportowego (porównując do 1928 roku). Analiza wyników z 1926 i 1929 roku wskazuje jednak na istotną poprawę poziomu sportowego. Określenie z 1926 roku zaawansowania sportowego policjantów „na poziomie prowincji” w 1929 roku było już nieaktualne. Postępy w większości dyscyplin były zauważalne, w niektórych wyniki zbliżyły się do najlepszych rezultatów osiągniętych

Zdjęcie nr 6. Plakat reklamujący mecz piłki nożnej pomiędzy reprezentacją Policji czechosłowackiej i Policji Państwowej (8 września 1928 roku w Warszawie)

Źródło: CBN Polona

przez czołowych zawodników w Polsce. W czerwcu 1929 roku podczas zawodów eliminacyjnych województwa śląskiego post. Mistas (Mitss) dystans 100 m pokonał w czasie 11,3 sek.⁹⁴ Miesiąc później podobny rezultat osiągnął na mistrzostwach Polski Aleksander Szenajch (Warszawianka), wygrywając w biegu na 100 m. Na tych samych mistrzostwach E. Trojanowski z Akademickiego Zespołu Sportowego z Warszawy wynikiem 1,705 m ustanowił rekord Polski w skoku wzwyż. Był on nieznacznie lepszy od rezultatu 1,7 m przod. Lokajskiego (m. st. Warszawa) z zawodów ogólnopolskich w Katowicach (1929 rok)⁹⁵. Uzyskiwane podczas centralnych zmagania wyniki w wielu przypadkach nie były najlepszymi rezultatami sportowców-policjantów. „Kalendarz Policji Województwa Śląskiego na rok 1927” przytacza przykłady 12 lepszych rezultatów osiągniętych w tym samym czasie przez policjantów województwa śląskiego. Wynika z tego, że gdyby startowali oni w Warszawie, najprawdopodobniej walczyliby o pierwsze lokaty. Przyczyn absencji w Warszawie było wiele, np. choroba, niezgłoszenie do zawodów w określonym terminie czy obowiązki służbowe. Czasami terminy zawodów centralnych i okręgowych pokrywały się. W 1926 roku

⁹⁴ Z eliminacyjnych zawodów lekkoatletycznych woj. śląskiego, „Na Posterunku” 1929, nr 28, s. 437.

⁹⁵ Pięć rekordów Polski w Poznaniu, „Przegląd Sportowy” 10.07.1929, nr 39, s. 1.

Zdjęcie nr 7. Defilada zawodników przed zawodami hippicznymi w Parku Łazienkowskim (1927)

Źródło: *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej. Księga Pamiątkowa 1918-1928*, Kraków–Warszawa, 1928, s. 332

zawody lekkoatletyczne o mistrzostwo policji województwa śląskiego odbyły się 16 i 17 października, tj. dokładnie w tym samym terminie, co I Zawody Sportowe Policji Państwowej w Warszawie⁹⁶.

Od 1926 roku dopuszczano rozgrywanie meczów piłkarskich. Trzon drużyny piłkarskiej PP stanowili piłkarze Policyjnego Klubu Sportowego z Katowic, sporadycznie wspomagani zawodnikami z innych regionów Polski. W 1927 roku w skład reprezentacji weszli np. piłkarze Marian Łańka (Legia Warszawa) i Winnicki (Czarni Lwów). Do 1929 roku rywalami polskich policjantów były drużyny: w 1927 roku Sportverein Schutzpolizei Danzig (reprezentacja Policji miasta Gdańsk), w 1928 roku Straż Bezpieczeństwa z Pragi w Czechosłowacji oraz w 1929 roku pierwszoligowi piłkarze Klubu Sportowego Ruch Hajduki Wielkie (obecnie Ruch Chorzów). Pomijając porażki z Varsovią w 1926 roku, bilans późniejszych meczów piłkarskich w latach 1927–1929 był pozytywny dla reprezentacji Policji Państwowej, która odniosła dwa zwycięstwa, raz padł remis (z reprezentacją Czechosłowacji)⁹⁷.

Od 1927 roku do programów wprowadzono zawody hippiczne. Rozgrywane w Warszawie na torze łazienkowskim, gościły m.in. Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego, Ministra Spraw Wewnętrznych Felicjana Sławoja Składkowskiego oraz grono generałów: E. Rydza-Śmigłego, A. Osińskiego, D. Konarzewskiego.

Pierwsze zawody uwiaryściły prymat warszawskiego środowiska. U ekip z innych okręgów widoczny był brak przygotowania do konkursu skoków przez przeszkody. Konkurs zdominowali zawodnicy z Warszawy, wśród oficerów aspiranci Sitarek i Kaczmarski, wśród podoficerów Wierzbiński i Korzeniowski. Spoza Warszawy

⁹⁶ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1927, s. 270–271.

⁹⁷ *Policjanci polscy na starcie*, „Przegląd Sportowy 17.09.1927, nr 37, s. 3; *Nowi mistrzowie policyjni*, 14.09.1929, nr 58, s. 4.

tylko zawodnicy z województwa łódzkiego, Stanisław Pakuła i post. Zieliński (seria podoficerska), nawiązywali walkę o czołowe lokaty. Rok 1928 potwierdził prymat warszawskich jeźdźców. W zmaganiach hippicznych obserwowanych przez Komendanta Głównego PP płk. Janusza Jagrym-Maleszewskiego czołowe lokaty ponownie zajmowali zawodnicy z Warszawy. Walkę z nimi próbowali nawiązać policjanci z Łodzi. W „Konkursie otwarcia” pierwsza nagroda dla oficerów przypadła asp. Sitar-kowi (Warszawa), w kategorii dla szeregowych post. Pankowskiemu (Łódź). Kolejne konkursy to pełna dominacja zawodników stołecznych: w „Konkursie ujeżdżania” zwyciężyli w swoich kategoriach asp. Sitarek i st. post. Korzeniowski, w „Konkursie srebrzystej palmety” najlepszy był asp. Złakowski, „Konkurs błękitnego proporczyka” wygrał st. przod. Wierzbicki. W ostatnim dniu w „Konkursie granatowej kawalerii” pierwszą nagrodę zdobyli asp. Złakowski oraz st. post. Korzeniowski. Zawody kończył pokaz wyszkolenia konia policyjnego. W 1929 roku zawody hippiczne ograniczono do pokazu Policji Śląskiej.

Także wśród kolarzy prym wiedli zawodnicy z Warszawy. Ciekawostką zmagania był start kolarzy w mundurach. W 1927 roku bezkonkurencyjni byli zawodnicy Gronczewski i Kamiński. Bieg szosowy na dystansie 50 km wygrał st. post. Gronczewski. Czołowe miejsca w pozostałych biegach torowych na 1500 i 5000 10 000 m oraz 3000 m z przeszkodami wywalczyli kolarze z Warszawy. W „biegu pocieszenia” dla kolarzy z prowincji zwyciężył post. Gusztan z Łodzi. Wyścigi kolarskie w 1928 i 1929 roku były zdominowane przez kolarzy Gronczewskiego, Synowowca, Manowskiego, Kowalczykai Martynowicza z Warszawy. W 1929 roku, jak wspominało wcześniej, nie rozegrano biegów na torze.

W 1927 roku areną pierwszych pojedynków bokserskich policjantów był warszawski cyrk. Zwycięzcami w swoich kategoriach wagowych byli: Wiercioszek (waga lekka, Śląsk), Szproch (waga średnia, Częstochowa), Branicki (waga półciężka, Łódź) i Dobrowolski (waga ciężka, Lwów). Rok później zwycięzcami zostali: w wadze półśredniej Gabrdyl (Śląsk), w średniej Szczepaniak (Kielce), a w półciężkiej Begej (Lwów). Mistrzem wagi ciężkiej został Targowski (Warszawa). W 1929 roku zawody policyjne odbyły się na Śląsku (Katowice). Posiadając atut własnego ringu oraz silną sekcję bokserską PKS Katowice, bokserzy z Katowic wygrali w czterech z pięciu kategorii wagowych. Byli to: w wadze lekkiej Górny, w półśredniej Wende, w średniej Kulesa, w półciężkiej Begej. Tylko w wadze ciężkiej zwyciężył Targowski, pięściarz z Warszawy. W drugim dniu zmagania rozegrano mecz PKS-u Katowice z drużyną austriackiej policji (7:7).

Przy okazji prowadzenia zmagania bokserskich w 1927 roku w cyrku warszawskim po raz pierwszy podczas zawodów ogólnopolskich policjantów zademonstrowano walki szermiercze. Pojedynki miały charakter popisów, propagujących szermierkę w środowisku policjantów. W roli propagatorów wystąpili członkowie sekcji szermierczej Policyjnego Klubu Sportowego z Katowic. Rok później szermierze PKS-u Katowice, Alojzy Świerczyński w szabli i Śliwka we florecie, wywalczyli pierwsze lokaty dla województwa śląskiego w zawodach ogólnopolskich PP. W 1929 roku walki szermiercze ograniczyły się do zmagania zawodników dwóch reprezentacji:

Zdjęcie nr 8. Start do biegu kolarskiego na dystansie 50 km podczas III Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych PP (1928)

Źródło: „Na Posterunku” 22.09.1928, nr 38, s. 604

okręgu śląskiego i Warszawy. W ogólnej klasyfikacji zwyciężył reprezentant policji śląskiej A. Świerczewski, wyprzedzając Matysiaka z Warszawy. We flocie wszystkie czołowe miejsca wywalczyli zawodnicy Śląska, a najlepszy wśród nich był ponownie A. Świerczyński. Był on również najlepszy w szpadzie, a po pokonaniu Matysiaka z Warszawy także w szabli.

Strzelanie, obok lekkiej atletyki oraz zmagani marszowych, władze policyjne uważały za najbardziej przydatne w pracy policjanta. Najlepszą drużynę strzelecką w latach 1927–1929 miało województwo wileńskie. Strzelectwo sportowe zapoczątkowano w 1927 roku, zawody rozgrywano w kategoriach: karabin, pistolet, broń małokalibrowa długa, broń małokalibrowa krótka. Drużynowo bezkonkurencyjni okazali się strzelcy z Wilna, indywidualnie za najlepszego uznano asp. Trzęsowskiego (Poznań). Zwycięzcami zostali; z karabinu st. post. Stejskała (Łódź), z broni małokalibrowej (flower) post. Derecki (Wilno), z broni małokalibrowej (pistolet) asp. Trzęsowski (Poznań), z rewolweru przod. Mackiewicz (Wilno), strzelanie 100-sekundowe przod. Szkawran. W strzelaniu zespołowym pierwsze miejsce zajęła drużyna z Wilna w składzie: Nowak, Derecki, Ignatowicz. W 1928 roku dobrą dyspozycję ponownie zaprezentowali policjanci z Wilna, wygrywając w konkursie drużynowym w składzie:

Zdjęcie nr 9. Zawody marszowe podczas IV Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Katowicach (1929)

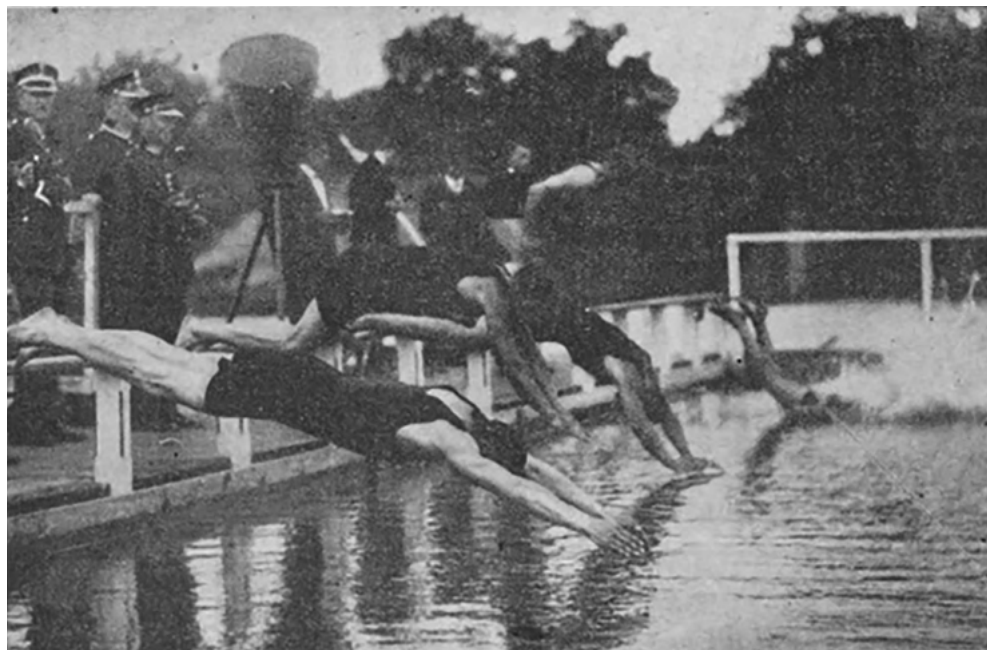

Źródło: NAC, sygn. 1-B-201-5

Ignatowicz, Nowak, Derecki. Indywidualnie najlepszy wynik osiągnął post. Derecki. Sukces reprezentacja wileńska powtórzyła w roku 1929. Zespół w składzie Derecki, Parfjanowicz, Ignatowicz, zdobywając 1480 pkt (na 2250 możliwych), zajął drużynowo pierwszą lokatę. W poszczególnych konkurencjach zwyciężali: w kategorii karabin drużynowo zespół z Wilna, indywidualnie Prokop z Lwowa, w kat. pistolet 7,65 drużynowo Wilno, indywidualnie Derecki z Wilna, w kat. broń małokalibrowa długa drużynowo Śląsk, indywidualnie Czudzin z Wilna, w kat. strzelanie z broni małokalibrowej krótkiej drużynowo Wilno, indywidualnie Parfjanowicz z Wilna.

Zawody marszowe były kolejną dyscypliną sportową, która przez swoją użyteczność była szczególnie w kręgu zainteresowania kierownictwa Policji Państwowej. Wielogodzinna służba, często w formie pieszych patroli, wymuszała odpowiedni poziom wytrzymałości, tj. wykonywania pracy bez narastającego zmęczenia, które wpływałoby niekorzystnie na jakość pełnionej służby. Aby jak najbardziej oddać warunki podczas służby, zawody marszowe przeprowadzano w stroju polowym z obciążeniem (karabin i ładownica). Początkowy dystans, 25 km w 1927 roku, rok później wydłużono do 35 km. Pierwszym zwycięzcą został post. Rogowski ze Śląska. Drużynowo najlepsi okazali się zawodnicy PKS-u Warszawa (post. Maliński, indywidualnie drugie miejsce, i post. Zerda, indywidualnie trzecie miejsce). W kolejnych

Zdjęcie nr 10. Ogólnopolskie zawody pływackie w Warszawie (14-15 sierpnia 1927 roku)

Źródło: „Na Posterunku” 27.08.1927, nr 35

latach zwyciężali: w 1928 roku zespół wileński (Królik, Jeżerys, Gedrijć), w 1929 roku drużyna z okręgu II – województwo łódzkie (Kulicki, Wesołowski, Wolny).

W 1926 roku „Przegląd Sportowy”⁹⁸ zauważył brak zawodów pływackich w zmaganiach ogólnokrajowych policjantów. Do programów zawodów centralnych sporty wodne (pływanie i wioślarstwo) wprowadzono w 1927 roku. Zawody z powodów organizacyjnych rozgrywano we wcześniejszym terminie niż pozostałe dyscypliny sportowe.

Pierwsze zawody pływackie rozegrano na pływalni Akademickich Zespołów Sportowych Warszawa w Parku Skaryszewskim. Zawodnicy rywalizowali w pięciu dyscyplinach (100 m „nawznak” stylem dowolnym, 200 m stylem klasycznym, 100, 400 i 1500 m stylem dowolnym). Zawody zdominował st. przod. Tratt z komisariatu wodnego Warszawy. Był najlepszy we wszystkich dyscyplinach. Najlepszym skoczkiem wieżowym został post. Wójcik (Lwów). W 1928 roku walka o najwyższe trofea rozegrała się pomiędzy dwoma pływakami. Do walki z ubiegłorocznym hegemonem Tratem z Warszawy stanął Kukliński z Wilna. Ubiegłoroczny mistrz potwierdził prymat w wyścigach na 100 m stylem dowolnym i „nawznak” (grzbietowym) oraz 200 m

⁹⁸ Pierwsze zawody Policji, „Przegląd Sportowy” 23.10.1926, nr 42, s. 2.

Zdjęcie nr 11. Skok z wieży podczas IV Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Katowicach (1929)

Źródło: NAC, sygn. 1-B-201-4

stylem klasycznym. Musiał jednak uznać wyższość Kuklińskiego na dystansach 400 i 1500 m stylem dowolnym. W skokach z trampoliny bezkonkurencyjny pozostawał Wójcik (Lwów). W 1929 roku spodziewano się prymatu drużyny z Warszawy, wzmocnionej pływakiem AZS Warszawa Jurkowskim. Tymczasem w Katowicach zwycięzcą ogólnej punktacji został zespół województwa śląskiego, wygrywając jednym punktem z Warszawą i Wilnem (ex aequo). W poszczególnych konkurencjach zwyciężali: 100, 400 i 1500 m stylem dowolnym, 200 m stylem klasycznym Jurkowski (Warszawa); 100 m stylem grzbietowym „nawznak” Kukliński (Wilno). Skoki wieżowe – Brzoza (Śląsk), trampolinowe – Skoruk (Wilno), sztafeta 4 × 100 m – Wilno przed Śląskiem, nurkowanie – Lepczyński ze Stanisławowa przed dwoma reprezentantami Śląska (Gnyp i Brzoza).

Zawody wioślarskie w 1927 roku rozgrywano w pięciu konkurencjach (bieg czwórek półwycigowych na dystansie 2000 m, bieg pychówek pod żaglem pod prąd na 1500 m, bieg dwójek ze sternikiem na 2000 m, bieg kajaków na 1000 m, przeprawa pychówek przez Wisłę) i faktycznie były zawodami wewnętrznymi komisariatu wodnego Warszawy. W 1928 roku do rywalizacji sportowej włączyła się osada wioślarska z Kalisza, reprezentująca okręg II (województwo łódzkie). Sprawiała ona dużą niespodziankę, wygrywając bieg czwórek na dystansie 2000 m z faworyzowaną osadą warszawską. W pozostałych trzech biegach (hamburek dwójek na 1000 m, hamburek na 1000 m bez sternika oraz seniorów czwórek na 2000 m) zwyciężały osady gospodarzy. W 1929 roku w Katowicach zrezygnowano z zawodów wioślarskich.

Zdjęcie nr 12. Medale Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej w 1927 i 1928 roku

Medal wykonany z brązu (34 mm) wg projektu Stefana Rufina Koźbielewskiego

Nowością katowickich zmagania policjantów (1929) były zawody zapaśnicze. Były one faktycznie tylko turniejem pokazowym z udziałem sekcji zapaśniczej PKS-u Katowice i drużyny Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”.

Zmagania sportowe ogólnokrajowe policjantów kończyła ceremonia wręczenia nagród i żetonów (medali) dla zwycięskich ekip w poszczególnych klasyfikacjach. Główną przechodnią nagrodą był Srebrny Puchar Komendanta Głównego Policji Państwowej dla najlepszego zespołu we wszystkich konkurencjach. Pierwszy w 1926 roku wywalczył zespół województwa lwowskiego, w kolejnych latach puchar przechodził do zespołów: Warszawy (1927), województwa lwowskiego (1928) i województwa śląskiego (1929). Pulę nagród w 1926 roku uzupełniał puchar gazety „Na Posterunku” (za najlepszy wynik w lekkiej atletyce). Wzrost liczebności konkurencji oraz rosnące zainteresowanie policyjnymi mistrzostwami zwiększały liczbę nagród i grono ich fundatorów. W 1929 roku ufundowano 25 nagród przechodnich. Darczyńcą srebrnego wieńca dla zwycięzców zespołowego strzelania był Marszałek Polski Józef Piłsudski.

Dążąc do pełnego wykorzystania propagandowego przeprowadzonych IV Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych PP, nakręcono film relacjonujący zmagania policyjnych sportowców⁹⁹. Organizatorzy zawodów podczas wizyty u Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego wręczyli mu pamiątkowy medal oprawiony w rzeźbę z węgla kamiennego z kopalni w Chorzowie¹⁰⁰.

⁹⁹ *IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P.P. na filmie*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.03.1930, nr 5, s. 188.

¹⁰⁰ *U Pana Prezydenta Rzeczypospolitej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 30.06.1930, nr 11, s. 407.

Zdjęcie nr 13. Delegacja IV Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej u Prezydenta RP Ignacego Mościckiego

Źródło: Kalendarz Policji Województwa Śląskiego 1934, s. 291

Tabela nr 2. Klasyfikacja końcowa ogólnokrajowych zawodów sportowych policji państwowej w latach 1926-1929

Punktacja ogólna zespołów				
Lokata	1926 rok	1927 rok	1928 rok	1929 rok
I m.	Lwów	Warszawa (m.st.)	Lwów	Śląsk
II m.	Śląsk	Śląsk	Śląsk	Lwów
III m.	Łódź	brak danych	Warszawa (m.st. i woj.)	Warszawa (m st.)

Źródło: 1926 r.: AAN w Warszawie, Komenda Główna Policji Państwowej w Warszawie, sygn. 8 Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1926), k. 150, Rozkaz nr. 338.VI. Wyniki I-ch zawodów Korpusu policji Państwowej; 1927 r.: „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1927, nr 9, s. 851; 1928 r.: Kalendarzyk Policji Wojew. Śląsk. 1929, s. 287; 1929 r.: Kalendarzyk Policji Wojew. Śląsk. 1930, s. 358.

Organizując ogólnokrajowe zawody sportowe policjantów, dążono do usprawnienia fizycznego policjantów poprzez ćwiczenia sportowe. Drugim, nie mniej ważnym celem było zbliżenie policji państwowej do społeczeństwa poprzez sport. Po IV Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych PP cel ten został częściowo osiągnięty. Wówczas władze

Zdjęcie nr 14. Komendant Główny
Policji Państwowej Janusz Jagrym-
-Maleszewski

Źródło: NAC, sygnatura: 1-B-6

policyjne skoncentrowały się przede wszystkim na rozwijaniu sportu w policji. Zdając sobie sprawę z coraz starszego wieku funkcjonariuszy oraz ich obowiązków zarówno służbowych, jak i prywatnych, nie oczekiwano od większości z nich ustanawiania rekordów, lecz działań wzmacniających ich fizycznie i mentalnie.

W 1930 roku Komendant Główny PP Janusz Jagrym-Maleszewski określił kierunek rozwoju sportu wśród policjantów jako „sport dla sportu i zdrowia”. W piśmie z 8 kwietnia 1930 roku pisał: „Mówiąc o rozwoju ćwiczeń fizycznych w policji, mam na myśli ich upowszechnienie. Nie żądam od policjantów wielkich wyczynów i rekordów sportowych, nie żądam zajmowania się sportem dla osiągnięcia tanich efektów i naśladownictwa, pragnąłbym natomiast, aby idea sportu w policji nie została wypaczona, i aby każdy zrozumiał, że sport w postaci ćwiczeń fizycznych jest tym czynnikiem, który wymaga hartu ducha, ducha silnej woli, a w służbie policjanta może i powinien odgrywać pierwszorzędną i doniosłą rolę”. Za szczególnie przydatne w pracy funkcjonariuszy uważał uprawianie gimnastyki, biegów, gier zespołowych, marszów, kolarstwa, pływania, wioślarstwa i strzelectwa sportowego. Tym samym pismem Komendant Główny PP powołał podinspektora Jana Schucha, podinspektora Euzebiusza Zielińskiego, nadkomisarza Bolesława Kusińskiego, nadkomisarza Lucjusza Krupińskiego, komisarza Jana Misiewicza oraz st. przod. Zygmunta Galka w skład Komisji Sportowej nadzorującej przygotowanie programów V ogólnokrajowych zawodów sportowych (1930 rok)¹⁰¹. Nic

¹⁰¹ Pismo z dnia 8 kwietnia 1930 r. w sprawie sportu w policji, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne*, korespondencja 1927-1930, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 994, k. 58.

wówczas nie sygnalizowało końca rozgrywania centralnych zawodów w formule z lat 1926-1929. W styczniu 1930 roku zmodyfikowano program zawodów, wyłączając z nich rywalizację strzelecką. Areną zmagania najlepszych strzelców w Policji Państwowej stały się Narodowe Zawody Strzeleckie organizowane przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego¹⁰². W Narodowych Zawodach Strzeleckich organizatorzy zarezerwowali dla Policji Państwowej 20 miejsc. Komisja Sportowa Komendy Głównej PP przydzieliła po dwa miejsca komendom wojewódzkim z Łodzi, Wilna oraz Komendzie Głównej Policji Województwa Śląskiego, pozostałym okręgom przydzielono po jednym miejscu¹⁰³. Ostatecznie najlepsi policyjni strzelcy nie zostali wystawieni do udziału w tych ogólnopolskich zawodach¹⁰⁴.

Zauważalne początkowo spowolnienie w rozwoju ruchu sportowego policjantów w latach 1930-1933 przeobraziło się w regres. Było ono emanacją ogólnościatowego kryzysu gospodarczego, który dotknął także Polskę. W 1933 roku budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych był niższy o 20% w porównaniu do 1930 roku¹⁰⁵. Z wielu pozycji na listach wydatków Policji Państwowej zrezygnowano, a jedną z nich były V Ogólnokrajowe Zawody Sportowe PP. Rezygnacja ze zmagania centralnych negatywnie wpłynęła na pracę sportową. W 1931 roku tygodnik „Na Posterunku” w artykule pt. *Parę uwag nad działalnością sportową policji* zauważył załamanie się sportu policyjnego z chwilą wycofania się władz policyjnych z organizacji zawodów centralnych. Wyjątek stanowiły województwa śląskie, łódzkie, nowogrodzkie i wileńskie. Próba przeciwdziałania była propozycja zorganizowania zjazdu wojewódzkich delegatów, którzy debatowaliby nad odwróceniem niekorzystnej tendencji¹⁰⁶. Nie ma dowodów na to, że do spotkania delegatów doszło.

Kryzys gospodarczy przez kilka lat odciskał swoje piętno na budżetach policyjnych klubów oraz ich członkach. Mniejsze wpływy z imprez sportowych oraz opłat członkowskich ograniczały możliwości organizacyjne zarządów klubów policyjnych. W 1933 roku w Policyjnym Klubie Sportowym w Katowicach wpływy ze składek członkowskich spadły o połowę¹⁰⁷. Impulsem do reaktywacji zawodów centralnych była zbliżająca się 15. rocznica utworzenia Policji Państwowej oraz 20. rocznica powstania pierwszych oddziałów ochotniczych polskiej służby bezpieczeństwa. Pomimo szczupłości środków finansowych zaplanowano zorganizować V Ogólno-

¹⁰² Pismo z dnia 31 stycznia 1930 roku w sprawie Narodowych Zawodów Strzeleckich, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne*, korespondencja 1927–1930, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 994, k. 21–24.

¹⁰³ Pismo Komisji Sportowej z dnia 16 czerwca 1930 roku, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne*, korespondencja 1927-1930, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 994, k. 111.

¹⁰⁴ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1931, s. 166.

¹⁰⁵ *Przemówienie Ministra Spraw Wewnętrznych Bronisława Pierackiego wygłoszone na posiedzeniu Komisji Skarbowo-Budżetowej Senatu w dniu 3 lutego 1933 r.*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.02.1933, nr 4, s. 1.

¹⁰⁶ J. Klimczak, *Wychowanie fizyczne i sport w Polskiej Policji Państwowej II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Naukowy”, t. II, Instytut Wychowania Fizycznego i Sportu, Biała Podlaska 1996, s. 153.

¹⁰⁷ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1933, s. 218.

polskie Zawody Sportowe PP. Zadaniem zawodów miało być „nie tylko uczenie rocznicy, ale jednocześnie wykazanie w roku jubileuszowym tężyzny i sprawności fizycznej polskiego policjanta”. Zadania organizacyjne powierzono Komisji Sportowej pod przewodnictwem podinsp. Jana Schucha¹⁰⁸. Planowane na drugą połowę sierpnia 1934 roku zawody ogólnokrajowe policjantów zostały odwołane. Powodem była katastrofalna powódź, która dotknęła południowo-zachodnie rejony Polski. Komisja Sportowa pozostawiła w kompetencji komendantów wojewódzkich sprawę przeprowadzenia eliminacyjnych zawodów w okręgach¹⁰⁹. W niektórych województwach, np. łódzkim, już w lipcu rozegrano zawody eliminacyjne i wyłoniono reprezentantów na V Ogólnokrajowe Zawody Sportowe PP¹¹⁰.

1.3. Sukcesy sportowe policjantów na poziomie regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym

Ruch sportowy policjantów rozwijał się dwukierunkowo. Rywalizacja toczyła się głównie pomiędzy klubami policyjnymi w okręgach poprzez zawody wojewódzkie¹¹¹, międzyklubowe¹¹², wewnątrzklubowe, czasami połączone ze zdobywaniem Powszechnej Odznaki Sportowej¹¹³. Drugim nurtem działalności sportowej policjantów było włączenie się w zmagania polskich związków sportowych, włącznie z udziałem w mistrzostwach Polski i reprezentowaniem barw narodowych w zawodach między państwowych. W rozgrywkach tych uczestniczyły tylko najlepsze sekcje policyjnych klubów. Te posiadające najwyższy poziom organizacyjny i sportowy były organizatorami zawodów okręgowych¹¹⁴.

W dyscyplinach drużynowych zespoły policyjne nie osiągały znaczących sukcesów. Największymi osiągnięciami mogli się pochwalić piłkarze. W najpopularniejszej

¹⁰⁸ *V Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P.P.*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.05.1934, nr 10, s. 340; *V-te ogólnokrajowe zawody sportowe P.P.*, 15.06.1934, nr 12, s. 405.

¹⁰⁹ *Odwołanie V Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych P.P.*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.08.1934, nr 15, s. 503.

¹¹⁰ *Wojewódzka olimpiada policji państwowej*, „Kurier Łódzki” 2.07.1934, nr 178, s. 5.

¹¹¹ *Zawody sportowe policji woj. pomorskiego*, „Na Posterunku” 22.08.1931, nr 34, s. 614; *Okręgowe Zawody Sportowe P.P. woj. lubelskiego*, 24.09.1932, nr 39, s. 620; *Wojewódzkie zawody sportowe P.P. w Białymstoku*, 2.12.1933, nr 49, s. 777; *Zawody sportowe policji województwa wileńskiego*, 26.09.1937, nr 39, s. 924; *Doroczne zawody sportowe P.P. m. st. Warszawy*, 25.09.1938, nr 39, s. 925.

¹¹² Komunikat nr 5, *Działalność policyjnego klubu sportowego, Domu Zdrowia, Rodziny Policyjnej*, sprawozdania 1934, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, Wydział III Personalny, Referat personalny do spraw szeregowych i kandydatów, sygn. 1030, k. 527; *Z działalności Pol. Klubu Sport. M. st. Warszawy*, „Na Posterunku” 13.08.1932, nr 33, s. 525; *Międzyklubowe zawody kolarskie w Sieradzu*, 20.08.1932, nr 34, s. 538.

¹¹³ *Z działalności sportowej P.K.S. „Drwęca” w Nowemmieście*, „Na Posterunku” 1.01.1932, nr 11, s. 8; *Policjanci pow. sierpeckiego w zawodach o Państw. Odznakę Sport.*, 10.09.1932, nr 378, s. 587; *Wyniki zawodów policji państwowej woj. wołyńskiego o Państwową Odznakę Sportową i Odznakę Strzelecką*, 10.12.1932, nr 50, s. 795; *Próby sprawności fizycznej P.P. pow. rzeszowskiego*, 6.05.1933, nr 19, s. 299.

¹¹⁴ *Z Policyjnego Klubu Sport. M. st. Warszawy*, „Na Posterunku” 6.05.1933, nr 19, s. 299.

Zdjęcie nr 15. Drużyna piłkarska Policyjnego Klubu Sportowego Łuck (1934)

Źródło: NAC, sygn. 1-S-2068-1

dyscyplinie sportowej, jaką w okresie dwudziestolecia międzywojennego była piłka nożna, większość policyjnych drużyn piłkarskich toczyła rozgrywki na klasie B i C, sporadycznie awansując do klasy A. Tylko PKS Łuck, jako zwycięzca klasy A w 1935, 1936 i 1938 roku, walczył o wejście do Ligi (obecnie Ekstraklasa). Próby te kończyły się niepowodzeniami. Najbliżej celu byli policjanci z Łucka w 1938 roku. Po wygraniu IV grupy eliminacyjnej awansowali do grupy finałowej. Rywalami ich były zespoły Garbarni Kraków, Unionu-Touringu Łódź i Śląska Świętochłowice. Ostatecznie zespół z Łucka zakończył zmagania na ostatnim miejscu. Awans wywalczyli piłkarze z Krakowa i Łodzi¹¹⁵.

Znacznie lepiej wiodło się policyjnym sportowcom w sportach indywidualnych. W lekkiej atletyce, boksie i szermierce nie tylko zdobywali medalowe pozycje mistrzostw Polski, lecz również reprezentowali Polskę na zawodach międzynarodowych. W propagowanej przez władze policyjne lekkiej atletyce najwyższy poziom sportowy demonstrowali zawodnicy PKS-u Warszawa. Sztafeta wahadłowa 6 × 50 m

¹¹⁵ A. Radoń, *Piłka nożna w Polsce w latach 1921-1966. Tabele i zestawienia*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1969, s. 47, 50, 60.

w składzie: Stefan Sikorski, Tadeusz Hanke, Tadeusz Kołaczkowski, Żaliński, Marian Kwiatkowski oraz Eugeniusz Chabiera, w 1935 roku w Przemysłu zdobyła tytuł mistrza Polski. Stefan Sikorski okazał się także najlepszym na dystansie 50 m, został tym samym w 1935 roku dwukrotnym mistrzem Polski. Policyjny Klub Sportowy wywalczył w punktacji drużynowej tytuł wicemistrzowski, ulegając tylko AZS-owi Warszawa¹¹⁶. Sztafeta wahadłowa w kolejnych latach okazała się koronną dyscypliną policyjnego zespołu. W 1937 roku policjanci zdobyli brązowy medal zimowych mistrzostw Polski. W 1938 roku st. post. Kwiatkowski, Kosiarz, post. Chaber, Gauza, Marciniak i Kupski wywalczyli tytuł wicemistrzowski. Uzyskany czas 40,6 s był nowym rekordem klubu, gorszym zaledwie o 0,2 s od rekordu Polski¹¹⁷. Brązowy medal dla warszawskich policjantów wywalczył także Stefan Pruszkowski w biegu na 400 m przez płotki w mistrzostwach Polski seniorów w 1934 roku¹¹⁸. W kolejnych mistrzostwach Polski był także trzeci, tym razem w biegu na 3000 m z przeszkodami. W 1935 roku Tadeusz Hanke zdobył brązowy medal w biegu na 400 m przez płotki (1:00,0 min), a Stefan Sikorski wynikiem 7,07 m w skoku w dal wywalczył trzecią lokatę¹¹⁹. W boksie najwyższy poziom sportowy demonstrowali zawodnicy PKS-u Katowice. Sekcja bokserska założona przez Zygryda Wendego w latach 30. XX wieku należała do wiodących w okręgu śląskim. Pierwszym mistrzem okręgu został Teodor Wystrach w wadze średniej w 1932 roku, a drużyna PKS-u Katowice mistrzem drużynowym okręgu śląskiego na rok 1932/1933. W kolejnych latach tytuły mistrzów okręgu z PKS-u wywalczyli: Franciszek Nowakowski, Kazimierz Kasiński, Maksymilian Gburski, Jan Wieczorek, Teodor Wrazidło, Wiktor Moczko, Tadeusz Matuszczyk, Teodor Wystrach, Leon Pawlica, Stanisław Piłat. Umożliwiło to im uczestnictwo w mistrzostwach Polski oraz walkę o najwyższe trofea. Mistrzami Polski zostali Teodor Wystrach (waga piórkowa, 1932) oraz Stanisław Piłat (waga ciężka, 1936, 1937, 1938, 1939). Na niższych stopniach podium mistrzostw Polski stawali także: Teodor Wystrach (II m., waga piórkowa, 1933, III m., waga półciężka, 1935), Wiktor Moczko (III m., waga kogucia, 1934), Tadeusz Matuszczyk (III m., waga piórkowa, 1934), Leon Pawlica (II m., waga musza, 1937). W drużynowych mistrzostwach Polski zespół PKS-u Katowice dwukrotnie wywalczył tytuł wicemistrza Polski (1932 i 1933)¹²⁰. Najbardziej utytułowanym pięściarzem policyjnego klubu był Stanisław Piłat, w barwach PKS-u Katowice od 1936. Jeszcze jako pięściarz Warty Poznań reprezentował barwy narodowe podczas Igrzysk XI Olimpiady w Berlinie (1936) i mistrzostw Europy w Budapeszcie (1934). Podczas mistrzostw

¹¹⁶ *Defilada 100 lekkoatletów*, „Przegląd Sportowy” 6.02.1935, nr 11, s. 4; *P.K.S. Warszawa wicemistrzem Polski na zimowych zawodach lekkoatletycznych*, „Na Posterunku” 16.02.1935, nr 6, s. 122.

¹¹⁷ Komunikat nr 2 Policyjnego Klubu Sportowego m. st. Warszawy z dnia 18 lutego 1938 roku, *Działalność Policyjnego Klubu Sportowego, Domu Zdrowia. Rodziny Policyjnej*, sprawozdania 1934, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, k. 434.

¹¹⁸ *Wspaniała rewia lekkoatletów w Poznaniu*, „Przegląd Sportowy” 11.07.1935, nr 55, s. 2.

¹¹⁹ *Lekkoatletyczne mistrzostwa Polski*, „Przegląd Sportowy” 8.07.1935, nr 69, s. 5.

¹²⁰ H. Marzec, *Na ringu. Leksykon śląskiego boks*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 2014, s. 24, 28, 75-96, 137, 153-154.; „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1933, s. 221.

Zdjęcie nr 16. Mistrz Polski wagi ciężkiej w boksie, posterunkowy Stanisław Piłat, podczas pełnienia służby w Wiśle (1937)

Źródło: NAC, sygnatura 1-S-1632

Europy w Mediolanie (1937) i w Dublinie (1939) był pięściarzem Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach¹²¹.

Sukcesy na najwyższym poziomie odnosili także policyjni szermierze. W Katowicach, Warszawie, Łodzi i Lwowie trenowali najlepsi szermierze wśród policjantów. Prym wiedli policjanci z Śląska. Poziom sportowy trzech z nich: Antoniego Sobika, Teodora Zaczeka, Rajmunda Karwickiego, umożliwił im reprezentowanie Polski na XI Letnich Igrzyskach Olimpijskich w Berlinie (1936). Najwyższą, siódmą lokatę wywalczył Antoni Sobik.

Reprezentanci PKS-u wielokrotnie stawali na najwyższym stopniu podium mistrzostw Polski klasy A. Byli to: Antoni Sobik (PKS Katowice, w szabli i w szpadzie – 1936, we florecie – 1937, 1939), Bolesław Banaś (PKS Łódź, we florecie – 1936, 1938). Medale w klasie A mistrzostw Polski zdobywali także: Teodor Zaczek (PKS Katowice, w szpadzie: II m. – 1934, III m. – 1937, w szabli: II m. – 1937, III m. – 1938), Karol Paszek (PKS Katowice, we florecie: III m. – 1934, 1936, w szabli: II m. – 1939), Bolesław Banaś (PKS Łódź, we florecie: II m. – 1937), Antoni Kac marczyk (PKS Katowice, w szabli: III m. – 1937), Ewald Kamala (PKS Katowice, w szabli:

¹²¹ <https://olimpijski.pl/olimpijczycy/stanislaw-pilat/> [dostęp: 8.09.2020].

Zdjęcie nr 17. Szermierz Antoni Sobik
(marzec 1937)

Źródło: NAC, sygnatura 1-S-3019-5

II m. – 1938, w szpadzie: II m. – 1938, we florecie: III m. – 1939), Rajmund Krawicki (PKS Katowice, w szpadzie: III m. – 1938), Antoni Sobik (PKS Katowice, w szabli: III m. – 1939). Mistrzostwa klasy B w szabli wygrywali: A. Kaczmarczyk (1934), Rajmund Krawicki (1937) – obaj z PKS Katowice. W szpadzie: Wojczyński (PKS Katowice, 1931), A. Sobik (PKS Katowice, 1933), B. Banaś (PKS Łódź, 1937). We florecie trofea wywalczyli: Karol Paszek (PKS Katowice, 1931), Jan Kandzia (PKS Katowice, 1932), A. Kaczmarczyk (PKS Katowice, 1933), Rajmund Karwicki (PKS Katowice, 1937), Jerzy Kłosiński (PKS Lwów, 1939). Najwyższy poziom sportowy osiągnął Antoni Sobik. W 1934 roku brał udział w mistrzostwach Europy w Budapeszcie, gdzie zajął czwarte miejsce w szpadzie. W 1936 roku jako pierwszy w dziejach polskiej szermierki wywalczył tytuły mistrzowskie w szpadzie i w szabli. PKS Katowice z nim w składzie wielokrotnie zdobywał tytuły drużynowych wice-mistrzów Polski (1933, 1934, 1935), a w 1936 roku wraz z T. Zaczykiem, E. Kamalą i R. Karwickim zdobył tytuł mistrza Polski w szpadzie¹²².

Sport zapaśniczy także był kultywowany wśród klubów policyjnych. Już w 1924 roku post. Wacław Okulicz-Kozaryn reprezentował Polskę podczas Igrzysk VIII Olim-

¹²² Komunikat nr 6 Policyjnego Klubu Sportowego m. st. Warszawy z dnia 7 lipca 1939 roku, *Działalność Policyjnego Klubu Sportowego, Domu Zdrowia. Rodziny Policyjnej*, sprawozdania 1934, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, k. 16-17; M. Łuczak, *Szermierka w Polsce 1918-1945*, Poznań 2016, s. 134-139, 198-199, 203; *Sprawozdanie z działalności Policyjnego klubu Sportowego m. Lwowa za miesiąc maj 1939 r.*, „Nasze Życie” maj 1939, nr 5, s. 23.

piady w Paryżu, zajął siódme miejsce¹²³. Sukcesy na matach mistrzostw Polski odnosili tylko zapaśnicy PKS-u Warszawa. W latach 1935-1939 wywalczyli oni 12 medali mistrzostw Polski, w tym sześć z najcenniejszego kruszcu. Tytuły mistrzowskie uzyskali: Andrzej Zembrzuski (w wadze 73 kg – 1935), Zbigniew Szajewski (w wadze 73 kg – 1936, 1938, oraz srebrny medal w 1935), Antoni Rokita (w wadze 58 kg – 1936)¹²⁴, Feliks Rejniak (w wadze 73 kg – 1939, oraz brązowy medal w 1937 i srebrny w 1938), Stanisław Iłczyk (w wadze 87 kg – 1939, oraz srebrny medal w 1936). Ze srebrnym medalem mistrzostw Polski z Krakowa powrócił także z Edmund Krysmalski (waga 67 kg)¹²⁵.

Dalsze zmagania sportowe przerwał wybuch II wojny światowej.

¹²³ Zwycięstwo przodownika Wacława Okulicza na Olimpiadzie, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 2.08.1924, nr 31, s. 656.

¹²⁴ Komunikat nr 5, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1936), AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 18, k. 567.

¹²⁵ Komunikat nr 2 Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 21 marca 1939 roku, *Działalność Policyjnego Klubu Sportowego, Domu Zdrowia, Rodziny Policyjnej*, sprawozdania 1934, AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, k. 198; A. Głaz, J. Lipski, J. Żurawski, J. Chełmecki, J. Tracewski, *Historia polskich zapasów 1922-2012*, Warszawa 2012, s. 123-126; P. Godlewski, *Polski Związek Zapaśniczy 1922-2004*, Gorzów Wlkp. 2004, s. 184-185.

2. Geneza i organizacja policyjnego ruchu sportowego w województwie łódzkim

Pierwsze wzmianki o sportowej aktywności policjantów z terenu województwa łódzkiego pochodzą z początku lat 20. XX wieku. Działalność sportowa początkowo miała charakter spontaniczny i ograniczała się do tworzenia drużyn piłkarskich lub sekcji sportowych przy wielosekcyjnych stowarzyszeniach oświatowych policjantów. Inicjowane przez komendantów komisariatów lub tworzone przez samych policjantów umożliwiały rozwijanie zainteresowań sportowych. Sekcje sportowe funkcjonowały w Stowarzyszeniach Kulturalno-Oświatowych w Pabianicach¹²⁶ i Kaliszu. W Kaliszu w 1922 roku pomysłodawcą, a później prezesem zarządu stowarzyszenia był Komendant Komendy Powiatowej PP w Kaliszu komisarz Antoni Wesołowski. Skład zarządu uzupełniali: z-ca przew. podkomisarz Bolesław Grzywaki, sekretarz st. przod. Henryk Kartasiński, przod. Józef Krawczyk, st. przod. Franciszek Witczak i post. Simiński. Na potrzebę sekcji zakupiono „rekwizyty”, tj. piłkę nożną, karabinek i flower. Zajęcia sportowe prowadził st. przod. Krawczyk¹²⁷. Sekcja sportowa była interdyscyplinarna. Biorąc pod uwagę propagowanie lekkiej atletyki przez władze policyjne oraz popularność piłki nożnej, nie dziwi fakt, że właśnie te dyscypliny były pierwszymi uprawianymi wśród kaliskich policjantów¹²⁸. Ważnym czynnikiem warunkującym rozwój danej dyscypliny sportowej były lokalne tradycje. Usytuowanie Kalisza nad rzeką Prosną sprzyjało rozwojowi sportów wodnych oraz zimowych. 26 stycznia 1924 roku Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe PP w Kaliszu urządziło zabawę na lodzie połączoną ze zmaganiem sportowymi, w trakcie której przygrywała orkiestra policyjna. W wyścigach łyżwiarskich, konkursie w jeździe ewolucyjnej i figurowej wzięły udział wszystkie organizacje sportowe Kalisza. Zwycięzcom wręczono pamiątkowe żetony (medale)¹²⁹. W następnym miesiącu sekcja sportowa Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego Policji Państwowej w Kaliszu była współorganizatorem zawodów łyżwiarskich¹³⁰. Współpraca z Kaliskim Towarzystwem Wioślarskim (KTW) zaowocowała rozwojem wśród policjantów kaliskich sportu wioślarskiego. Udostępniony funkcjonariuszom PP przez KTW tabor wioślarski wykorzystywany był do treningów prowadzonych pod opieką p. Kisły z KTW. Pierwszy oficjalny start w regatach osad policyjnych nastąpił 25 września 1927 roku. W regatach na Prośnie policyjne osady wywalczyły pierwsze miejsca w wyścigach czwórek półmasowych na dystansie 1500 m (w składzie: st. post. Borkiewicz, przod. Jabłoński, st. post. Simiński, st.

¹²⁶ *Zawody strzeleckie*, „Gazeta Pabianicka” 11.11.1929, nr 46, s. 15.

¹²⁷ *Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe funkcjonar. Kom. P.P. pow. kaliskiego*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 18.11.1922, nr 47, s. 725.

¹²⁸ *Tutejsza komenda policji*, „Gazeta Kaliska” 8.11.1922, nr 254, s. 5.

¹²⁹ *Z życia policji*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.03.1924, nr 11, s. 221; *Tow. Kult-Oświatowe Policji Państwowej*, „Gazeta Kaliska” 20.02.1924, nr 42, s. 3; *Towarzystwo Kult-Oświatowe Policji Państwowej w Kaliszu*, „Goniec Kaliski” 20.02.1924, nr 42, s. 3.

¹³⁰ *Zawody łyżwiarskie*, „Gazeta Kaliska” 21.02.1924, nr 43, s. 3.

post. Nurkowski, sternik Kisły) oraz w biegu szóstek sportowych na dystansie 1500 m (post. Cajdler, st. post. Simiński, st. post. Drydkiewicz, przod. Jabłoński, st. post. Borkiewicz i st. post. Nurkowski, sternik Kisły)¹³¹.

W Łodzi do 1929 roku, tj. do czasu utworzenia PKS-u Łódź, można odnaleźć informację o uprawianiu przez policjantów boks, kolarstwa¹³² i piłki nożnej. Sekcja bokserska powstała w świetlicy dla niższych funkcjonariuszy PP. W arkanach walki na gołe pięści wprowadzał funkcjonariuszy post. Kwiatkowski¹³³. Od 1924 roku „Kurier Łódzki” informował czytelników o meczach piłkarskich pomiędzy łódzką policyjną drużyną a klubami łódzkimi¹³⁴. „Policyjna” drużyna uczestniczyła w sezonie 1927/1928 w rozgrywkach II ligi Łódzkiego Ligowego Okręgu Piłki Nożnej¹³⁵.

Można również podejrzewać, że nie były to ani pierwsze, ani jedyne formy aktywności sportowej podejmowane przez policjantów w regionie łódzkim. Część z nich, podobnie jak w innych regionach Polski, uczestniczyła w zajęciach i rywalizacji sportowej w „cywilnych” klubach i stowarzyszeniach sportowych. I jak wspomniano powyżej, działania te charakteryzowały się spontanicznością. Propagowane przez prasę policyjną uregulowanie ruchu sportowego policjantów poprzez powoływanie policyjnych klubów sportowych¹³⁶ nastąpiło dopiero w latach 1926–1927. Niewątpliwym wpływem na przekształcanie się dotychczasowych sekcji i kół sportowych w policyjne kluby sportowe miał Rozkaz nr 338 z 1926 roku Komendanta Głównego PP M. Borzęckiego, m.in. obligujący komendantów wojewódzkich do powoływania na podległym terenie policyjnych klubów¹³⁷. Wśród utworzonych wówczas 14 PKS-ów na terenie II Rzeczypospolitej jeden był z terenu województwa łódzkiego. Pierwszy policyjny klub sportowy w województwie łódzkim (okręg II) utworzono w Turku. Zebranie organizacyjne anonsowało pismo do wszystkich posterunków PP w powiecie tureckim, sygnalizujące ideę utworzenia policyjnego klubu sportowego. Propozycja zyskała aprobatę policjantów, bowiem, według protokołu z zebrania organizacyjnego, wszyscy 63 funkcjonariuszy zgłosiło chęć wstąpienia do klubu. 31 grudnia 1926 roku podczas zebrania organizacyjnego Komendant Powiatowy PP podkom. Władysław Folner zapoznał zebranych z celem i zadaniami klubu sportowego policjantów. Według przedstawionego statutu, celem klubu było „uprawianie wszelakiego rodzaju sportów i krzewienia zamiłowania do ćwiczeń fizycznych wśród funkcjonariuszów policji”. Cel ten miały realizować trzy sekcje sportowe: lekkoatletyczna, szermierczo-strzelecka i piłki nożnej. Pracami wybranego zarządu kierował prezes podkom. Władysław

¹³¹ Świetlica niż. funkcyj. P.P. pow. kaliskiego (F.B.), „Na Posterunku” 15.10.1927, nr 42, s. 688.

¹³² Otwarcie sezonu w Policyjnym Klubie Kolarskim w Łodzi, „Łódź w Ilustracji” 1.05.1927, nr 18, s. 2.

¹³³ Życia policji woj. łódzkiego, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 6.03.1926, nr 10, s. 165.

¹³⁴ Mecz Policja kontra „Union”, „Kurier Łódzki” 24.10.1924, nr 292, s. 7; KSPP–Union (komb.) 1 (1:1), 28.10.1924, nr 295, s. 7; Zawody towarzyskie, 9.11.1924, nr 306, s. 10; Żandarmerja–KSPP 9:0, 10.11.1924, nr 307, s. 3; Samson–KS Pol. Państwo. 6:3, 17.11.1924, nr 314, s. 3; LKS IV–KL Sp. Policji 7:0 (5:0), 15.04.1925, nr 102, s. 9; K.S. Żandarmerja–K.S.Policja, 5.05.1925, nr 122, s. 5.

¹³⁵ Dział urzędowy Ł.L.O.P.N. Komunikat nr 25, „Kurier Łódzki” 1.01.1928, nr 1, s. 9.

¹³⁶ Sport w Policji, „Gazeta Policji Państwowej” 14.12.1921, nr 52, s. 811; Potrzeba organizacji sportowej w policji, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 5.08.1922, nr 32, s. 487; Sport i policja (dokończenie), 15.09.1923, nr 38, s. 662–663.

¹³⁷ Rozkaz nr 338, VI. Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej...

Zdjęcie nr 19. Relacje z pierwszych meczów drużyn policyjnych w piłkę nożną

MECZ POLICJA CONTRA „UNION“.
W sobotę na głównym boisku ŁKS od-
będzie się mecz klubu sportowego Policji
Państwowej ze Stowarzyszeniem „U-
nion“.
Będzie to pierwszy występ klubu spor-
towego policji. b.

„Kurier Łódzki” 24.10.1924, nr 292, s. 7

ŁKS IV. — KL. SP. POLICJI 7:0 (5:0).
Przedmecz tych drużyn zakończył się
łatwym zwycięstwem najmłodszych la-
torośli ŁKS.
Kl. Sport. Policji jest jeszcze mało zgra-
ny i wytrenowany by mógł stawić czoło
silniejszej drużynie.

„Kurier Łódzki” 15.04.1925, nr 102, s. 9

K. S. ŻANDARMERJA — K. S. POLICJA.
W dniu wczorajszym odbyły się zawo-
dy w parku „Źródliko” pomiędzy druży-
nami piłki nożnej K. S. Żandarmerji — K.
S. Policja, które zakończyły się zwycię-
stwem Żandarmerji w stosunku 4:1 (2:0).
Podczas zawodów przygrywała orkie-
stra Policji Państwowej, obecni na zawo-
dach byli główny komendant Policji Insp.
Wróblewski, komisarz Rządu p. Łzycki,
oraz dowódca Żandarmerji pułkownik
Anlauf.

„Kurier Łódzki” 5.05.1925, nr 122, s. 5

KSPP — UNION (komb.) 1:9 (1:1).
Inauguracyjny występ drużyny piłkar-
skiej pol. państw. wypadł na pierwszy
raz pomyślnie.
Pierwszą połowę gry mogą uowicju-
sze uważać sobie za sukces, gdyż pierwsi
strzelają bramkę, często atakują, a braun-
karz ich przepuszcza zaledwie jedną pił-
kę.
W drugiej połowie spuchli, co było do
przewidzenia i ulegają przemocy.
Sędziował p. Cyll.

„Kurier Łódzki” 28.10.1924, nr 295, s. 7

Folner. Zarząd uzupełniali: wiceprezes – st. przod. Franciszek Steifer, skarbnik – st. przod. Bolesław Misiakowski, sekretarz – przod. Feliks Furmańkiewicz i gospodarz klubu – post. Adam Dobrzański. Do komisji rewizyjnej powołano przewodniczącego, przod. Ignacego Kaczmarka, oraz członków – posterunkowych Jana Fatka i Antoniego Dzikowskiego. Sprawy sporne rozstrzygał sąd rozjemczy, do którego weszli przewodniczący przod. Marjan Cezak oraz członkowie, st. posterunkowi Józef Myszkowski i Stefan Jędrusiak¹³⁸.

Statut został zatwierdzony 18 czerwca 1927 roku i zamieszczony pod numerem 1658 w rejestrze stowarzyszeń i związków¹³⁹. Niestety, utworzenie PKS-u w Turku w 1927 roku nie zainicjowało fali tworzenia kolejnych policyjnych klubów w województwie łódzkim. Stan ten mógłby być odmienny, gdyby wzorem Komendy Głównej także w Komendzie Wojewódzkiej PP w Łodzi utworzono Referat Wychowania Fizycznego, odpowiedzialny za pracę sportową w okręgu. Niestety, mimo chęci dotowania funkcyjowania przez Centralny Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie w wysokości 500 zł¹⁴⁰, referatu wychowania fizycznego wówczas nie utworzono. Pomimo uczestnic-
stwa policjantów z województwa łódzkiego w różnego rodzaju zmaganiach sportowych, włącznie z czterema ogólnopolskimi zawodami sportowymi policji państwowej, stan organizacyjny przez następnych kilka lat nie uległ zmianie.

¹³⁸ *Policyjny Klub Sportowy „Sila” w Turku*, APL, UWŁ 1919-1939, sygn. 2344, k. brak paginacji; *Protokół zebrania organizacyjnego funkcjonariuszów P.P. powiatu tureckiego, odbytego w mieście Turku dnia 31 grudnia 1926 roku w celu zorganizowania Klubu Sportowego. Na zebranie przybyli delegaci poszczególnych posterunków w liczbie 10-ciu; Statut, pkt 6.*

¹³⁹ *Skorowidz Stowarzyszeń Turek*, APL, UWŁ 1919-1939, sygn. 2311, k. 77, l.pl. 10.

¹⁴⁰ *Z Komisji sportowej przy Kom. Gł. P.P., „Na Posterunku”* 30.07.1927, nr 31, s. 495.

O N° 393942 Wzór Nr. 8 do § 47 Instr. dla Kas Skarb.

POKWITOWANIE

skarbowej w Turku na zł 5 gr —

17 czerwca 19 27 r. zapisano w dzienniku przychodu pod
3007 i przyjęto od Zarządcy Policyjnego Klubu Sportowego
„Siła” w Turku
opłaty kosztów ogłoszenia o rejestracji „Policyjnego
Klubu Sportowego „Siła”

ak wyżej (słowami) pięć złotych

 Skarbnik (kasjer) [Signature] Księgowy [Signature]

L. P. [Signature] P. Z. G. N° 207-1 000.000-28

Źródło: APL, UWŁ 1919–1939, sygn. 2344, *Policyjny Klub Sportowy „Siła” w Turku*, k.b.p.

W 1930 roku, poszukując nowych rozwiązań, które mogłyby wspomóc rozwój ruchu sportowego, Komenda Wojewódzka PP w Łodzi przystąpiła do reorganizacji policyjnych klubów i stowarzyszeń sportowych. W tym celu utworzyła Komitet Wojewódzki Wychowania Fizycznego (KWWF). Na terenie powiatów powstały komitety powiatowe, natomiast w Łodzi – Komitet Wojewódzki Wychowania Fizycznego PP, który był naczelnym organem policyjnych klubów i stowarzyszeń sportowych na terenie województwa łódzkiego. Działalność KWWF w początkowym okresie skoncentrowała się na pracach organizacyjnych, tj. na opracowaniu statutów, regulaminów i wytycznych dla PKS-ów, programów imprez sportowych, nawiązywaniu kontaktów z innymi organizacjami sportowymi oraz prasą z terenu województwa łódzkiego, przedkładaniu wniosków o subwencję dla poszczególnych PKS-ów do Komendanta Wojewódzkiego PP oraz kontrolowaniu działalności powiatowych komitetów WF z terenu województwa łódzkiego. Pracami Komitetu Wojewódzkiego WF kierował podinsp. Gwidon Brożyński, wspomagany przez zastępcę przewodniczącego nadkom. Markiewicza i kom. Mieczysława Tarwida (prezes PKS-u Łódź), st. przod. Henryka Karasińskiego (sekretarz), st. przod. Teofila Zadkego (instruktor

strzelectwa), st. post. Jana Szaflika (instruktor lekkiej atletyki), por. Woskowicza (Komendant Okręgowego Ośrodka Wychowania Fizycznego w Łodzi) i dr. Kuryluka (Okręgowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego)¹⁴¹. Powstającym przy Komendach Powiatowych PP Komitetom Powiatowym Wychowania Fizycznego (KPWF) przewodniczyli komendanci powiatowi PP. Do zakresu działalności komitetów powiatowych należało: organizowanie sekcji sportowych w skupiskach policjantów, gdzie stan szeregowych przekraczał 24, wyszukiwanie dla nich odpowiednich lokali, boisk i sprzętu, powołanie miejscowego powiatowego PKS-u, zatrudnianie kadry szkoleniowej, opracowywanie programów zawodów pomiędzy policyjnymi drużynami z terenu powiatu oraz z drużynami cywilnymi, zaopatrywanie w sprzęt sportowy oraz materiały instruktarsze. Propagowaniu i koordynowaniu zajęć sportowych w środowisku funkcjonariuszy PP służył „Kalendarz Sportowy” na dany rok, tworzony przez Komitet Wojewódzki Wychowania Fizycznego. Na jego podstawie w powiatach poszczególne policyjne kluby sportowe opracowywały własny wewnętrzny harmonogram udziału i organizacji zawodów sportowych¹⁴².

Pierwszym widocznym efektem przeprowadzonych działań reorganizacyjnych było powołanie przy Komendach Powiatowych PP klubów sportowych. Do 1930 roku na terenie województwa łódzkiego funkcjonował tylko jeden policyjny klub sportowy (PKS w Turku) oraz cztery sekcje sportowe przy Stowarzyszeniach Kulturalno-Oświatowych¹⁴³. Rok później (1931) było już 16 policyjnych klubów sportowych: w Łodzi¹⁴⁴, Brzezinach, Tomaszowie Mazowieckim, Kaliszu¹⁴⁵, Kole¹⁴⁶, Koninie¹⁴⁷, Zgierzu, Łasku, Pabianicach¹⁴⁸, Łęczycy¹⁴⁹, Piotrkowie Trybunalskim¹⁵⁰,

¹⁴¹ *Z działalności Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego funkc. P.P. w Łodzi*, „Na Posterunku” 1.11.1930, nr 44, s. 868–869.

¹⁴² *Wychowanie fizyczne*, k.b.p., *Wyciąg z Kalendarzyka Sportowego na rok 1933*, Archiwum Państwowe w Sieradzu (APS), Powiatowa Komenda Policji Państwowej (PKPP) w Wieluniu, sygn. 576; *Sprawy wyszkolenia, wychowania fizycznego, oświaty i policyjne stowarzyszenia 1934*, k.b.p., *Kalendarzyk sportowy na 1934 r. do zawodów wewnętrznych P.K.S. Wieluń*, sygn. 848.

¹⁴³ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

¹⁴⁴ *Policyjny Klub Sportowy w Łodzi*, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 25 października 1929 roku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1596, k. 1.

¹⁴⁵ J. Jaroszewski, *Kultura fizyczna na Ziemi Kaliskiej w latach 1892-1998*, praca doktorska, AWF Poznań, Poznań 2008, s. 62.

¹⁴⁶ *Skorowidz Stowarzyszeń Kolo. Policyjny Klub Sportowy Kolo*, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 542, k. 78, L.P. 15.

¹⁴⁷ *Skorowidz Stowarzyszeń Konin. Policyjny Klub Sportowy Konin*, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 541, k. 96, L.P. 33.

¹⁴⁸ *Stowarzyszenia policyjne województwa łódzkiego. Policyjny Klub Sportowy w Pabianicach pow. Łaski*, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 18 grudnia 1931 roku do Starostwa Powiatowego w Łasku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1200a, k. 31.

¹⁴⁹ *Policyjny Klub Sportowy w Łęczycy*, Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, Wydział Bezp. Publicznego L.II.AP.920, zatwierdzające statut stowarzyszenia p.n. Policyjny Klub Sportowy w Łęczycy, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1012, k. 14.

¹⁵⁰ *Piotrkowski Policyjny Klub Sportowy w Piotrkowie*, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 25 października 1929 roku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1937, k. 1.

Radomsku¹⁵¹, Słupcy¹⁵², Sieradzu¹⁵³, Turku i Wieluniu¹⁵⁴. Zrzeszały one 102 koła sportowe (z 2476 ćwiczącymi) zlokalizowane przy posterunkach PP w mniejszych miejscowościach¹⁵⁵. Od 1932 roku funkcjonował PKS Powiat Łódzki z siedzibą w Zgierzu¹⁵⁶.

Wpływ na liczebność policyjnych klubów w województwie łódzkim miały także reformy administracyjne. Konsekwencją likwidacji powiatu słupeckiego w 1932 roku i włączenia go do powiatu konińskiego¹⁵⁷ była likwidacja PKS-u w Słupcy¹⁵⁸. W 1938 roku korekta granic województwa łódzkiego przekazywała powiaty kaliski, kolski, koniński i turecki do województwa poznańskiego. W związku z tym funkcjonujące na tym terenie PKS-y wraz z komendami powiatowymi przestały podlegać Komendzie Wojewódzkiej PP w Łodzi¹⁵⁹. Rok później, 1 kwietnia 1939 roku, do województwa łódzkiego włączono powiaty: kutnowski, łowicki, skierniewicki i rawski oraz konecki¹⁶⁰ i opoczyński¹⁶¹.

W pierwszym roku istnienia największą żywotność wykazywały kluby z Łodzi, Piotrkowa, Kalisza, Łęczycy i Łasku¹⁶². Od 8 kwietnia 1932 roku z inicjatywy Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego PP funkcjonował regulamin, który był próbą oceny działalności sportowej. Dzieląc liczbę wywalczonych punktów przez liczbę członków, uzyskiwano przeciętną, która decydowała o ostatecznej lokacie w rywalizacji pomiędzy PKS-ami województwa łódzkiego. W 1932 roku najwyższym sklasyfikowanym PKS-em w województwie łódzkim był PKS Piotrków przed PKS-em Kalisz i PKS-em Łęczycą¹⁶³. W 1933 roku pierwsze miejsce wywalczył PKS Turek,

¹⁵¹ G. Mieczyski, *Policyjny Klub Sportowy* [w:] tegoż, *Stowarzyszenia społeczne w Radomsku w latach 1881–1939*, Radomsko 2008, s. 79.

¹⁵² *Skorowidz Stowarzyszeń Konin. Policyjny Klub Sportowy Słupca*, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 541, k. 96, L.P. 35.

¹⁵³ *Stowarzyszenia policyjne województwa łódzkiego. Policyjny Klub Sportowy w Sieradzu*, Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, Wydział Bezp. Publicznego L.II.AP.3997 z dnia 20 czerwca 1930 roku zatwierdzające statut stowarzyszenia p.n. „Policyjny Klub Sportowy w Sieradzu”, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1200a, k. 25.

¹⁵⁴ *Policyjny Klub Sportowy w Wieluniu*, Pismo Powiatowej Komendy Policji Państwowej z dnia 26 maja 1930 roku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 2374, k. 3; *Statut Policyjnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej w Wieluniu*, k.b.p., *Statut Policyjnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej w Wieluniu*, APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 680.

¹⁵⁵ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76.

¹⁵⁶ *Skorowidz Stowarzyszeń Łódź Powiat. Policyjny Klub Sportowy powiatu łódzkiego z siedzibą w Zgierzu*, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1668, k. 163.

¹⁵⁷ Dz.U. nr 6 z 1932 r., poz. 34.

¹⁵⁸ *Skorowidz Stowarzyszeń Konin. Policyjny Klub Sportowy Słupca*, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 541, k. 96, L.P. 35.

¹⁵⁹ Rozkaz KWPPŁ nr 337 z 26 marca 1938 roku, APŁ, Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Łodzi (KWPPŁ), sygn. 22 (Dz.U. nr 47 z 1937 r., poz. 350).

¹⁶⁰ Z wyjątkiem gmin: Bliżyn, Skarżysko-Kamienna i Szydłowiec.

¹⁶¹ Dz.U. nr 27 z 1938 r., poz. 240.

¹⁶² *Rozwój sportu policji łódzkiej*, „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 552.

¹⁶³ Rozkaz nr 204, IX. Weryfikacja działalności sportowej P.K.S. województwa łódzkiego, Rozkazy, APŁ, KWPPŁ, sygn. 17, k. 34.

drugie PKS Koło i trzecie PKS pow. łódzki¹⁶⁴. W 1934 roku na pierwszym miejscu ułożył się PKS z Kalisza przed PKS-em Konin i PKS-em Turek¹⁶⁵. Dwukrotnie w latach 1932 i 1934 na ostatnim miejscu sklasyfikowano PKS Radomsko. Od 1933 roku zamieszczano informacje o łącznej liczbie punktów uzyskanych przez wszystkie PKS-y województwa łódzkiego. W 1932 roku było to 25 098 pkt, rok później 47 148 pkt, co dawało wzrost w skali roku aż o 87%. Tendencję wzrostową podtrzymano w 1934 roku, uzyskując łącznie 71 606 pkt PKS-y mogły wykazać się ponad 65-proc. wzrostem. Sygnalizuje to zintensyfikowanie działalności sportowej w policyjnych klubach w regionie łódzkim. Zastrzeżenie budzi system oparty na ilorazie uzyskanych punktów do liczby członków, jak również rzetelność podanych w tabelach danych. Wyliczenia własne autora wskazują inne wyniki. Co prawda, poza jednym przypadkiem (rok 1932, PKS Turek), niemające istotnego wpływu na lokatę w rankingu. Biorąc pod uwagę, że głównym celem działalności PKS-ów miało być propagowanie aktywności fizycznej w środowisku funkcjonariuszy PP (powszechność, masowość), trudno nie zauważyć, że system premiował policyjne kluby z nie największą liczbą członków. Najlicniejszy klub województwa łódzkiego PKS Łódź w 1932 roku sklasyfikowano dopiero na dziewiątym miejscu, a w 1934 roku na dziesiątej pozycji¹⁶⁶.

¹⁶⁴ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5.

¹⁶⁵ *Działalność Policyjnych Klubów Sportowych woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 16.03.1935, nr 12, s. 186.

¹⁶⁶ *Bilans wychowania fizycznego policji...*, s. 5; *Działalność Policyjnych Klubów Sportowych woj. łódzkiego...*, s. 186.

Tabela nr 3. Ocena pracy sportowej PKS-ów województwa łódzkiego w roku 1932 i 1934

Miejsce	1932 rok				1934 rok			
	PKS	Uzyskane punkty	Liczba członków	Przeciętna	PKS	Uzyskane punkty	Ilość członków	Przeciętna
	Piotrków	6108	153	38,151 39,92*	Kalisz	15 808	184	85,9
	Kalisz	4297	165	26,04	Konin	10 468	125	83,74
	Łęczyca	1320	89	15,01 14,83*	Turek	4651	56	83
	Turek	994	61	14,65 16,29*	Tomaszów	3501	54	65
	Pabianice	608	48	12,7	Łęczyca	5845	100	58,45
	Łask	742	61	12,15	pow. łódzki	6273	135	46,3 46,46*
	Tomaszów	564	49	11,5	Piotrków	5579	166	33,6
	Wieluń	752	93	8,08	Koło	2793	102	27,7 27,38*
	Sieradz	727	99	7,3	Pabianice	864	54	16,06 16,00*
	Koło	580	84	7	Łódź	16 147	1121	14,4
	Łódź	6638	1055	6,5 6,3*	Łask	858	67	12,8
	Konin	643	122	5,27	Wieluń	1241	110	11,3
	pow. łódzki	755	131	5,76	Brzeziny	793	73	10,9
	Brzeziny	245	70	3,5	Sieradz	1029	104	9 9,89*
	Radomsko	125	102	1,22	Radomsko	759	106	7,36 7,16*

Źródło: APL, KWPP w Łodzi, sygn. 17, Rozkazy, k. 34, Rozkaz nr 204, IX, Weryfikacja działalności sportowej P.K.S. województwa łódzkiego;
 „Na Posterunku” 16.03.1935, nr 12, s. 186, *Działalność Policyjnych Klubów Sportowych woj. łódzkiego*.

*wynik według autora

Zdjęcie nr 20. Absolwenci kursu przodowników wychowania fizycznego (1935). Podinspektor Gwidon Brożyński i por. Konopacki z grupą absolwentów kursu przodowników wychowania fizycznego zorganizowanego przez PKS Łódź

Źródło: "Łódź w Ilustracji" 1935, nr 17, s. 2

Palącym problemem w Polsce oraz w województwie łódzkim był brak wyszkolonej kadry trenerskiej i instruktorskiej. Borykały się z tym także policyjne kluby sportowe. W 1930 roku, przeciwdziałając niedoborowi wykwalifikowanej kadry instruktorskiej, Komitet Wojewódzki Wychowania Fizycznego w Łodzi delegował 20 szeregowych w Łodzi na 6-miesięczny kurs do Okręgowego Ośrodka Wychowania Fizycznego w Łodzi¹⁶⁷. W marcu 1930 roku w każdej z komend powiatowych PP na terenie województwa łódzkiego odbyło się szkolenie komendantów posterunków w celu zapoznania ich z jednolitym sposobem prowadzenia ćwiczeń gimnastycznych. Szkolenie przeprowadzili instruktorzy Ośrodka Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w Łodzi¹⁶⁸. W 1935 roku kursy przodowników wychowania fizycznego przeprowadzał PKS Łódź.

Powstające przy Komendach Powiatowych PP policyjne kluby sportowe swoją działalnością obejmowały teren całego powiatu. Głównym ich celem było pro-

¹⁶⁷ *Z działalności Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego funkcjonariuszy P.P. w Łodzi*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.11.1930, nr 22, s. 830.

¹⁶⁸ *Rozwój sportu policji łódzkiej*, „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 553; *Z działalności Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego funkc. P.P. w Łodzi*, 1.11.1930, nr 44, s. 868-869.

pagowanie w środowisku funkcjonariuszy PP aktywności fizycznej. Pomimo tak sprecyzowanego celu do klubu obok policjantów mogli należeć także urzędnicy państwowi oraz osoby prywatne „przyjęte przez zarząd”. Środki finansowe na działalność PKS-ów pochodziły z wpisowego, miesięcznych i dobrowolnych składek członków, urządzanych zawodów i popisów oraz z subwencji i darowizn¹⁶⁹. Struktura organizacyjna policyjnych klubów sportowych dzieliła je na sekcje sportowe, jak również kulturalne (biblioteczna, teatralna, śpiewacza). Sekcje sportowe uchwałyły odrębne regulaminy, a z grona swoich członków wyłaniały kierownika. Najczęściej pracami sekcji sportowych kierowali funkcjonariusze PP osiągający w danej dyscyplinie najlepsze rezultaty.

W 1930 roku w policyjnych klubach sportowych uprawiano dyscypliny: strzelectwo, lekką atletykę, hippikę, kolarstwo, wioślarstwo, pływactwo, szermierkę, boks, koszykówkę, siatkówkę i tenis¹⁷⁰.

Pomijając ocenę pracy sportowej dokonywaną przez Komendę Wojewódzką WF na podstawie opracowanego regulaminu, po analizie dostępnych materiałów należy wnioskować, że najwyższy poziom sportowy w okręgu II Policji Państwowej (województwo łódzkie) prezentował PKS Łódź. Stał się głównym ośrodkiem wychowania fizycznego i sportu dla funkcjonariuszy PP w województwie. Wyjątek stanowił sport wioślarski, gdzie najwyższy poziom sportowy osiągalni wioślarze z PKS Kalisz. Działania zmierzające do powołania PKS-u Łódź podjęto pod koniec 1929 roku, m.in. dochód z zawodów hipicznych zorganizowanych 1 października 1929 roku przeznaczony był na ten cel¹⁷¹. 25 października 1929 roku w Łódzkim Starostwie Grodzkim zdeponowano trzy egzemplarze statutu nowo utworzonego Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi, z siedzibą przy ul. Żeromskiego 88. Pod statutem widniały podpisy założycieli klubu: podkom. Bronisława Ungeheuera (Komendant Komendy Powiatowej PP w Wieluniu), st. przod. Michała Słupińskiego oraz st. przod. Mieczysława Tokarskiego. Powołanie PKS-u Łódź poprzedziły prace organizacyjne oraz zbieranie środków finansowych. Jednym ze sposobów była organizacja zawodów sportowych. 31 września 1929 roku Oddział Konny PP w Łodzi zorganizował zawody hipiczne, z których dochód zasilł kasę tworzonego Policyjnego Klubu Sportowego¹⁷².

Celem klubu było „uprawianie wszelakiego rodzaju sportów i krzewienia zamiłowania do ćwiczeń fizycznych wśród funkcjonariuszy policji”. W tym celu klub zobowiązywał się do organizowania cyklicznych zebrań, odczytów i wykładów o tematyce sportowej, urządzania kursów i ćwiczeń oraz – za zgodą policyjnych władz – zawodów sportowych i zabaw tanecznych. Ponadto klub prognozował założyć własne boisko sportowe oraz bibliotekę i czasopismo sportowe. W celu rozwijania różnorodnych za-

¹⁶⁹ *Statut Policyjnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej w Wieluniu*, k.b.p., APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 680.

¹⁷⁰ *Rozwój sportu policji łódzkiej*, „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 553.

¹⁷¹ *Zawody hipiczne policji konnej w Łodzi*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.12.1929, nr 24, s. 885; *Zawody hipiczne policji konnej w Helenowie*, „Kurier Łódzki” 1.10.1929, nr 269, s. 7.

¹⁷² *Zawody hipiczne policji konnej w Helenowie...*

Zdjęcie nr 21. Legitymacja członkowska Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi

Źródło: Zbiory Muzeum Katyńskiego, nr inwentarza MK 33 A

interesowań sportowych swoich członków w klubie utworzono sekcje sportowe¹⁷³. Brakuje danych na temat składu pierwszego zarządu PKS-u w Łodzi z 1929 roku, informacji tej nie przedstawiają także inni autorzy¹⁷⁴. Pierwsza wzmianka z kwietnia 1930 roku przedstawiająca zarząd PKS-u informuje o „nowym zarządzie”. Może stanowić to sygnalizację istnienia wcześniejszego zarządu PKS w Łodzi. W kwietniu 1930 roku na stanowisko prezesa został wybrany kom. Mieczysław Tarwid (1930-1931)¹⁷⁵. W kolejnych latach funkcję prezesa zarządu PKS-u w Łodzi piastowali: podkom. Leonard Kurzawiński (1933-1935, 1937), kom. Kazimierz Wiśniewski (1936), kom. Wiktor Lewgowd (1937-1938), nadkom. Polak (1939).

Klub posiadał własny lokal przy ul. Żeromskiego 88. Trudno jest obiektywnie wskazać rzeczywistą liczebność PKS-u w Łodzi. Szczątkowe dane z lat 1933-1937

¹⁷³ *Policyjny Klub Sportowy w Łodzi*, Pismo Starostwa Grodzkiego z dnia 26 października 1929 r. w sprawie Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi – legalizacja statutu, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1596, k. 3; *Statut Policyjnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej miasta Łodzi*, k. 5.

¹⁷⁴ A. Bogusz, *Dawna Łódź sportowa*, Łódź 2007, s. 308-310; J. Olbrychowski, *Policyjne kluby sportowe II RP województwa łódzkiego*, „Policja Łódzkie” 2017, nr 9, s.16-18.

¹⁷⁵ *Nowy zarząd Klubu Policyjnego*, „Echo” 1.04.1930, nr 91, s. 5.

wskazują bardzo duże wahania. Stan członków w 1932 roku – 1055¹⁷⁶, w 1933 – 1022¹⁷⁷, w 1935 – 300, a w 1937 – 1182 (w tym: 1 honorowy, 588 czynnych, 593 zwykłych)¹⁷⁸.

Zarząd PKS-u w Łodzi w celu propagowania ćwiczeń fizycznych rozwijał współpracę z instruktorami sportowymi z regionu łódzkiego. Kurs przodowników ćwiczeń cielesnych prowadził Ludwik Szumlewski, 4-miesięcznego kurs boks – Tomasz Konarzewski¹⁷⁹, kurs szermierki – fechtmistrz sierżant Józef Urbański. Ponadto zorganizowano kurs sędziów lekkoatletycznych, dwa kursy (6-tygodniowe) nauki pływania¹⁸⁰.

Klub był wielosekcyjny. Umożliwiało to według statutu racjonalny rozwój poszczególnych rodzajów sportów. Zachowane materiały archiwalne wskazują na funkcjonowanie w 1932 roku w Policyjnym Klubie Sportowym w Łodzi dziewięciu sekcji sportowych: strzeleckiej, lekkoatletycznej, ciężkoatletycznej, bokserskiej, szermierczej, kolarskiej, pływackiej, tenisowej i hippicznej. W 1936 roku było już 12 sekcji (utworzono sekcję gier sportowych, jak również śpiewaczą i muzyczną).

W 1932 roku pod wpływem Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego funkcjonariuszy PP PKS Łódź zreformował swoją pracę szkoleniową. Szeregowi zostali podzieleni na cztery grupy (A, B, C, D), według wieku i sprawności fizycznej. Grupę A – instruktorską – tworzyło 23 szeregowych posiadających uprawnienia instruktorskie lub poszerzoną wiedzę z dowolnej dyscypliny sportowej. Program szkolenia grupy A zawierał elementy z gimnastyki, gier zespołowych, historii wychowania fizycznego, systematyki i metodyki, przepisów sędziowania. Zajęcia dla grupy A odbywały się dwa razy w tygodniu (po trzy godziny) pod kierunkiem Ludwika Szumlewskiego (prezesa Łódzkiego Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki). Kursant grupy A raz w tygodniu dodatkowo prowadził zajęcia w jednej z niższych grup: B, C lub D. Grupa B – kursy poszczególnych dyscyplin sportowych (boks, szermierki, zapasów, pływania). Zakwalifikowanie do grupy B było dobrowolne. Grupę C stanowili szeregowi w wieku do 34 lat. Zajęcia obejmowały wyłącznie gimnastykę i gry sportowe, dwa razy w tygodniu po 45 minut. Do grupy D należeli starsi szeregowi, w wieku od 38 do 40 lat (włącznie). Ćwiczący odbywali lżejsze zajęcia gimnastyczne, dwa razy w tygodniu po 45 minut. Dla szeregowców z grupy A i B wprowadzono udogodnienie polegające na tym, że w razie przypadającej im służby w czasie ćwiczeń umożliwiano (w miarę możliwości) zwolnienie ze służby na czas ćwiczeń¹⁸¹. Stały

¹⁷⁶ Rozkaz nr 204, IX. Weryfikacja działalności sportowej P.K.S. województwa łódzkiego, Rozkazy, APŁ, KWPPŁ, sygn. 17, k. 34.

¹⁷⁷ *Stowarzyszenia policyjne województwa łódzkiego*, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi z dnia 18 stycznia 1933 roku do Starostwa Grodzkiego Łódzkiego, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1200a, k. 45.

¹⁷⁸ *Stowarzyszenia policyjne województwa łódzkiego*, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi z dnia 18 stycznia 1937 roku do Starostwa Grodzkiego Łódzkiego, APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1200a, k. 48.

¹⁷⁹ „Głos Poranny” 31.05.1931.

¹⁸⁰ A. Bogusz, *Dawna Łódź sportowa*, Łódź 2007, s. 310.

¹⁸¹ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W.F.P.P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11, s. 171.

nadzór kierowniczy oraz lekarski, zabezpieczenie odpowiednich pomieszczeń oraz podział ćwiczących w zależności od wieku, uzdolnień i zainteresowań umożliwiały dużą efektywność tego systemu pracy z wychowania fizycznego i sportu.

Zawodnicy PKS-u Łódź reprezentowali okręg łódzki w ogólnopolicyjnych zawodach sportowych PP oraz policyjnych meczach międzyokręgowych. Rywalizacja sportowa łódzkiego PKS-u nie ograniczała się tylko do rywalizacji z policyjnymi klubami. Należąc do okręgowych związków sportowych (lekkoatletycznego, atletycznego, strzeleckiego, gier sportowych), rywalizowali z klubami cywilnymi w ramach mistrzostw okręgu. Najwyższy poziom sportowy reprezentowali szermierze. Wy różniali się w tej dyscyplinie: Bolesław Banaś, Józef Różalski, Józef Brzóska, Jerzy Bogunia oraz Piotr Wojtczak, Henryk Kartasiński i Kazimierz Sodała. Ich osiągnięcia opisano w dalszej części pracy.

Tabela nr 4. Zarządy PKS-u Łódź w latach 1931-1939

	1931	1933	1934	1935
Prezes	kom. Mieczysław Tarwid	podkom. Leonard Kurza- wiński	podkom. Leonard Kurza- wiński	podkom. Leonard Kurza- wiński
Wiceprezes	podkom. Leonard Kurza- wiński	podkom. Stefan Babski	podkom. Stefan Babski	podkom. Stefan Babski
Skarbnik				
Sekretarz	st. post. Bolesław Bartoszewski	post. Władysław Wolniak	post. Władysław Wolniak	post. Władysław Wolniak
Gospodarz	st. post. Stanisław Pakuła	przod. Mieczysław Szmulnik	post. Roman Nowak	post. Roman Nowak
Członek zarządu	przod. Ignacy Wolny st. przod. Henryka Kartasińskiego	st. przod. Henryk Kartasiński	st. przod. Henryk Kartasiński	st. przod. Henryk Kartasiński
Przewodniczący Komisji Rewizyjnej	-	-	kom. Jan Frankowski	kom. Matulewicz
Przewodniczący Sądu Rozjemczego	-	-	Komendant P.P. m. Łodzi podinsp. Anatoljusz Elessier	Komendant P.P. m. Łodzi podinsp. Anatoljusz Elessier

Zródło: *Nowe władze Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kurier Łódzki” 25.03.1931, nr 83, s. 9; *Stowarzyszenia policyjne województwa łódzkiego*, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi L. 126 z dnia 10 kwietnia 1937 roku do Starostwa Grodzkiego Łódzkiego, APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 1200a, k. 45; *Nowe władze P.K.S. w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 2.03.1934, nr 59, s. 5; *Walne zebranie PKS-u*, „Echo” 4.04.1935, nr 94, s. 5; *Nowe władze Policyjnego K.S.*, „Kurier Łódzki” 4.04.1935, nr 97, s. 7; *Nowe władze P.K.S.*, „Kurier Łódzki” 18.04.1936, nr 106, s. 7; *Stowarzyszenia policyjne województwa łódzkiego*, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi L. 126 z dnia 18 stycznia 1937 roku do Starostwa Grodzkiego Łódzkiego, APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 1200a, k. 48; *Wśród granatowych sportowców...*, „Echo” 11.04.1937, nr 100, s. 5; *Stowarzyszenia policyjne województwa łódzkiego*, Pismo Starostwa Grodzkiego Łódzkiego nr BP. 10/499/Rej. z dnia 26 sierpnia 1938 roku do Urzędu Wojewódzkiego Łódzkiego, APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 1200a, k. 49; *Nowy Zarząd Policyjnego K.S.*, „Kurier Łódzki” 30.03.1938, nr 88, s. 7; *Przez sport do sprawności w służbie*, „Echo” 26.04.1938, nr 15, s. 5; *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Republika” 26.04.1938, nr 13, s. 105; *Kom. Wiktor Lewgowd prezesem Polic. K S-u*, „Głos Poranny” 26.04.1938, nr 113, s. 9; *Sport w policji*, „Kurier Łódzki” 13.08.1939, nr 222, s. 11; *Wielobój policyjny*, „Kurier Łódzki” 6.08.1939, nr 215, s. 11.

1936	1937	1938	1939
komisarz Kazimierz Wiśniewski	podkom. Leonard Kurzawiński kom. Wiktor Lew-gowd	kom. Wiktor Lew-gowd	nadkom. Polak
kom. Mieczysław Sitarek	asp. Stefan Szydłowski	podkom. Leonard Kurzawiński	kom. Leonard Kurzawiński
	asp. Józef Mikulski	podkom. Zygmunt Borowski	-
post. Władysław Wolniak	st. post. Władysław Wolniak	st. przod. Karol Lenartowicz	-
post. Roman Nowak	st. post. Piotr Ruzga	st. post. Piotr Ruzga	-
st. przod. Henryk Kartasiński	-	-	-
kom. Józef Więtkowski	kom. Józef Więtkowski	-	-
Komendant P.P. m. Łodzi podinsp. Anatoljusz Elesser	Komendant P.P. m. Łodzi podinsp. Anatoljusz Elesser	-	-

3. Osiągnięcia w wybranych dyscyplinach sportu

Proces doskonalenia umiejętności ruchowych doprowadza do momentu, w którym muszą być podjęte prób zweryfikowania osiągniętego poziomu wyszkolenia. Najczęściej stan wyszkolenia oceniają testy sprawnościowe lub rywalizację z innymi ćwiczącymi (zawody, mecze, sparingi itp.). Zwycięstwo lub porażka są argumentem do dalszego doskonalenia się w wybranej dyscyplinie sportowej. Cykle zawodów mających na celu wyłonienie najlepszego zawodnika lub zespół w danym regionie w sposób naturalny przekształciły się w rywalizację sportową. Zbliżoną definicję rywalizacji sportowej zawarto w ustawie o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 roku. Według niej „rywalizacja sportowa o charakterze indywidualnym lub zespołowym, ukierunkowana na uzyskanie, przez osoby uczestniczące, optymalnych rezultatów dla danego sportu”¹⁸². Na początku lat 20. XX wieku, kiedy w działających w stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych policjantów w województwie łódzkim powstały pierwsze sekcje sportowe, nie dążono w nich do rywalizacji sportowej. Ich spontaniczna sportowa aktywność nosiła raczej znamiona rekreacji ruchowej i aktywnego spędzania wolnego czasu. Doniesienia z Łodzi, Kalisza, Pabianic i Piotrkowa Tryb. sygnalizują uprawianie przez funkcjonariuszy PP głównie piłki nożnej i lekkiej atletyki¹⁸³. W miejscowościach posiadających lokalne tradycje sportowe policjanci kultywowali choćby łyżwiarstwo i wioślarstwo (np. w Kaliszu)¹⁸⁴, boks i kolarstwo (np. w Łodzi)¹⁸⁵. Omawiane we wcześniejszych rozdziałach działania Komendy Głównej PP po 1926 roku doprowadziły do powołania policyjnych klubów sportowych. Spowodowało to nadanie formalnych ram działalności sportowej, której naturalną konsekwencją była rywalizacja sportowa. W przypadku klubów policyjnych przebiegała dwutorowo: między tylko policyjnymi klubami oraz poprzez uczestnictwo policyjnych sportowców w rywalizacji w ramach związków sportowych. W pierwszym przypadku dążono do wyłonienia najsprawniejszych policjantów, którzy w latach 1927-1930 reprezentowali okręg II na zawodach ogólnopolicyjnych (ogólnopolskich). Drugi tor rywalizacji (cywilny) nadzorowany przez związki sportowe miał wyłonić mistrza Polski. Z lat 1927/1928 dostępne dane informują nas o jednym takim przypadku. Drużyna pod nazwą „Policja” z Łodzi uczestniczyła w rozgrywkach II-ligowych Łódzkiego

¹⁸² Dz. U. 2020 poz. 1133, *Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie*.

¹⁸³ *Zawody strzeleckie*, „Gazeta Pabianicka” 11.11.1929, nr 46, s. 15.; *Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe funkcjonar. Kom. P.P. pow. kaliskiego*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 18.11.1922, nr 47, s. 725; *Mecz Policja contra „Union”*, „Kurier Łódzki” 24.10.1924, nr 292, s. 7; 28.10.1924, nr 295, s. 7, *KSPP-Union (komb.) 1:9 (1:1)*; „Kurier Łódzki” 9.11.1924, nr 306, s. 10, *Zawody towarzyskie*; 1 „Kurier Łódzki” 10.11. 1924, nr 307, s. 3, *Żandarmerja – KSPP 9:0*; „Kurier Łódzki” 17.11.1924, nr 314, s. 3; *Samson – KS Pol. Państw. 6:3*; „Kurier Łódzki” 15.04.1925, nr 102, s. 9, *ŁKS IV – Kl. SP. Policja 7:0 (5:0)*; *K.S. Żandarmerja – K. S. Policja*, „Kurier Łódzki” 5.05.1925, nr 122, s. 5,

¹⁸⁴ *Zawody łyżwiarские*, ; „Gazeta Kaliska” 21.02.1924, nr 43, s. 3; *Świetlica niż. funkcjonariuszy P. P. pow. kaliskiego*, „Na Posterunku” 15.10.1927, nr 42, s. 688.

¹⁸⁵ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 6.03.1926, nr 10, s. 165, *Życia policji województwa łódzkiego*; „Łódź w Ilustracji” 1.05.1927, nr 18, s. 2.

Zdjęcie nr 22. Przodownik Ignacy Wolny (lata 30. XX wieku)

Źródło: *Kaliszka policja i policjanci w okresie II Rzeczypospolitej*, Kalisz 2019, s. 349

Ligowego Okręgu Piłki Nożnej, mających na celu wywalczenie tytułu mistrza okręgi i awans do klasy wyższej rozgrywek¹⁸⁶.

Powołane policyjne kluby sportowe województwa łódzkiego koncentrowały się przede wszystkim na rywalizacji z innymi klubami policyjnymi. Obligował ich do tego od 1930 roku Komitet Wojewódzki Wychowania Fizycznego przy Komendzie Wojewódzkiej PP w Łodzi, zalecając organizację zawodów międzyklubowych¹⁸⁷. Najczęściej organizowano zawody sportowe z udziałem klubów policyjnych w: lekkiej atletyce, kolarstwie, pływaniu, strzelectwie, siatkówce, wieloboju oraz zawodach marszowych. Zawody te poprzedzały mistrzostwa wewnętrzklubowe wyłaniające reprezentacje danego policyjnego klubu sportowego¹⁸⁸. Poza tą rywalizacją zawodnicy PKS-u rozgrywali zawody towarzyskie z miejscowymi klubami. Najsilniejsze sekcje sportowe uczestniczyły w rozgrywkach związków sportowych. W okręgu II tylko PKS Łódź, PKS Kalisz oraz PKS Piotrków były zrzeszone w polskich związkach sportowych.

Trzeba jednak zauważyć, że wzrost liczby przeprowadzanych zawodów sportowych nie przekładał się wprost na liczbę startujących. Na listach zwycięzców można spotkać

¹⁸⁶ *Komunikat Nr 25 Zarządu Ligii II*, „Kurier Łódzki” 1.01.1928, nr 1.

¹⁸⁷ *Policja kaliska góruje w zawodach sportowych*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.08.1930, nr 15, s. 553; „Kurier Łódzki” 28.10.1930, nr 296, s. 10,

¹⁸⁸ *Zawody sportowe w Piotrkowie*; 1.09.1930, nr 17, s. 627; „Na Posterunku” 1930, nr 1930, nr 33, s. 652; 1930, nr 29, s. 570-571; 11.03.1933, nr 11, s. 17; *Policyjny K. S. przy pracy*, „Kurier Łódzki” 27.03.1931, nr 85, s. 10; *Bilans wychowania fizycznego w policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5.

powtarzające się nazwiska policjantów biorących udział w rywalizacji w różnych dyscyplinach. Doskonałym tego przykładem jest przodownik Ignacy Wolny.

Może to sygnalizować, że ruch sportowy nie był masowy, lecz dotyczył grupki pasjonatów, podczas gdy pozostała rzesza policjantów pozostawała bierna. Stan taki potwierdzał Komendant Powiatowy PP w Kaliszu nadkom. Franciszek Nowak. W rozkazie z 29 lutego 1932 r. „(...) na posterunkach został zupełnie zaniedbany sport i są wypadki, że policjanci po kilka miesięcy nie trenują żadnych sportów”¹⁸⁹. W 1937 roku zaniedbania w treningach policjantów potwierdzała prasa kaliska¹⁹⁰.

Przedstawiając rywalizację w uprawianych przez policjantów województwa łódzkiego dyscyplinach sportowych, autor zastosował układ alfabetyczny.

3.1. Boks

Pięściarstwo na ziemię łódzką trafiło dzięki działalności amerykańskiej YMCA (ang. Young Men's Christian Association – Związek Chrześcijańskiej Młodzieży Męskiej). Dyscyplina, zapoczątkowana przez Eugeniusza Nowaka¹⁹¹, wkrótce zjednała sobie grono sympatyków. Do 1939 roku w 23 klubowych sekcjach miłośnicy szermierki na pięści doskonalili swoje umiejętności, poddając je weryfikacji podczas zawodów pięściarskich. Najsilniejszą sekcję bokserską miało I. K. Poznańskiego (IKP) Łódź. Jej członek Henryk Chmielewski reprezentował Polskę podczas igrzysk olimpijskich w Berlinie (1936), został mistrzem Europy w Mediolanie (1937)¹⁹². Pięściarstwo utożsamiane z „męskim sportem” znalazło zwolenników także w środowisku policjantów. Jedną z najlepszych sekcji bokserskich w Polsce miał PKS Katowice. Większości policjantów uprawiała boks w celach samoobrony. Posiadane umiejętności pozwalały na bezpieczne wypełnianie obowiązków służbowych. Podobny cel miały zajęcia bokserskie organizowane w środowisku funkcjonariuszy PP okręgu II. Choć także i oni poddawali się weryfikacji osiągniętego poziomu wyszkolenia, jaką była walka pomiędzy ringowymi linami. Początki sportu pięściarskiego datowane na rok 1931 związane są z jedyną wówczas sekcją bokserską utworzoną w PKS-ie Łódź¹⁹³. Jej początków należy dopatrywać się w powstałej w 1926 roku sekcji bokserskiej niższych funkcjonariuszy PP, trenowanej przez post. Kwiatkowskiego.

¹⁸⁹ Archiwum Państwowe w Kaliszu (APK), Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kaliszu, sygn. 4, *Protokoły odpraw i kontroli powiatu kaliskiego 1932-1935*, k. 257.

¹⁹⁰ *Wyniki policyjnych zawodów lekkoatletycznych*, „Echo Kaliskie Ilustrowane” 21.05.1937, nr 137, s. 6.

¹⁹¹ M. Kondraciuk, M. Łopiński, *Olimpijczycy Łodzi i regionu. Paryż 1924 – Rio 2016*, Regionalna Rada Olimpijska w Łodzi, Łódź 2017, s. 28. Eugeniusz Nowak (1895-1988). Zawodnik Łódzkiego Klubu Bokserskiego 1924. Bilans walk 61 (38-6-17). Reprezentant Polski na igrzyskach olimpijskich w Paryżu w 1924 r. (IX miejsce). W 1921 roku ukończył kurs wychowania fizycznego w ośrodku YMCA w Warszawie. Instruktor boks, zapasów, gimnastyki i gier zespołowych. Jego wychowankami byli: Tomasz Konarzewski, Jan Gerbich, Bogdan Guziński, Jan Prochoń, Bogdan Misiak i Jan Parafianowicz.

¹⁹² J. Jaroszewski, M. Łuczak, *Początki i rozwój boks w regionie łódzkim do 1939 roku*, [w:] J. Kwieciński, M. Tomczak, M. Łuczak (red.), *Sport i wychowanie fizyczne w badaniach naukowych. Teoria praktyce*, Konin 2014, s. 173-188.

¹⁹³ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 171-172.

Zdjęcie nr 23. Trening bokserski w PKS-ie Łódź (lata 30. XX wieku)

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego, prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

W pierwszym roku pięściarze PKS-u Łódź dwukrotnie uczestniczyli w zawodach sportowych. 27 stycznia 1931 roku 12 funkcjonariuszy PP wzięło udział w „Pierwszym kroku bokserskim”. Niestety, mimo poszukiwań nie udało się dotrzeć autorowi do informacji dotyczących najprawdopodobniej pierwszych zawodów bokserskich w środowisku łódzkich policjantów. Kolejne zawody, zorganizowane 27 maja 1931 roku, poprzedził 3-miesięczny kurs bokserski. Opiekę instruktorską nad kursantami sprawował uczestnik igrzysk olimpijskich z Paryża (1924 rok), zawodnik IKP Łódź Tomasz Konarzewski¹⁹⁴. We własnym lokalu przy ul. Żeromskiego 88 przeprowadzono siedem walk. Zwycięzcami w poszczególnych kategoriach wagowych byli: w wadze piórkowej post. Leon Głogowski zwyciężył na punkty Wincentego Bukowskiego, w tej samej wadze Władysław Jaros pokonał na punkty Franciszka Cieślaka, w wadze średniej Czerniak Maksymilian okazał się lepszy od Ignacego Stępnia, w wadze półciężkiej Władysław Modrzejewski pokonał na punkty Szczepana Białkowskiego, w wadze lekkiej Adam Strzelecki zwyciężył na punkty Leona Lewandowicza, w wadze ciężkiej Henryk Szklarek pokonał na punkty Franciszka Chmielowskiego. Walka pomiędzy Ludwikiem Lulkim i Marianem Rydniakiem nie została rozstrzygnięta. Mimo to właśnie ją sędziowie uznali za najładniejszą walkę zawodów. M. Rydniakowi przyznano żeton złoty, L. Lulkowi natomiast srebrny. Zawody zakończyło wręczenie przez kom. Mieczysława Trawida świadectw ukończenia kursu¹⁹⁵. W 1932 roku nastąpiło rozwinięcie pracy sportowej sekcji bokserskiej PKS-u Łodzi. „Kurier Łódzki” w kalendarzy imprez bokserskich już

¹⁹⁴ M. Kondraciuk, M. Łopiński, *Olimpijczycy Łodzi i regionu. Paryż 1924 – Rio 2016*, Regionalna Rada Olimpijska w Łodzi, Łódź 2017, s. 27. Tomasz Konarzewski (1904-1974) – zawodnik: Łódzkiego Klubu Bokserskiego, Stowarzyszenia Sportowego „Union” Łódź oraz IKP. Bilans walk 127 (98-13-16). Reprezentant Polski na igrzyskach olimpijskich w Paryżu w 1924 r. Uczestnik mistrzostw Europy w Berlinie (1927 r.), Budapeszcie (1930 r.), 6-krotny mistrz Polski. Wychowawca 22 mistrzów Polski, m.in. Henryka Chmielewskiego, Jerzego Debisza, Jerzego Krawczyka, Zbigniewa Piórkowskiego, Tadeusza Rozpierskiego, Romana Rożka i Stanisława Woźniakiewicza.

¹⁹⁵ *Boks w policji*, „Głos Poranny” 31.05.1931, nr 147, s. 11.; *Zawody bokserskie Policyjnego KS*, „Kurier Łódzki” 29.05.1931, nr 145, s. 9,

na 10 marca zapowiadał zawody bokserskie organizowane przez PKS Łódź¹⁹⁶. W zawodach organizowanych w sali widowiskowo-teatralnej Klubu Sportowego „Geyer” tych oprócz gospodarzy wzięli udział pięściarze łódzkich klubów, m.in. ŁKS-u i „Geyera”¹⁹⁷. Rywalami policjantów byli w wadze muszej Kajetaniak (PKS) – Bicer II (Stowarzyszenie Sportowe „Union”), w wadze piórkowej Leyer (Laver) (PKS) – Krzywański II (ŁKS), w wadze lekkiej L. Lurek (PKS) – Ostrowski („Geyer”), w wadze półśredniej Rybczak (PKS) – Andrzejewski (ŁKS), w wadze średniej Czerniak (PKS) – Szwarv („Bar-Kochba”¹⁹⁸)¹⁹⁹. Okazali się oni jeszcze za silni dla bokserów z PKS. Tylko w pojedynku Leyera i Krzywańskiego sędziowie ogłosili remis, w pozostałych walkach zwyciężali rywale policjantów²⁰⁰. W następnych miesiącach pięściarze PKS-u kilkakrotnie brali udział w zawodach sportowych. W maju 1932 roku okazją do przeprowadzenia walk był „Dzień Sportu” organizowany przez Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego (MKWFIPW). Areną pojedynków było boisko w Helenowie. PKS Łódź reprezentowali: Kajetaniak i Laver. Walczący w wadze muszej Kajetaniak w trzeciej rundzie został znokautowany przez Szynsiewicza z Łódzkiego Żydowskiego Towarzystwa Gimnastyczno-Sportowego „Bar-Kochba”. Natomiast Laver przegrał na punkty z Kijewskim, reprezentantem Klubu Sportowego „Zjednoczone” Łódź²⁰¹. W 1933 roku zajęcia treningowe z policjantami kontynuował Tomasz Konarzewski. Przeprowadził on 4-miesięczny kurs bokserski z 17 szeregowcami. 8 z nich wzięło udział w zawodach bokserskich „Pierwszy krok bokserski” organizowanych przez Łódzki Okręgowy Związek Bokserski. Ogółem PKS Łódź wystawił do zawodów łącznie 14 pięściarzy²⁰². Rywalami policyjnych bokserów byli początkujący pięściarze z łódzkich klubów sportowych: IKP, ŁKS. „Bar-Kochba”, „Hakoah”, „Zjednoczone” i Towarzystwa Gimnastycznego (TG) „Sokół”. W trzydniowych zmaganiach udział wzięło ponad 30 zawodników. W pierwszym dniu spośród pięściarzy PKS-u w wadze półśredniej Hegel pokonał Dąbrowskiego z SKS-u, Dzieduch zwyciężył Woroczyńskiego z T.G. „Sokół”, Szablewski pokonał Ambroziaka z TG „Sokoła”, w wadze średniej Łopuszański zwyciężył kolegę z PKS-u Łódź Rędzikowskiego²⁰³. Następnego dnia przeprowadzono walki półfinałowe. W rundzie tej odpadł Hegel z PKS-u, ulegając na punkty pięściarzowi IKP Szymańskiemu. Werdykt sędziowski w tej walce wzbudzał kontrowersje. Prasa łódzka, podając go, pisała: „Orzeczenie sędziowskie w tej walce nasuwa poważne zastrzeżenia”. Na punkty swoją walkę przegrał też Borowiak – z Boksenbaunem z „Hakoahu”²⁰⁴. W finałach zwycięstwo odnieśli dwaj zawodnicy PKS Mieczysław Dzieduch i Władysław

¹⁹⁶ *Kalendarz imprez bokserskich*, „Kurier Łódzki” 3.03.1932, nr 63, s. 8,

¹⁹⁷ *Zawody bokserskie PKS-u*, „Kurier Łódzki” 9.03.1932, nr 69, s. 9,

¹⁹⁸ Łódzkie Żydowskie Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe (ŁŻTGS) „Bar-Kochba”.

¹⁹⁹ *Pierwsze zawody bokserów policyjnego K. S.* „Głos Poranny” 10.03.1932, nr 70, s. 9,

²⁰⁰ *Wczorajsze międzyklubowe zawody bokserskie PKS* „Echo” 14.03.1932, nr 74, s. 5.; *Zawody bokserskie PKS-u* „Głos Poranny” 14.03.1932, nr 74, s. 5.,

²⁰¹ *Dzień sportu Miejsk. Kom. W.F. i P. W.* „Kurier Łódzki” 14.05.1932, nr 125, s. 5,

²⁰² *60 pięściarzy zgłosiło się już do „Pierwszego kroku”*, „Kurier Łódzki” 22.11.1933, nr 323, s. 7.

²⁰³ *Pierwszy krok bokserski w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 29.11.1933, nr 330, s. 4.

²⁰⁴ *Nowe talenty pięściarskie*, „Wieczorny Express Ilustrowany” 30.11.1933, nr 333, s. 7.; *„Dziś finały „Pierwszego kroku bokserskiego”*, „Kurier Łódzki” 1.12.1933, nr 332, s. 6.

Łopuszański. W półśredniej M. Dzieduch po dwóch wyrównanych rundach w trzeciej uzyskał przewagę nad pięściarzem LKS-u Silskim, co zagwarantowało zwycięstwo. Natomiast W. Łopuszański „pokonał po bardzo zażartej walce Kubiaka z IKP”²⁰⁵. Oceniając zawody, „Przegląd Sportowy” pisał: „Duży sukces ma do zanotowania w tej konkurencji Policja łódzka, wyniosła bowiem dwa pierwsze miejsca”²⁰⁶.

Sport bokserski wśród policjantów zaczął się rozwijać także w innych miastach województwa łódzkiego posiadających bokserskie tradycje. Nieliczne zachowane doniesienia sygnalizują, że w latach 1932-1934 także w Piotrkowie Tryb. i Kaliszu policjanci uprawiali boks. Najlepsi z nich brali udział w mistrzostwach miasta. W zawodach o mistrzostwo Piotrkowa brał udział zawodnik PKS-u Piotrków (brak danych)²⁰⁷. W Kaliszu reprezentanci sekcji bokserskiej PKS-u Kalisz uczestniczyli w mistrzostwach miasta. Dwóm z nich udało się nawet wywalczyć tytuły wicemistrzów Kalisza. W 1932 roku w kategorii ciężkiej dokonał tego Franciszek Breza, ulegając w walce finałowej Janowi Zieleniewskiemu (Międzyszkolny Klub Sportowy Kalisz)²⁰⁸. Rok później w mistrzostwach Kalisza w boksie z funkcjonariuszy PP w walkach półfinałowych i finałowych prasa kaliska wykazała tylko udział Franciszka Brezy (waga ciężka). W walce finałowej jego rywalem był zeszłoroczny mistrz J. Zieliński z MKS-u. Ponownie mistrzem Kalisza w wadze ciężkiej został J. Zieliński, pokonując wysoko na punkty F. Brezę z PKS-u Kalisz. Mistrzem drużynowym Kalisza została drużyna MKS Kalisz, wyprzedzając kluby „Strzelec” i „Trumpeldor”. W 1933 roku w kaliskich mistrzostwach w boksie wystartował w wadze średniej Arystarch Emanuel (Emacuel). Niestety, odpadł już pierwszego dnia mistrzostw, ulegając bokserowi ze „Strzelca” Cieśniakowi²⁰⁹. W 1934 roku w „Pierwszym kroku bokserskim” organizowanym przez MKWFIPW w Kaliszu w sali gimnastycznej 29. pułku Strzelców Kaniowskich udział obok pięściarzy z „Strzelca”, Żydowskiego Towarzystwa Gimnastyczno-Sportowego „Makabi” i TG „Sokół” udział wzięli bokserzy kaliskiego PKS. startujący w wadze średniej Arystarch Emanuel (Emacuel) z PKS pokonał Juszcza z „Strzelca”²¹⁰. W 1934 roku w mistrzostwach Kalisza wziął udział A. Emanuel. W pierwszym dniu zawodów jego walka z Rozentraubem należała do najciekawszych. Już w pierwszej rundzie pięściarz z PKS-u kilkoma celnymi ciosami znokautował swojego przeciwnika²¹¹. W walce finałowej Arystarch Emanuel, ulegając Marczakowi z kaliskiego „Strzelca”, wywalczył wicemistrzostwo Kalisza²¹². Był to ostatni pięściarski sukces kaliskiego policjanta. Rok później po raz ostatni wziął on udział w mistrzostwach bokserskich Kalisza. W walce półfinałowej

²⁰⁵ *Mistrzowie „pierwszego kroku”*, „Wieczorny Express Ilustrowany” 2.12.1933, nr 335, s. 7.

²⁰⁶ *Blade rezerwy boksu łódzkiego*, „Przegląd Sportowy” 9.12.1933, nr 98, s. 5.

²⁰⁷ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

²⁰⁸ *Boks*, „Świt” 1932, nr 5.

²⁰⁹ *Wielkie zawody bokserskie o mistrzostwo m. Kalisza*, „Echo Kaliskie” 1.04.1933, nr 75, s. 6.

²¹⁰ *Z zawodów bokserskich*, „Echo Kaliskie Ilustrowane” 19.03.1934, nr 76, s. 6.

²¹¹ *Z pierwszego dnia zawodów bokserskich o mistrzostwo m. Kalisza*, „Echo Kaliskie Ilustrowane” 15.04.1934, nr 100, s. 6.

²¹² *Korespondencja z całej Polski*, „Przegląd Sportowy” 21.04.1934, nr 32, s. 4; *Nowi mistrzowie Kalisza w boksie*, „Echo Kaliskie” 17.04.1934, nr 102, s. 8.

jego przeciwnikiem był Marczak (Kaliski Klub Sportowy). Po raz kolejny zawodnik PKS-u musiał uznać wyższość Marcza²¹³. Było to ostatnie doniesienie o starcie kaliskiego policjanta w zawodach bokserskich.

Z niewiadomych przyczyn w połowie lat 30. XX wieku dobrze rozwijający się sport bokserski zamarł. Co prawda jeszcze do 1936 roku istniała sekcja bokserska w PKS-ie Łódź, ale brakuje informacji w prasie regionalnej i sportowej dotyczących uczestniczenia policjantów w zawodach sportowych. Także publikowane od 1937 roku w gazecie „Na Posterunku” kalendarze zawodów i imprez sportowych nie zapowiadał jakichkolwiek meczów bokserskich. Ostatecznie doprowadziło to do zawieszenia działalności sekcji bokserskiej w PKS Łódź w 1937 roku²¹⁴. Czy wiązało się to z zerwaniem szkolenia bokserskiego w środowisku funkcjonariuszy PP? Najprawdopodobniej nie. Podobnie jak i inne dyscypliny, tak i boks trenowany był przez policjantów w klubach cywilnych. Ponadto w 1938 roku pięściarstwo i walkę wręcz wprowadzała do zajęć z wychowania fizycznego instrukcja P. S. Wyszcz. 3a/1938 „Wychowanie fizyczne w Policji”. Czytamy w niej: „Znajomość zasad oraz umiejętności walki jest dla policjanta bardzo pożądana”. Załącznik nr 1 instrukcji zalecał, by pięściarstwo i elementy walki wręcz w grupie V (komisariaty, oddziały konne i rezerwy) prowadzić w miesiącach zimowych (listopad-marzec)²¹⁵.

3.2. Gry zespołowe

3.2.1. Koszykówka

Początki koszykówki w Polsce datowane są na początek lat 20. XX wieku. W regionie łódzkim związane są z męskimi szkołami gimnazjalnymi w Łodzi oraz działalnością łódzkiej YMCA. Koszykówka nie dorównywała popularnością piłce nożnej, dlatego też także wśród policjantów znana i uprawiana była przez nielicznych. Należeli do nich członkowie PKS-u Łódź. W 1932 roku koszykarze tego klubu zgłosili nawet chęć uczestnictwa w rozgrywkach kl. „C” Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych (ŁOZGS). W kwietniu 1932 roku drużynę tworzyli: przod. Ignacy Wolny, st. post. Stefan Olejniczak, st. post. Jan Szaflik, post. Władysław Jaros, post. Kazimierz Berłowski oraz jako rezerwowi post. Aleksander Smukowski²¹⁶. Przygoda z koszykówką nie trwała długo. Na spotkania przeciwko drużynom „Sztern” i „Resursa” policyjna drużyna się nie stawiała. Pierwsze mecze o mistrzostwo kl. „C” zostały oddane walkowerami (30:0)²¹⁷. Wkrótce zespół został oficjalnie wycofany z rozgrywek ŁOZGS²¹⁸.

²¹³ *Z półfinałowych spotkań bokserskich o mistrzostwo Kalisza*, „Echo Kaliskie Ilustrowane” 29.04.1935, nr 116, s. 6.

²¹⁴ *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kurier Łódzki” 26.04.1938, nr 113, s. 8.

²¹⁵ *Wychowanie fizyczne w Policji*, Warszawa 1938, s. 11, 90.

²¹⁶ Archiwum prywatne A. Bogusza w Szkole Mistrzostwa Sportowego w Łodzi, ul. Milionowa, sygn. brak, *Pismo do Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych z dnia 29 kwietnia 1932 roku*.

²¹⁷ *B i C klasa w grach sportowych*, „Kurier Łódzki” 3.09.1932, nr 245, s. 6.

²¹⁸ *Komunikat Nr 42*, „Kurier Łódzki” 15.09.1932, nr 255, s. 6.

Nie kończyło to kontaktu tych funkcjonariuszy z koszykówką. Mecze koszykarskie kontynuowano w rozgrywkach wewnątrzklubowych²¹⁹, sporadycznie rozgrywano spotkania z innymi klubami, np. Towarzystwem Oświatowym im. Mickiewicza²²⁰. Od 1939 roku piłka koszykowa znalazła także miłośników wśród policjantów z Piotrkowa Tryb. W kalendarzu zawodów sportowych na czerwiec 1939 r. zaplanowano przeprowadzenie meczu przeciwka TG „Sokół” w Piotrkowie²²¹ oraz turnieju piłki koszykowej w Piotrkowie Tryb.²²²

3.2.2. Piłka nożna

W okresie II Rzeczypospolitej najpopularniejszą dyscypliną sportową w województwie łódzkim była piłka nożna. Kluby i stowarzyszenia sportowe propagujące piłkę nożną skupione były w ośrodkach miejskich, gdzie wśród rzeszy robotników fabrycznych i młodzieży szkolnej piłka nożna znalazła pierwszych sympatyków. Tylko do 1939 r. działało w Łodzi łącznie 79 sekcji piłki nożnej²²³. W latach 1920-1939 liczba piłkarskich klubów sportowych w województwie łódzkim wzrosła z 6 do 100, a piłkarzy z 189 do ponad 6300. Nic więc dziwnego, że także w środowisku funkcjonariuszy PP okręgu II byli miłośnicy gry w piłkę nożną. Pierwsze zakładane przez policjantów sekcje czy drużyny sportowe propagowały zajęcia z futbolówką. Istniejące doniesienia prasowe sygnalizują grę w piłkę nożną, np. w Kaliszu i Łodzi. W Kaliszu już od 1922 roku sekcja sportowa powołana przy Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym zakupiła sprzęt sportowy, m.in. piłkę nożną²²⁴. W Łodzi od 1924 roku „Kurier Łódzki” informował czytelników o meczach piłkarskim pomiędzy łódzką policyjną drużyną i klubami łódzkimi. W 1924 roku pierwszym rywalem policjantów było Stowarzyszenie Sportowe „Union” z Łodzi²²⁵. Inauguracyjny występ piłkarzy policyjnych zakończył się klęską (1:9). Zdobyty jako pierwszy gol przez policjantów

²¹⁹ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych we wrześniu 1938 r., organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*, „Na Posterunku” 28.08.1938, nr 35, s. 832.

²²⁰ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

²²¹ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w czerwcu 1939 r., organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*, „Na Posterunku” 28.05.1939, nr 22, s. 521.

²²² *Kalendarz zawodów i imprez sportowych we wrześniu 1939 r., organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*, „Na Posterunku” 11.06.1939, nr 24, s. 871.

²²³ A. Bogusz, *Dawna Łódź sportowa 1824-1945*, Łódź 2007, s. 97. Najpopularniejszymi dyscyplinami sportowymi w Łodzi były: piłka nożna (79 sekcji), lekka atletyka (51), gry sportowe (47), kolarstwo (46) i gimnastyka (43).

²²⁴ 725 *Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe funkcjonar. Kom. P.P. pow. kaliskiego*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 18.11.1922, nr 47, s.. W skład Zarządu ponadto weszli: z-cą przew. podkomisarz Bolesław Grzywaki, sekretarz st. przod. Henryk Kartasiński, przod. Józef Krawczyk, st. przod. Franciszek Witczak i post. Simiński.

²²⁵ *Mecz Policja contra „Union”*, „Kurier Łódzki” 24.10.1924, nr 292, s. 7.

Zdjęcie nr 24. Klub Sportowy Policji Państwowej w Łodzi (1925)

Źródło: „Stadjon” 22.01.1925, nr 4, s. 14, *KS Policji Państwowej w Łodzi*

dawał nadzieję na dobry wynik. Jednak w drugiej połowie uwidoczniły się braki w przygotowaniu motorycznym policjantów, którzy nie wytrzymali fizycznie trudów rywalizacji z „A”-klasową drużyną „Unii”²²⁶. W kolejnych miesiącach prasa łódzka donosiła o kolejnych meczach piłkarskich drużyn policyjnych występujących pod nazwami: „sekcja piłki nożnej Policji Państwowej”, „Klub Sportowy Policji Państwowej” i „Klub Sportowy Policja”.

Rywalami ich byli piłkarze łódzkich klubów sportowych. Wszystkie spotkania kończyły się wysokimi porażkami policjantów. Znikoma ilość dostępnych informacji nie pozwala wnioskować, czy ukazujące się na łamach łódzkiej prasy wyniki sportowe policjantów dotyczą wówczas jednej drużyny (sekcji) czy kilku różnych²²⁷. Niewątpliwie jednak stanowią przesłankę, sygnalizującą rodzący się ruch sportowy w środowisku łódzkiej Policji Państwowej. Popularność piłki nożnej była na tyle duża, że piłkarze Klubu Sportowego „Policja” podjęli zmagania w ramach rozgrywek okręgowych. W 1927 roku walczyli o mistrzostwo II ligi Łódzkiego Ligowego Okręgu Piłki Nożnej. Poziom piłkarski nie umożliwiał wywalczenie tytułu mistrzowskiego.

²²⁶ *KSPP-Unia (komb.) 1 (1:1)*, „Kurier Łódzki” 28.10.1924, nr 295, s. 7.

²²⁷ *Zawody towarzyskie*, „Kurier Łódzki” 9.11.1924, nr 306, s. 10; *Zandarmerja-KSPP 9:0*, „Kurier Łódzki” 10.11.1924, nr 307, s. 3; *Samson-KS Pol. Państwo. 6:3*, „Kurier Łódzki” 15.04.1925, nr 102, s. 9; *ŁKS IV-Kl. Sp. Policji 7:0 (5:0)*, „Kurier Łódzki” 5.05.1925, nr 122, s. 5

Na osiem spotkań II rundy rozgrywek „Policyjny K.S.” poniósł sześć porażek i odniósł dwa zwycięstwa (walkowery)²²⁸. 1927 był rokiem przełomowym w dziejach polskiej piłki nożnej. Istniejące różnice w środowisku piłkarskich doprowadziły nawet do funkcjonowania dwóch odrębnych systemów rozgrywek. Kres temu położyło porozumienie między Łódzką Ligą i Łódzkiego Związku Okręgowego Piłki Nożnej (ŁZOPN)²²⁹ w 1928 r. ustanawiało klasy „A” i „B”. Policyjny K.S. zaliczony został do klasy „B”, grupy V Łódzkiej gr. B²³⁰. Był to jedyny policyjny klub uczestniczący w rozgrywkach okręgowych ŁOZPN. Po nieudanym sezonie 1928 roku, w którym PKS nie awansował do rozgrywek półfinałowych²³¹, a nawet był krótkotrwale zawieszony w prawach członka ŁZOPN²³², w 1929 roku przestał być jego członkiem²³³, tym samym nie kontynuował rywalizacji sportowej. W utworzonym pod koniec 1929 roku Policyjnym Klubie Sportowym w Łodzi sekcji piłki nożnej nie powołano.

3.2.3. Piłka siatkowa

W regionie łódzkim grę w piłkę siatkową zapoczątkowano w szkołach średnich w większych miastach województwa łódzkiego, przede wszystkim w Łodzi. Z czasem uczniowie i uczennice rozpoczęli rywalizację o prymat w regionie, a najlepsze z nich w Polsce. Najsilniejszym klubem siatkarek był Harcerski Klub Sportowy „Znicz” z Łodzi, 8-krotny wicemistrz, a w 1937 roku mistrz Polski. Wśród mężczyzn tytuły mistrzowskie zdobywały zespoły siatkarzy KS Polska YMCA (1929 r.) i ŁKS-u (1931, 1932 r.).

Początki gry w piłkę siatkową wśród policjantów datowane są na lata 30. XX wieku. Podobnie jak w innych dyscyplinach zmagania w piłkę siatkową przebiegały dwutorowo. Obok rywalizacji tylko pomiędzy policyjnymi klubami sportowymi toczona była rywalizacja o mistrzostwo Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych, od 1936 r. Łódzkiego Okręgowego Związku Piłki Ręcznej (ŁOZPR).

Rozgrywki o prymat wśród funkcjonariuszy PP województwa łódzkiego w piłce siatkowej rozgrywano towarzyszyły z powodów ekonomicznych zawodom lekkoatletycznym. Pierwsze zorganizowano w Pabianicach w 1931 roku przy okazji zawodów lekkoatletycznych. Według „Głosu Porannego” trójmecz piłki siatkowej PKS-ów z Łodzi, Kalisza i Koła był „największą atrakcją” zawodów. Najwyższy poziom sportowy

²²⁸ *Dział urzędowy Ł.L.O.P.N. Komunikat nr 25*, „Kurier Łódzki” 1.01.1928, nr 1, s. 9.

²²⁹ *Komunikat Zarządu nr 1 z dnia 30 marca 1928 r.*, „Kurier Łódzki” 30.03.1928, nr 90, s. 10.

²³⁰ *Komunikat Wydziału Ł.Z.O.P.N.*, „Kurier Łódzki” 31.03.1928, nr 91, s. 8. W skład grupy weszły zespoły: Towarzystwa Sportowego „Odrodzenie”, Łódzkie Towarzystwo Sportowe „Szturm”, Łódzkie Towarzystwo Gimnastyczne „Siła”, Żydowski Klub Sportowy „Kadimah”, Robotniczy Klub Sportowy T.U.R. (Łódź), Klub Sportowy „Strzelec” i Żydowskie Stowarzyszenie Sportowo-Gimnastyczne „Hasomoea”.

²³¹ *Komunikat Wydziału Gier i Dyscyplin Nr 52*, „Kurier Łódzki” 20.09.1928, nr 261, s. 8.

²³² *Komunikat Zarządu Nr 17*, „Kurier Łódzki” 18.08.1928, nr 228, s. 9.

²³³ *Komunikat Zarządu Nr 5*, „Kurier Łódzki” 26.06.1929, nr 56, s. 8.

Zdjęcie nr 25. Mecz siatkówki w PKS-ie Kalisz. Mecz piłki siatkowej w Policyjnym Klubie Sportowym w Kaliszu za budynkiem przystani wioślarskiej, ok. 1934-1936

Źródło: *Kaliszka policja i policjanci w okresie II Rzeczypospolitej*, Kalisz 2019, s. 357.

zademonstrowali siatkarze z PKS-u Łódź, pokonując PKS Kalisz (30:14). W spotkaniu PKS Kalisz – PKS Koło zwycięstwo odnieśli policjanci z Kalisza (26:24)²³⁴.

W późniejszych latach o wzroście popularności piłki siatkowej w środowisku policjantów świadczy fakt coraz częstszych zawodów drużyn siatkarskich PKS-u. W letnim sezonie 1931 roku zorganizowano ich 15 z udziałem zespołów siatkarskich z PKS-ów województwa łódzkiego²³⁵. Przy okazji wrześniowych zawodów lekkoatletycznych w Piotrkowie w 1932 roku zorganizowano mecz piłki siatkowej pomiędzy policyjnymi drużynami z Kalisza, Pabianic, Łaska i Łodzi. Turniej zwyciężył PKS Pabianice, pokonując w finale siatkarzy PKS-u Łask (30:24)²³⁶. Rozgrywanie spotkań siatkarskich przy okazji zawodów lekkoatletycznych było najprawdopodobniej podyktowane względami ekonomicznymi. Jednakże podczas zawodów lekkoatletycznych, najczęściej mistrzostw województwa łódzkiego w lekkiej atletyce, rozgrywano turniej finałowy o mistrzostwo w piłce siatkowej. Poprzedzały go rozgrywki eliminacyjne w systemie pucharowym. W 1932 roku mecze półfinałowe i finałowe poprzedziły dwie tury meczów w piłkę siatkową z udziałem 14 drużyn. W pierwszej turze PKS Wieluń zwyciężył PKS Sieradz (30:14), PKS Kalisz pokonał PKS Turek (30:14), PKS Piotrków zwyciężył PKS Radomsko (30:18), PKS Koło zwyciężył PKS Łęczycą (30:4), PKS Pabianice okazał się lepszy od PKS-u Tomaszów (30:7), PKS Łask zwyciężyło PKS pow. łódzki (30:9), a PKS Konin awansował do II tury rozgrywek z powodu

²³⁴ „Granatowemundury” na boisku, „Głos Poranny” 25.08.1931, nr 231, s. 9.

²³⁵ Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym, „Na Posterunku” 11.03.1932, nr 11, s. 171-172.

²³⁶ Zawody lekkoatletyczne w Piotrkowie, „Na Posterunku” 10.09.1932, nr 37, s. 587-588.

walkowera drużyny PKS-u Słupca. Zwycięzcy rozegrali II turę. Jedną z par w II turze utworzyły PKS Kalisz i PKS Wieluń. Mecz rozegrano 3 lipca 1932 roku w Wieluniu²³⁷. Spotkania na stadionie przy ul. Turowskiej miało trwać 2 × 10 minut z 5-minutową przerwą²³⁸. Niestety, nie udało się dotrzeć autorowi do wyników II tury rozgrywek.

W 1933 roku zawody półfinałowe i mecz finałowy o mistrzostwo okręgu policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego na 1933/34 w piłce siatkowej zaplanowano rozegrać podczas zawodów lekkoatletycznych zorganizowanych na boisku Klubu Sportowego „Widzewskiej Manufaktury” w Łodzi przez PKS Łódź²³⁹. W półfinałach PKS Tomaszów zwyciężył PKS Kalisz (30:18), natomiast PKS Łask pokonał PKS Łódź (30:22). Finał pomiędzy PKS-em Tomaszów i PKS-em Łask zakończył się zwycięstwem policjantów z Tomaszowa (30:27)²⁴⁰. Zwycięstwo siatkarzy z PKS-u Tomaszów nie było przypadkiem, także w następnym roku (1933) potwierdzili oni swój prymat wśród drużyn policyjnych²⁴¹. W 1934 systemem pucharowym rozegrano 14 spotkań, ich rezultatem był tytuł mistrzowski dla siatkarzy z PKS-u Łódź²⁴². Rok później (1935 r.) do półfinałowych rozgrywek o mistrzostwo województwa łódzkiego policyjnych klubów sportowych zakwalifikowały się drużyny PKS-ów z Kalisza, Chojny, Piotrkowa i Łodzi. PKS Kalisz przegrał z PKS-em Chojny (0:2), a PKS Piotrków z PKS-em Łódź (0:2). W finałach PKS Łódź nie obronił tytułu mistrzowskiego. Mecz sędziowany przez st. post. Jana Szaflika zakończył się wygraną PKS-u Chojny 2:1 (15:4, 7:15, 15:9)²⁴³.

Także przy okazji meczów międzyklubowych w lekkiej atletyce rozgrywano spotkania w piłkę siatkową. 21 września 1935 roku okazją taką były zawody lekkoatletyczne na stadionie ŁKS-u. Przy ich okazji po przeciwnych stronach siatki stanęły drużyny PKS-u Łódź i PKS pow. łódzki. Zwycięstwo odniósł ten drugi zespół²⁴⁴. W 1936 roku kontynuowano równoległe mecze siatkarskie o mistrzostwo województwa łódzkiego podczas rozgrywania zawodów lekkoatletów. Tym razem najlepszą drużyną okazał się zespół PKS-u Kalisz przed siatkarzami z Tomaszowa i Łodzi²⁴⁵. W latach 1937-1938 najlepszymi siatkarzami wśród policjantów województwa łódzkiego byli reprezentanci PKS-u Sieradz. W 1937 roku w finale

²³⁷ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, *Policyjne Kluby Sportowe (1932)*, k. b. p. *Pismo Wojewódzkiego Komitetu W. F. funkcjonariuszy P.P. w Łodzi nr I.F 5/2/8 ws. Turniej piłki siatkowej I i II-ga rozgrywka.*

²³⁸ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, *Policyjne Kluby Sportowe (1932)*, k. b. p. *Program.*

²³⁹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Pismo I.F.1/27 Półfinał i finał zawodów piłki siatkowej z dnia 2 sierpnia 1933 r.*

²⁴⁰ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Sprawozdanie z zawodów lekkoatletycznych międzyklubowych woj. łódzkiego; „Międzynarodowe zawody lekkoatletyczne w Łodzi, „Na Posterunku” 19.08.1933, nr 34, s. 539-540; Przegląd lekkoatletów policji, „Echo” 7.08.1933, nr 216, s. 5.*

²⁴¹ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

²⁴² *Gry sportowe wśród policji woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 9.03.1935, nr 17, s. 171.

²⁴³ *Kalisz-Piotrków-Łódź-Chojny w siatkówce*, „Kurier Łódzki” 31.07.1935, nr 206, s. 7.

²⁴⁴ *Międzyklubowe zawody policyjnych klubów sportowych*, „Echo” 24.09.1935, nr 266, s. 5, *Lekkoatletyczne zawody policyjnych klubów sportowych*, „Kurier Łódzki” 23.09.1935, nr 261, s. 6.

²⁴⁵ *Międzyklubowe lekkoatletyczne zawody policyjnych klubów sportowych*, „Echo” 30.06.1936, nr 177, s. 6.

pokonali zespół z pow. łódzkiego²⁴⁶, w 1938 roku siatkarzy PKS-u Łódź. Trzecią drużyną rozgrywek w 1938 roku byli zawodnicy z PKS-u Łask²⁴⁷. W 1939 roku zawody finałowe poprzedziły eliminacje. 6 maja w Brzezinach, Łasku, Łodzi, Łęczycy, Wieluniu i Chojnach 12 policyjnych zespołów siatkarskich z Pabianic, Brzezina, Łasku, Łodzi, Łęczycy, Zgierza, Wielunia, Piotrkowa, Chojny i Radomska, rozegrało sześć spotkań w walce o turniej finałowy mistrzostw województwa łódzkiego²⁴⁸. Niestety, nie ma relacji z ostatnich mistrzostw w piłce siatkowej przed wybuchem II wojny światowej.

Obok rozgrywek w systemie pucharowym o mistrzostwo drużyn policyjnych siatkarze z PKS-ów rozgrywali turnieje piłki siatkowej oraz mecze towarzyskie. Jednym z turniejów były „Jesienny turniej piłki siatkowej”. W 1936 roku areną „Jesiennego turnieju trójkowego” była sala gimnastyczna Polskiej YMCA. W rywalizacji uczestniczyło osiem PKS-ów z województwa łódzkiego: Łodzi, pow. łódzkiego, Łasku, Kalisza i Pabianic. Tym razem zwycięstwo odniósł PKS pow. łódzki przed PKS-em Łódź. III miejsce zajął PKS Kalisz, wyprzedzając drugi zespół PKS-u pow. łódzki²⁴⁹. W 1938 roku w turnieju jesiennym udział wzięło osiem zespołów policyjnych województwa łódzkiego z: Brzezina, Łasku, pow. łódzkiego, Pabianic, Piotrkowa i Sieradza. Dwa zespoły wystawił gospodarz, PKS Łódź. W wyniku rozgrywek zwycięzcą turnieju został zespół policjantów z Sieradza, przed PKS-em Łódź i PKS-em pow. łódzki²⁵⁰.

Od 1936 roku rozgrywano także „Turnieje trójkowe piłki siatkowej”. W zorganizowanym 4 i 5 kwietnia 1936 roku przez PKS Łódź turnieju uczestniczyło siedem PKS-ów z: Piotrkowa, Kalisza, Tomaszowa, pow. łódzkiego i Łodzi. Pierwsze miejsce wywalczyli Majer, Kucharek i Scholl reprezentujący zespół PKS Łódź. Na II miejscu uplasowali się zawodnicy PKS-u pow. łódzki, wyprzedzając PKS-y z Kalisza i Piotrkowa²⁵¹. Popularność turniejów trójkowych była na tyle duża, że turnieje finałowe z czasem poprzedzały turnieje półfinałowe, w 1938 roku półfinały odbyły się 1 września w Piotrkowie²⁵².

Równoległe ze zmaganiem z klubami policyjnymi policyjni siatkarze rozgrywali mecze towarzyskie z lokalnymi cywilnymi rywalami. W 1932 roku policyjne kluby

²⁴⁶ *Sport w kilku słowach*, „Echo” 21.06.1937, nr 171, s. 3; *Zawody lekkoatletyczne policjantów*, „Kurier Łódzki” 21.06.1937, nr 168, s. 8.

²⁴⁷ *Lekkoatleci walczą o mistrzostwo województwa*, „Ilustrowana Republika” 20.06.1938, nr 167, s. 7; *Sport w kilku słowach*, „Echo” 20.06.1938, nr 169, s. 5.

²⁴⁸ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w maju 1939 roku organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*, „Na Posterunku” 30.04.1939, nr 18, s. 422.

²⁴⁹ *Wyniki turnieju trójkowego piłki siatkowej*, „Echo” 22.11.1936, nr 325, s. 9; *Turniej siatkówki klubów policyjnych*, „Kurier Łódzki” 23.11.1936, nr 372, s. 7.

²⁵⁰ *Sport w kilku słowach*, „Echo” 30.09.1938, nr 273, s. 5; „Na Posterunku” 9.10.1938, nr 41, s. 978, *Turniej piłki siatkowej w Łodzi*.

²⁵¹ *Policjanci na starcie*; „Express Wieczorny Ilustrowany” 6.04.1936, nr 97, s. 7; *Zakończenie sezonu zimowego w Policyjnym KS*, „Kurier Łódzki” 6.04.1936, nr 96, s. 5.

²⁵² *Kalendarz zawodów i imprez sportowych we wrześniu 1938 r., organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe, oraz udział policji w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*, „Na Posterunku” 28.08.1938, nr 35, s. 832.

sportowe z województwa łódzkiego przyjęły zaproszenie do sześciu meczów towarzyskich²⁵³. W kolejnych latach liczba spotkań znacząco wzrosła. W 1933 roku spotkań towarzyskich było już 31²⁵⁴, a w 1934 rozegrano 79 zawodów²⁵⁵. W październiku i listopadzie 1938 roku przeciwnikami policjantów z Tomaszowa byli siatkarze Klubu Sportowego „Tomaszowianka”. PKS Radomsko walczył z klubami sportowymi „Korona” i „Wilk” z Radomska, a PKS Piotrków z Poczтовым Przysposobieniem Wojskowym, TG „Sokół”, Klubem Sportowym (KS) „Ruch”, Związkiem Strzeleckim z Piotrkowa²⁵⁶. Analiza zamieszczanych na łamach „Na Posterunku” kalendarzy zawodów i imprez sportowych dostarcza informację, że mecze towarzyskie z lokalnymi przeciwnikami toczyło większość PKS-ów z terenu województwa łódzkiego. Ostatnim było spotkanie rozegrane 5 sierpnia 1939 roku pomiędzy KS „Korona” i PKS Radomsko²⁵⁷.

Poza spotkaniami towarzyskimi okazją do rywalizacji były mecze o mistrzostwo Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych. W rozgrywkach o mistrzostwo okręgu funkcjonariuszy policji reprezentował do 1938 roku PKS Łódź. Od 1931 roku brał on udział w rozgrywkach o mistrzostwo kl. „C” ŁOZGS. Pierwsze mecze w 1931 roku zespół oddawał rywalom walkowerami²⁵⁸. W kolejnych sezonach policyjni siatkarze demonstrowali wyższy poziom, awansując do wyższych rozgrywek. W 1933 roku po pokonaniu „Widzewskiej Manufaktury” (2:0) zdobyli mistrzostwo kl. „C” oraz uzyskali awans do kl. „B”²⁵⁹. Dobra passa trwała także w 1935 roku podczas rozgrywek w kl. „B”. W końcowej tabeli drużyna PKS Łódź wywalczyła 10 pkt, co dawało jej mistrzostwo kl. „B” i awans do kl. „A”²⁶⁰. W 1936 r. zespół ze zmiennym szczęściem toczył boje o mistrzostwo klasy „A”. Rok później walka dotyczyła nie tyle tytułu mistrzowskiego, co utrzymania się w najwyższej klasie rozgrywek w okręgu łódzkim. Nadzieję na pozostanie w klasie „A” dawało pokonanie siatkarzy Klubu Pracowników „Zjednoczone” z Łodzi, lecz porażka z Wojskowym Klubem Sportowym spowodowała ostateczną degradację do kl. „B”²⁶¹. W kl. „B” łódzki PKS uczestniczył

²⁵³ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1932, nr 11, s. 171-172.

²⁵⁴ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

²⁵⁵ *Gry sportowe wśród policji woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 9.03.1935, nr 17, s. 171.

²⁵⁶ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w październiku 1938 roku organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*, „Na Posterunku” 2.10.1938, nr 40, s. 951.

²⁵⁷ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w sierpniu 1939 r., organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*, „Na Posterunku” 6.08.1939, nr 32, s. 762.

²⁵⁸ *HKS i ŁKS pucharowemi mistrzami Łodzi*, „Kurier Łódzki” 28.12.1931, nr 354, s. 6.

²⁵⁹ APL, Łódzki Okręgowy Związek Gier Sportowych 1925-1939, sygn. 3, *Akta walnego zgromadzenia (1933-1935)*, k. 5, *Sprawozdanie z siatkówki męskiej i żeńskiej oraz hazeny za rok 1933/34; Gry sportowe w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 30.10.1933, nr 300, s. 5.

²⁶⁰ *Gry sportowe wśród policji woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 9.03.1935, nr 17, s. 171; *Komunikat Nr 10*, „Kurier Łódzki” 15.04.1935, nr 105, s. 6.

²⁶¹ *O nagrody Zarządu Miejskiego*, „Kurier Łódzki” 22.03.1937, nr 81, s. 8; *Gry sportowe w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 5.04.1937, nr 93, s. 7.

Zdjęcie nr 26. Ochotnicza Rezerwa Konna Policji Państwowej II Okręgu Łódzkiego w koszarach, ul. Żeromskiego 88 w Łodzi

Źródło: „Kwartalnik Policyjny” 2018, nr 4, s. 50

do wybuchu II wojny światowej²⁶². Od 1938 roku w rozgrywkach o mistrzostwo Okręgowego Związku Piłki Ręcznej Podokręgu Piotrkowskiego brał udział drugi Policyjny Klub Sportowy z terenu województwa łódzkiego – PKS Piotrków. Jego rywalami były m.in. drużyny Klubów Sportowych z Piotrkowa Tryb.: „Strzelec”, „Ruch”, „Skra”, Kolejowego Przysposobienie Wojskowego oraz TG „Sokół” Piotrków Tryb.²⁶³

3.3. Jeździectwo

Nierozerwalnie umiejętność jazdy konnej związana była z służbą w Policji Państwowej. W wielu miastach Polski funkcjonowały oddziały konne PP. Wypełniały one wielorakie zadania, m.in. porządkowe, patrolując ulice czy parki trudno dostępne dla patroli zmotoryzowanych²⁶⁴. W razie potrzeby reagowały na zamieszki uliczne, strajki okupacyjne oraz ochraniały ważniejsze uroczystości i wydarzenia publiczne. W regionie łódzkim oddziały policyjne pn. Rezerwy Konnej i Pieszej

²⁶² *Komunikat WGiD z dnia 22 kwietnia „Kurier Łódzki” 22.04.1937, nr 110, s. 9; Kalendarz zawodów i imprez sportowych w maju 1939 roku organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia, Na Posterunku” 30.04.1939, nr 18, s. 422.*

²⁶³ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w grudniu 1938 roku organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział policjantów w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia, „Na Posterunku” 27.11.1938, nr 48, s. 1147.*

²⁶⁴ R. Urban, *Tradycje sportów konnych w Polsce do 1939 roku*, Szczecin 2022, s. 158.

Zdjęcie nr 27. Zawody hippiczne w Łodzi (1 października 1929 roku)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 6.10.1929, nr 40, s. 6

utworzono w Łodzi oraz przy komendach powiatowych. Po 1929 roku rozdzielone na dwie oddzielne jednostki funkcjonujące pod nazwami: Rezerwy Konnej i Rezerwy Pieszej²⁶⁵.

Jeszcze przed utworzeniem PKS-u Łódź i sekcji hippicznej (25.10.1929 rok) policjanci z oddziału konnego PP w Łodzi organizowali zawody hippiczne z popisami. Obejmowały one pokaz władania bronią, ujeżdżania konia, gier konnych, turnieju i kadryla. 1 października 1929 roku powodem zorganizowania zawodów i popisów konnych była zbiórka funduszy na rzecz powstającego PKS-u Łódź. W zawodach uczestniczyło 58 jeźdźców, w konkursie hippicznym zaś 19 jeźdźców. Według „Kurier Łódzkiego” konkurs ukazał doskonale wyszkolenie policjantów i koni. Spośród 13 zawodników parcour bezbłędnie pokonał ogier Czerwień prowadzony przez post. Kowalskiego, pozostałych 12 jeźdźców zaliczyło minimalne błędy. Także pokaz władania bronią (cięcie szablą gliny i łoży) wykazał dobre wyszkolenie policjantów, rekrutujących się przeważnie z byłych podoficerów instruktorów. Duży aplauz wśród publiczności wywołał pokaz prowadzenia zaprzęgów w trzy konie. Turniej i kadryl został wykonany doskonale, wywołując oklaski publiczności.

Za organizację zawodów odpowiedzialny był Komendant Oddziału Konnego kom. Mieczysław Trawidow, były rotmistrz 1 pułku szwoleżerów w stanie rezerwy. Zawody konne wygrał post. Kowalski na ogierze Czerwień, II m. zajął post. Bartosik na wa-

²⁶⁵ P. Zawilski, *Powstanie i organizacja Policji Państwowej w województwie łódzkim 1919-1939*, „Rocznik Łódzki” 1994, t. XLI, s. 98.

Zdjęcie nr 28. Posterunkowy Czesław Czechowski członek sekcji hippicznej PKS-u Łódź

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego, prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

łachu Boruta, a III lokatę wywalczył st. post. J. Czyż na wałachu Impet. W popisie władania bronią zwyciężył post. Mikołajewski. Największą sprawność w prowadzeniu potrójnego zaprzęgu wykazał st. przod. Stanisław Pakuła²⁶⁶.

Powołana w PKS-ie Łódź sekcja hippiczna była jedyną policyjną w województwie łódzkim. Do 1932 roku jej żywotność przejawiała się głównie w zawodach wewnątrzklubowych, np. w 1931 roku zorganizowała je 3-krotnie²⁶⁷. Organizowane w późniejszych latach zawody na terenie Helenowa odbywały się sporadycznie i głównym ich celem było propagowanie PP w środowisku łódzkim oraz demonstrowanie poziomu wyszkolenia. Dochód z zawodów przeznaczano na cele charytatywne. Kilkukrotnie jeźdźcy PKS-u Łódź uczestniczyli w ogólnopolicyjnych zawodach sportowych PP (opis ich udziału zamieszczono w rozdziale III).

W 1932 roku sekcja hippiczna PKS-u Łódź zorganizowała zawody jeździeckie na boisku w Helenowie. Dochód z biletów przeznaczono na kolonie letnie dzieci policjantów. Program zawodów zawierał: konkurs hippiczny, popis władania lancami, turniej, pokaz wyszkolenia konia policyjnego²⁶⁸.

W konkursie hippicznym udział wzięło 24 zawodników. I miejsce wywalczył post. Armanowski na wałachu „Borys” (0 pkt karnych) przed st. przod. St. Pakułą na wałachu „Turek” (0 pkt karnych), post. Wojtczakiem na wałachu „Bystry” (2 pkt karne),

²⁶⁶ *Zawody hippiczne policji konnej w Łodzi*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.12.1929, nr 24, s. 885; *Zawody hippiczne policji konnej w Helenowie*, „Kurier Łódzki” 1.10.1929, nr 269, s. 7.

²⁶⁷ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76.

²⁶⁸ *Wielkie zawody konne Policji Państwowej*, „Kurier Łódzki” 30.06.1932, nr 179, s. 5.

Zdjęcie nr 29. Zawody konne Policji Państwowej w Łodzi (1932).
Grupa zawodników w czapkach beliniaków.

Źródło: sygn. 1-B-186

post. Cz. Czachowskim na wałachu „Bogdan” (2 pkt karne), przod. Chołopukiem na wałachu „Fryc” (4 pkt karne), st. post. Jachem na ogierze „Grad” (4 pkt karne).

W konkurencji władania lancą zwyciężył post. Gusztan na wałachu „Parasol” (0 pkt karnych) przed post. Zielińskim na klaczy „Bogdanka” (0 pkt karnych). W turnieju najwyższą notę otrzymał post. Jaros na wałachu „Cap” (0 pkt karnych) przed st. post. Wojtczakiem na wałachu „Judas” (0 pkt karnych). Ogółem w zawodach uczestniczyło 60 jeźdźców i koni²⁶⁹.

19 czerwca 1938 roku na boisku w Helenowie PP zorganizowała zawody konne oraz pokazy tresury i sprawności psa policyjnego. Zaproszenie na zawody przyjęli: Wojewoda Łódzki Henryk Józewski, Komendant Główny PP gen. Kordian Zamorski, Prezydent Łodzi Mikołaj Godlewski, wiceprezydent Kazimierz Kozłowski, Komendant Wojewódzki PP insp. dr Józef Torwiński, Komendant PP m. Łódź insp. Anatoliusz Elesser-Niedzielski. Duże zainteresowanie licznie przybyłej publiczności wzbudził pokaz pracy psa służby śledczej oraz psa towarzysza. Program zawodów konnych zawierał: konkurs hippiczny (skoki przez przeszkody), turniej ułański i grę w piłkę konną (push-ball)²⁷⁰.

²⁶⁹ *Zawody konne policji łódzkiej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.08.1932, nr 15, s. 515; *Zawody konne policji łódzkiej*, „Na Posterunku” 16.07.1932, nr 29, s. 457.

²⁷⁰ „Łódź w Ilustracji” 26.06.1938, nr 26, s. 4, *Pokazy w Helenowie*. „Łódź w Ilustracji” 26.06.1938, nr 26, s. 4.

Zdjęcie nr 30. Zawody konne Policji Państwowej w Łodzi (1938)
Fragment meczu piłki konnej.

Źródło: NAC, sygn. 1-B-187

W konkursie skoków przez przeszkody zwyciężył post. Krawacki, w tandemie najlepszy był przod. Kaprusiak. Obaj otrzymali nagrody od Komendanta Głównego PP. W turnieju ułańskim pierwsze miejsce oraz nagrodę dyrektora Bolesława Kopczyńskiego wywalczył post. Skiersinis. W woltyżerce I miejsce zdobył post. Sosnowski, otrzymując nagrodę Rodziny Policyjnej w Łodzi. W „Pusch-Ballu” najlepszy okazał się st. post. J. Czyż. W konkursie sprawności i zręczności nagrodę Rodziny Policyjnej otrzymał post. Mędrzycki²⁷¹.

Kunszt jeździecki policjanci zademonstrowali w meczu piłki konnej, prowadzonym według reguł piłkarskich. Drużynę stanowiło czterech zawodników i bramkarz. Piłka średnicy 1 metra sięgała powyżej piersi konia. Zadaniem było wepchnąć piłkę do bramki przeciwnika²⁷².

Doskonaleniu jazdy na koniu, jednocześnie rywalizacji sportowej, służyły także zajęcia z polo. Jednak brak możliwości rywalizacji z innymi drużynami z terenu okręgu II ograniczała rywalizację tylko do wewnątrzklubowej.

²⁷¹ *Konie i psy policyjne*; 20.06.1938, nr 169, s. 5, *Piękne widowisko sportowe na boisku w Helenowie*, „Echo” 16.06.1932, nr 165, s. 5.

²⁷² R. Urban, *Rozwój sportu jeździeckiego w Polsce w latach 1918-1939*, praca doktorska (maszynopis), AWF Poznań, Poznań 2003, s. 116.

Zdjęcie nr 31. Drużyna polo Policyjnego Klubu Sportowego z Łodzi (lata 30. XX wieku)

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego, prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

Zdjęcie nr 32. Mecz w polo Policyjnego Klubu Sportowego z Łodzi (lata 30. XX wieku)

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

Zdjęcie nr 33. Otwarcie sezonu w Policyjnym Klubie Kolarskim w Łodzi (1927)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 1.05.1927, nr 18, s. 2

3.4. Kolarstwo

Powstanie Policyjnych Klubów Sportowych na terenie województwa łódzkiego ujęło sport kolarski w ramy organizacyjne, umożliwiając ukierunkowany i zorganizowany rozwój wśród policjantów. Do 1930 roku kolarstwo wśród funkcjonariuszy PP rozwijało się w sposób żywiołowy, w dużej mierze determinowane tradycjami lokalnymi i obiektami sportowymi. Możliwość korzystania z toru kolarskiego w Helenowie stawiała policyjnych kolarzy z Łodzi w uprzywilejowanej położeńiu. Było to zauważalne w 1927 roku podczas wyścigów torowych podczas eliminacyjnych zawodów sportowych województwa łódzkiego. Zdominowanie przez kolarzy z Łodzi²⁷³ zawodów na torze było przyczyną ich zaniechania i ograniczenia rywalizowania tylko na szosie.

Działające przy PKS sekcje kolarskie rozpoczęły rywalizację sportową. Początkowo były to zawody organizowane dla własnych członków, np. 9 maja 1930 roku zawody kolarskie wewnątrzklubowe zorganizował PKS Wieluń. Na trasie Wieluń – Osjaków – Wieluń, liczącej 40 km do rywalizacji stanęło 16 policyjnych kolarzy. Jako pierwszy linię mety przejechał post. W. Sieczko w czasie 1 godz. 38 min, drugi był post. K. Różalski z czasem 1 godz. 40 min²⁷⁴.

²⁷³ *Eliminacyjne zawody sportowe policji województwa łódzkiego*, „Na Posterunku” 17.09.1927, nr 38, s. 604.

²⁷⁴ *Z działalności Pol. Kl. Sport. w Wieluniu*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.09.1930, nr 17, s. 627.

Zdjęcie nr 34. Sekcja kolarska Policyjnego Klubu Sportowego z Wielunia (9 maja 1930 roku)

Źródło: „Na Posterunku” 1930, nr 33, s. 652

Decyzja Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego funkcjonariuszy PP w Łodzi nakładająca obowiązek organizowania przez poszczególne PKS-y w miastach powiatowych zawodów przyczyniła się do rozwoju rywalizacji międzyklubowej PKS-ów. 18 października organizatorem wyścigu kolarskiego na dystansie 50 km był PKS Łask. Zawody rozgrywano w formule patrolowej, która obligowała przebycie trasy wyścigu w uniformie policyjnym. Pierwszy tego dokonał post. Czesław Wilański z PKS-u pow. łódzki (1 godz. 54 min 28 sek.) przed funkcjonariuszami Urbaniakiem i Krzyżanowskim, obaj z PKS-u Łask²⁷⁵.

Poza wyścigami kolarskimi policjanci uczestniczyli w rajdach (podróżach) rowerowych. 21 sierpnia 1930 roku dwaj członkowie sekcji kolarskiej PKS-u Łódź st. post. Trzecinka i post. Ruciński wyruszyli w podróż rowerową dookoła Polski. Głównym celem było propagowanie sportu kolarskiego w środowisku policjantów. Trasa liczyła ponad 1200 km i wiodła z Łodzi przez Łęczyce, Koło, Konin, Słupcę i Wrześnię do Poznania, stamtąd przez Gniezno i Inowrocław do Torunia, następnie do Warszawy, skąd 28 sierpnia 1930 roku powrócili do Łodzi. W Łodzi powitani zostali przez insp. Anatoliusza Elessera-Niedzielskiego, podinsp. Gwidona Brożyńskiego, kom. Frankowskiego, prezesa PKS-u kom. Twardowskiego oraz przewodniczącego sekcji kolarskiej asp. Brylaka²⁷⁶. Najwidoczniej odnieśli oni pełny sukces propagandowy. Bowiem jak informowało „Na Posterunku” z 1931 roku „Kolarstwo było drugą z kolei dziedziną sportu, która dość licznie uprawiana była przez członków P.K.S.”. Wycieczki kolarskie PKS-y kontynuowały w kolejnych latach. 17-dniową wycieczkę (rajd) kolarską dookoła Polski w 1932 roku odbył st. post. Ignacy Trzcinka z PKS-u Łódź. Trasa liczyła ponad 2000 km²⁷⁷. W 1932 roku 70 kolarzy PKS-ów

²⁷⁵ *Ze sportu wśród policji; Międzynarodowe zawody sportowe w Policji*, „Kurier Łódzki” 22.10.1930, nr 290, s. 11; *Policyjne zawody strzeleckie*, „Kurier Łódzki” 24.10.1930, nr 292, s. 9; „Głos Poranny” 24.10.1930, nr 292, s. 11

²⁷⁶ *Podróż policjantów łódzkich dookoła Polski*, „Kurier Łódzki” 30.08.1930, nr 237, s. 9; *Policjanci-propagatorzy sportu*, „Głos Poranny” 31.08.1930, nr 238, s. 10.

²⁷⁷ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76,

Zdjęcie nr 35. Uczestnicy zawodów kolarskich w Łasku (18 października 1930 roku)

Źródło: „Na Posterunku” 1930, nr 44, s. 869

z Łodzi, Kalisza, Brzezina, Koła, Konina, pow. łódzkiego, Łęczycy, Łasku, Turku i Wielunia przejechało ogółem 1000 km. Sporadycznie zdecydowano się na znacznie dłuższe trasy wycieczek. PKS Łódź zorganizował wycieczkę do Gdyni, w których udział wzięło dwóch reprezentantów tego klubu oraz jeden z PKS-u Kalisz. Jeden z kolarzy PKS-u Łódź pokonał trasę Łódź – Wieliczka²⁷⁸.

W 1931 roku kluby policyjne w Łasku, Łęczycy, Radomsku i Wieluniu organizowały 50-kilometrowe wyścigi kolarskie dla swoich członków. Przeprowadzono także pięć zawodów międzyklubowych. Trasa organizowanego przez PKS Łęczycę wiodła z Łęczycy do Poddębic i z powrotem. Przestrzeganie wymogu kontroli lekarskiej przed zawodami było powodem zakwalifikowania tylko 12 z 16 zgłoszonych do zawodów kolarzy. O końcowym sukcesie w wyścigu na 50 km decydowały sekundy. Pierwsze miejsce wywalczył zawodnik gospodarzy post. Wacław Wojciechowski (1 godz. 51 min i 32,2 sek.), drugi był st. post. Czesław Ulański z PKS Łódź – pow. (1 godz. 51 min i 38,4 sek.). Nagrody w postaci pamiątkowych żetonów wręczył starosta Henryk Ostaszewski²⁷⁹.

Formę zjazdu gwiazdzistego PKS-om z Kalisza, Brzezina, Tomaszowa Maz., Łasku i Pabianic zaproponował PKS Łódź. Pierwszymi lokatami podzielili się zawodnicy

²⁷⁸ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b.p., *Pismo Komendy Wojewódzkiej P.P. w Łodzi* Nr I.F.5/2/16 ws. *Wycieczki kolarskiej do Łasku*, „Na Posterunku” 11.03.1932, nr 11, s. 171; *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym; Wyniki międzyklubowych zawodów kolarskich Pol. Kl. Sport*, „Kurier Łódzki” 3.07.1932, nr 182, s. 8.

²⁷⁹ *Zawody kolarskie policyjnych klubów sportowych*, „Głos Poranny” 13.06.1931, nr 160, s. 9.

PKS-ów z Kalisza i Łasku. I miejsce zajął post. Michał Modrzejewski, który 117 km trasę pokonał ze średnią prędkością 23 km/h. II miejsce wywalczył post. Leon Pawełski, który uzyskał przeciętną szybkość 19,58 km/h. Obaj z PKS-u Kalisz. III lokatę zajął post. Józef Przysara z PKS-u Łask. Trasę 115 km pokonał z prędkością 18 km/h. IV miejsce post. Jan Urbaniak z PKS-u Łask, który z prędkością 18 km/h pokonał dystans 110 km. Pierwsza trójka zawodów otrzymała nagrody w postaci żetonów pamiątkowych. Zwycięzca M. Modrzejewski otrzymał dodatkowy żeton za największą ilość przebytych kilometrów²⁸⁰.

W 1932 roku zawody sportowe dla swoich członków przeprowadziły PKS-y z Kalisza, Koła, Łasku i Turku. Zorganizowano także cztery zawody międzyklubowe, których organizatorami były policyjne kluby z Sieradza, Radomska, Łasku (dwukrotnie) oraz pow. łódzkiego. W Sieradzu do wyścigu na dystansie 50 km (Sieradz – Zadzim) stanęło 19 kolarzy z 10 policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego. Zawodów nie ukończyło ośmiu zawodników. Pozostali przybyli na metę w kolejności: post. Feliks Jałkiewicz z PKS Turek (1 godz. 47 min), post. Józef Pierzgałski z PKS-u pow. Łódź, post. Wacław Kulka z PKS-u Pabianice, post. Franciszek Kołoszczyk z PKS-u Wieluń, st. post. Czesław Ulański z PKS-u pow. Łódź, post. Wacław Krasowski z PKS-u Sieradz, post. Bolesław Nyga z PKS-u Pabianice, post. Michał Modrzejewski z PKS-u Kalisz, post. Roman Patynowski z PKS-u Kalisz, post. Szymon Jagiełło z PKS-u Sieradz i post. Jan Wiktorski z PKS-u Konin²⁸¹.

W Radomsku 31 lipca 1932 roku tamtejszy PKS zorganizował wyścigi na dystansie 100 km²⁸². 27 sierpnia 1932 roku PKS Łask zorganizował wyścigi drużynowe na dystansie 50 km. Do zawodów stawilo się pięć drużyn reprezentujących PKS Turek, Pabianice, Łask, Łęczycza i Sieradz. Zwyciężyła drużyna policjantów z Turku w czasie 2 godz. i 2 min. W skład drużyny wchodził: post. Feliks Jałkiewicz, post. Franciszek Kleta i post. Jan Wilczyński. II miejsce zajęli kolarze z PKS-u Pabianice, III m. z PKS-u Łask. Zespoły PKS-u Łęczycza i Sieradz z powodów regulaminowych zdyskwalifikowano²⁸³.

W październiku 1932 roku dwa PKS-y: z Łasku i pow. łódzkiego przeprowadziły wyścigi kolarskie. 9 października 1932 roku PKS pow. łódzki zorganizował zawody kolarskie na przełaj, na dystansie 25 kilometrów ze strzelaniem i dwukrotnym zastosowaniem masek przeciwwgazowych. Wyścig miał charakter policyjno-sportowy i był sprawdzianem sprawności jazdy na rowerze w terenie urozmaiconym. Trasa wyścigu wiodła drogami bitymi, polnymi oraz ścieżkami przez teren piaszczysty. Strzelanie z rewolwerów odbyło się na 20. kilometrze wyścigu. Zawodnik w pozycji stojącej

²⁸⁰ *Policyjny zjazd gwiazdzysty do Łodzi*, „Kurier Łódzki” 20.10.1931, nr 287, s. 10.

²⁸¹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b.p., *Pismo Wojewódzkiego Komitetu W. F. funkcjon. P.P. w Łodzi I.F. 5/2/9 Sprawozdanie z zawodów międzyklubowych Kolarskich; Międzyklubowe zawody kolarskie w Sieradzu*, „Na Posterunku” 16.07.1932, nr 29, s. 457.

²⁸² APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b.p., *Regulamin Zawodów Międzyklubowych Kolarskich indywidualnych na 100 km dla członków Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

²⁸³ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b.p., *Pismo Wojewódzkiego Komitetu W. F. funkcjonariuszy P.P. w Łodzi I. F. 5/2/18 sprawozdanie z zawodów zespołowych kolarskich z dnia 29 sierpnia 1932 roku; Zawody kolarskie w Łasku*, „Na Posterunku” 17.09.1932, nr 38, s. 603.

oddawał sześć strzałów w serii do tarczy (30×6 cm) na odległość 20 m. Strzał trafiony w tarczę równał się 1 minucie. Po odbyciu strzelania zawodnik kontynuował wyścig na rowerze. Maski przeciwgazowe stosowano dwukrotnie na 1 km po starcie oraz 1 km przed metą. Zawodnik zobowiązany był do startu w płóciennym uniformie koloru granatowego, czapce policyjnej oraz butach. Ekwipunek uzupełniały pas z żabką i bagnetem oraz pochewka z bronią krótką (rewolwer kaliber 7,65 naładowany sześcioma pociskami). Regulamin zabraniał „korzystania z pomocy osób postronnych w czasie wyścigu, przyjmowania pokarmów, napoi oraz korzystania z jakichkolwiek lokomocji, jaki czepiania się pojazdów, samochodów i.t.p.” Rozmieszeni na trasie zawodów sędziowie odnotowywali punkty karne, które mogły być przyznane za nieprawidłowe mijanie, przeszkadzanie w mijaniu (1 pkt). 1 pkt karny równoznaczny był 3 minutom. Zawodnik podczas wyścigu mógł być także zdyskwalifikowany. Powodem tego mogło być według regulaminu: korzystanie z pomocy środków transportu, utrata części ekwipunku, uszkodzenie maski przeciwgazowej lub niesportowe zachowania²⁸⁴. Udział w zawodach wzięło 14 zawodników z PKS-u Brzeziny, pow. łódzki, Pabianice i Sieradz. Dwóch nie ukończyło wyścigów. W zawodach zwyciężył post. Wacław Krasowski z PKS-u Sieradz (57 min 30 sek.) przed post. Wacławem Uleją z PKS-u Sieradz (58 min 30 sek.), post. Józefem Pierzgałskim z PKS pow. Łódź (1 godz. 1 min i 45 sek.), post. Zenonem Zakrzewskim i st. post. Czesławem Ulańskim z PKS-u pow. Łódź (1 godz. 2 min)²⁸⁵. Ostatnią okazją do rywalizacji w 1932 roku były zjazd gwiazdzisty do Łasku, organizowany przez PKS Łask 30 października. Regulamin zjazdu zakładał dowolny wybór trasy przez zawodników, z tym że długość nie mogła być krótsza niż 50 km oraz nie mogła prowadzić dwukrotnie przez dany odcinek szosy. Start do zawodów każdy zawodnik obierał w dowolnej miejscowości, w której znajdował się jakikolwiek posterunek PP i nie wcześniej niż przed 6.00. Czas startu poświadczał dany posterunek PP, metę zawodów umiejscowiono przed lokalem Komendy Powiatowej PP w Łasku i czynna była tylko w godzinach 12.00-14.00. W przypadku przybycia kolarza przed godziną 12.00, czasem odnotowanym była godzina 12. Jeżeli zawodnik dojechałby po 14.00, wówczas nie był klasyfikowany. Trasę wyścigu poświadczały komisariaty PP, w których zawodnik zobowiązany był do meldowania się, a fakt ten odnotowywany był w karcie drogowej kolarza. Brak takiego meldunku powodował dyskwalifikację. Każdy z zawodników otrzymał od swojego PKS-u regulamin i kartę drogową. Zawodnicy ścigali się na własnych rowerach bądź służbowych dowolnego typu²⁸⁶. W zawodach uczestniczyło 16 kolarzy z PKS-ów: Wieluń, Łódź, Łasku, Pabianic i Sieradza. I miejsce zajął st. post. Kołoszczyk z Wielunia (trasę 134 km przejechał w czasie 6 godz. i 34 min, tj. ze średnią prędkością 20,5 km/h), II m. post. Dudaczyk z PKS-u Łask (114,5 km pokonał w 7 godz. 57 min), III miejsce wywalczył post. Przywara z PKS-u Łask. Wspomniana pierwsza trójka

²⁸⁴ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b.p., *Regulamin biegu kolarskiego naprzelaj międzyklubowego Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

²⁸⁵ *Kolarski Bieg na przelaj PKS Łódź-Powiat*, „Kurier Łódzki” 12.10.1932, nr 282, s. 7.

²⁸⁶ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, *Policyjne Kluby Sportowe (1932)*, k. b. p., *Regulamin kolarskiego zjazdu gwiazdzistego członków Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

otrzymała nagrody pamiątkowe w postaci żetonów. Wszyscy pozostali uczestnicy dyplomy pamiątkowe²⁸⁷.

W 1933 roku PKS-y kontynuowały dotychczasową działalność, ograniczając rywalizację sportową tylko do zawodów wewnątrzpolicyjnych. Zawody wewnątrzklubowe z udziałem 55 zawodników z PKS-ów: Łódź, Kalisz, Koło, Konin, Łęczyca, Turek i Wieluń. 23 kwietnia 1933 roku w zmaganiach wewnątrzklubowych w Wieluniu uczestniczyło 20 funkcjonariuszy PP Start do zawodów odbył się przed siedzibą PKS-u Wielunium. Zawodnicy ścigali się na rowerach dowolnego typu, obowiązywał ich jednak strój służbowy, uzbrojenie (bagnet i broń krótka). Najszybciej 25-kilometrową trasę z Wielunia do Rychłocic pokonał post. Władysław Okupnik z Posterunku PP w Lutowie²⁸⁸.

Rywalizację międzyklubową zorganizowano w Wieluniu, Kole i Brzezinach²⁸⁹. 25 maja w Wieluniu rozegrano wyścig na dystansie 50 km. Trasa rozpoczynała się na stadionie sportowym w Wieluniu, po dojechaniu do Kuźnicy Strobińskiej zawodnicy pokonywali trasę powrotną do Wielunia, metę umiejscowiono na szosie przy stadionie. Nad przebiegiem rywalizacji czuwał zespół sędziowski pod przewodnictwem podkom. Bronisława Ungeheuera. Na linii startu stanęło 25 kolarzy z ośmiu PKS-ów. Wyścig ukończyło 18 kolarzy. Jako pierwszy linię przekroczył zawodnik PKS-u Turek post. Jąlkiewicz (1 godz. 38 min), II lokatę wywalczył post. Krasowski z PKS-u Sieradz (1 godz. 42 min), kolejne miejsca zajęli: post. Jonaczyk z PKS-u Turek (1 godz. 42,7 min), post. Kulka z PKS-u Pabianice, post. Matza z PKS-u Wieluń i post. Ulański z PKS pow. łódzki. Wręczenia nagród (żetony i dyplomy) dokonał Komendant Powiatowy P.P. podkom. Bronisław Ungeheuer²⁹⁰. 12 sierpnia 1933 roku na drużynowe zawody kolarskie do PKS-u w Kole zjechało 21 zawodników z siedmiu policyjnych zespołów. Regulamin dopuszczał dowolną liczbę zespołów (trzech zawodników) z jednego PKS-u. Warunkiem było odbycie przez zgłoszonych kolarzy treningów bądź wycieczek kolarskich. Informację o przygotowaniu do zawodów umieszczano w zgłoszeniach. Czasem uzyskanym przez zespół był rezultat osiągnięty przez ostatniego z zespołu²⁹¹. Dystans 50 km najszybciej pokonał zespół PKS-u Łódź (1 godz. 51 min 30 sek.), w składzie: post. Stanisław Marga, post. Jan Głowacki i st. post. Ignacy Trzcinka. II miejsce wywalczył I zespół kolarzy z PKS-u Turek (1 godz. 54 min i 35 sek.) w składzie: post. Konrad Gralewicz, post. Eugeniusz Muszyński

²⁸⁷ *Policyjny zjazd gwiazdzisty kolarzy w Łasku*, „Na Posterunku” 10.12.1932, nr 50, s. 796.

²⁸⁸ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Pismo Nr W.4/18/33 Zawody kolarskie z dnia 20 kwietnia 1933 r.*; *Lista Zawodników P.K.S. Wieluń z dn. 23.IV.33*.

²⁸⁹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Regulamin wyścigu kolarskiego naprzelaj międzyklubowego Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

²⁹⁰ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Wykaz zawodników zgłoszonych na zawody międzyklubowe kolarskie na dystansie 50 km w dniu 25 maja 1933 r. o godz. 10¹⁵ w Wieluniu*; *Prokokuł Komisji Sędziowskiej z zawodów kolarskich międzyklubowych indywidualnych zorganizowanych przez Policyjny Klub Sportowy w Wieluniu w dniu 25 maja 1933 r. na trasie 50 klm*; *Międzyklubowe zawody kolarskie wojew. łódzkiego*, „Na Posterunku” 2.06.1933, nr 23, s. 364,

²⁹¹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b., *Regulamin zawodów międzyklubowych kolarskich zespołowych dla członków Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

i post. Władysław Wiśniewski, III lokatę zajął II policyjny zespół z Turku, w składzie: post. Ignacy Janczyk, post. Jan Sorgle, post. Feliks Jalkiewicz. Kolejne lokaty wywalczyły: PKS Koło, PKS Konin, PKS pow. łódzki, PKS Konin (II)²⁹².

Od 1933 roku zauważalny był wzrost zainteresowania turystyką rowerową. Poza pozytywnym oddziaływaniem na zdrowie funkcjonariuszy PP wycieczki umożliwiały poznawanie krajobrazu, historii i kultury odwiedzanych regionów (turystyka krajoznawcza). W wycieczkach kolarskich zorganizowanych w 1933 roku uczestniczyło 52 członków PKS-ów: Kalisz, Koło, Konin, Łask, Łęczyca, Pabianice, Turek, Wieluń, Łódź, Tomaszów, Radomsko, Piotrków i Sieradz. W programie wycieczki organizowanej przez PKS Sieradz 30 maja 1933 roku z Sieradza do Warty i z powrotem było m.in. zwiedzanie w Warcie zabytków i szpitala dla umysłowo chorych²⁹³. Część wycieczek ukierunkowanych była na odwiedzin zaprzyjaźnionych PKS-ów. Wycieczki międzyklubowe gościły PKS-y w Piotrkowie, Turku, Tomaszowie i Sieradzu. W tych wycieczkach uczestniczyło 48 policjantów z Kalisza, Konina, Sieradza, Łodzi i Piotrkowa. Stopniowo trasy wycieczek wydłużano. Do Ojcowa, Krakowa i Zakopanego pojechało dwóch kolarzy z PKS-u Łódź i jeden z PKS-u Kalisz. Najdalsze trasy wycieczek pokonywał st. post. Ignacy Trzcinka z PKS-u Łódź. W 1933 roku ogólnie przejechał ponad 2500 km, m.in. odbył wycieczkę do Gdyni²⁹⁴. Wycieczki krajoznawcze weszły na stałe w kalendarz kolarski policjantów. Stanowiły jedną z form spędzania wolnego czasu członków sekcji, którzy niekoniecznie chcieli uczestniczyć w rywalizacji sportowej²⁹⁵.

W kolejnych latach kontynuowano rywalizację sportową, lecz ograniczała się tylko do konfrontacji z policyjnymi klubami. Nie ma w aktach Łódzkiego Okręgowego Związku Kolarskiego potwierdzenia przynależności jakiegokolwiek PKS-u z terenu województwa łódzkiego²⁹⁶. Zmniejszająca się liczba informacji w prasie lokalnej dotycząca sportu kolarskiego w policji może sygnalizować mniejszą aktywność sekcji

²⁹² APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Sprawozdanie z zawodów kolarskich zespołowych; Zespołowe zawody kolarskie policji woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 26.08.1933, nr 35, s. 554,

²⁹³ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Pismo do Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego Funkcjonariuszy P.P. w Kaliszu, Wieluniu i Łasku*.

²⁹⁴ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Kalendarz wycieczek kolarskich międzyklubowych Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego na m-c maj 1933 r.; Kalendarz wycieczek kolarskich międzyklubowych Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego na m-c czerwiec 1933 r.; Kalendarz wycieczek kolarskich międzyklubowych Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego na m-c lipiec 1933 r.; Kalendarz wycieczek kolarskich międzyklubowych Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego na m-c sierpień 1933 r.; Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

²⁹⁵ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 1257, *Sprawy wyszkolenia, wychowania fizycznego, oświaty i stowarzyszeń policyjnych*, k. b.p., *Pismo Komendanta Wojewódzkiego P.P. Nr.1.F.1/36. Rajd turystyczny w dniu 18.VI. rb. Współdziałania organów P.P.*; sygn.848, *Sprawy wyszkolenia, wychowania fizycznego, oświaty i policyjnych stowarzyszeń 1934*, k. b. p. *Pismo Komendanta Wojewódzkiego P.P. Nr 1.F.1/32 z dnia 9 czerwca 1934 r. do Komendy P.P. w Łodzi, Wszystkich Komend Powiatowych w Okręgu*.

²⁹⁶ APL, UW Ł 1919-1939, sygn. 1608, *Łódzki Okręgowy Związek Kolarskie w Łodzi*; „Rocznik Sportowy” 1934.

kolarskich PKS okręgu II. Nadal policyjni kolarze uczestniczyli w wyścigach międzyklubowych indywidualnych, drużynowych, zjazdach gwiazdzistych czy kolarskich biegach na przełaj. 6 października 1934 roku zjazd gwiazdzisty dla 23 kolarzy z dziewięciu PKS-ów zorganizował PKS Łęczycza. I miejsce wywalczył Stanisław Morga PKS-u Łódź, pokonując 169 km z przeciętną prędkością 2,1 minuty, II m. Jan Głowacki z PKS-u Łódź, który 169 km pokonał z średnią szybkością 2,7 minuty. III m. Jan Daszkiewicz z PKS-u Łęczycza – 3,1 minuty przy przejechanych 78 km, IV m. Stanisław Ratyński z PKS-u Tomaszów Maz., V m. Władysław Nowak z PKS-u Łask, VI m. Jan Wiktorowski z PKS-u Konin, VII m. Franciszek Jasiak z PKS Konin, VIII m. Waław Kulka z PKS-u Pabianice, IX m. Damazy Karpiński z PKS-u Sieradz, X m. Stefan Dowegiel z PKS-u Tomaszów, XI m. Stefan Łuksza z PKS-u Tomaszów, XII m. Tadeusz Jadowski z PKS-u Łęczycza, XIII m. Roman Patynowski z PKS-u Konin, XIV m. Mieczysław Drętkiewicz z PKS-u Koło, XV m. Roman Jurkiewicz z PKS-u Koło, XVI m. Władysław Kańko z PKS-u Tomaszów, XVII m. Wincenty Andrzejczak PKS-u Tomaszów, XVIII m. Józef Gwardzik z PKS-u Pabianice, XIX m. Stanisław Jędrzejko z PKS-u Pabianice, XX m. Adam Królak z PKS-u Łask. Nagrody zwycięzcom wręczył Komendant Powiatowy P. P. w Łęczycy kom. Adam Kropiński²⁹⁷. We wrześniu 1934 roku w Koninie miejscowy PKS zorganizował wyścig drużynowy policyjnych klubów sportowy województwa łódzkiego. Zwycięstwo odniosła sekcja kolarska PKS-u Łódź w składzie: Morga, Głowacki i Trzcinka przed PKS-em Łęczycza²⁹⁸.

W 1934 roku post. Stanisław Morga i post. Jan Głowacki z PKS-u Łódź zwyciężyli w wyścigu kolarskim organizowanym w ramach „Marszu nad Odrę” przez PKS Katowice²⁹⁹.

W 1935 roku organizatorami zawodów kolarskich były PKS-y z Brzezin, Koła i Piotrkowa. Indywidualne wyścigi przeprowadzono 1 czerwca 1935 roku w Piotrkowie. W zawodach na dystansie 50 km wzięło udział dziewięciu kolarzy z trzech PKS-ów: z Łodzi, Radomska i Piotrkowa. Walka o I miejsce rozegrała się pomiędzy kolarzami PKS-u Łódź. Różnica pomiędzy zwycięzcą a drugim zawodnikiem wyniosła zaledwie 5 sek. na 50-kilometrowym dystansie. Zwycięzcą został post. Jan Głowacki (1 godz. 38 min 8 sek.), II miejsce zajął post. Stanisław Morga (1 godz. 38 min 13 sek.), a trzeci był post. Mieczysław Gwardziński z PKS-u Radomsko³⁰⁰.

W Kole 15 czerwca 1935 roku konkurowano w zawodach drużynowych. W wyścigach na dystansie 50 km ścigało się siedem zespołów z pięciu PKS-ów: z Łodzi, Turku, Sieradza, Konina i Koła. Bezkonkurencyjni w tych zawodach okazali się kolarze z PKS-u Turek, którego dwa zespoły zajęły czołowe lokaty. Zwyciężyła drużyna w składzie: post. Gralewicz, post. Tomczak i post. Kazimierczak³⁰¹. 10 sierpnia 1935 roku PKS Łęczycza zorganizował kolarski bieg na przełaj na dystansie 20 km z udziałem

²⁹⁷ *Zjazd gwiazdzisty kolarski w Łęczycy*, „Kurier Łódzki” 8.10.1934, nr 272, s. 6.

²⁹⁸ *Kolarze policyjnego K.S. zwyciężają w Koninie*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 17.09.1934, nr 258, s. 7.

²⁹⁹ „Kalendarz Policji Województwa Śląskiego” 1935, s. 402.

³⁰⁰ *Zawody kolarskie P.K.S. woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 24.07.1935, nr 29, s. 479.

³⁰¹ *Zawody kolarskie zespołowe w Kole*, „Na Posterunku” 7.07.1935, nr 28, s. 464.

Zdjęcie nr 36. Zwycięzcy rajdu
i wyścigu w Katowicach (1934)
Źródło: „Łódź w Ilustracji” 16.09.1934, nr 37, s. 6

15 kolarzy z siedmiu PKS-ów. Dobrą formę potwierdzili zawodnicy z PKS-u Łódź. Wygrał post. Stanisław Morga (48:10,0) przed post. Janem Głowackim (51:53,0), obaj z PKS-u Łódź. Kolejne miejsca wywalczyli: post. Łoszak z PKS-u Kalisz, post. Jadowski, post. Łuckoś, post. Wojciechowski, post. Dowgiel (wszyscy PKS Łęczycy), post. Przepiórka z PKS-u Piotrków, post. Kazimierczak, post. Jonaczyk (obaj PKS Turek), post. Wesołowski z PKS-u Łęczycy³⁰².

12 października 1935 roku PKS Brzeziny zorganizował kolarski Zjazd Gwiazdzysty Policyjnych Klubów Sportowych okręgu II. Uczestniczyło w nim 24 kolarzy z dziewięciu PKS-ów województwa łódzkiego. Wszyscy uczestnicy ukończyli wyścig, najszybciej dokonał tego reprezentant PKS-u Tomaszów Stefan Łuksza przed Stanisławem Morgą i Józefem Łoszakiem (obaj z PKS-u Łódź). Otrzymali oni pamiątkowe żetony, natomiast pozostali uczestnicy dyplomy³⁰³.

W 1938 roku w wyniku reformy administracyjnej i przekazania komend powiatowych: Kalisza, Koła, Konina i Turku do województwa poznańskiego. Z mapy policyjnego sportu kolarskiego województwa łódzkiego zniknęły cztery PKS-y przejawiające aktywność w kolarstwie. W maju 1938 roku w zawodach w Wieluniu udział wzięło 16 zawodników z czterech PKS-ów: Brzeziny, Pabianice, Sieradz i Wieluń. Wyścig przeprowadzono na 2-krotnie większym niż dotychczas dystansie, a mianowicie 100 km. Czołowe lokaty wywalczyli kolarze z dwóch klubów: z PKS-u Wieluń i Sieradz. I miejsce wywalczył zawodnik gospodarzy L. Maśny (1:47:00) przed J. Mi-

³⁰² *Kolarski bieg naprzelaj Pol. Klubów Woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 25.08.1935, nr 35, s. 579.

³⁰³ *Policyjny kolarski zjazd gwiazdzysty*, „Kurier Łódzki” nr 282, s. 5, 14.10.1935.

Zdjęcie nr 37. Dyplom dla Władysława Jagiełły za X miejsce w Kolarskim Zjeździe Gwiazdzystym Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego (Brzeziny, 12 października 1935 roku)

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego, prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

chalczykiem z PKS-u Sieradz (1:54:42), J. Skwirzyńskim z PKS-u Wieluń (1:54,42), A. Sokołowskim z PKS-u Sieradz (1:54,45), H. Sobolewskim z PKS-u Wieluń (1:56:10)³⁰⁴.

3.5. Lekkoatletyka

Nie bez powodu miano „królowej sportu” przypisywane jest lekkiej atletyce. Poszczególne jej konkurencje jak biegi, skoki czy rzuty oparte na najbardziej naturalnych formach ruchu człowieka ukształtowały się pod wpływem czynności (form) zaczerpniętych wprost z życia codziennego. Zdolność do wykonywania długotrwałej pracy czy pokonywania większych odległości bez narastającego zmęczenia, możliwość szybkiego biegania czy celnych dalekich rzutów niejednokrotnie w dziejach ludzkości warunkowały jakość życia, a czasami przeżycie. Zalety uprawiania lekkiej atletyki zauważali zarówno lekarze i pedagodzy, jak i środowisko militarne. Pierwsi zainteresowani byli wpływem prozdrowotnym, drudzy użytecznością (użytylizm) na polu walki i podczas służby. Także w środowisku Policji Państwowej od lat 20. XX wieku podnoszono temat użyteczności ćwiczeń fizycznych wśród policjantów.

Jak wskazał wcześniej autor, elementy lekkiej atletyki (biegi, skoki, rzuty) zawsze były wskazywane jako szczególnie przydatne w pracy funkcjonariusza PP. Elementy lekkiej atletyki znalazły się także w instrukcji wychowania fizycznego z 1938 roku. Według jej autorów „ćwiczenia lekkoatletyczne należą do grupy ćwiczeń mocnych, wyrabiają one siłę, odwagę i sprężystości. Ćwiczenia lekkoatletyczne należy przerabiać o ile możności w każdej porze szczególnie latem. Do grupy ćwiczeń lekkoatletycznych, dających policjantowi korzyści dla służby, zaliczamy: marsze, biegi, skoki, rzuty, wspinanie...”³⁰⁵. Nie dziwi więc fakt, że właśnie sekcje lekkoatletyczne były szczególnie wspierane przez kierownictwo Policji Państwowej. Były, jak wspomniano wcześniej, pierwszymi (obok piłki nożnej) powoływanymi do funkcjonowania. Nieprzypadkowo dyscypliny lekkoatletyczne stanowiły główną arenę zmagania ogólnopolskich zawodów sportowych policjantów (1926-1929). Pamiętając o użyteczności biegów, skoków czy rzutów, niejednokrotnie dbano o to, aby przebieg rywalizacji jak najbardziej był zbliżony do ewentualnego zdarzenia podczas służby. Dlatego też wielokrotnie policjanci zamiast w strojach sportowych startowali w umundurowaniu.

Zawody lekkoatletyczne z lat 1926-1929 miały charakter okazjonalny. Faktyczna rywalizacja lekkoatletyczna została zapoczątkowana i usystematyzowana w 1930 roku. Z inicjatywy Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego Komendy Wojewódzkiej PP w Łodzi każdy PKS w miastach powiatowych miał zorganizować zawody międzyklubowe³⁰⁶.

W Wieluniu, Piotrkowie i Turku już w czerwcu 1930 roku zorganizowano zawody lekkoatletyczne. 24 członków sekcji lekkoatletycznej PKS-u Wieluń uczestniczyło

³⁰⁴ *Kolarskie zawody policjantów województwa łódzkiego*, „Echo” 12.05.1938, nr 131, s. 5.

³⁰⁵ *Wychowanie fizyczne w policji*, Warszawa 1938, s. 9.

³⁰⁶ *Policja kaliska góruje w zawodach sportowych*, „Kurier Łódzki” 28.10.1930, nr 296, s. 10.

Zdjęcie nr 38. Trening lekkoatletyczny policjantów w Zgierzu (lata 30. XX wieku)

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

w pełnym rynsztunku w zawodach marszowych. Najszybciej 30 km dystans przebył post. M. Jędrzejczyk (4 godz. 10 min), wyprzedzając o 4 min drugiego na mecie post. K. Makowskiego³⁰⁷. Także w czerwcu w Piotrkowie tamtejszy PKS zorganizował zawody lekkoatletyczne, w których uczestniczyło 18 zawodników³⁰⁸. PKS Turek przeprowadził zawody lekkoatletyczne w biegach przełajowych na dystansie 5 km. W zawodach wzięło udział 10 zawodników z PKS-ów z Turka, Koła, Kalisza, Wielunia, Łasku i Łodzi. Zwycięzcą został reprezentant PKS-u Kalisz post. Piotr Jastrzębski, czas zwycięzcy to 18 min 30 sek.³⁰⁹

Zainicjowana w 1930 roku rywalizacja lekkoatletyczna rozwijała się w następnych latach. Podobnie jak i w innych dyscyplinach sportowych przebiegała ona dwutorowo. Obok zawodów tylko dla policyjnych klubów sportowych równolegle PKS-y uczestniczyły w rywalizacji z klubami cywilnymi, nie wyłączając okręgowych mistrzostw. Zmagania wewnątrzpolicyjne miały różną rangę i zasięg. Obok zawodów wewnątrzklubowych przeprowadzano mecze międzyklubowe z udziałem zawodników z całego województwa łódzkiego, jak również z innych województw.

Zawody wewnątrzklubowe można nazwać mistrzostwami klubu. Pozwalały ustalić najsprawniejszych funkcjonariuszy w komendzie PP. Jednocześnie wyłaniały

³⁰⁷ *Z działalności Pol. Kl. Sport. w Wieluniu*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.09.1930, nr 17, s. 627.

³⁰⁸ *Zawody sportowe w Piotrkowie*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.08.1930, nr 15, s. 553.

³⁰⁹ *Policja kaliska góruje w zawodach sportowych*, „Kurier Łódzki” 28.10.1930, nr 296, s. 10.

Zdjęcie nr 39. Posterunkowy Piotr Jastrzębski (PKS Kalisz)

Źródło: *Kaliska policja i policjanci w okresie II Rzeczypospolitej*, Kalisz 2019, s. 345

reprezentację powiatu na zawody międzyklubowe (międzypowiatowe). Pierwsze informacje o zawodach wewnątrzklubowych pochodzą z 1932 roku. Według gazety „Na Posterunku” przeprowadzono je w PKS-ach w Kole, Turku, Łęczycy i Łodzi³¹⁰. Rok później kontynuowano je w PKS-ach w Łodzi, Turku i Sieradzu. Łącznie wzięło w nich udział 36 zawodników³¹¹.

Międzyklubowe policyjne zawody organizowano już od 1930 roku. Przede wszystkim dotyczyły klubów policyjnych z obszaru województwa łódzkiego. Zawody lekkoatletyczne z policyjnymi klubami z innych okręgów rozgrywał tylko PKS Łódź, a jego rywalem byli lekkoatleci z Warszawy. Po zaprzestaniu organizacji zawodów eliminacyjnych województwa łódzkiego, będących mistrzostwami lekkoatletycznymi funkcjonariuszy PP województwa łódzkiego, funkcję tę przejęły zawody międzyklubowe.

Na początku lat 30. XX wieku największe zawody lekkoatletyczne skupiające kilkanaście policyjnych klubów z terenu województwa łódzkiego organizował PKS Łódź. Jednak zmiany organizacyjne w obszarze ruchu sportowego, tj. utworzenie przy komendach powiatowych policyjnych klubów sportowych odpowiedzialnych za ruch sportowy w danym powiecie skutkowało organizacją zawodów sportowych. Jeszcze w 1930 roku zawody lekkoatletyczne³¹² zorganizowały m.in. PKS-y z Łodzi, Piotr-

³¹⁰ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11, s. 17.

³¹¹ *Bilans wychowania fizycznego policji*. „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5.

³¹² Termin „zawody lekkoatletyczne” oprócz dyscyplin lekkoatletycznych obejmuje zawody w takich dyscyplinach jak marsze i marsze patrolowe.

kowa, Wielunia. Łęczycy, Turku i Łasku. Już 27 kwietnia 1930 roku organizatorem rywalizacji w biegu na przełaj na dystansie 6,5 km był PKS Łódź. Do rywalizacji stanęło 20 zawodników (policjantów). Najszybszy okazał się st. post. Antoni Kunicki z PKS- Piotrków, któremu pokonanie dystansu zajęło 21 min 43 sek. Drugi na mecie był także zawodnik reprezentujący barwy PKS-u Piotrków – post. Jan Janoch, dopiero na trzecim miejscu uplasował się zawodnik gospodarzy przod. Ignacy Wolny³¹³. W czerwcu zawody lekkoatletyczne zorganizował PKS-y w Piotrkowie i Wieluniu. W Piotrkowie w zawodach pod kierownictwem podkom. Szaperta uczestniczyło 16 zawodników. W poszczególnych konkurencjach zwyciężali: w biegu na 100, 200 i 400 m – przod. Mirosławski (13,2 sek.; 27 sek.; 1 min), 800 i 3000 m – post. Grodzicki (2 min 20 sek.; 10 min, 32 sek.), 1500 i 10 000 m – st. post. Kulicki (4 min, 30 sek.; 40 min, 2 sek.), 5000 m – post. Janoch (18 min 12 sek.), marsz na 35 km wygrał post. Borowiecki (3 godz. 39 min), w skoku w dal – post. Kudrzycki (4,88 m), wzwyż – post. Szymański (1,35 m)³¹⁴.

Zawody organizowane przez PKS Wieluń ograniczyły się tylko do jednej konkurencji: do marszu na dystansie 30 km. Z grupy 24 zawodników zwyciężył post. Makowski w czasie 4 godz. i 10 min³¹⁵. W lipcu 1930 roku organizatorem zawodów lekkoatletycznych był PKS Łęczycza. Rozegrano cztery konkurencje, w których najlepsze wyniki osiągnęli: w biegu na 100 m zwyciężył Artur Langefeld (12,8 sek.), w rzucie oszczepem post. Zygmunt Wiśniewski (31 m), w rzucie dyskiem post. Józef Bartochowski (21,25 m) i pchnięciu kulą post. Zygmunt Wiśniewski (9,50 m)³¹⁶. W Łasku tamtejszy PKS zorganizował zawody marszowe patrolowe indywidualne na dystansie 10 km. W zawodach udział wzięło dziewięciu zawodników z PKS-ów z Łodzi, Łasku, pow. łódzkiego, Wielunia i Pabianic. Najszybciej dystans ten pokonał post. Marian Wierzbicki z PKS-u Łask (1 godz. 7 min 15 sek.), kolejni byli: post. Czesław Marjański z PKS-u Pabianice i post. Jan Truskolas z PKS-u pow. łódzki.

19 października 1930 roku PKS Turek zorganizował bieg na przełaj z udziałem 10 zawodników z pięciu PKS-ów: z Turku, Łodzi, Koła, Kalisza, Wielunia i Łaska. Dystans 5 km najszybciej przebył post. Piotr Jastrzębski z PKS-u Kalisz (18 min 30 sek.), pokonując drugiego na mecie post. Józefa Bednarka z PKS-u Łódź i trzeciego post. Stefana Brzozowskiego z PKS-u Łask³¹⁷.

W sierpniu 1931 organizatorem zawodów był PKS Pabianice. Do zawodów lekkoatletycznych na stadionie KS „Krusche-Ender” zaproszenie przyjęło 46 zawodników z ośmiu PKS-ów województwa łódzkiego. Zawodnicy konkurowali w 12 dyscyplinach. Najlepsi w biegach okazali się na: 100 m st. post. Władysław Kwasek z PKS-u Łódź (12,6), na 200 m post. Józef Kłoczek z PKS-u Łask (28,0), na 400 m post. Wacław Kulka z PKS-u Pabianice (1:04,0), na 1500 m Wacław Kulka z PKS-u Pabianice (6:40,0), na 3000 m Rajmund Rychter z PKS-i Łódź (11:23,4)

³¹³ *Bieg na przełaj P. K. S. w Łodzi*, „Na Posterunku” 1930, nr 19, s. 371.

³¹⁴ *Zawody sportowe w Piotrkowie*, „Na Posterunku” 1930, nr 29, s. 570-571.

³¹⁵ *Z działalności Pol. Kl. Sport. w Wieluniu*, „Na Posterunku” 1930, nr 33, s. 652.

³¹⁶ *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego w Łęczycy*, „Na Posterunku” 1930, nr 38, s. 752-753.

³¹⁷ *Zawody międzyklubowe na terenie woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 1.11.1930, nr 44, s. 869.

i na 5000 m Jan Janoch z PKS-u Piotrków (18:51,0). W rzucie kulą triumfował st. post. Jan Szaflik z PKS-u Łódź (10,13 m). W rzucie dyskiem i granatem najdalsze odległości uzyskał reprezentant PKS-u Łask post. Stefan Kalista (dyskiem 32,14 m, granatem 58,80 m). Oszczep najdalej rzucił post. Franciszek Kaleta z PKS-u Turek (30,50 m). W skokach pierwsze miejsca wywalczyli: w skoku w dal st. post. Władysław Kwasek z PKS-u Łódź (5,37 m), w skoku wzwyż I m. zajął post. Stefan Kalista z PKS-u Łask (1,50 m). Nagrody (żetony i dyplomy) zwycięzcom wręczył Kazimierz Łazarski, zastępca starosty powiatu łaskiego, wspomagany przez kom. Mieczysława Tarwida i Komendanta Powiatowego kom. Jerzego Kierońskiego³¹⁸.

Kilkukrotnie przeprowadzono wśród funkcjonariuszy PP okręgu II zawody lekkoatletyczne w biegach przełajowych. W wiosennych w Sieradzu uczestniczyło 20 zawodników z siedmiu policyjnych klubów, w jesiennych w Radomsku 10 zawodników z trzech PKS-ów. Pomimo tego, że jesienne biegi na przełaj zostały zdominowane przez organizatorów, funkcjonariuszy PKS-u Radomsko (na dziewięciu pierwszych aż siedmiu to zawodnicy tego klubu), to pierwsze dwie lokaty wywalczyli goście. Wygrał Ignacy Wolny z PKS-u Łódź (18:16,0), drugi był reprezentant PKS-u Słupca – Józef Olszynka (19:03,0). Spośród gospodarzy pierwszy linię mety przekroczył Stanisław Wróbel (20:00,0)³¹⁹.

W kolejnym roku zawody pomiędzy PKS-ami województwa łódzkiego organizowały kluby: PKS Tomaszów i Piotrków (wspólnie), PKS Łódź (dwukrotnie), PKS Piotrków oraz PKS Pabianice³²⁰. Zawody w biegach na przełaj organizowane w kwietniu i październiku przez PKS Łódź były jednocześnie eliminacjami do narodowych biegów na przełaj w Warszawie oraz próbą sprawności fizycznej V grupy do Państwowej Odznaki Sportowej (POS). 23 kwietnia 1932 r. do biegów przełajowych zgłosiło się 15 zawodników z sześciu policyjnych klubów. Trasa biegu liczyła 7,4 km, bieg łódzkimi ulicami zaczynał się i kończył w Parku 3 maja.

Podium zajęli: post. Kazimierz Berłowski (PKS Łódź w czasie 28:22,3), st. post. Antoni Kunicki (Kulicki) (PKS Piotrków), post. Jan Janocha (PKS Pabianice). I to oni uzyskali prawo reprezentowania okręgu II PP podczas zawodów w Warszawie³²¹.

Październikowy bieg na przełaj był jednocześnie próba spełnienia normy dla grupy V do POS. Z 14 uczestniczących w zawodach najszybciej trasę biegu przebiegł post. Langier Ignaev z PKS-u Sieradz, jednakże nie mógł być klasyfikowany, ponieważ uczestniczył w zawodach poza konkursem. Nie był on jedynym dopuszczonym do biegu poza konkursem. Trasę biegu pokonała jeszcze dwójka niezrzeszonych biegaczy: Leon Marjak i Maksymilian Kiernik. Wśród startujących w konkursie najszybciej trasę pokonało dwóch reprezentantów Komedy Powiatowej z Sieradza:

³¹⁸ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76; „Granatowe mundury” na boisku, „Głos Poranny” 25.08.1931, nr 231, s. 9.

³¹⁹ *6 klm bieg na przełaj P.K.S.*, „Kurier Łódzki” 14.10.1931, nr 281, s. 8.

³²⁰ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11, s. 17.

³²¹ „Bieg na przełaj Pol. Kl. Sport. w Łodzi”, „Na Posterunku” 7.05.1932, nr 19, s. 299; *Bieg na przełaj Policji Państwowej*, „Kurier Łódzki” 25.04.1932, nr 114, s. 5.

Zdjęcie nr 40. Zawody policyjne w biegu na przełaj w Parku 3 Maja w Łodzi (23 kwietnia 1932 r.)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 1932, nr 18, s. 3

post. Wacław Krasowski (20:30,9) i post. Józef Dłużak (20:55,0). Jako trzeci linię mety przekroczył post. Rajmund Rychter z PKS-u Łódź (21:20,0)³²².

Najwięcej uczestników zgromadziły zawody lekkoatletyczne zorganizowane 20 sierpnia 1932 roku przez PKS Piotrków. Ich program i liczba uczestników przypominają eliminacje wojewódzkie przed zawodami ogólnopolskimi w latach 1926-1929. Z perspektywy czasu można im nadać miano nieformalnych mistrzostw okręgu II PP. W zawodach udział wzięło 66 (70)³²³ zawodników z dziewięciu policyjnych klubów z terenu województwa łódzkiego. Sędzią głównym zawodów był podkom. Ferdynand Szapert, kierownikiem zawodów kpt. Stefan Grabowski. Program zawodów obejmował 15 dyscyplin. Zawodnicy zgłoszeni do zawodów mogli startować we wszystkich konkurencjach z wyjątkiem biegów. W konkurencji biegów zastosowano odmienną regułę. Udział zawodnika w biegach krótkich (100 i 200 m) wykluczał jego start w biegach średnich i długodystansowych. Start w biegach średnich (400, 800 i 1500 m) mógł dotyczyć tylko dwóch dowolnych konkurencji, udział w biegach długodystansowych (3000 i 5000 m) zaś tylko jednej konkurencji. Uniemożliwiono także start w biegach krótkich i średnich³²⁴. Najlepszym zawodnikiem został Stefan Lebel z PKS-u Radomsko. Zwyciężył w biegu na 100, 200, 400 m, trójskoku, skoku w dal, rzucie granatem i oszczepem. Poza nim w swoich konkurencjach triumfowali: 400 m – Rajmund Rychter (PKS Łódź), 800, 3000 m – Kazimierz Berłowski (PKS Łódź), 1500 m – Jan Janoch (PKS Piotrków), 5000 m – Bolesław Nyga (PKS Pabianice), skok wzwyż i rzut dyskiem – Jan Borkowski (PKS Tomaszów), skok o tyczce – Adam Chmielewski (PKS Tomaszów), pchnięcie kulą – post. Jan Szaflik (PKS Łódź). W ogólnej punktacji zwyciężył PKS Radomsko, wyprzedzając PKS Łódź, Tomaszów Maz., Łask, Piotrków, Kalisz, Łęczyca i Zgierz³²⁵.

Nie były to jedyne zawody lekkoatletyczne w roku 1932. W 13 innych udział wzięło łącznie 80 zawodników. Poza tym 9 października PKS Łódź przyjął zaproszenie na zawody organizowane przez PKS Warszawa. Program zawodów oprócz lekkiej atletyki przewidywał zawody bokserskie i pokazy wyszkolenia policji konnej. Protektorat nad zawodami objął wojewoda Władysław Jaroszewicz, w jego imieniu zawody w Parku im. Sobieskiego otworzył z-ca Komendanta PP na m.st. Warszawę podinsp. Schuch. Wynik zawodów przedstawiono w tab. nr 4.

³²² APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, *Policyjne Kluby Sportowe (1932)*, k. brak paginacji (b. p.), *Pismo Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi II. 2/11 do Komitetu W. F. funk. P.P. w Łodzi i wszystkich Powiatowych Komitetów W.F. funk. P.P. w Okręgu z dnia 18 października 1932 r.; Bieg na przełaj policji*. „Express Wieczorny Ilustrowany” 17.10.1932, nr 290, s. 7; *Jesienny bieg na przełaj P. K.S.*, „Kurier Łódzki” 17.10.1932, nr 283.

³²³ *Zawody klubów policyjnych*, „Kurier Łódzki” 22.08.1932, nr 231, s. 4.

³²⁴ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b. p., *Regulamin Zawodów Międzyklubowych Lekkoatletycznych organizowanych przez Policyjny Klub Sportowy w Piotrkowie w dniu 20 sierpnia 1932 roku*.

³²⁵ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b. p., *Sprawozdanie z odbytych zawodów lekkoatletycznych; Zawody lekkoatletyczne w Piotrkowie*, „Na Posterunku” 10.09.1932, nr 37, s. 587.

Tabela nr 5. Wyniki zawodów lekkoatletycznych PKS Warszawa – PKS Łódź (9.10.1932 r.)

Konkurencja	I miejsce	Wynik	II miejsce	Wynik	III miejsce	Wynik
100 m	Kwiatkowski (PKS Warszawa)	11,2	Chabiera II (PKS Warszawa)	-	-	-
200 m	Kwiatkowski (PKS Warszawa)	24,6	Chabiera II (PKS Warszawa)	-	-	-
400 m	Chabiera I (PKS Warszawa)	58,4	Bogatek (PKS Warszawa)	60,0	Wójcicki (PKS Warszawa)	60,6
800 n	Krajewski (PKS Warszawa)	2:12,8	Berłowski (PKS Łódź)	2:15,8	-	-
3000 m	K. Berłowski (PKS Łódź)	10:10,7	Kacalan (PKS Warszawa)	-	-	-
100 m przez płotki	Wójcicki (PKS Warszawa)	19,8	Grewkowicz (PKS Warszawa)	20,0	Klewek (PKS Warszawa)	-
Sztafeta 800×400×200×100	PKS Warszaw	3:54,2	K. S. Rezerwa	-	-	-
kula	Kartasiński (PKS Warszawa)	11,79	Targowski (PKS Warszawa)	10,48	Kalista (PKS Łódź)	10,12
dyskiem	Kalista (PKS Łódź)	34,97	Borkowski (PKS Łódź)	34,95	Kartasiński (PKS Warszawa)	34,75
oszczepem	Koziak (PKS Warszaw)a	39,54	Mazurkiewicz (PKS Warszawa)	36,26	-	-
granatem	Wójcicki (PKS Warszawa)	49,02	Kalista (PKS Łódź)	48, 27	Borkowski (PKS Łódź)	48,02
o tyczce	Grewkowicz (PKS Warszawa)	2,60	Majewski (PKS Warszawa)	2,50	-	-
wzwyż	Borkowski (PKS Łódź)	1,60	Klewek (PKS Warszawa)	1,55	Kalista (PKS Łódź)	1,50
w dal	Chabiera II (PKS Warszawa)	5,98	Kalista (PKS Łódź)	5,80	Krawczyk (PKS Warszawa)	21,2

Źródło: *Zawody sportowe policji w Warszawie*. „Na Posterunku” 15.10.1932, nr 42, s. 668

W ocenie gazety „Na Posterunku” wyniki „nie były złe”, częściowo za osiągnięte rezultaty odpowiadała niesprzyjająca aura. Jednak zauważalna była przewaga gospodarzy. Nagrody zwycięzcom w postaci upominków i pieniędzy wręczał Minister Spraw Wewnętrznych Bronisław Pieracki, Komendant Główny PP Janusz Jagrym Maleszewski. Dochód z zawodów został przekazany Stowarzyszeniu „Rodzina Policyjna” z Warszawy³²⁶.

Na początku lat 30. zawody lekkoatletyczne na stałe weszły do kalendarza zawodów sportowych klubów policyjnych. Promowane przez władze policyjne, niewymagające dużych nakładów finansowych pozwalały rozwijać aktywność fizyczną i podnosić sprawności fizyczną funkcjonariuszy PP województwa łódzkiego.

W 1933 roku organizatorami międzyklubowych zawodów lekkoatletycznych dla klubów policyjnych były PKS-y z Łodzi, pow. łódzkiego, Radomska i Piotrkowa. Zawody lekkoatletyczne organizowane przez PKS Łódź cieszyły się największą frekwencją. W biegach na przełaj w Radomsku (28.04.1933 roku) i zawodach w chodzie w Piotrkowie uczestniczyło tylko po siedmiu zawodników. W Radomsku 6-kilometrową trasę wyścigu najszybciej pokonał Wacław Krasowski (18 min 40 sek.) przed Józefem Dłużakiem (18 min 48 sek.), obaj z PKS-u Sieradz, trzeci linię mety przekroczył Jan Świątek (19 min 33 sek.) z PKS-u Radomsko³²⁷. Natomiast do zawodów marszowych w Łodzi zgłosiło się 19 osób, a do zawodów lekkoatletycznych 56 zawodników z 10 PKS-ów. 5 sierpnia 1933 roku na boisku K.S. „Widzewskiej Manufaktury” PKS Łódź zorganizował zawody lekkoatletyczne. Zawody poprzedziła zbiórka w lokalu PKS-u Łódź, gdzie po kontroli lekarskiej, przydzielono zawodnikom numery startowe. Zawodnikom zamiejscowym organizator (PKS Łódź) zabezpieczał całodienne wyżywienie³²⁸. Przy okazji zawodów lekkoatletycznych zorganizowano mecze w piłkę siatkową. Program zawodów przewidywał 15 dyscyplin. W biegu na 100 m wystartowało 10 biegaczy, najwięcej spośród dyscyplin biegowych. W pozostałych konkurencjach biegowych startowało średnio pięciu zawodników. Bieg na 100 m zdominowali zawodnicy PKS-u Łódź, zdobywając czołowe miejsca. Spośród startujących najlepszy wynik 12,2 sek. uzyskał post. Jan Majer. Wyprzedził post. Jana Poliszkwicz i post. Bolesława Chmielarskiego. W biegu na 200 m z czasem 26,1 sek. najlepszy był post. J. Poliszkwicz przed B. Chmielarskim (obaj z PKS-u Łódź) i post. Józefem Jeneralczykiem z PKS-u pow. łódzki. W biegu na 400 m ponownie zwyciężył post. Jan Majer przed post. B. Chmielarskim i post. J. Jeneralczykiem. Na 800 m zwyciężył post. Kazimierz Berłowski z PKS-u Łódź (czas zwycięzcy: 2:22,6), pokonując zawodnika z Sieradza post. Józefa Dłużaka i post. Piotra Bytniewskiego z PKS-u pow. łódzki. 1500 m najszybciej pokonał post. Józef Dłużak (5:31,2), wyprzedzając drugiego na mecie post. Wacława Kulkę z PKS-u Pabianice o 0,2 sek. Trzeci czas wyścigu uzyskał post. Stanisław Mielcarek z PKS-u Radomsko. Na dystansie 3000 m w wyścigu wzięło udział tylko

³²⁶ *Zawody sportowe policji w Warszawie*, „Na Posterunku” 15.10.1932, nr 42, s. 668.

³²⁷ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Pismo I.F.1/18 Sprawozdanie z biegu naprzelaj międzyklubowego z dn. 29 kwietnia 1933; Bieg naprzelaj międzyklubowy P.K.S. woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 13.05.1933, nr 20, s. 315.

³²⁸ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Regulamin Zawodów Międzyklubowych lekkoatletycznych, organizowanych przez Policyjny Klub Sportowy w Łodzi*.

Zdjęcie nr 41. Międzyklubowe zawody Policji Państwowej województwa łódzkiego w lekkiej atletyce (1933)

Źródło: „Na Posterunku” 1933, nr 34, s. 539

trzech zawodników. Najszybszy okazał się post. Kazimierz Siarkiewicz z PKS-u Łódź. Dystans 3 km pokonał w 11 min 6 sek. Na najdłuższym, 5-kilometrowym, dystansie konkurowało siedmiu zawodników. Jako pierwszy pokonał go post. Wacław Krasowski z PKS-u Sieradz (19 min), wyprzedzając na mecie post. K. Berłowskiego z PKS-u Łódź i post. Bolesława Nygę z PKS-u Pabianice.

W skoku o tyczce najwyższą wysokość pokonał post. J. Majer (2,60 m), drugi wynik uzyskał post. Jan Borkowski przed post. Adamem Chmielarskim (obydwaj z Tomaszowa). W skoku w dal z dziewięciu zawodników najdalszy skok na odległość 6,02 m oddał post. Jan Poliszkievicz, wyprzedzając post. A. Chmielarskiego i post. Arkadiusza Twarożka z PKS-u Łódź. W skoku wzwyż zwyciężył post. Jan Borkowski, pokonując poprzeczkę na wysokości 1,60. Kolejne miejsca zajęli: post. Adam Chmielarski i post. Jan Poliszkievicz. W trójskoku najlepszy rezultat uzyskał post. A. Twarożek (11,72 m), przed post. J. Borkowskim i post. J. Poliszkieviczem. W pchnięciu kulą zwyciężył post. J. Borkowski (10,50 m), pokonując post. J. Szaflika i post. Ewalda Mikołajewskiego z PKS-u Łódź. W rzucie dyskiem 1 miejsce zajął post. J. Borkowski (36,50 m), pokonując o ponad 3 m drugiego post. Franciszka Kletę z PKS-u Turek (33,13 m). Trzecią odległość uzyskał post. J. Szaflik (31,83 m). W rzucie granatem uczestniczyło 11 zawodników. Najdalsza uzyskana odległość wyniosła 59,78 m i należała do post. J. Borkowskiego z PKS-u Tomaszów. Drugi rezultat ustanowił reprezentant PKS- Piotrków post. Stanisław Ziemia (54,86 m). Kolejny był post. Piotr Bytniewski (53,63 m). Nagrody dla zwycięzców (żetony i dyplomy) wręczył prezes PKS-u Łódź podkom. Leonard Kurzawiński³²⁹.

³²⁹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Sprawozdanie z zawodów lekkoatletycznych międzyklubowych woj. łódzkiego; Międzynarodowe zawody lekkoatletyczne*

Członkowie PKS-ów z okręgu II w 1933 roku rywalizowali w chodzie na dystansie 50 km. 15 września 1933 roku indywidualne międzyklubowe zawody marszowe o mistrzostwo policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego zorganizował PKS Piotrków. Były one eliminacjami do zawodów ogólnopolskich. Regulamin zawodów przewidywał start wspólny, zawodników obowiązywał „chód krótki”, w czasie którego zawsze jedna z nóg miała mieć kontakt z podłożem. Nad prawidłowością wyścigu czuwali sędziowie w czterech punktach kontrolnych. Zawodnicy mogli otrzymywać zarówno punkty karne, jak i „dodatnie”. Punktami karnymi karano chodzących podbiegających i nieprawidłowo mijających rywali. Aż 4-punktowa kara czekała zawodnika za niesportowe zachowanie. „Dodatnie” punkty można było uzyskać za: dobrą postawę (3 pkt) oraz dobrą formę (4 pkt). 1 punkt równy był 15 sek.³³⁰

W zawodach w Piotrkowie startowało siedmiu chodzących z PKS-u Tomaszów, Piotrków i Wieluń. Trzech z nich: post. Czesław Czechowicz (PKS Wieluń, Sokolniki), post. Leon Metz (PKS Wieluń) i Leopold Zawisza (PKS Tomaszów)³³¹ wystartowało 1 października 1933 roku w mistrzostwach Polski w chodzie w Łucku. Zawodnicy (11 startujących) musieli przebyć 21 okrążeń toru dookoła lotniska. Mistrzem Polski w chodzie w 1933 roku został Lucjan Grajda z warszawskiego „Strzelca”. Najlepszy z biorących udział w mistrzostwach Polski reprezentant okręgu łódzkiego funkcjonariusz Leopold Zawisza z PKS-u Tomaszów zajął VI miejsce, tuż za nim uplasował się zawodnik PKS-u Łódź Czesław Czechowski. Trzeci reprezentant okręgu łódzkiego Leon Metz z PKS-u Wieluń odpadł z rywalizacji na 11. okrążeniu³³².

Do 1939 roku kontynuowano zawody lekkoatletyczne policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego. Niestety, relacje z nich na łamach prasy lokalnej, częściowo z racji ograniczonego formatu wiadomości sportowych, jak również uzyskiwanych wyników przez policjantów, stawały się coraz rzadsze. W 1934 roku prasa łódzka donosiła o dwóch takich zawodach. W sierpniu zawody międzyklubowe zorganizował PKS Kalisz. Na stadionie miejskim w Kaliszu do rywalizacji stanęło 10 policyjnych klubów. Wyniki zawodów: bieg na 100 m zwyciężył post. Jan Poliszkievicz (12,6 sek.) przed post. Janem Majerem i post. Edwardem Schollem (wszyscy z PKS-u Łódź). W biegu na 200 m zwyciężył post. J. Majer (25,3 sek.), wyprzedzając nieznacznie post. J. Poliszkievicza (25,4), trzeci wynik wywalczył post. Stanisław Kowalski z PKS-u Kalisz. Na dystansie 400 m najszybszy okazał się post. Piotr Byżniewski z PKS-u pow. łódzki (63,3), II miejsce zajął post. Teodor Wiśniewski z PKS-u Kalisz, III m. przypadło post. Stefanowi Rychterowi z PKS-u Łódź. W bie-

w Łodzi, „Na Posterunku” 19.08.1933, nr 34, s. 539-540; *Przegląd lekkoatletów policji*, „Echo” 7.08.1933, nr 216, s. 5.

³³⁰ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Regulamin zawodów marszowych indywidualnych międzyklubowych o mistrzostwo dla członków policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego*.

³³¹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Pismo Wojewódzkiego Komitetu W. F. funkcjonariuszy P.P. w Łodzi* Nr I.F.1/46.

³³² APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Sprawozdanie z zawodów marszowych ogólnopolskich w Łucku; Chód na 50 klm o mistrzostwo Polski*, „Wołyń” 8.10.1933, nr 42, s. 6.

gu na 800 m zwyciężył w czasie 2:28,1 post. Jan Sadowski z PKS-u Piotrków. Bieg na 2500 m zakończył się wygraną post. Piotra Bytniewskiego z PKS-u pow. łódzki (5:17,4). Drugie miejsce zajął post. Józef Myszak z PKS-u Kalisz, a trzecie post. Roman Patynowski z PKS-u Konin. W wyścigu na 3000 m najszybszy był post. Józef Dłużak z PKS-u Sieradz (11:15,7), wyprzedzając reprezentanta gospodarzy post. Piotra Jastrzębskiego i Leona Turka z PKS-u Piotrków. Na dystansie 5000 m zwyciężył Kazimierz Berłowski z PKS-u Sieradz (17:59,4), pokonując drugiego na mecie post. Leopolda Zawiszę z PKS-u Tomaszów. W sztafecie 4×100 m i olimpijskiej dwukrotnie zwyciężył zespół PKS-u Łódź, pokonując sztafetę PKS-u Kalisz. W marszu na 25 km zwyciężył ubiegłoroczny siódmy zawodnik mistrzostw Polski Czesław Czechowski z PKS-u Łódź (3:26,26,0), drugi dystans ten pokonał post. Leopold Odorkiewicz, jako trzeci marsz ukończył Edward Kopp, obaj z PKS-u Piotrków. W skoku o tyczce I miejsce wywalczył post. J. Majer z PKS-u Łódź (2,40 m), pokonując kolegę z zespołu post. Edwarda Scholla. W skoku wzwyż zarówno post. Adam Chmielewski z Tomaszowa, jak i post. Arkadiusz Twarożek z PKS-u Łódź osiągnęli identyczną wysokość (1,51 m). Jednak zwycięzcą został reprezentant PKS-u Tomaszów. W skoku w dal triumfował post. J. Majer (5,57 m) przed zawodnikiem z Tomaszowa post. Adamem Chmielewskim (5,54 m), trzecie miejsce wywalczył post. Arkadiusz Twarożek. Rzut granatem na odległość 71,85 m wygrał post. Franciszek Swoboda z PKS-u Łódź. W rzucie dyskiem zwyciężył post. Franciszek Kleta z PKS-u Turek (28,55 m), II m. zajął post. Arkadiusz Twarożek, a III m. post. Marian Kędzierski z PKS-u Łódź. W rzucie oszczepem zwyciężył post. Stanisław Kucharek z Łodzi (45,55 m) przed post. F. Kletą i post. A. Twarożkiem. Kulę na najdłuższą odległość pchnął post. Marian Kędzierski (10,64), drugą odległość uzyskał Teodor Wiśniewski z PKS-u Kalisz (9,52 m). Rzut na odległość 9,02 m dał post. A. Twarożkowi III m. w konkursie. W punktacji ogólnej zwyciężył PKS Łódź z 57 pkt, drugi zespół zawodów PKS Kalisz zdobył ich tylko 13, III miejsce z 10 pkt przypadło PKS-owi z Sieradza³³³.

W 1934 roku PKS Łódź ponownie przyjął zaproszenie na mecz lekkoatletyczny od PKS-u Warszawa. Pamiętając zeszłoroczny występ oraz zawody w Kaliszu, sportowcy z PKS Łódź mogli jechać do Warszawy z nadziejami. Jednak tym razem gospodarze nie byli tak gościnni. Mecz zakończył się zdecydowanym zwycięstwem PKS-u Warszawa 75:35. We wszystkich konkurencjach I miejsca zajęli reprezentanci stołecznego PKS-u³³⁴.

W 1935 roku organizatorem zawodów międzyklubowych klubów policyjnych był m.in. PKS w Tomaszowie Mazowieckim. 22 czerwca 33 przedstawicieli z sześciu PKS-ów uczestniczyło w lekkoatletycznej rywalizacji. Program zawodów obejmował 15 konkurencji. W zawodach reprezentanci PKS-ów osiągnęli rezultaty: w biegu na 100 m z wynikiem 12,7, najszybszy okazał się post. Adam Chmielarski (Sieradz), II miejsce zajął post. Jan Ogonowski (Łódź), III m. post. Leon Turek (Piotrków). W biegu na 200 m zwyciężył post. Adam Chmielarski (24,6) przed post. Buczyńskim

³³³ 10 klubów na stadionie, „Echo” 10.08.1934, nr 217, s. 5,

³³⁴ PKS (Warszawa) zwycięża PKS (Łódź) 75:35, „Kurier Łódzki” 17.09.1934, nr 255, s. 6.

(Łódź) i post. Edwardem Schollem (Łódź). Na dystansie stadionu (400 m) ponownie zwyciężył post. A. Chmielarski (1:01,5), wyprzedzając post. Ogonowskiego (Łódź) i post. Zielińskiego (Łęczyca). Na 800 m najszybszy okazał się Kazimierz Berłowski (Sieradz) z wynikiem 2:20,3. Jako drugi linię mety przekroczył post. Sadowski (Piotrków) przed post. Wolańskim (Sieradz). W wyścigu na 1500 m zwyciężył z czasem 5:15,0 post. Jędrzejko (Pabianice) przed post. Sadowskim i post. Leopoldem Zawiszą (Tomaszów). Natomiast 11 min 49,5 sek. pozwoliło post. Stanisławowi Jędrzejce na zwycięstwo w biegu na 3000 m. Drugi w wyścigu był post. Ogonowski (Łódź). Na najdłuższym dystansie 5000 m triumfował post. K. Berłowski z wynikiem 19:23,2, II m. wywalczył post. Dąbrowski (Pabianice), III m. Leopold Odorkiewicz (Piotrków). W konkursie skoków bezkonkurencyjny był post. A. Chmielewski, uzyskując wyniki 5,52 m w skoku w dal, 1,57 m wżwyz i 2,20 m w skoku o tyczce. W konkursie skoku w dal II m. zajął post. Buczyński (Łódź), a III post. L. Odorkiewicz (Piotrków). W skoku wżwyz II m. przypadło E. Schollowi, III m. wywalczył post. Sadowski (Piotrków). Dysk na najdalszą odległość (28,56 m) rzucił post. Zaręba (Pabianice), drugą odległość uzyskał post. Buczyński (Łódź), trzecią post. Kowalczyk (Piotrków). W konkursie rzutu oszczepem zwyciężył post. Stanisław Kucharek (Łódź). Rzut na odległość 41,09 m był gorszy o ponad 4,5 m od uzyskanego rok wcześniej w Kaliszu, ale i tak okazał się zwycięski. II lokatę wywalczył post. L. Odorkiewicz (Piotrków). W pchnięciu kulą, uzyskując odległość 10,78 m, zwyciężył post. Marian Kędzierski (Piotrków). Trzecie miejsce zajął post. Łuksza (Tomaszów). W sztafecie 4×100 m zwyciężył PKS Pabianice, natomiast w sztafecie olimpijskiej (100×200×300×400 m) drużyna z Piotrkowa.

W ogólnej punktacji zwyciężył PKS Łódź (21 pkt), przed PKS-em Sieradz (19 pkt), PKS-em Piotrków (18 pkt), PKS-em Pabianice (14 pkt), PKS-em Tomaszów (12 pkt), PKS-em Łęczyca (1 pkt)³³⁵. W zawodach nie było widać istotnej różnicy w wyszkoleniu pomiędzy pierwszą trójką policyjnych klubów. Widoczna dotychczas hegemonia PKS-u Łódź uległa zatarciu. Jednak było to krótkotrwałe, już wrześniowe zawody w Łodzi potwierdziły prymat policjantów z tego miasta w województwie łódzkim.

Zawody międzyklubowe zorganizowane 21 września 1935 roku na Stadionie Łódzkiego Klubu Sportowego toczyły się o nagrodę przechodnią Wojewody Łódzkiego Aleksandra Hauke-Nowaka. Program zawodów oprócz zmagania lekkoatletów przewidywał pokazy gimnastyczne przy muzyce oraz mecz piłki siatkowej pomiędzy PKS-em Łódź a PKS-em pow. łódzki. Rezygnacja z opłaty wejściowej na zawody umożliwiał członkom policyjnych klubów oraz ich rodzinom dopingowanie swoich zawodników. Zawody zaszczylicili swoją obecnością: Komendant Wojewódzki PP inspektor dr Józef Torwiński, Komendant PP m. Łodzi podinsp. Anatoliusz Eleesser-Niedzielski oraz liczne grono oficerów PP. W zawodach sześć PKS-ów wystawiło 42 zawodników³³⁶. Indywidualnie najlepsze wyniki uzyskali: na 100 m zwyciężali

³³⁵ „Zawody lekkoatletyczne międzyklubowe P.K.S. woj. łódzkiego, „Na Posterunku” 7.07.1935, nr 28, s. 464.

³³⁶ *Bezpłatne zawody sportowe organizuje policja*, „Kurier Łódzki” 21.09.1935, nr 259, s. 7; *Lekkoatletyczne zawody policyjnych klubów sportowych*, „Kurier Łódzki” 23.09.1935, nr 261, s. 6.

reprezentanci gospodarzy zawodnicy PKS-u Łódź, I m. post. J. Majer z PKS-u Łódź (12,4 sek.), II m. post. Jan Ogonowski (12,7) i III m. Edward Scholl (12,9). Natomiast na dystansie 400 m dominowali biegacze z prowincji. Najszybciej dystans pokonał zawodnik PKS-u z Piotrkowa post. Jan Sadowski (64 sek.), II lokatę wywalczył post. Teodor Kazimierczak z PKS-u Turek (67 sek.), trzeci wynik biegu uzyskał zawodnik z Pabianic post. Stanisław Jendrzejko (Jędrzejko). W biegu na 1500 m z czasem 4 min 54 sek. ponownie wygrał J. Sadowski, nieznacznie wolniejszy od zwycięzcy okazał się post. Józef Dłużak z PKS-u Sieradz (5:59,0), III miejsce zajął post. post. Lucjan Wawrzyński z PKS-u Łódź. Dystans 5 km pierwszy pokonał Kazimierz Berłowski z PKS-u Sieradz (19:07,0), II miejsce wywalczył Władysław Dąbrowski z PKS-u Pabianice. W sztafecie olimpijskiej drużyna gospodarzy uległa zespołowi z Piotrkowa. W skoku o tyczce, pokonując poprzeczkę zawieszoną na wysokości 2,50 m, wygrał post. J. Majer z PKS-u Łódź. Zajął także I m. w skoku w dal z wynikiem 5,83 m. Drugi był post. A. Twarożek z PKS-u Łódź (uzyskał odległość 5,63 m), trzeci natomiast post. Wacław Kulka z Pabianic (5,45 m). W skoku wzwyż zwyciężył post. Jan Sadowski z Piotrkowa, skacząc na wysokość 1,55 m. Wyprzedził on dwóch reprezentantów gospodarzy: E. Scholla i A. Twarożka, którzy uzyskali identyczny wynik 1,50 m. W pchnięciu kulą demonstrowanie stałej formy przejawiającej się w uzyskiwaniu podczas zawodów ponad 10-metrowych odległości przez Mariana Kędzierskiego z PKS-u Łódź umożliwiało mu wygrywanie konkurencji. Podobnie było i w tych zawodach. I miejsce zapewniło mu pchnięcie kuli na odległość 10,62 m. Drugi st. post. J. Szaflik (PKS Łódź) i trzeci w konkursie Wacław Kulka (PKS Pabianice) uzyskali identyczny wynik 9,91 m. W dysku triumfował zawodnik PKS-u Turek post. Franciszek Kleta (29.90 m), pokonując A. Twarożka i st. post. Jana Szaflika, obaj z PKS-u Łódź. W oszczepie zwyciężył post. Stanisław Kucharek z PKS-u Łódź, przed post. Franciszkiem Kletą z PKS-u Turek i post. Mieczysławem Dziduchem.

W punktacji drużynowej zwyciężył z 34 pkt gospodarz zawodów PKS Łódź. Drugi zespół zawodów PKS Piotrków uzyskał tylko 17 pkt, a trzeci PKS Turek – 7 pkt³³⁷.

W następnym sezonie (1936 rok) organizatorami zawodów lekkoatletycznych były m.in. PKS Łódź i PKS pow. łódzki. Ten pierwszy zorganizował 4-5 kwietnia zawody na dystansie 3 km w biegu na przełaj. Zwyciężył zawodnik PKS-u Sieradz post. Kazimierz Berłowski, przed st. post. Stanisławem Ratyńskim (PKS Tomaszów) i post. Leonem Turkiem (PKS Piotrków)³³⁸. Areną zawodów lekkoatletycznych organizowanych przez PKS pow. łódzki był stadion Wojskowego Klubu Sportowego w Łodzi. W zawodach udział wzięło sześć PKS-ów (pow. Łódź, m. Łódź, Sieradz, Tomaszów, Turek i Kalisz), które wystawiły 38 zawodników. Zawody otworzył podinsp. Gwidon Brożyński. W wyniku przeprowadzonych zawodów osiągnięto następujące rezultaty: w biegu na 100 m I m. zajął post. Stanisław Wojtaszek (12,0) z PKS-u pow. łódzki, II m. post. Edward Schol (Scholl) z PKS-u Łódź. w biegu na 200 m zwyciężył post. Jan Majer (26,1) przed st. post. Janem Poliszkieviczem, obaj z PKS-u Łódź. Na dystansie 400 m zwyciężył zawodnik z Tomaszowa post. Bolesław Krasz w czasie 59,8 sek.

³³⁷ *Międzyklubowe zawody policyjnych klubów sportowych*, „Echo” 24.09.1935, nr 266, s. 6.

³³⁸ *Zakończenie sezonu zimowego w Policyjnym KS*, „Kurier Łódzki” 6.04.1936, nr 96, s. 5.

przed post. Kazimierzem Nadulskim z PKS-u Łódź. W wyścigu na 800 m najszybszy był post. Józef Dłużak z PKS-u Sieradz w czasie 2:26,7, II lokatę wywalczył post. Piotr Bytniewski z PKS-u pow. łódzki. Na 1500 m zwyciężył post. Jan Ogonowski z PKS-u Łódź w czasie 5:28,7 przed post. J. Dłużakiem z Sieradza. Wyścig na 3 km z czasem 11:32,8 wygrał post. Antoni Gąsiorek z PKS-u Łódź. Jako drugi linię mety przebiegł post. Michał Kumor z PKS-u pow. łódzki. Najdłuższy dystans (5 km) najszybciej pokonał post. Kazimierz Berłowski z PKS-u Sieradz, jego czas to 19:15,2. Drugi na mecie był post. Antoni Rutkowski z PKS-u pow. łódzki. Obydwa wyścigi sztafet (4×100 i olimpijską) wygrał zespół PKS-u Łódź. W skoku wzwyż triumfował post Adam Chmielewski z PKS-u Tomaszów, skacząc na wysokość 1,55, drugi wynik (1,50 m) konkursu ustanowił post. E. Scholl z PKS-u Łódź. W skoku w dal najdalszy skok na odległości 5,59 m oddał post. Arkadiusz Twarożek, pokonując o 4 cm drugiego w konkursie Jana Poliszkiewicza, obaj z PKS-u Łódź. W skoku o tyczce wynikiem 2,43 m zwyciężył post. Jan Majer, drugi zawodnik Kazimierz Nadulski uzyskał wysokość 2,31. Obaj zawodnicy reprezentowali PKS Łódź. W rzucie oszczepem zwyciężył post. Stanisław Kucharek z PKS-u Łódź z wynikiem 46,24, pokonując drugiego w konkursie post. Franciszka Kletę o ponad 9 m (37,10 m). W rzucie dyskiem najdłuższy wynik (37,10 m) osiągnął post. F. Kleta z PKS-u Turek. II miejsce zajął A. Twarożek z PKS-u Łódź. W konkursie pchnięcia kulą ponownie ponad 10-metrowa (10,65 m) odległość pozwoliła zwyciężyć post. Marianowi Kędzierskiemu, drugi (9,77 m) był przod. Jan Szaflik, obaj z PKS-u Łódź³³⁹.

W kwietniu 1937 roku 24 zawodników z PKS-ów województwa łódzkiego wzięło udział w zawodach biegu na przelaj. Zwyciężył Jan Kawłak z PKS-u Łódź (8:17, 8) przed Stefanem Pyrą i Kazimierzem Berłowskim, obaj z PKS-u Łódź. Pierwszym zawodnikiem z prowincji na linii mety był Sadowski z PKS-u Piotrków, który uplasował się na VI miejscu³⁴⁰. Organizatorem zawodów lekkoatletycznych międzyklubowych policyjnych klubów sportowych w 1937 roku był PKS Sieradz. W zawodach udział wzięło 76 zawodników z 10 PKS-ów. Ceremonii otwarcia dokonał starosta sieradzki mgr Kazimierz Łazarski. Na zawodach gościli m.in. Komendant Powiatowy PP podkom. Zygmunt Leszczyński oraz Komendant Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego por. Pigułowski. Zawody po raz kolejny potwierdziły prymat lekkoatletów z PKS-u Łódź w okręgu II PP. W punktacji ogólnej zawodów zespół PKS-u Łódź wywalczył 44 pkt, na drugim miejscu uplasował się PKS Piotrków z 12 pkt, następnie ex aequo PKS Sieradz i PKS pow. łódzki (po 7 pkt).

W poszczególnych dyscyplinach osiągnięto następujące wyniki. W biegu na 100 m najszybszy był Gąsiorek (12,7) przed Gwizdalskim (12,9) i Buczyńskim (13,0), wszyscy z PKS-u Łódź. Na dystansie 200 m zwyciężył Gąsiorek (27,1) przed Buczyńskim (28,0) i Plucińskim z PKS-u Kalisz (29,2). W wyścigu na 400 m I m. zajął Kazimierzczak z PKS-u Turek (62,7) przed Chudzianem z PKS-u Łódź (63,6)

³³⁹ *Lekkoatletyczne zawody Policyjnych Klubów Sportowych*, „Kurier Łódzki” 30.06.1936, nr 177, s. 6; *Międzyklubowe lekkoatletyczne zawody Policyjnych Klubów Sportowych*, „Echo” 30.06.1936, nr 177, s. 6.

³⁴⁰ *Wśród granatowych sportowców*, „Echo” 11.04.1937, nr 100, s. 5.

i Wykiniewskim z PKS-u pow. łódzki. 800 m z czasem 2:14,0 wygrał J. Kawłak z PKS-u Łódź przed zawodnikami PKS-u Sieradz Dużakiem (2:25,0) i Wolańskim (2:26,0). Bieg na 3000 m najszybciej pokonał zawodnik PKS-u Łódź Tyra (11:08,4), wyprzedzając Dąbrowskiego z Pabianic (11:25,0) i Lutyńskiego z Sieradza. W wyścigu sztafet 4 × 100 m i olimpijskiej zwyciężyła drużyna PKS-u Łódź. W skoku wzwyż triumfował Sadowski z PKS-u Piotrków (1,60 m), drugą wysokość zaliczył Twarożek z PKS-u Łódź 91,55 m), trzecią Tyniowski (PKS Wochna). W skoku w dal najdalszy skok oddał Twarożek (5,70 m), następnie Buczyński (5,60), trzeci rezultat osiągnął Tynowski z PKS-u Wieluń. W pchnięciu kulą pod nieobecność Mariana Kędzierskiego konkurs wygrał zawodnik PKS-u pow. łódzki Kot, zaliczając odległość 9,19 m. II m. zajął Twarożek (9,17), a III – J. Szaflik (9,15). W rzucie oszczepem najlepszy był Leniwa z PKS-u Łódź (37,0 m), wyprzedzając Twarożka (32,80 m) i Sokołowskiego z PKS-u Sieradz (31,0 m). W rzucie dyskiem zwyciężył Kaleta z Turku (30,35 m) przed Kowalczykiem z Piotrkowa (28,22 m) i Twarożkiem (26,13 m)³⁴¹.

W 1938 roku zawody lekkoatletyczne zorganizowano m.in. w Pabianicach i Piotrkowie. 25 czerwca 1938 roku PKS Pabianice zorganizował zawody, które prasa łódzka nazwała mistrzostwami województwa. Wystartowało w nich 36 lekkoatletów z PKS-ów: Łódź, pow. łódzki, Piotrków, Wieluń, Łask i Pabianice. W biegu na 100 m I miejsce z czasem 11,9 wywalczył Kałwak przed Buczyńskim (12,3), obaj reprezentowali PKS Łódź. W biegu na 200 m kolejność na pierwszych dwóch miejscach była taka sama: Kawłak (25,0) przed Budzyńskim (25,1), III lokatę wywalczył także zawodnik PKS-u Łódź Gąsiorek (25,3). 400 m także najszybciej pokonał Kałwak (57,2), tym razem pokonując Kota i Wojtaszka, obaj z PKS-u pow. łódzki. 800 m najszybciej przebiegł Ogonowski z PKS-u Łódź (2:20,0) przed Czernichowskim z PKS-u Pabianice (2:21,0) i Kazimierzem Berłowskim z PKS-u Łódź. W wyścigu na 1500 m zwyciężył Gąsiorek (5:09,2) przed Ogonowskimi i Czernichowskim z PKS-u Pabianice. 3 km jako pierwszy pokonał Pyra z PKS-u Łódź (11:48,0) przed K. Berłowskim (13:29,0). W wyścigach sztafet 4 × 100 i olimpijskiej zwyciężał zespół PKS-u Łódź. W skoku o tyczce Borkowski z PKS-u Łódź wynikiem 2,80 pokonał rywali. Drugie miejsce wywalczył skoczek z Piotrkowa Pawlicki (2,50 m). W skoku wzwyż I miejsce wywalczył Baum z PKS-u Łódź (1,55 m) przed Pryllem z Piotrkowa (1,50 m) i Borkowskim z PKS-u Łódź (1,45 m). W skoku w dal najdalszy skok oddał zawodnik z Piotrkowa Pryll (5,39 m). II miejsce zajął Poliszkievicz z PKS-u pow. łódzki (5,31 m). W rzucie dyskiem zwyciężył Borkowski (33,26 m) przed Kucharciem (31,30), obaj z PKS-u Łódź. III miejsce zajął Pryll. W pchnięciu kulą I miejsce wywalczył M. Pryll wynikiem 11,70 m, przed Borkowskim (10,91). Dopiero trzecie miejsce zajął wieloletni triumfator tej konkurencji Marian Kędzierski z PKS-u Łódź.

W ogólnej punktacji ponownie zwyciężył PKS Łódź przed PKS-em Piotrków³⁴². Warty zauważenia był fakt uzyskania po raz pierwszy dotychczas nieosiągalnych

³⁴¹ *Sport w klimu słowach*, „Echo” 21.06.1937, nr 171, s. 3; *Zawody lekkoatletyczne policjantów. Łodzianie zwyciężali*, „Kurier Łódzki” 21.06.1937, nr 168, s. 8.

³⁴² *Lekkoatleci-policjanci walczą o mistrzostwo województwa*, „Ilustrowana Republika” 20.06.1938, nr 167, s. 7; *Sport w klimu słowach*, „Echo” 20.06.1938, nr 169, s. 5.

rezultatów. W biegu na 100 m udało się zejść poniżej 12 sek. (Kałwak, PKS Łódź). W skoku o tyczce Borkowski (PKS Łódź) pokonał 2,80 m. W pchnięciu kulą Pryll uzyskał wynik 11,70 m. Uzyskane wyniki budziły nadzieje przed zbliżającym się meczem z PKS-em Warszawa.

W lipcu 1938 roku kolejny raz zmierzyły się reprezentacje policyjnych klubów sportowych Łodzi i Warszawy. Tym razem areną ich zmagania był stadion ŁKS-u. Z przeprowadzonych 12 konkursów aż 11 zakończyło się zwycięstwem gości. Tylko w skoku o tyczce st. post. Borkowski zwyciężył swoich konkurentów z Warszawy. Zwycięstwo zawdzięczał regulaminowi, bowiem zarówno drugi post. Głuchowski, jak trzeci i post. Kamiński (oba z Warszawy) osiągnęli taką samą wysokość co on (2,70 m). Zwycięstwo mogło być pewniejsze, gdyby zawodnik łódzki powtórzył swój wynik sprzed miesiąca (Pabianice, 25.06.1938 r.). Sukces mógł odnieść także sprinter Kałwak, gdyby powtórzył swój wynik sprzed miesiąca (11,9). Niestety, uzyskane 12,3 sek. na 100 m dawało mu dopiero III miejsce za post. Kwiatkowskim (11,9) i post. Bieniasem (12,1), zawodnikami PKS-u Warszawa. W wyścigu na 200 m post. Chabiera (24,0 sek.) był poza zasięgiem zawodnika z Łodzi J. Kawłaka (25,2). III lokatę wywalczył post. Stolarczyk z PKS-u Warszawa. W wyścigu na 400 m zwyciężył post. Dawid (57,6) przed Pliszkiem (58,0), obaj z PKS-u Warszawa. Dopiero trzeci był Kałwak z Łodzi (60,0). Także w tym biegu pierwsza lokata była w zasięgu, warunkiem było powtórzenie wyniku sprzed miesiąca (57,2). W biegu na 1500 m zwyciężył post. Krupka z Warszawy (4:46,2), II miejsce wywalczył Ogonowski z Łodzi (4:46,8), III miejsce zajął post. Naganowski z Warszawy (4:47,3). Także na dystansie 3 km zwyciężył post. Krupka z Warszawy (10:19,0), tym razem wyprzedzając kolegę z zespołu post. Jastrzębskiego (10:34,8) i reprezentanta Łodzi post. Kazimierza Berłowskiego (11:05,9). Obie sztafety (4 × 100 m i olimpijską) wygrał PKS Warszawa. W skoku wzwyż pierwsze dwie lokaty przypadły gościom: post. Głuchowskiemu (1,65) oraz post. Kamińskiemu (1,65), III m. skokiem na wysokość 1,60 zajął post. Borkowski z Łodzi. W skoku w dal I m. wywalczył post. Marciniak (5,95 m) przed post. Bieniasem (5,95 m), obaj z Warszawy. III m. zdobył post. Kałwak z Łodzi (5,68). W dysku triumfował post. Walentynowicz z Warszawy (36,63) przed dwoma zawodnikami z Łodzi: post. Prylem (35,35 m) i post. Borkowskim (34,06). Rzut oszczepem zwyciężył post. Głuchowski z Warszawy (45,03 m) przed post. Kucharkiem z Łodzi (44,01). Trzecie miejsce wywalczył zawodnik z Warszawy post. Walentynowicz (34,42 m)³⁴³.

W czerwcu 1939 roku PKS Łask przeprowadził zawody międzyklubowe policyjnych klubów z województwa łódzkiego. Do rywalizacji zgłosiło się sześć klubów (z Łodzi, powiatu łódzkiego, łaskiego, piotrkowskiego Pabianic i Radomska), wystawiając ogółem 45 zawodników. Bieg na 100 m był najliczniej obsadzoną konkurencją, rywalizowało w niej aż 24 biegaczy. Najszybciej dystans ten pokonał (w 12 sek.) J. Kawłak z PKS-u Łódź. Jako drugi na mecie był S. Dymitrók z PKS-u Łódź (12,7) przed zawodnikiem z Piotrkowa A. Kobierskim (12,8). W biegu na 200 m startowało

³⁴³ *Policjanci Warszawy pokonali łodzian 85:49 pkt*, „Kurier Łódzki” 28.07.1938, nr 205, s. 7; *Mecz lekkoatletyczny dwu klubów policyjnych*, „Echo” 28.07.1938, nr 207, s. 5.

sześciu zawodników. Zwyciężył post. J. Kawłak (26,0) przed post. S. Wojtaszkiem z PKS-u pow. łódzki (28,0) i post. J. Błoniarem z PKS-u Łódź (28,3). Spośród biorących udział sześciu zawodników w wyścigu na 400 m najszybszy okazał się J. Błoniarz (61,9 sek.) przed J. Kawłakiem (63,0) i post. M. Szczawińskim z PKS-u Radomsko (64,0). W biegu na 800 m trójka startujących podzieliła między siebie lokaty na podium. I miejsce uzyskał st. post. A. Gąsiorek (2:25,0) przed post. S. Pyrą (2:36,0), obaj z PKS-u Łódź, III miejsce przypadło post. S. Mikołajczykowi z PKS-u pow. łódzki (2:40,0). W wyścigu na 1500 m wystartowało tylko trzech zawodników, wszyscy z PKS-u Łódź. Najszybszy okazał się post. J. Chudzian (4:53,0), przed post. J. Ogóńskim (5:09,0) i post. B. Krygierem (6:39,0). Ustanowiony rezultat był nowym rekordem PKS-ów województwa łódzkiego. Poprzedni ustanowiony w 1938 roku przez post. A. Gąsiorka był o 16 sek. gorszy. Nie przeprowadzono biegu na 3 km. W wyścigu na 5 km wystartowało czterech zawodników. Najszybciej dystans pokonał post. J. Majewski (19:09,0), zwyciężając post. K. Berłowskiego (19:50,0) i S. Pyrę (20:02,0). Wszyscy zawodnicy byli reprezentantami PKS-u Łódź. W wyścigu sztafetowym udział wzięły trzy zespoły. Zwyciężyła drużyna z PKS-u Łódź w czasie 51,4 sek. Jako drugą sztafetę ukończyli zawodnicy z PKS-u pow. łódzki (54,0), nieznacznie wyprzedzając trzecich na mecie policjantów z PKS-u Radomsko (54,1). W sztafecie olimpijskiej rywalizowały tylko dwa PKS-y. Zwyciężyli zawodnicy z PKS-u Łódź (4:13,6) przed kolegami z pow. łódzkiego (4:49,0). Konkurs rzutu dyskiem z udziałem 12 zawodników wygrał zawodnik PKS-u Piotrków post. M. Pryll (34,3 m) przed st. post. J. Borowskim z PKS-u Łódź (32,80 m) i post. S. Wojtaszkiem z PKS pow. łódzki (28,33 m). W rzucie oszczepem konkurowało 13 sportowców. Pierwsze trzy lokaty wywalczyli zawodnicy z PKS-u Łódź. Najlepszy wynik uzyskał post. S. Kucharek, rzucając oszczep na odległość 46,13 m. Drugi wynik w konkursie ustanowił post. J. Chudzian (33,36 m), trzeci post. C. Buczyński (32,85 m). Wynik st. post. M. Kucharka był nowym rekordem PKS-ów województwa łódzkiego i był lepszy od poprzedniego jego rekordu o 58 cm. W pchnięciu kulą spośród 16 zawodników wynikiem 11,16 m zwyciężył post. M. Pryll z Piotrkowa przed st. post. J. Borkowskim z Łodzi (10,62 m) i post. W. Kozłowskim z pow. łaskiego (10,06 m). Konkurs rzutu granatem był najliczniej obsadzony spośród konkurencji rzutów. Najdłuższy rzut oddał st. post. S. Kucharek (67 m), wyprzedzając post. M. Prylla (58 m) i post. M. Piasecznego z PKS-u Łódź (58 m). W skoku w dal najdłuższy skok na odległość 6,07 m oddał post. J. Kawłak, drugą odległość uzyskał post. M. Kobierski (5,78 m), trzeci wynik należał do post. M. Prylla (5,66 m), obaj z PKS-u Piotrków. W skoku wzwyż najwyższą zawieszoną poprzeczkę pokonał st. post. J. Borkowski (1,50 m). Kolejni w konkursie byli: post. M. Szczawiński z PKS-u Radomsko (1,45 m) i post. M. Pryll z PKS-u Piotrków (1,45 m). W skoku o tyczce rywalizacja toczyła się tylko pomiędzy dwójką zawodników. Zwycięzcą okazał się st. post. J. Borkowski z PKS-u Łódź, jego wynik to 2,62 m. Nazwiska drugiego zawodnika gazeta „Na Posterunku” nie zamieściła³⁴⁴.

³⁴⁴ *Zawody lekkoatletyczne międzyklubowe P. K. S-ów wojew. łódzkiego; Zawody lekkoatletyczne granatowych rycerzy*, „Na Posterunku” 25.06.1939, nr 26, s. 616; „Echo” 15.06.1939, nr 16 (właściwy 162), s. 5.

Rywalizacja międzyklubowa nie ograniczała się do klubów tylko policyjnych. Policyjne kluby sportowe rozgrywały mecze lekkoatletyczne także z cywilnymi klubami. W 1932 roku 15 policjantów z PKS-ów 4-krotnie brało udział w zawodach organizowanych przez cywilne kluby i stowarzyszenia. A dwóch z PKS-u Łask i Piotrków ścigało się 3 maja w Narodowym biegu na przełaj w Warszawie³⁴⁵. Rywalami policjantów byli lokalni lekkoatleci. W latach 1936-1938 prasa łódzka donosiła o meczach PKS-u Łódź z innymi łódzkimi klubami: Strzeleckim Klubem Sportowym, TG „Sokół”, KS „Geyer”. Zawody toczyły się ze zmiennym szczęściem. O ile drużyny TG „Sokoła” i Klubu Sportowego „Geyer” wydawały się poza zasięgiem policjantów, a mecze kończyły się porażkami³⁴⁶, to w meczu przeciwko Strzeleckiemu Klubowi Sportowemu policjanci odnieśli sukces³⁴⁷. Więcej okazji do rywalizacji z cywilnymi klubami i stowarzyszeniami stwarzała walka o mistrzostwo Łódzkiego Okręgowego Związku Lekkoatletycznego (ŁOZLA), do którego należał tylko PKS Łódź. Z okazji tej policjanci korzystali sporadycznie. W 1937 roku w mistrzostwach okręgu udział wzięło tylko dwóch reprezentantów tego klubu³⁴⁸. Reprezentowany poziom wyszkolenia uniemożliwiał początkowo rywalizację o mistrzostwo kl. „A” i „B”. Do 1936 roku nie było również sukcesów w kl. „C”. Jedynym osiągnięciem było I miejsce post. Stanisława Kucharka w oszczepie w kwietniu 1936 roku w mistrzostwach okręgu łódzkiego kl. „C”³⁴⁹. Dwa miesiące później rzutem na odległość 44 m i 80 cm wygrał on także mistrzostwa okręgu w kl. „B”³⁵⁰. Oprócz S. Kucharka do kl. „B” awans w 1937 roku uzyskali Jan Ogonowski i A. Gęsiarz³⁵¹. Były to jedyne sukcesy lekkoatletów z PKS-u Łódź w ramach mistrzostw okręgu łódzkiego do 1939 roku. W 1939 roku gazeta „Na Posterunku” informowała, że policjanci lekkoatleci uczestniczyli we wszystkich klasach mistrzostw ŁOZLA („A”, „B”, „C”) ³⁵². Niestety, brak pełnych protokołów z mistrzowskich zawodów uniemożliwia podanie najwyżej klasyfikowanych lekkoatletów z PKS-u Łódź. Prasowe doniesienia ograniczają się tylko do zdobywców najwyższych lokat.

3.6. Pływanie

Region łódzki wykazywał opóźnienie pod względem rozwoju sportu pływackiego. Do końca lat 20. XX wieku prasa łódzka i sportowa wskazywała na zaniedbania

³⁴⁵ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76.

³⁴⁶ *Trójmecz lekkoatletyczny na boisku Sokola*: „Kurier Łódzki” 31.08.1936, nr 238, s. 4, *Geyer-PKS 70:54*; „Kurier Łódzki” 11.09.1938, nr 250, s. 5, *Sport w klimie słowach*. „Echo” 12.09.1938, nr 235, s. 5.

³⁴⁷ *Policjanci wygrali mecz z SKS-em 54:43*, „Echo” 29.08.1938, nr 239, s. 5.

³⁴⁸ *Lekkoatletyczne mistrzostwa Okręgu*, „Kurier Łódzki” 16.06.1937, nr 163, s. 7.

³⁴⁹ *Mistrzostwa lekkoatletyczne klasy C.*, „Kurier Łódzki” 28.04.1936, nr 116, s. 7.

³⁵⁰ *Mistrzostwa lekkoatletyczne Okręgu Łódzkiego*, „Kurier Łódzki” 15.06.1936, nr 163, s. 5.

³⁵¹ AP Ł, Biblioteka, sygn. *Łódzki Okręgowy Związek lekkoatletyczny. Sprawozdanie za rok 1937*.

³⁵² *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w maju 1939 r.*, „Na Posterunku” 30.04.1939, nr 18, s. 423; *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w czerwcu 1939 r.* Na Posterunku” 28.05.1939, nr 22, s. 521.

w rozwoju sportu pływackiego. Głównego powodu opóźnienia upatrywano w braku pływalni krytych w województwie łódzkim. W 1925 roku „Kurier Łódzki” pisał, że „Łódź pod względem pływania stoi nad wyraz nisko”³⁵³. Stan ten nie poprawił się przez kilka następnych lat. Jeszcze w 1929 roku „Sport Wodny” stwierdzał: „O sportach wodnych w Łodzi niewiele dotychczas słyszeliśmy”³⁵⁴. Co prawda do dyspozycji ludności pozostawały naturalne akweny, ale służyły one przede wszystkim rekreacji nad wodą i to tylko w sezonie letnim. Z sposobności tej korzystali mieszkańcy Kalisza nad rzeką Prosną, Konina i Koła nad Wartą czy Piotrkowa nad Sulejowem. Pozbawieni tej możliwości byli mieszkańcy Łodzi, bowiem rzeczki: Łódka, Jasień i Ner były zanieczyszczone ściekami, a pobliskie stawy wykorzystywane przez łódzki przemysł. Do dyspozycji kilkuset tysięcy miasta pozostawały stawy w Rudzie Pabianickiej. Sytuację nieznacznie poprawiło wybudowanie w 1929 roku drugiego w Polsce basenu krytego w Zakładach Kąpielowych Zgierzu³⁵⁵. Na nim inicjowano naukę pływania oraz pierwsze zawody pływackie w regionie łódzkim. Oddanie w 1930 roku pływalni Łódzkiego Klubu Sportowego³⁵⁶ oraz w 1935 roku basenu Łódzkiego Ogniska YMCA³⁵⁷ przyczyniło się do rozwój sportu pływackiego. Policyjne Kluby z terenu prowincji z racji położenia, miały utrudniony dostęp do obiektów pływackich. Sporadycznie korzystały z pływalni miejskich, na przykład w Piotrkowie Trybunalskim czy Kaliszu. W Kaliszu Powiatowa Komenda Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (WFiPW) udostępniła pływalnię Miejskiego Komitetu WFiPW w poniedziałki i soboty w godzinach 17.00-18.00 zrzeszonym w kaliskim Policijnym Klubie Sportowym³⁵⁸.

Spośród kilkunastu PKS-ów z terenu województwa łódzkiego tylko PKS Łódź zrzeszony był w latach 1931-1939 w Łódzkim Okręgowym Związku Pływackim (ŁOZPł). Jego przedstawiciele wchodzili w skład kierownictwa ŁOZPł, do pierwszego Zarządu powołano z PKS-u Łódź przod. Stanisława Pokorskiego³⁵⁹. Umożliwiała to korzystanie z prowadzonych nauk pływania oraz specjalistycznych szkoleń. Od 1931 roku funkcjonariusze P.P. z Łodzi korzystali z kursów nauki pływania. W 1932 roku w kursach uczestniczyło 52 policjantów³⁶⁰, rok później w dwóch 6-tygodniowych kursach nauki pływania uczestniczyło 28 szeregowych funkcjonariuszy PP³⁶¹. Akcję szkoleniową kontynuowano do 1939 roku. Posiadanie najdogodniejszych warunków

³⁵³ *Jak się pływa w Polsce? Łódź pod tym względem bardzo upośledzona*, „Kurier Łódzki” 8.08.1925, nr 215, s. 6.

³⁵⁴ *Sporty wodne w Łodzi*, „Sport Wodny” 1929, nr 7, s. 105.

³⁵⁵ *Pływalnia w Zgierzu*, „Sport Wodny” 1929, nr 8, s. 128.

³⁵⁶ *100 lat ŁKS. Dzieje klubu 1908-2008*, Łódź 2008, s. 24.

³⁵⁷ APL, Polska YMCA w Łodzi, sygn. 6, k. 106, 108, *Sprawozdanie roczne Zarządu i Dyrektora Ogniska Łódzkiego Polskiej YMCA za rok 1935/36*.

³⁵⁸ *Powiatowa Komenda WF i PW*, „Gazeta Kaliska” 4.08.1938, nr 212, s. 8.

³⁵⁹ *Związek pływacki w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 10.07.1931, nr 186, s. 9.

³⁶⁰ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76; *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11, s. 171.

³⁶¹ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

Zdjęcie nr 42. Sekcja pływacka Policyjnego Klubu Sportowego w Zgierzu na zajęciach pływackich w Zakładzie Kąpielowym w Zgierzu (lata 30. XX wieku)

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego, prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

skutkowało, że właśnie sekcja pływacka PKS-u Łódź wykazywała największą żywotność wśród policyjnych klubów sportowych okręgu II, a jej członkowie prezentowali najwyższy poziom sportów.

Podjęte szkolenie pod okiem wykwalifikowanych instruktorów pływania musiało zostać wkrótce zweryfikowane w zawodach pływackich. 26 kwietnia 1931 roku nadarzyła się ku temu pierwsza okazja. Wówczas to odbyły się po raz pierwszy zawody pływackie policyjnych klubów sportowych z terenu województwa łódzkiego. Do zawodów stanęło 16 pływaków, 7 reprezentantów powiatu łódzkiego, 8 pływaków z PKS-u Łódź oraz 1 z PKS-u Turek. Zawody przeprowadzono w obecności oficera inspekcyjnego Komendy Wojewódzkiej P.P. w Łodzi podinsp. Gwidona Brożyńskiego, nadkom. Edwarda Lange, prezesa PKS-u w Zgierzu, podkom. Paprockiego oraz wiceburmistrza m. Zgierza Leopolda Zajączkowskiego. Zmagania sportowe obejmował konkurencje pływackie oraz konkurs skoków. W stylu dowolnym najszybszym na dystansie 50 m był post. Trybulak (38,4) ze Zgierza. Drugą lokatę wywalczył post. Szczepaniak (44,5) ze Zgierza, trzecią st. post. Olejnik (48,0) z Łodzi. W wyścigu na dystansie „50 m na wznak styl dowolny” (najprawdopodobniej na grzbiecie) I miejsce uzyskał post. Stanisław Trybulak (57,1), przed post. Szczepaniakiem (68,5) – obaj ze Zgierza, trzecią lokatę wywalczył kom. Trawid (71,4) z Łodzi. W wyścigu w stylu klasycznym zwyciężył kom. Trawid (56,2), wyprzedzając post. podkom. Hangego (57,5) i przod. Pietruszyńskiego (61,0), wszyscy z PKS-u Łódź. Na dwukrotnie dłuższym dystansie 100 m w stylu dowolnym I m. zajął post. S. Trybulak (1:33,7), II m. st. post. Wertilniak (2:11,0) – obaj ze Zgierza, przed podkom. Kużawińskim

z Łodzi. W sztafecie 4 × 50 m drużyna policyjna ze Zgierza w składzie: S. Trybulak, Szczepaniak, Bilski i Weretilnyk (Wertilniak) pokonała zespół z Łodzi o 10 m (3:16,0). Zespół PKS-u Łódź ukończył konkurencję z czasem 3:34,0. W konkursie skoków najlepszy okazał się st. przod. Stanisław Pokrowski (55 pkt) z Łodzi. Kolejne lokaty wywalczyli: st. przod. Olejniczak (52 pkt) z Łodzi oraz post. Stępień (49 pkt) ze Zgierza. W klasyfikacji ogólnej najlepszym pływakiem zawodów został post. Trybulak ze Zgierza, drugi był kom. Trawid – Łódź, trzeci post. Szczepaniak z Łodzi. Dekoracji zwycięzców i wręczenia nagród dokonał podinsp. G. Brożyński. Nagrodami były: dla najlepszego skoczka rewolwer ufundowany przez starostę łódzkiego Aleksa Rzewskiego, natomiast najlepszego pływaka (w klasyfikacji ogólnej) zawodów strój pływacki i żeton³⁶². W 1931 roku dwóch pływaków (brak danych osobowych) uczestniczyło w zawodach pływackich organizowanych przez ŁKS.

Pierwsze lata rozwoju sportu pływackiego policjantów ograniczało się praktycznie do terenu powiatu łódzkiego i Łodzi. Było determinowane dostępnością do basenów w Zgierzu i w Łodzi. 24 kwietnia 1932 roku w zawodach policyjnych międzyklubowych startowało 11 zawodników, wszyscy z PKS-u Łódź i PKS-u pow. łódzkiego. Trzech pływaków z PKS-u Łódź startowało dwukrotnie w zawodach pływackich organizowanych przez ŁKS. Biorąc pod uwagę, że ich rywalami byli najlepsi pływacy w Polsce, m.in. Roman Bocheński, nie dziwi fakt zajmowania dalszych lokat³⁶³. Z biegiem czasu do zmagania zaczęli włączać się zawodnicy z prowincji. 14 maja 1933 roku w Zgierzu w policyjnych zawodach międzyklubowych organizowanych przez PKS pow. łódzki oprócz zawodników z powiatu i Łodzi swoich reprezentantów wystawiły PKS-y z Łęczycy i Radomska. Obok wyścigów w stylach dowolnym, grzbietowym i klasycznym przeprowadzono konkurs skoków (trzy skoki z trampoliny o wysokości 1,50). Obok rywalizacji w poszczególnych konkurencjach zawodnicy zmagali się o miano najlepszego pływaka zawodów. Regulamin ustalał uzyskanie 3 pkt przez zwycięzcę konkurencji pływackiej nieprzekraczającej 50 m, 2 pkt za II miejsce oraz 1 pkt za III lokatę. W konkurencji 100 m zwycięzca uzyskiwał 4 pkt, II miejsce 3 pkt, a II – 1 pkt. W konkursie skoków I m. nagradzane było 3 pkt, II – 2 pkt, i III – 1 pkt³⁶⁴. W stylu dowolnym i grzbietowym najszybszym pływakiem wśród policjantów na 50 i 100 m pozostawał post. Stanisław Trybulak z PKS-u Łódź. W stylu dowolnym 50 m pokonał w czasie 40,5 sek., natomiast 100 m przepłynął w czasie 1:25,0. Do pokonania dystansu 50 m na grzbiecie potrzebował 56 sek. Pozostałe miejsca w stylu dowolnym wywalczyli: na 50 m, II m. post. Zakrzewski (44,0) z PKS-u Łęczycy, III m. – post. Głowacki (49,5) z PKS-u Łódź, na 100 m. II m. – post. Szczepaniak (1:48,0) z PKS-u pow. łódzki, III m. post. Ziemiak z PKS-u Łódź. w stylu grzbietowym II lokatę uzyskał post. Głowacki (58,5), a III miejsce zajął post. Szczepaniak

³⁶² *Zawody policyjnych klubów w Zgierzu*, „Kurier Łódzki” 27.04.1931, nr 114, s. 7; *Zawody pływackie w Zgierzu*. „Sport Wodny” 1931, nr 5, s. 71.

³⁶³ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11, s. 171.

³⁶⁴ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Regulamin zawodów pływackich międzyklubowych Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

(58,8). W stylu klasycznym na 50 m bezkonkurencyjny okazał się post. Fidosz (47,0), pokonując przod. Pietruszyńskiego (53,7), obaj z PKS-u Łódź. Trzeci był post. Szczepaniak z PKS-u pow. łódzki. W skokach najwyższe noty uzyskał post. Szczepaniak, przed post. Fidoszem i post. Głowackim. Po raz kolejny najlepszym pływakiem wśród policjantów został post. S. Trybuła z PKS-u Łódź, wyprzedzając post. Franciszka Szczepaniaka z PKS-u pow. łódzki i post. Jana Głowackiego z PKS-u Łódź. Rozdania nagród (pamiątkowych żetonów) dokonał starosta Franciszek Danys³⁶⁵.

W 1934 roku zawody międzyklubowe w pływaniu na pływalni w Zgierzu zorganizował PKS Łódź. W rywalizacji wystartowało 14 pływaków z pięciu policyjnych klubów sportowych. W biegu na 100 m stylem dowolnym zwyciężył post. Stanisław Trybuła z PKS-u pow. łódzki w czasie 1:25,0 przed post. Bronisławem Dudkiem z PKS-u Łódź, który uzyskał czas 1:45,0. W stylu grzbietowym na dystansie 100 m zwyciężył post. Jan Sadowski z Piotrkowa (2:05,0). II i III m. wywalczyli reprezentanci PKS-u pow. Łódź post. Karol Baran (2:05,2) i III m. post. Franciszek Szczepaniak (2:07,0). W wyścigu na dystansie 200 m. stylem klasycznym zwyciężył post. Czesław Kowalski z PKS-u Łęczyca (4:15,0) przed post. Antonim Banasiewiczem z PKS-u Łódź (4:55,0). Trzeci był post. Franciszek Szczepaniak z PKS-u pow. łódzki (5:17,0). 400 m stylem dowolnym najszybciej pokonał post. B. Dudek (8:10,5) przed post. Stanisławem Rytyńskim (11:21,0) i post. Tomaszem Leśniewskim (11:58,4), obaj z PKS-u Tomaszów. W konkursie skoków z trampoliny najwyższe noty uzyskał st. post. Antoni Banasiewicz PKS-u Łódź. II miejsce przypadło post. Franciszkowi Szczepaniakowi z PKS-u pow. łódzki³⁶⁶.

W połowie lat 30. XX wieku do rywalizacji w sporcie pływackim włączyli się reprezentanci kolejnych PKS-ów z terenu województwa łódzkiego. W 1934 roku w zawodach pływackich zorganizowanych przez PKS Łódź na pływalni YMCA w Łodzi wzięło udział 15 zawodników z pięciu PKS-ów: Brzeziny, pow. łódzki, Piotrków, Wieluń i Łódź. Wynik rywalizacji o prymat w stylu dowolnym był identyczny jak w mistrzostwach PKS-ów województwa łódzkiego. Posterunkowy Stanisław Trybuła okazał się najszybszy na 50 m (42,0), nieznacznie wyprzedzając post. B. Dudkę (42,2). Ta dwójka pływaków miała sporą przewagę nad pozostałymi uczestnikami wyścigu. Trzeci na mecie post. Stefan Weretilniak stracił do zwycięzcy aż 5 sek. (47,0). Bronisław Dudka pozostał niepokonany na dystansie 100 m stylem dowolnym (1:42,9), wyprzedzając S. Trybulaka i Leona Turka z PKS-u Piotrków. Najszybszą „żabkę” na dystansie 50 m zademonstrował post. J. Łoszak z PKS-u Łódź (47,8), II m. zajął J. Sadowski (50,2), a III lokatę wywalczył post. A. Banasiewicz (1:01,0). Zeszłoroczny zwycięzca na 50 m w stylu grzbietowym S. Trybuła tym razem musiał zadowolić się drugą lokatą (58,8). Najlepszy okazał się zawodnik PKS-u z Piotrków post. Jan Sadowski. Jako trzeci wyścig ukończył post. A. Banasiewicz z PKS-u Łódź. Rywalizacja o pierwszą lokatę w skokach na trampolinie toczyła się pomiędzy post. Antonim

³⁶⁵ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Sprawozdanie z zawodów pływackich międzyklubowych woj. łódzkiego; Sprawozdanie z zawodów pływackich międzyklubowych P.K.S. woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 3.06.1933, nr 23, s. 363-364.

³⁶⁶ 10 klubów na stadionie, „Echo” 10.08.1934, nr 217, s. 5.

Banasiewiczem i post. Janem Sadowskim. Lepszy okazał się post. A. Banasiewicz. Trzecie miejsce wywalczył Jan Głowacki z PKS-u Łódź. W ogólnej klasyfikacji ponownie zwyciężył Stanisław Trybulak z PKS-u Wieluń. Niespodzianką było dopiero trzecie miejsce Bronisława Dudki, którego wyprzedził zawodnik z PKS-u Piotrków post. Jan Sadowski³⁶⁷.

W 1936 roku na obiektach łódzkiej YMCA PKS Łódź przeprowadził zakończenie sezonu sportowego 1935 roku. W ocenie prasy łódzkiej zawody pływackie były największą atrakcją, zgromadziły też największą publiczność. Byli wśród nich przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej PP w Łodzi, m.in. podinsp. Gwidon Brożyński. Do zawodów gospodarze zaprosili pływaków z PKS-u Piotrkowa Tryb. W wyścigu na 100 m stylem dowolnym klasą dla siebie był post. Bronisław Dudek, który zwyciężyła w czasie 1:39,6. Poprawił on zeszłoroczny wynik o 3 sek. Drugiego na mecie post. Jana Głęba wyprzedził o prawie 11 sek. (1:51,2). Trzeci wynik uzyskał post. Leon Niedźwiecki. W stylu klasycznym na dystansie 100 m dobrą dyspozycję zademonstrował post. Jan Łoszak (1:50,5), wygrywając z post. Janem Sadowskim z PKS-u Piotrków i post. Edmundem Duczmałem. Wyścig na 50 m stylem grzbietowym wygrał post. Alfons Pietrzykowski (51,03), przed post. B. Dudkiem (59,04) i post. Edmundem Duczmałem (1:00,3). Drugie miejsce J. Sadowskiego w wyścigu stylem grzbietowym było jedynym wywalczonym przez reprezentanta PKS-u Piotrków. Dominację pływaków z PKS-u Łódź w zawodach dobitnie ilustruje wynik wyścigu w sztafecie 4 × 50 m. Czas zwycięzców PKS-u Łódź 3:10,2 był o prawie 44 sek. lepszy od rezultatu policjantów z Piotrkowa (3:54,0), co daje średnią stratę aż 11 sek. na każdej zmianie (50 m). W przeprowadzonym konkursie skoków z trampoliny zwyciężył post. Antoni Banasiewicz przed post. B. Dudkiem i post. Janem Sadowskim, wszyscy z PKS-u Łódź³⁶⁸.

W organizowanych przez PKS Łódź zawodach pływackich najczęściej do udziału zapraszane były policyjne kluby z terenu województwa łódzkiego. 22 czerwca 1936 roku w meczu towarzyskim rywalami PKS-u Łódź byli reprezentanci PKS-u pow. łódzki (zwycięstwo PKS-u Łódź 40:20)³⁶⁹. Natomiast w 1938 roku PKS Łódź na basenie YMCA gościło policyjnych pływaków z Piotrkowa Tryb. i ze Zgierza. Zawody te uwiarydliły powstałą pod koniec omawianego okresu przepaść pomiędzy poziomem sportowym zawodników z Łodzi a reprezentantami pozostałych PKS-ów z województwa łódzkiego. W ogólnej punktacji zawodów zwyciężył zdobywca 23 pkt PKS Łódź, Zespół ze Zgierza wywalczył tylko 4 pkt, a z Piotrkowa Tryb. 3 pkt. Do poziomu zwycięzców z PKS-u Łódź post. Łaskowskiego (100 m stylem dowolnym), st. post. Kaczmarzkiego (500 m stylem dowolnym) i post. Józefa Cudziana (200 m. stylem klasycznym), z prowincji dorównywał tylko post. Pietrzykowski (100 m w stylu grzbietowym)³⁷⁰.

Czasami rywalami pływaków z PKS-u Łódź byli reprezentanci z innych województw. W lipcu 1936 roku zaproszenie na zawody do Łodzi przyjęli reprezentanci

³⁶⁷ *Wczorajsze zawody pływackie*, „Kurier Łódzki” 20.10.1935, nr 288, s. 15.

³⁶⁸ *Zakończenie sezonu zimowego w Policyjnym KS*, „Kurier Łódzki” 6.04.1936, nr 96, s. 5.

³⁶⁹ *Towarzyski mecz pływacki*, „Kurier Łódzki” 22.06.1936, nr 170, s. 5.

³⁷⁰ *Trójmecz pływacki w Łodzi*, „Na Posterunku” 25.09.1938, nr 39, s. 929.

sekcji pływackiej PKS-u Warszawa. Porównywalny poziom zaawansowania gwarantował zebranej w gmachu YMCA łódzkiej publiczności emocje do końca zawodów. Najlepszym pływakiem w zespole gości był st. przod. Tratt Wawrzyniec (z Komisariatu Wodnego Warszawy). W wyścigu na 100 m w stylu dowolnym zwyciężył (1:34,2) z reprezentantem PKS-u Łódź post. Bronisławem Dudką (1:35,8) oraz kolegą z zespołu przod. Sobiszewskim (1:40,8). Okazał się także najlepszy na dystansie 100 m. st. klasycznym (1:41,9). Tu jego wyższość musieli uznać zawodnicy PKS-u Łódź: post. Józef Łoszak (1:49,2) i post. Eugeniusz Dymek (2:01,6). Honor gospodarzy uratował post. Alfons Pietrzykowski, w stylu grzbietowym zwyciężył Wawrzyńca Tratta w czasie 1:47,7. Zwycięsko dla łódzian zakończyła się rywalizacja w sztafecie 5 x 50 m oraz konkurs skoków. Na trampolinie st. post. Antoni Babsiewicz z PKS-u Łódź (27 pkt) pokonał post. Krawczyńskiego z PKS-u Warszawa (25 pkt). ostatecznie mecz zakończył się zwycięstwem drużyny PKS-u Łódź 31:26³⁷¹. Rok później, w 1937 roku, zaproszenie do zawodów pływackich w Łodzi oprócz policjantów z Warszawy przyjęli funkcjonariusze z Tomaszowa Lubelskiego. W programie zawodów oprócz tradycyjnych wyścigów na dystansie 100 m stylem dowolnym, grzbietowym i klasycznym oraz skoków z trampoliny znalazły się pokazy ratownicze i pływanie w ubraniu³⁷². Tym razem stołeczni policjanci udzielili srogiej lekcji pływakom z PKS-u Łódź. Większość czołowych miejsc (I i II) wywalczyli właśnie pływacy z PKS-u Warszawa. Wyścig na 100 m w stylu dowolnym wygrał Sobiszewski przed Wieczorkiem, w stylu klasycznym Berdyński przed Wawrzyńcem Tratem, na 50 m stylem grzbietowym Berdyński przed Sobiszewskim, wszyscy z PKS-u Warszawa. Honor gospodarzy uratował na dystansie 100 m w stylu grzbietowym Alfons Pietrzykowski wygrywając wyścig przed W. Tratem z PKS-u Warszawa. W sztafecie 4 x 50 stylem dowolnym zwyciężyli policjanci z Warszawy (2:45,5) przed PKS-em Łódź (3:07,2). W skokach na trampolinie sukces odwiesili Banasiewicz i Duczmal z PKS-u Łódź, wyprzedzając Wójcika z PKS-u Tomaszów Lubelski. Ostatecznie mecz zakończył się zwycięstwem pływaków z PKS-u Warszawa (23 pkt), drugi był PKS Łódź (7 pkt)³⁷³. W kolejnych latach pływacy z PKS-u Łódź uczestniczyli w zawodach przeciwko zawodnikom PKS-om z: Warszawy (15.11.1938), Wilna (13.12.1938), Piotrkowa Tryb. (23.05.1939).

Ostatnie zawody międzyklubowe zaplanowano 6 sierpnia 1939 roku w Wilnie. Rywalami pływaków z PKS-u Łódź oprócz gospodarzy byli zawodnicy warszawskiego PKS-u³⁷⁴.

Podobnie jak w innych dyscyplinach, tak i w pływaniu podjęto działania mające na celu wyłonienie najlepszych pływaków okręgu II. 8 kwietnia 1934 roku po raz pierwszy przeprowadzono mistrzostwa klubów policyjnych okręgu łódzkiego w pływaniu.

³⁷¹ AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, *Działalność policyjnego klubu sportowego, Domu Zdrowia, Rodziny Policyjnej, Sprawozdania 1934*, k. 357, *Komunikat Nr 5; Warszawa-Łódź. Zawody pływackie policyjnych klubów*, „Kurier Łódzki” 27.06.1936, nr 175, s. 7.

³⁷² *Policyjne zawody pływackie na basenie Y.M.C.A.*, „Kurier Łódzki” 25.08.1937, nr 233, s. 7.

³⁷³ *Policjanci warszawscy najlepsi*, „Kurier Łódzki” 27.08.1937, nr 235, s. 7.

³⁷⁴ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w sierpniu 1939 r. organizowanych przez Policyjne Kluby Sportowe oraz udział w zawodach, organizowanych przez inne kluby i stowarzyszenia*.

W zmaganiach na basenie w Zgierzu uczestniczyło 16 pływaków. Zebrana publiczność mogła obserwować toczącą się przez większość zawodów walkę pomiędzy pływakami Stanisławem Trybułą (PKS pow. łódzki) i Bronisławem Dudkiem (PKS Łódź). W wyścigu na 50 m stylem dowolnym zwyciężył S. Trybulakowi (35,7) przez B. Dudkiem (42,5) i Stefanem Weretylnikiem (PKS pow. łódzki). Na dystansie 100 m najlepszy okazał się B. Dudek (1:41,2), który zrewanżował się S. Trybule (1:45,3). Z trzecim wynikiem bieg ukończył Jan Głowacki z PKS-u Łódź. Także na 50 m w stylu klasycznym najszybszy był B. Dudek (49,2), kolejni byli: II m. Franciszek Szczepaniak, III m. Antoni Banasiewicz. W stylu grzbietowym walka o pierwsze miejsce trwała do ostatnich metrów wyścigu. Ostatecznie post. S. Trybuła, przegrywając o 0,6 sek., musiał uznać zwycięstwo post. F. Szczepaniaka. Czas zwycięzcy: 53,7 sek. Trzeci czas wyścigu uzyskał Beran z PKS-u pow. łódzki. W sztafecie zespół PKS-u pow. łódzki pokonał drużynę policjantów z Łęczycy. W skokach z trampoliny ponownie I miejsce przypadło post. Szczepaniakowi, II m. J. Głowackiemu, a III m. Wojciechowskiemu z PKS-u Łęczycy³⁷⁵.

W kolejnych mistrzostwach (1935 rok) rywalizacja pomiędzy Stanisławem Trybułą i Bronisławem Dudkiem zdominowała mistrzostwa policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego. Tym razem S. Trybuła reprezentował barwy PKS-u Wieluń. Udział w mistrzostwach wzięło 14 zawodników z sześciu PKS-ów (Łódź, pow. łódzki, Piotrków, Łęczycy, Kalisz i Wieluń). Ponownie na 50 m stylem dowolnym lepszy okazał się Stanisław Trybuła (38,0) przed Bronisławem Dudkiem. Natomiast na dystansie dwukrotnie dłuższym B. Dudek (32,5) był o ponad sekundę lepszy od S. Trybuły. Trzecie lokaty w tych wyścigach wywalczyli: Antoni Banasiewicz (PKS Łódź) na 50 m i Jan Zakrzewski z PKS-u Łęczycy na 100 m. Stanisław Trybuła był także najlepszy na dystansie 50 m w stylu grzbietowym, wyprzedził Jana Sadowskiego z Piotrkowa i Franciszka Szczepaniaka z pow. łódzkiego. W stylu klasycznym na dystansie 50 m najszybszy okazał się Jan Sadowski, przed Józefem Łosakiem z PKS-u Kalisz i B. Dudkiem z PKS-u Łódź. Najszybszą sztafetą 4 × 50 m okazała się drużyna PKS-u pow. łódzki przed zespołem z Łęczycy. W skokach I lokatę wywalczył zawodnik PKS-u Łódź Antoni Banasiewicz, wyprzedzając Jana Sadowskiego z PKS-u Piotrków i Franciszka Szczepaniaka z PKS-u pow. łódzki. Zawody potwierdziły prymat Stanisława Trybuły, który uznany został najlepszym zawodnikiem mistrzostw. Drugi był Bronisław Dudek, a trzeci Jan Sadowski z PKS-u pow. łódzki. Nagrody dla zwycięzców w postaci m.in. rewolweru, teczek skórzanych wręczył prezes PKS-u pow. łódzki podkom. Sergiusz Kister³⁷⁶.

W 1937 roku mistrzostwa PKS-ów województwa łódzkiego odbyły się na basenie YMCA w Łodzi. Do zawodów stanęło 17 zawodników z czterech PKS-ów: z Łodzi, pow. łódzkiego, Wielunia i Piotrkowa Tryb. Program mistrzostw przewidywał wyścigi pływackie w stylu dowolnym, grzbietowym, klasycznym i sztafety (w stylu dowolnym i zmiennym) oraz konkurs skoków z trampoliny. Stylu dowolny zdominowali

³⁷⁵ *Mistrzostwa policji w pływaniu*, „Głos Poranny” 9.04.1934, nr 96, s. 4; *Mistrzostwa policji w pływaniu*, „Kurier Łódzki” 9.04.1934, nr 95, s. 4.

³⁷⁶ *Policyjne mistrzostwa pływackie*, „Kurier Łódzki” 17.06.1935, nr 163, s. 5; *Zawody pływackie Pol. Klubów Sportowych woj. łódzkiego w Zgierzu*, „Na Posterunku” 7.07.1935, nr 28, s. 464.

pływacy z PKS-u Łódź. I m. wywalczył post. Jan Kaczmarek (1:38,0), przed post. Bronisławem Dudką (1:42,0) i post. Stanisław Pisarski (1:59,0). Dopiero na IV m. sklasyfikowany został reprezentant PKS-u Piotrków Tryb. Leon Gosławski. W stylu grzbietowym (100 m) rywalizacja toczyła się pomiędzy Łodzią a powiatem łódzkim. Ostatecznie I i III miejsca wywalczyli pływacy PKS-u Łódź (post. Edmund Duczmal (1:55,4) i post. Szymon Kubis (2:54,0)). Rozdzielili ich zdobywca II m. post. Franciszek Szczepaniak z PKS-u pow. łódzki (2:40,4). W stylu klasycznym na 200 m zwyciężył post. Antoni Banasiewicz (4:26,0) przed post. Józefem Jakubowskim (4:52,0), obaj z PKS-u Łódź. III i IV m. przypadło zawodnikom PKS-u Wieluń: post. Franciszkowi Graczykowi i post. Franciszkowi Dolskiemu. W obydwu sztafetach najlepsza okazała się drużyna z Łodzi. W konkursie skoków z trampoliny ponownie najlepszy był st. post. Antoni Banasiewicz, przed post. Edmundem Duczmalem (obaj z PKS-u Łódź)³⁷⁷.

Wyłonienie najlepszych pływaków z grona funkcjonariuszy PP województwa łódzkiego w 1934 roku umożliwiło wystawienie reprezentacji do mistrzostw okręgowych Łódzkiego Okręgowego Związku Pływackiego. Oprócz zawodników z PKS-u do mistrzostw zgłosiły się drużyny ŁKS-u i Żydowskiego Towarzystwa Gimnastyczno-Sportowego „Makabi”. ŁKS miał w swoim składzie czołowych łódzkich pływaków Bodo Elsnera i Jerzego Günthera³⁷⁸. Nie dziwi więc fakt, że wszystkie czołowe lokaty w kat. mężczyzn wywalczyli pływacy z tego klubu. Lokaty zawodników PKS-u Łódź nie zostały odnotowane przez prasę³⁷⁹. Zapoczątkowane w 1934 roku zmagania w ramach okręgowych mistrzostw kontynuowane były do 1939 roku. Na przełomie lutego i marca 1939 roku funkcjonariusze PP województwa łódzkiego (PKS Łódź) wystartowali po raz ostatni przed wybuchem II wojny światowej w pływackich mistrzostwach okręgu łódzkiego (zimowych)³⁸⁰. Udział w mistrzostwach okręgu umożliwiał zwycięzcom start w mistrzostwach Polski. Zaszczytu tego nie dostąpił jednak żaden z policyjnych pływaków. W walce o mistrzostwo okręgu łódzkiego funkcjonariusze P. P. z terenu województwa łódzkiego okazywali się słabsi od pływaków z ŁKS-u, Żydowskiego Klubu Sportowego „Makabi”, Harcerskiego KS „Znicz” czy KS „Boruta” Zgierz. Dzielącą ich różnicę doskonale przedstawia ostateczna punktacja zimowych mistrzostw okręgu z 1939 roku. Pierwsze miejsce w klasyfikacji ogólnej wywalczył zespół ŁKS-u z 358 pkt przed „Zniczem” 160 pkt i „Borutą” 15 pkt. PKS Łódź wywalczył 7 pkt³⁸¹. Tak duża różnica w wyszkoleniu powodowała, że sporadycznie tylko pływacy z PKS-u stawali na podium mistrzostw. Dokonali tego podczas zimowych mistrzostw okręgu w 1937 roku Rentrykowski i A. Banasiewicz. Pierwszy zajął II m. w wyścigu na 100 m stylem grzbietowym, natomiast st. post. Antoni Banasiewicz był trzeci w skokach z trampoliny³⁸². Drugi

³⁷⁷ *Policjanci na basenie Y,M,C,A*, „Echo” 1.08.1937, nr 212, s. 5.

³⁷⁸ J. Günther w 1937 roku zdobył pierwszy w dziejach łódzkiego pływania rekord Polski na 400 m. st. klasycznym, w czasie 6:41,8.

³⁷⁹ Muzeum Sportu i Turystyki w Łodzi, A. Bogusz, *Pływanie w Łodzi do 1939 r.; Wiadomości z Łodzi*, „Przegląd Sportowy” 7.07.1934, nr 54, s. 5.

³⁸⁰ *O mistrzostwo okręgu łódzkiego*, „Sport Wodny” 1939, nr 3, s. 45.

³⁸¹ *Zakończenie zimowych mistrzostw pływackich okręgu*, „Kurier Łódzki” 6.03.1939, nr 65, s. 6.

³⁸² *Mistrzostwa pływackie Łodzi*, „Kurier Łódzki” 15.03.1937, nr 74, s. 7.

raz, tym razem na najniższym stopniu, na podium mistrzostw okręgu stanął st. post. Antoni Banasiewicz w 1938 roku w wyścigu na 200 m stylem klasycznym (4:08,4). Zwyciężył zawodnik ŁKS-u Jerzy Günther (3:20,8)³⁸³. Pomimo braku spektakularnych zwycięstw z czołowymi łódzkimi pływakami sam udział w zawodach mistrzowskich był dużym wyzwaniem dla startujących funkcjonariuszy PP.

3.7. Policyjny wielobój sportowy

Pod koniec lat 30. coraz wyraźniej rysowała się groźba zbrojnego konfliktu z zachodnim sąsiadem. W założeniach w razie konfliktu Policja Państwowa na terenach nieobjętych działaniami wojennymi pozostawała pod rozkazami Komendanta Głównego PP oraz do dyspozycji ministra spraw wojskowych i ministra spraw wewnętrznych. Na obszarze objętym wojną podlegałaby naczelnemu wodzowi. Rysujący się kryzys wymusił działania mające na celu jak najlepsze przygotowanie. W przekazie oficjalnym podjęte działania miały na celu lepsze przygotowanie policjantów do służby. Jednak już w Rozkazie nr 715 z 24 lutego 1937 roku można znaleźć informacje o kierunku nadchodzących zmian w programach kształcenia fizycznego policjantów. Czytamy: „Umiejętność pokonywania przeszkód, wymaga należytego wyrobienia i sprężystości, co można osiągnąć jedynie przez systematyczne ćwiczenia gimnastyki i ćwiczeń lekkoatletycznych jak: skoki w dal, skoki wzwyż i wspinanie. Ćwiczenia te zostaną ujęte w ogólnym programie wychowania fizycznego. (...) Ćwiczenia odbywać w terenie, stosując skoki w dal przez naturalne przeszkody jak: rów, fosy, strumyki; skoki wzwyż przez płoty i parkany, wspinanie po żerdziach, słupach, a nawet i drzewach oraz wspinanie po drabinie niejednokrotnie niezbędne przy zdobywaniu i pokonywaniu wysokich przeszkód, po desce”³⁸⁴.

Wielobój sportowy w PP zapowiadał Rozkaz nr 743 Komendanta Głównego PP. Nowa dyscyplina sportowa policjantów miała być „sprawdzeniem wyrobienia sportowego policjantów oraz jednostek”. Jednak łatwo zauważyć, że obok rywalizacji sportowej kształcono umiejętności przydatne na polu walki. Przewidywano coroczne organizowanie we wszystkich jednostkach PP. Przeprowadzenie wieloboju odbywało się według wytycznych zawartych w „Wychowaniu fizycznym w policji” pkt II Regulaminu Policyjnego Wieloboju Sportowego³⁸⁵, udostępnionych także na łamach prasy resortowej „Na Posterunku” 1938 r., nr 22 i 23. W 1938 roku zalecano przeprowadzenie tylko wieloboju sportowego ogólnego. Przeprowadzenie wojewódzkich eliminacji i zawodów o mistrzostwo policji miało co roku być normowane³⁸⁶.

³⁸³ *O mistrzostwo Okręgu Łódzkiego*, „Sport Wodny” 1938, nr 10, s. 157; *Mistrzostwa pływackie Łodzi*, „Ilustrowana Republika” 20.06.1938, nr 167, s. 8.

³⁸⁴ AAN w Warszawie, KGPP, sygn. 19, *Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1937)*, k. 279, *Rozkaz nr 715.VI. Przebywanie przeszkód terenowych*.

³⁸⁵ *Wychowanie fizyczne w Policji*, Warszawa 1938, s. 5, 25.

³⁸⁶ AAN w Warszawie, KGPP, sygn. 20, *Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1938)*, k. 22, *Rozkaz nr 743.IV. Wielobój sportowy*.

Policyjny wielobój sportowy wchodził w skład obowiązkowego programu wychowania fizycznego, a poszczególne dyscypliny dostosowano do wymogów służbowych policji. Rozkaz nr 743 Komendanta Głównego PP obligował do udziału w nim wszystkich policjantów do 38. roku życia (szeregowych i oficerów do stopnia komisarza włącznie), udział funkcjonariuszy powyżej 38 r.ż. był dobrowolny. Konkurencje w wieloboju przeprowadzano w III klasach. I klasę stanowili policjanci, którzy w poprzednich zawodach zajęli miejsca do I do III. W skład klasy II wchodziłi wszyscy pozostali do 38 r.ż. III klasę stanowili ochotnicy powyżej 38 r.ż. Instrukcja określała także strój sportowy zawodników, który składał się z umundurowania drelachowego (lub sukiennego bez płaszcza), czapki, pasa, butów (trzewiki), broni krótkiej (rewolwer lub pistolet kaliber nie mniejszy niż 7,65), bagnetu, torby patrolowej lub palki gumowej. W konkurencji pływackiej obowiązywał strój pływacki³⁸⁷.

W skład wieloboju sportowego wchodziły konkurencje: bieg na 200 m z przeszkodami i strzelaniem, strzelanie z rewolweru lub pistoletu na 25 m, pływanie na 100 m stylem dowolnym, rzut granatem (na odległość i celność) i jazda na rowerze 20 km lub marsz 10 km z obciążeniem 10 kg³⁸⁸. Konkurencję rozgrywano w ciągu dwóch dni. Zawody w pierwszym dniu inicjował bieg ze strzelaniem, po południu rozgrywano zawody pływackie. Drugiego dnia rywalizowano w strzelaniu, rzucie granatem oraz jeździe rowerowej (względnie w marszu na dystansie 10 km). Suma uzyskanych punktów ze wszystkich konkurencji dawała wynik ostateczny i ocenę sprawności fizycznej policjanta. Ocena wyników odbywała się na podstawie „Tabeli oceny Policyjnego Wieloboju Sportowego”³⁸⁹.

W lipcu 1938 roku Komendant Wojewódzki PP w Łodzi w piśmie Nr 4737 Policyjny Wielobój Sportowy – organizacja z 6 lipca 1938 roku wydał szczegółowe wytyczne dotyczące przeprowadzenia policyjnego wieloboju sportowego na terenie województwa łódzkiego. Według wytycznych zawody zaplanowano w terminie 15-25 lipca, wszyscy uczestnicy musieli być poddani kontroli lekarskiej, za organizację zawodów dla szeregowych z Komendy Wojewódzkiej, Urzędu Śledczego i Komendy m. Łodzi odpowiedzialny był PKS Łódź, dla szeregowych z Komend Powiatowych i podległych im jednostek „najsilniejsze” PKS-y³⁹⁰. Po przeprowadzeniu eliminacji w poszczególnych powiatach w dniach 8-9 sierpnia zorganizowano zawody w Łodzi. Było one eliminacjami do zawodów o mistrzostwo Polski PKS-ów. Zawody otworzył pisp. Gwidon Brożyński w obecności Komendanta PP Łodzi pisp. Anatoliusza Elessera-Niedzielskiego. W biegu na 200 m z przeszkodami i ze strzelaniem I miejsce zdobył post. Baum z PKS-u Łódź (80 pkt), II miejsce st. post. Kaczmarzski z PKS-u Łódź (80 pkt) i III m. post. Witmajer z PKS-u Wieluń (80 pkt). Konkurencję pływania 200 m dowolnym stylem przeprowadzono na basenie YMCA w Łodzi (ul. Moniuszki 4). Zwyciężył st. post. Kaczmarzski (89 pkt), pokonując post. St. Dudka

³⁸⁷ *Wychowanie fizyczne w Policji*, s. 26.

³⁸⁸ *Sport w policji policja w sporcie*, „Przegląd Sportowy” 15.06.1939, nr 48, s. 5.

³⁸⁹ *Wychowanie fizyczne w Policji*, s. 109.

³⁹⁰ APL, KWPP w Łodzi, sygn. 46, *Sprawy gospodarcze i regulaminowe*, k. 34, *Pismo Komendanta Wojewódzkiego P.P. Nr 4737 Policyjny Wielobój Sportowy – organizacja*.

(84 pkt), post. Chudziaka (80 pkt), wszyscy z PKS-u Łódź. W rzucie granatem najdłuższą odległość uzyskał post. Włodarczyk z PKS-u Wieluń (84 pkt), II lokatę zajął post. Pryll z PKS-u Piotrków, trzeci był post. Tyniowski z PKS-u Wieluń (81 pkt). Dystans 30 km na rowerze najszybciej pokonał post. Kozłowski z PKS-u Łask. Kolejne lokaty zajęli: post. Ogonowski z PKS-u Łódź, post. Gwoździński z PKS-u Radomsko. Wszyscy uzyskali 90 pkt. W strzelaniu z rewolweru na odległość 25 m najlepszy wynik wywalczył post. Wojciechowski z PKS-u Łódź, II miejsce post. Lipiński z PKS-u Tomaszów Maz., III miejsce post. Jakubowski z PKS-u Łódź, wszyscy uzyskali po 109 pkt. Po zliczeniu wyników z poszczególnych konkurencji klasyfikację ogólną wygrał post. Kaczmarek z PKS-u Łódź (430 pkt) przed post. Szczawińskim z PKS-u Radomsko (385 pkt) i post. Dzieduchem z PKS-u Łódź. Wręczenia nagród (pamiątkowe przedmioty i dyplomy) dokonał w lokalu Rezerwy Pieszej m. Łodzi p. G. Brożyński³⁹¹.

W 1939 roku Komendant Główny PP gen. bryg. Kordian J. Zamorski zarządził przeprowadzenie zawodów sportowych w wieloboju o Mistrzostwo Polski. Zawody centralne poprzedzały zmagania we wszystkich jednostkach na terenie Polski, następnie eliminacyjne wojewódzkie zawody we wszystkich okręgach i Szkole Szeregowych. Obligował podległych Komendantów do przeprowadzenia konkurencji pływackiej. Zgłaszane w 1938 roku utrudnienia w przeprowadzeniu tej konkurencji musiały być usunięte. Według K. Zamorskiego umiejętność pływania „... w życiu człowieka, a przede wszystkim policjanta ma bardzo duże znaczenie”. W sporadycznych sytuacjach dopuszczał zastąpienie tej konkurencji marszem na 10 km z obciążeniem 10 kg. Po zakończonych zawodach w jednostkach zorganizowano we wszystkich okręgach eliminacyjne zawody wojewódzkie. W zmaganiach wojewódzkich uczestniczyło po trzech z każdej Komendy Powiatowej delegowanych zawodników oraz ewentualnie trzech zawodników z każdego komisariatu, znajdującego się w siedzibie Komendy Wojewódzkiej³⁹².

W województwie łódzkim zawody w wieloboju policyjnych klubów sportowych zorganizowano 8 i 9 sierpnia 1939 r. na boisku garnizonowym na Mani (Łódź) 1939 roku. W zawodach rywalizowało 96 zawodników z wszystkich powiatów. W biegu na 200 m zwyciężył post. Józef Jakubowski, zdobywając 84 pkt. W pływaniu wygrał Józef Kaczmarek z 89 pkt. Wyścig rowerowy wygrał Stanisław Marga z 96 pkt. W rzucie granatem I miejsce zajął Stanisław Tyniowski (84 pkt). Doskonały wynik uzyskał w strzelaniu Jan Fraszczewski, zdobywając maksymalną liczbę punktów (110 pkt). Po zliczeniu punktów z poszczególnych konkurencji okazało się, że o zwycięstwie zdecydował zaledwie 1 punkt. Zwyciężył reprezentant PKS-u Rawy Mazowieckiej post. Ludwik Kasiuk (386 pkt), II miejsce zajął Józef Jakubowski (385 pkt), III lo-

³⁹¹ *Wojewódzkie zawody policyjnego wieloboju sportowego w Łodzi*, „Na Posterunku” 21.08.1938, nr 34, s. 811; *Wielobój policyjny*, „Kurier Łódzki” 6.08.1939, nr 215, s. 11; *Przez sport do sprawności służbowej*, „Kurier Łódzki” 12.08.1938, nr 222, s. 5.

³⁹² AAN, KGPP, sygn. 534, *Wychowanie fizyczne funkcjonariuszy Policji Państwowej. Pisma okólne Komendanta Głównego Policji Państwowej. 1938-1939*, k. 8-12, *Policyjny wielobój sportowy – przeprowadzenie*.

katę wywalczył Stanisław Dudek (383 pkt). Zgodnie z wytycznymi to oni uzyskali prawo reprezentowania województwa łódzkiego podczas mistrzostw Polski. Prócz czołowej trójki w skład reprezentacji weszli: Józef Chudział, Jan Kaczmarek, Jan Łoszak i Henryk Macudziński³⁹³.

Przeprowadzenie zaplanowanych na 1-10 września 1939 roku mistrzostw Polski PKS-ów w policyjnym wieloboju sportowym³⁹⁴ uniemożliwił wybuch II wojny światowej.

3.8. Wioślarstwo

Wioślarstwo w szeregach policji państwowej rozwijało się w regionach posiadających zarówno dogodne położenie nad akwenami (rzekami), jak i tradycje wioślarskie. Możliwości takie posiadały Komendy Powiatowe PP w Kaliszu, Koninie, Kole i Piotrkowie. I właśnie w tych powiatach przy Policyjnych Klubach Sportowych funkcjonowały sekcje wioślarskie. Co prawda na łamach „Na Posterunku” z 1932 roku zamieszczono informację o sześciu sekcjach wioślarskich w województwie łódzkim, lecz jako najbardziej żywotnymi wskazano znajdujące się w Kaliszu, Kole i Piotrkowie³⁹⁵.

Policyjni wioślarze korzystali początkowo z przychylności miejscowych klubów wioślarskich. Kaliskie Towarzystwo Wioślarskie w Kaliszu, Konińskie Towarzystwo Wioślarskie w Koninie oraz Towarzystwo Wioślarskie w Kole, będąc ośrodkami życia sportowego i towarzyskiego, były także głównymi propagatorami sportu wioślarskiego i rekreacji nad wodą także wśród funkcjonariuszy policji państwowej. Użyczenie przez te kluby przystani wioślarskiej, taboru oraz kadry instruktorskiej, jak również zapraszanie do uczestnictwa w wydarzeniach sportowych i towarzyskich rozwijało sympatię policjantów i ich rodzin do sportu wioślarskiego. Na początku lat 30. XX wieku część wspomnianych sekcji wioślarskich podjęła działania mające na celu budowę własnych przystani i taboru pływającego. 10 lipca 1932 roku w Sulejowie nad rzeką Pilica zapoczątkowała działalność przystań PKS-u w Piotrkowie³⁹⁶. W 1932 roku PKS Piotrków posiadał trzy kajaki i jedną łódź sportową³⁹⁷.

W 1933 roku nad Prosną powstała tymczasowa przystań wioślarską PKS-u Kalisz. Jednocześnie rozpoczęto budowę stałej przystani³⁹⁸. Wzbogacano także własny tabor. PKS Koło nie posiadało własnej przystani i taboru. Nie także danych dotyczących PKS-u Konin. Najlepiej pod tym względem prezentował się PKS Kalisz.

³⁹³ *Sport w policji*, „Kurier Łódzki” 13.08.1939, nr 222, s. 11.

³⁹⁴ AAN, KGPP, sygn. 534, *Wychowanie fizyczne funkcjonariuszy Policji Państwowej. Pisma okólne Komendanta Głównego Policji Państwowej. 1938-1939*, k. 8-12, *Policyjny wielobój sportowy – przeprowadzenie. Sport w policji*; „Kurier Łódzki” 13.08.1939, nr 222, s. 11; *Przez sport do sprawności służbowej*, „Echo” 12.08.1938, nr 222, s. 5.

³⁹⁵ *Wioślarstwo*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5.

³⁹⁶ *Otwarcie przystani wioślarskiej w Sulejowie*, „Na Posterunku” 20.08.1932, nr 34, s. 538.

³⁹⁷ *Wioślarstwo*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 6; *Otwarcie przystani wioślarskiej w Sulejowie*, „Na Posterunku” 20.08.1932, nr 34, s. 538.

³⁹⁸ *Rozwój sportu wioślarskiego w PKS w Kaliszu*, „Na Posterunku” 25.11.1933, nr 48, s. 764.

Działalność sekcji wioślarskich biegła dwutorowo. Obok treningów wioślarskich, których efekty weryfikowały regaty, sekcje wioślarskie rozwijały działalność rekreacyjną. Urządzano wycieczki oraz spływy wioślarskie i kajakowe, których trasy wiodły do zaprzyjaźnionych klubów lub w najodleglejsze regiony Polski. W 1932 roku trzech wioślarzy z PKS-u Piotrków odbyło 12-dniową wycieczkę z Sulejowa do Kalisza³⁹⁹. W następnym latach zarówno PKS Piotrków, jak i PKS Kalisz rozwijały wycieczki wioślarskie. 24 lipca 1933 roku dwóch członków PKS-u Piotrków (przod. Jan Sroka i st. post. Czesław Ziółkowski) odbyło 2-dniową kajakową wycieczkę z Sulejowa. Czasami trasy wycieczek wiodły wioślarzy z Piotrkowa i Kalisza aż nad Morze Bałtyckie. W 1933 roku wioślarze z PKS-u Piotrków, uczestnicząc w spływie organizowanym przez Zarząd Główny Ligi Morskiej i Kolonialnej do Gdyni pn. „Łodzią do morza”, przebyli 895 km. 638 km pokonało dwóch szeregowych PP (brak danych) z Kalisza w spływie do morza. Otrzymali za to książkę *Przez Polskę do Morza*⁴⁰⁰. Spływy do morza kontynuowano w kolejnych latach, w 1935 roku wspólną trasę spływu (wycieczkę) do Morza Bałtyckiego pokonali kajakarze z PKS-u Kalisz (dwie osoby) i PKS-u Konin (sześć osób)⁴⁰¹.

Konsekwencją podjęcia wioślarskich zajęć treningowych przez funkcjonariuszy PP był ich udział w zawodach wioślarskich. Najmniej dostępnych informacji jest o działalności sportowej PKS-u Konin. Ograniczała się ona tylko do zmagania z lokalnymi rywalami. W 1935 roku w ramach „Święta Morza” po dwa złote żetony wywalczyli w podwójnych kajakach: J. Bako i S. Patynowski (w grupie starszej) oraz K. Błaszak i A. Strzecha (w grupie młodszej)⁴⁰². Znacznie lepiej prezentował się dorobek PKS-ów z Kalisza, Koła i Piotrkowa. Uczestniczyły one w zawodach międzyklubowych organizowanych najczęściej na Prośnie przez Kaliskie Towarzystwo Wioślarskie (KTW)⁴⁰³. Najwyższy poziom sportowy prezentował PKS Kalisz.

Co prawda pierwszymi dyscyplinami uprawianymi przez kaliskich policjantów były lekkoatletyka i piłka nożna⁴⁰⁴, to jednak w wioślarstwie kaliszanie odnosili największe sukcesy sportowe. Działalność sekcji wioślarskiej zainicjowało siedmiu funkcjonariuszy PP pow. kaliskiego (brak danych osobowych) w 1927 roku⁴⁰⁵. Zdając sobie sprawę z korzyści płynących z treningu wioślarskiego oraz rekreacji całych rodzin, podjęli działania zmierzające do upowszechniania wioślarstwa. W maju 1927 roku w powstałym Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym, obok sekcji kulturalno-oświatowej, dramatycznej i rozrywkowej, utworzono sekcję sportową. Początkowy brak taboru wioślarskiego czy wykwalifikowanych instruktorów nie był przeszkodą.

³⁹⁹ *Wioślarstwo*, „Na Posterunku” 1.02. 1932, nr 5.

⁴⁰⁰ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W.F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11; *Z Policyjnego Klubu Sportowego w Piotrkowie; Rozwój sportu wioślarskiego w P.K.S. w Kaliszu*, „Na Posterunku” 25.11.1933, nr 48, s. 765.

⁴⁰¹ *Turystyka w Pol. Klubach Sportowych woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 16.03.1935, nr 12, s. 186.

⁴⁰² *Przebieg „Święta Morza” w Koninie*, „Głos Koniński” 6.07.1935, nr 27, s. 3.

⁴⁰³ *Wioślarstwo*, „Na Posterunku” 1.02. 1932, nr 5, s. 76; *Wioślarstwo*; „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11, s. 172.

⁴⁰⁴ *Tutejsza Komenda Policji*, „Gazeta Kaliska” 8.11.1922, nr 254, s. 5.

⁴⁰⁵ *Spis Towarzystw i klubów wioślarskich zrzeszonych w P.Z.T.W.*, „Sport Wodny” 1936, nr 22, s. 2.

Korzystając z przychylności Kaliskiego Towarzystwa Wioślarskiego, funkcjonariusze Policji Państwowej w Kaliszu rozpoczęli treningi na łodziach KTW. Opiekę na trenującymi objął członek KTW, późniejszy sternik osad policyjnych p. Kisły. Sternicy pełnili pierwszoplanowe funkcje w przygotowaniach osad do startów. Mogli nimi stać się tylko najlepsi wioślarze, którzy zdali egzaminy na sternika. PKS poza wspomnianym p. Kisłym, w późniejszych latach korzystał z porad także innego sternika KTW Zygmunta Prylińskiego⁴⁰⁶.

Podjęte treningi już wkrótce, bo 25 września 1927 roku, umożliwiły dwóm osadom start w zawodach wioślarskich organizowanych na Prośnie przez KTW. Inauguracyjny występ okazał się bardzo pomyślny dla nowicjuszy, policyjne osady wywalczyły dwie pierwsze lokaty. W biegu czwórek półmasowych na dystansie 1500 m osada w składzie st. post. Borkiewicz, przod. Jabłoński, st. post. Simiński, st. post. Nurkowski wywalczyła srebrny żeton. Natomiast w biegu szóstek sportowych na torze długości 1500 m osada w składzie post. Cajdler, st. post. Simiński, st. post. Drydkiewicz, przod. Jabłoński, st. post. Borkiewicz i st. post. Nurkowski, zdobyła brązowy żeton. Obie policyjne osady płynęły pod sterem p. Kisły⁴⁰⁷. Pierwsze starty w regatach pod koniec lat 20. XX wieku ograniczały się do zawodów na rzece Prośnie. Rywalami osad funkcjonariuszy PP z Kaliszu byli wioślarze z kaliskich klubów: Kaliskiego Towarzystwa Wioślarskiego, Wojskowego Klubu Sportowego „Prosna”, Klubu Wioślarskiego z r. 1930, Żydowskiego Towarzystwa Gimnastyczno-Sportowego „Makabi” oraz z Przystani Młodzieży Szkolnej. 5 sierpnia 1928 roku policyjni wioślarze z Kalisza wzięli udział w III Ogólnopolicyjnych Zawodach Sportowych PP, zwyciężając w biegu czwórek⁴⁰⁸ (udział w zawodach ogólnopolskich kaliskiej osady przedstawiono we wcześniejszym rozdziale).

Sukcesy sportowe kaliskich policjantów zwiększały zainteresowanie policjantów sportem wioślarskim. W listopadzie 1933 roku „Na Posterunku” pisał: „Zachęceni dobrym przykładem do sekcji wioślarskiej zaczęli garnać się inni policjanci...”. Zwiększone zainteresowania sportem wioślarskim wymusiło na władzach PKS-u Kalisz zakup własnego taboru wioślarskiego, jak również budowę własnej przystani. Zakup w 1931 roku dwóch czwórek półwycigowych, dwóch łodzi spacerowych oraz jednego kajaka (za sumę 4100 zł) uzmysłowił zarządowi klubu konieczność budowy własnej przystani wioślarskiej. Tymczasowo zakupione łodzie składowano na przystani Młodzieży Szkolnej z Kalisza, lecz stan ten nie mógł trwać. W celu budowy własnej przystań władze Klubu wydzierżawiły na 15 lat plac (650 m²) na brzegu rzeki Proсны przy Wale Piastowskim. Rozpoczęte prace w większości wykonywali po służbie funkcjonariusze PP. Postawiony wkrótce budynek hangaru, szatnie oraz pomost był prowizoryczny, ale umożliwiał korzystanie z taboru. Powiększonego w 1933 roku o jeden składak gumowy (425 zł),

⁴⁰⁶ D. Gomółka, *Sekcja wioślarska Kaliskiego Towarzystwa Wioślarskiego 1894-2004*, praca magisterska, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Kalisz 2005, s. 34.

⁴⁰⁷ Świetlica niż. funkcj. P.P. pow. kaliskiego (F. B.), „Na Posterunku” 15.10.1927, nr 42, s. 688.

⁴⁰⁸ Zawody pływackie i wioślarskie III ogólnopolskich zawodów sportowych P.P., „Na Posterunku” 18.08.1928, nr 33, s. 526-527; III ogólnopolskie Zawody Policji Państwowej, „Sport Wodny” 1928, nr 15, s. 26.

Zdjęcie nr 43. Przystań wioślarska PKS-u Kalisz (w budowie) w 1935 roku

Źródło: NAC, sygnatura: Sygnatura: 1-S-3286

dwa żaglowe 2-osobowe kajaki, cztery łodzie spacerowe i pięć kajaków jednoosobowych. W 1933 roku wartość taboru wynosiła 7100 zł⁴⁰⁹. W 1934 roku po akceptacji planów budowlanych przez Urząd Wojewódzki w Łodzi (Nr. K. B. III-5-C/5-1)⁴¹⁰ oraz uzyskaniu pozwolenia Starosty Powiatowego w Kaliszu na budowę „jednopiętrowego murowanego budynku przystani wioślarskiej” na lewym brzegu rzeki Prosnny przy Wale Piastowskim w pobliżu Nowego Parku, rozpoczęto budowę przystani⁴¹¹.

Prace budowlane trwały do maja 1937 roku. Niewątpliwie wpływ na tempo budowy miał fakt finansowania jej tylko z składek policjantów oraz sprzedaży „cegiełek”.

Przystań wioślarską PKS-u Kalisz oddano do użytku 1 maja 1937 roku. Według władz PKS-u miała „krzewić sport wioślarski oraz życie kulturalno-oświatowe wśród policjantów”⁴¹².

Początek lat 30. XX wieku był kontynuacją rywalizacji na torach wodnych w Kaliszu. Rywalami policjantów z PKS-u byli już nie tylko wioślarze z Kalisza, lecz także z Poznania i Włocławka. Przy okazji kaliskich regat na Prośnie organizowano spe-

⁴⁰⁹ *Rozwój sportu wioślarskiego w P. K. S. w Kaliszu*, „Na Posterunku” 25.11.1933, nr 48, s. 764.

⁴¹⁰ APK, Akta m. Kalisza sygn. 2520, *Przystań Wioślarska Policyjnego Klubu Sportowego*, k. 18, *Zaświadczenie*.

⁴¹¹ APK, Akta m. Kalisza sygn. 2520, *Przystań Wioślarska Policyjnego Klubu Sportowego*, k. 36, *Pozwolenie*.

⁴¹² APK, *Zbiór druków ulotnych*, sygn.1334, *Cegielka*; Akta m. Kalisza sygn. 2520, *Przystań Wioślarska Policyjnego Klubu Sportowego*, s. 16, *Do Szanownego Pana prezydenta m. Kalisza w Kaliszu*.

Zdjęcie nr 44. Cegiełka na budowę przystani wioślarskiej PKS-u Kalisz. Cegiełka na budowę przystani wioślarskiej Policyjnego Klubu Sportowego w Kaliszu z ok. 1932 r.

Źródło: APK, Zbiór druków ulotnych, sygn. 1334.

cialny bieg tylko dla policyjnych osad. Bardzo często nadawano im rangę mistrzostw województwa łódzkiego klubów policyjnych. 7 września 1930 roku rywalami dwóch osad z PKS-u Kalisz byli wioślarze z PKS-u Koło i PKS-u Tomaszów Mazowiecki. Najlepsza okazała się jedna z osad gospodarzy (brak składu zwycięskiej osady). Nagrodą dla zwycięzców był puchar przechodni ufundowany przez Komendanta Wojewódzkiego PP w Łodzi⁴¹³. Najczęściej rywalami policyjnych osad z Kalisza były osady z PKS-u Koło. Zwycięsko z tych zmagania zawsze wychodziły osady PKS-u Kalisz⁴¹⁴.

W roku 1931 w podsumowaniu zmagania osada PKS-u Kalisz została sklasyfikowana przez Polski Związek Towarzystw Wioślarskich na XXIII miejscu (na 25 zespołów). Wyżej z kaliskich klubów uplasowało się tylko Kaliskie Towarzystwo Wioślarskie (XIII pozycja), a poniżej był WKS „Prosna” Kalisz (XXV miejsce)⁴¹⁵.

Do 1933 roku barw klubowych broniły tylko osady męskie⁴¹⁶, od 1933 roku w regatach startowały osady żeńskie z PKS-u Kalisz. Brak Referatu Kobiet PP w Kaliszu

⁴¹³ *Regaty policyjne w Kaliszu*, „Na Posterunku” 1930, nr 38, s. 753.

⁴¹⁴ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5; *Z regat KTW*, „Gazeta Kaliska” 13.09.1930, nr 251, s. 3.

⁴¹⁵ *Bilans wioślarski za sezon ubiegły*, „Sport Wodny” 1931, nr 8, s. 254.

⁴¹⁶ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W.F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11.

Zdjęcie nr 45. Osada męska Policyjnego Klubu Wioślarskiego w Kaliszu (1933)

Źródło: „Na Posterunku” 1933, nr 48, s. 764

wskazuje, że reprezentantkami PKS-u były członkinie rodzin kaliskich policjantów. Umożliwił to zapis w statutach policyjnych klubów sportowych⁴¹⁷. Zmobilizowaniu kobiet do udziału w treningach wioślarskich, później także startach w regatach sprzyjały także tradycje sportu wioślarskiego wśród pań w Kaliszu. Od 1921 roku kaliszanki mogły obserwować członkinie Towarzystwa Wioślarek z Kaliszu w trakcie zmagania sportowych, parad wioślarskich („wianki”) czy niedzielnych spacerów łodziami po rzece Prośnie. 24 lipca 1933 r. w regatach z udziałem utytułowanych osad z Warszawy (Warszawskie Towarzystwo Wioślarskie, Akademicki Zespół Sportowy), Poznania (KW „04”) oraz załóg z Włocławka (TWW) i Kalisza (KTW, WKS „Prosna”, KW „30”), wystąpiła osada pań z PKS-u Kalisz. Zespół w składzie: Z. Stobienianka, J. Sałagacka, I. Królikówna, I. Woźniakówna i J. Królikówna (sternik) zwyciężyła osadę Akademickiego Zespołu Sportowego z Warszawy. Osada męska w składzie A. Emanuel, H. Kozłowski, H. Hübner, Z. Tomczak i P. Piekarski (sternik) w biegu VIII pokonała wioślarzy z Klubu Wioślarskiego z r. 1930 z Kalisza⁴¹⁸. Regaty zorganizowane we wrześniu 1933 roku z udziałem siedmiu klubów, w tym dwóch policyjnych (PKS Kalisz, PKS Koło), nadzorowane były przez 12 sędziów,

⁴¹⁷ APL, UWŁ 1918-1939, sygn. 1937, *Piotrkowski Policyjny KS w Piotrkowie k. brak, Statut, par. 12.*

⁴¹⁸ „Gazeta Kaliska” 24.07.1933, nr 196, s. 3.

m.in. honorowego prezes PZTW Józefa Radwana (wieloletniego prezesa KTW) oraz Komendanta Wojewódzkiego PP w Łodzi dr. Józefa Torwińskiego. W zawodach osada żeńska wywalczyła I miejsce, zdobywając statuetkę sportsmenki ufundowaną przez „Ilustrowany Express Łódzki”. Osada męska także wywalczyła I lokatę⁴¹⁹.

Na przełomie 1933 i 1934 roku w Kaliszu utworzono Kaliski Międzyklubowy Komitet Wioślarski. Do jego zarządu weszli przedstawiciele pięciu kaliskich klubów propagujących sport wioślarski. Obok przedstawicieli KTW, Towarzystwa Wioślarek, WKS „Prosna” i Klubu Wioślarskiego z 1930 r. także PKS Kalisz włączył się do prac Komitetu⁴²⁰. Efektem jego pracy były m.in. zorganizowane 24 czerwca 1934 roku regaty międzyklubowe w Kaliszu⁴²¹. Do rywalizacji stanęło 31 osad (148 wioślarzy i 15 zawodniczek) z ośmiu klubów (z Kalisza, Poznania, Płocka). W regatach dominowały osady z KTW. PKS zgłosił sześć załóg, w tym dwie kobiece. Rezultat niestety nie odpowiadał liczbie zgłoszeń. W przedbiegach odpadły policyjne osady: czwórka półwyscigowa nowicjuszy (bieg I) i czwórka półwyscigowa (bieg XI). Pozostałe osady (czwórki nowicjuszy, czwórki półwyscigowej pań, czwórki młodszych) zajmowały II lokatę, ulegając ekipom KTW. Ze startujących tylko osada czwórka pań, w składzie: Zenobja Stobienianka, Jolanta Sałagacka, Helena Witgichówna, Helana Kordelasówna i J. Królikowska (sternik), zwyciężyła i to przez walcower w swojej konkurencji. Zygmunt Błędowski na łamach „Sportu Wodnego” podkreślał jednak: „... ducha sportowego i dobrą szkołę załóg trenowanych przez byłych wioślarzy z Kaliskiego Towarzystwa Wioślarskiego”. Wywalczone punkty lokowały sekcję wioślarską PKS-u Kalisz na XX pozycji (wspólnie z dwoma innymi klubami) na 40 sklasyfikowanych w punktacji ogólnej Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich (PZTW)⁴²². Do końca 1934 roku PKS Kalisz wywalczył łącznie 37 pkt (start w regatach w Kaliszu: 24 czerwca (7 pkt), 12 sierpnia (Pierwszy Krok Wioślarski 9 pkt), 2 września (21 pkt – II m.). Umożliwiło to zajęcie 19. pozycji na 46 sklasyfikowanych zespołów w punktacji ogólnej PZTW za rok 1934. Warto zauważyć, że było to najwyższe miejsce wśród sekcji wioślarskiej policyjnych klubów sportowych. Następny PKS Wilno zajmował XXXII m., PKS Kraków – XXXIV m., a PKS Bydgoszcz – XXXV m.⁴²³ W 1935 roku PZTW dokonał klasyfikacji wioślarzy. Do grupy nowicjuszy na wiosła długie PKS Kalisz zakwalifikował Stefana Dębczaka i Emanuela Arystarcha. Na podstawie startów na łodziach półwyscigowych zarejestrowany został Michał Juszcak z PKS-u Kalisz⁴²⁴. W 1935 roku PKS Kalisz nie ograniczał się już do startów tylko w Kaliszu, brał także udział w regatach w Bydgoszczy oraz w XVI Regatach Związkowych o Mistrzostwo Polski w Łęgowie k. Bydgoszczy. Walkę o punkty osady policyjne z Kalisza rozpoczęły

⁴¹⁹ *Rozwój sportu wioślarskiego w P. K. S. w Kaliszu*, „Na Posterunku” 25.11.1933, nr 48, s. 764.

⁴²⁰ A. Wojciechowski, *Rozwój wychowania fizycznego i sportu w Kaliszu do 1939 roku*. Praca magisterska. AWF we Wrocławiu. Wrocław 1988, s. 65.

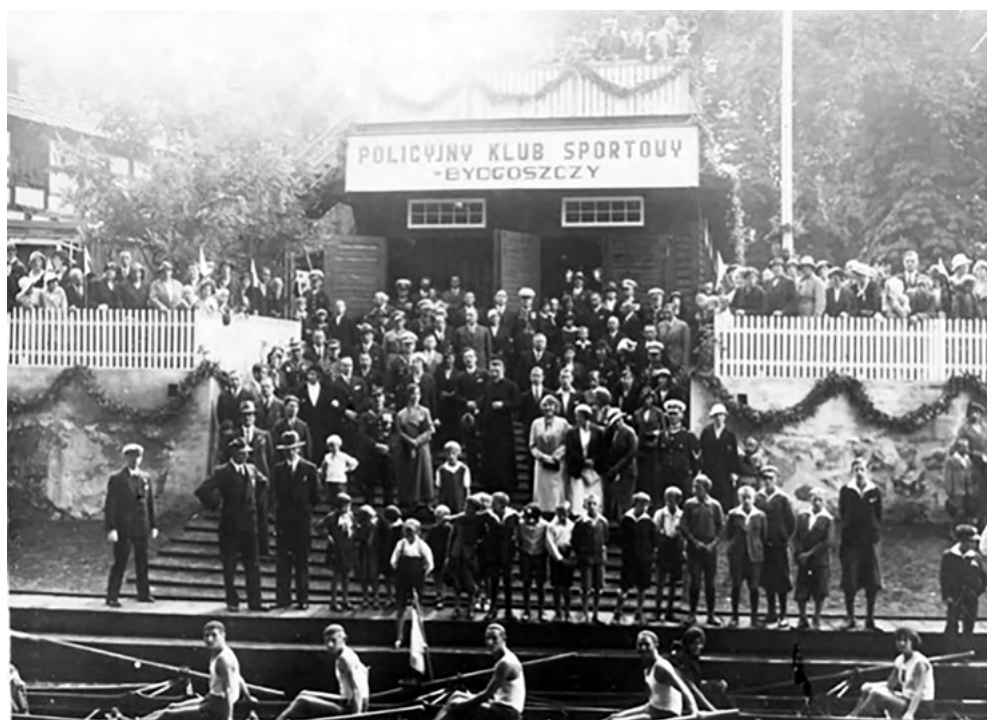
⁴²¹ *Przebieg kaliskich regat*. „Raz, Dwa, Trzy” 26.06.1934, nr 26, s. 13.

⁴²² Z. Błędowski, *Regaty międzyklubowe w Kaliszu*, „Sport Wodny” 1934, nr 12, s. 230-232.

⁴²³ W. Długoszewski, *Sezon wioślarski 1934 r.*, „Sport Wodny” 1934, nr 22, s. 424-426.

⁴²⁴ *Polski Związek Towarzystw Wioślarskich. Komunikat Nr 2*, „Sport Wodny” 1935, nr 5, s. 98-99.

Zdjęcie nr 46. Osada PKS-u Kalisz na regatach w Bydgoszczy (7 lipca 1935 roku)

Źródło: *Kaliska policja i policjanci w okresie II Rzeczypospolitej*, Kalisz 2019, s. 358

w regatach w Kaliszu (16.06.1935 roku). Do startów zgłosiła się rekordowa liczba 42 osad z 10 klubów. Zeszlóroczny sukces KTW nie został powtórzony. Najwięcej punktów zdobył AZS Poznań (44 pkt), pokonując o 0,5 pkt gospodarzy regat. PKS Kalisz z 26 pkt zajął ex aequo z WKS-em „Prosną” Kalisz III miejsce. W regatach wioślarze PKS-u zwyciężali w biegach czwórek i czwórek młodszych⁴²⁵. Miesiąc później osada PKS-u Kalisz uczestniczyła w regatach w Bydgoszczy. Start w regatach gości z Frankfurtu, Królewca i Linz nadał wyścigom międzynarodowy charakter. Niestety, wioślarze PKS-u Kalisz nie nawiązali do wyników sprzed miesiąca z kaliskich regat. W Bydgoszczy startujące dwie czwórki zdobyły łącznie tylko 4 pkt⁴²⁶.

W dniach 3-4 sierpnia 1935 roku w Łęgowie k. Bydgoszczy rozegrano XVI Regaty Związkowe o Mistrzostwo Polski. Delegatem PKS-u Kalisz był Stanisław Nurkowski. Policjanci z Kalisza dokonali trzech zgłoszeń z 15 zawodnikami. Do biegu II, czwórek II klasy wystawili osadę w składzie: Arystarch Emanuel, Henryk

⁴²⁵ *Poznań triumfuje w Kaliszu*, „Raz, Dwa, Trzy” 18.06.1935, nr 25, s. 10; *Regaty międzyklubowe w Kaliszu*, „Sport Wodny” 1935, nr 11, s. 210.

⁴²⁶ J. Bojańczyk, *Międzynarodowe regaty wioślarskie w Bydgoszczy*, „Sport Wodny” 1935, nr 12, s. 238-240.

Kozłowski, Leopold Karolewski i Michał Juszcak oraz sternik Zbigniew Nowak. W biegu XI czwórek pań osadę kaliską stanowiły: Walentyna Wysocka, Jolanta Sałagacka, R. Panasenکو, Zofia Helmanówna, sternik Janina Królikówna. W biegu XVII (czwórki nowicjuszy) osadę stanowili: A. Emanuel, Michał Juszcak, Stefan Dębczak, Walenty Pietrzak, sternik Zbigniew Nowak. W sobotnim (3 sierpnia 1935 roku) wyścigu czwórek II klasy osada PKS-u Kalisz nie osiągnęła sukcesu, zajmując 4. miejsce na sześć osad. Znacznie lepiej poszło kaliskim policjantom w niedzielным wyścigu czwórek nowicjuszy, gdzie osada PKS-u Kalisz zajęła I m., pokonując osady WKS-u „Prosna” Kalisz, Ruderklub „Frithjof” Bydgoszcz i Poznańskie Towarzystwa Wioślarskie „Tryton”. Startująca w biegu XI czwórka pań z PKS-u Kalisz wywalczyła IV m. w mistrzostwach. Wywalczone 24 pkt klasyfikowały zespół PKS-u na VIII m. mistrzostw Polski (wspólnie z WKS-em „Prosna” Kalisz i KW „04”). PKS Kalisz zajął XVII m. (35 pkt) w punktacji ogólnej PZTW⁴²⁷.

Zmagania w 1935 roku kończyły regaty propagandowe w Kaliszu. Sukcesy w nich odnosili wioślarze z PKS-u: Arystarch Emanuel, Michał Juszcak, Stefan Dębczak, Walenty Pietrzak oraz Zbigniew Nowak (sternik). Startując w biegach czwórek półwyścigowych, nowicjuszy oraz czwórek młodszych, wygrali swoje wyścigi, pokonując osady z KTW, WKS-u „Prosny” Kalisz i Klubu Wioślarskiego z 1930 r. z Kalisza. Sukcesem zakończył się także występ pań. W wyścigu VI czwórek półwyścigowych pań osada PKS-u Kalisz w składzie: Walentyna Wysocka, Jolanta Sałagacka, R. Panasenکو, M. Laskowska ze sternikiem Janiną Królikówną pokonała dwie osady z Wojskowego Klubu Sportowego „Prosna” z Kalisza. Tylko w biegu XII dwójek podwójnych półwyścigowych osada z PKS-u Kalisz na kaliskim torze musiała uznać wyższość wioślarzy z „Polonii” Poznań⁴²⁸. Osiągane wyniki w 1935 roku zaowocowały 14. m. na 51 sklasyfikowanych zespołów w tabeli PZTW. Wioślarze z PKS-u Kalisz byli najwyżej sklasyfikowanym policyjnym klubem sportowym w Polsce. Następny PKS Bydgoszcz zajął XXV m. Lokata PKS-u Kalisz była też drugą (VIII m. KTW) wśród klubów i sekcji wioślarskich z Kalisza (XVII m. WKS-u „Prosna” Kalisz, XXIV m. Klubu Wioślarskiego z 1930 r. z Kalisza)⁴²⁹. Osiągnięte rezultaty w 1935 roku okazały się po latach najlepsze w dziejach sekcji wioślarskiej PKS-u Kalisz.

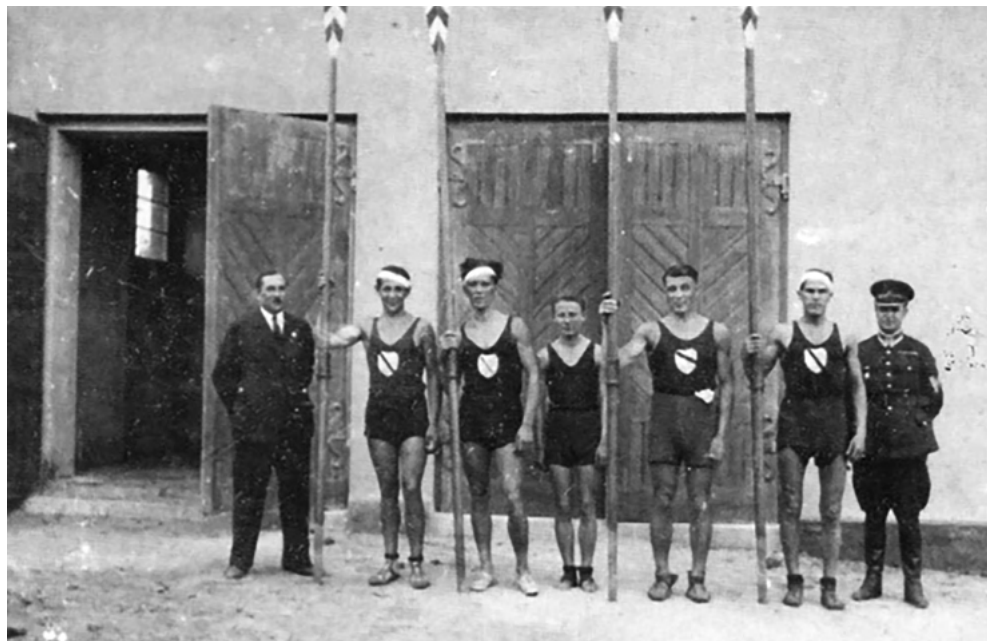
Początek sezonu 1936 roku mógł napawać nadzieją na kontynuację poziomu sportowego osiągniętego w poprzednim sezonie. Tradycyjne sezon wioślarski policyjne osady z Kalisza zainicjowały w tym mieście (14.06.1936 roku). Rywalizacja w międzyklubowych regatach w Kaliszu dla wioślarzy z PKS-u Kalisz toczyła się ze zmiennym szczęściem. Dobrze przygotowanie do sezonu sygnalizowała młodsza czwórka (Arystarch Emanuel, Michał Juszcak, Stefan Dębczak, Walenty Pietrzak oraz Zbigniew Nowak – sternik), wygrywając bieg przeciwko osadzie „Prosny” Kalisz. Zwycięsko rywalizację zakończyły w biegu III czwórka pań (Walentyna Wysocka,

⁴²⁷ *XVI Mistrzostwa Polski w wioślarstwie; „Sport Wodny” Program XVI Regat Związkowych o Mistrzostwo Polski w Bydgoszczy (3 i 4 sierpnia 1935 r.)*, „Raz, Dwa, Trzy” 6.08.1935, nr 32, s. 3 i 6.

⁴²⁸ *Regaty propagandowe w Kaliszu (1 września 1935 r.)*, „Sport Wodny” 1935, nr 18, s. 2.

⁴²⁹ *Tabela punktacyjna P.Z.T.W. za 1935 r.*, „Sport Wodny” 1935, nr 18, s. 360.

Zdjęcie nr 47. Osada wioślarska Policyjnego Klubu Sportowego z Kalisza (po 1937 roku). Pierwszy od prawej strony starszy przodownik Bolesław Borowski

Źródło: *Kaliska policja i policjanci w okresie II Rzeczypospolitej*, s. 357

Jolanta Sałagacka, R. Panasenko, M. Laskowska, sternik Janina Królikówna) oraz w biegu IV czwórka półwysigowa (Z. Helmanówna, Jolanta Sałagacka, R. Panasenko, M. Laskowska, sternik Janina Królikówna). Warty odnotowania jest fakt wystawienia przez PKS Kalisz drugiej osady w tym biegu (ostatnia pozycja). Wystawienie dwóch kobiecych ekip może sygnalizować rozwój tej dyscypliny sportu wśród pań z PKS-u Kalisz. Najlepsza spośród startujących policyjnych osad okazała się w biegu VIII (czwórka półwysigowych) osada w składzie: S. Jakóbczyk, Z. Kreber, H. Kraciński, J. Skotarski i Z. Nowak – sternik. Pokonali oni lokalnych rywali. Wyższość KTW wioślarze z PKS-u musieli uznać natomiast w biegu I (czwórka półwysigowych nowicjuszy). Po kaliskich regatach wioślarze z PKS-u Kalisz zostali sklasyfikowani na 9. pozycji na 36 klubów. Była to najwyższa pozycja, jaką osiągnął do 1938 roku PKS Kalisz w tabeli punktowej PZTW⁴³⁰. Czerwcowych sukcesów nie powtórzono we wrześniu. Tylko w biegu VII czwórka z PKS-u wywalczyła I lokatę. W zawodach dominowali wioślarze z KTW: na dziewięć biegów siedmiokrotnie zwyciężali, po jednym zwycięstwie odnotowały zespoły PKS-u Kalisz i WKS-u „Proсна” Kalisz⁴³¹. Łącznie barwy PKS-u Kalisz w 1936 roku reprezentowało 22 wioślarzy i wioślarek.

⁴³⁰ *Regaty międzyklubowe w Kaliszu dn. 14 czerwca 1936 r.*, „Sport Wodny” 1936, nr 12, s. 218-219.

⁴³¹ *Jesienne regaty propagandowe w Kaliszu*, „Sport Wodny”, 1936, nr 18, s. 336.

Był to siódmy wynik w kraju. Niestety, nie przekładał się wprost na zdobyte trofea podczas najważniejszych regat w Polsce. Tytuły mistrzów Polski pozostawały poza zasięgiem osad z PKS-u Kalisz⁴³².

W 1937 roku osady PKS-u Kalisz startowały w regatach w Kaliszu (20.06.1937), Bydgoszczy (27.06.1937) i w Kaliszu (29.08.1937). W czerwcu Kaliszu dużo emocji dostarczyła czwórka w składzie: H. Lisówna, R. Panasenko, I. Kawczyńska, M. Przywarta i J. Strojwásówna (sternik). Pokonała ona osadę żeńską z WTW Warszawa. Bardzo dobrze w pierwszym dniu regat zaprezentowała się osada nowicjuszy z PKS-u Kalisz (J. Kaźmierczak, S. Szymczak, J. Łapczyński, J. Wesołowski i sternik M. Chudzik), pokonując dobrą osadę Posener Ruderverein „Gedania”, ustanawiając przy tym najlepszy czas dnia. Także druga żeńska osada PKS-u Kalisz (S. Lisówna, M. Chwiałkowska, S. Gryczyńska, J. Dębowlanka i sternik Jakubowska) zwyciężyła osadę z Posener Ruderverein „Gedania”. Ostatecznie osady PKS-u triumfowały w biegu czwórek półwyścigowych nowicjuszy, czwórek pań, czwórek panów oraz w biegu czwórek półwyścigowych pań. W punktacji ogólnej PKS z 28 pkt zajął I miejsce przed WKS-em „Prosna” (22 pkt), KTW (20 pkt), „Gedania” (3 pkt) i KW 30 (1 pkt)⁴³³. W regatach Bydgoszczy czwórka wygrała tylko bieg pocieszenia⁴³⁴. W sierpniowych regatach w Kaliszu zwycięstwo odniosły czwórki i czwórki półwyścigowej pań. Wraz z II lokatami w biegach czwórek wagi lekkiej oraz czwórek półwyścigowych nowicjuszy pozwoliło ekipie PKS-u Kalisz wywalczyć 18 pkt, które lokowały zespół na II m. (za WKS-em „Prosna” Kalisz – 22 pkt) w punktacji ogólnej regat⁴³⁵. Uzyskane w połowie roku 1937 roku XV m. w tabeli punktowej PZTW przez PKS Kalisz⁴³⁶ nie zostało utrzymane. Pod koniec roku Polski Związek Towarzystw Wioślarskich sklasyfikował PKS Kalisz na XIX miejscu⁴³⁷.

Ostatnimi regatami, w których PKS Kalisz uczestniczył, będąc organizacyjnie podległy Komendzie Wojewódzkiej PP w Łodzi, były regaty międzyklubowe na Prośnie w Kaliszu w marcu 1938 roku. Dużą niespodzianką były porażki policyjnych osad już w przedbiegach. Do wyścigów zakwalifikowała się tylko czwórka wagi lekkiej. Przegrywając zdecydowanie z osadą WKS-u „Prosna” Kalisz. Wywalczone 6 pkt umożliwiło zespołowi PKS-u zajęcie przedostatniej (V) lokaty w punktacji ogólnej regat. Przyczyn słabego startu osad wioślarskich z PKS-u prasa kaliska doszukiwała się w wymianie pokoleniowej osad i starcie nieprzygotowanych osób⁴³⁸.

⁴³² *Bilans wioślarstwa za r. 1936*, „Sport Wodny” 1936, nr 21, s. 2.

⁴³³ *Sukces osad wioślarskich P.K.S-u*, „Echo Kaliskie” 22.06.1937, nr 169, s. 18; *Winien i Ma” sezon wioślarskiego*, „Sport Wodny” 1937, nr 22, s. 342.

⁴³⁴ *Regaty międzynarodowe w Bydgoszczy*, „Sport Wodny” 1937, nr 12, s. 192.

⁴³⁵ *W.K.S. Prosna zwycięża w regatach międzyklubowych*, „Echo Kaliskie Ilustrowane” 31.08.1937, nr 239, s. 7; *Regaty wioślarskie w Kaliszu*, „Sport Wodny” 1937, nr 16, s. 252.

⁴³⁶ *Tabela Punktacyjna P.Z.T.W.*, „Sport Wodny” 1937, nr 17, s. 272.

⁴³⁷ *„Winien i Ma” sezon wioślarskiego*, „Sport Wodny” 1937, nr 22, s. 340-342.

⁴³⁸ *KTW zwycięża w regatach*, „Gazeta Kaliska” 13.03.1938, nr 71, s. 8.

3.9. Strzelectwo

Ubrani w granatowe mundury i posiadający broń funkcjonariusze PP wyróżniali się w tłumie. W 1920 roku rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych⁴³⁹ określało uzbrojenie policjantów, broń dla niższych funkcjonariuszy: karabin, rewolwer lub pistolet (krótki pałasz) oraz szabla kawaleryjska (oddziały konne), oraz pałasz i rewolwer dla wyższych rangą. Do 1939 roku ulegała ona wymianie i ujednoliceniu, proces ten przerwał wybuch II wojny światowej. Posiadanie broni wymuszało szczególną dbałość w zakresie wyszkolenia strzeleckiego. Proces zapoczątkowany w szkołach policyjnych kontynuowany był podczas służby (np. strzelanie izbowe) oraz w sekcjach strzeleckich PKS-ów.

Strzelanie należało do umiejętności, które władze policyjne uważały za najbardziej przydatne w pracy policjanta. Od 1927 roku zawody strzeleckie w kategoriach: karabin, pistolet, broń małokalibrowa długa i krótka rozgrywane były podczas zawodów ogólnopolskich (1927-1929). W 1930 roku zawodami o mistrzostwo policji w strzelaniu były Narodowe Zawody Strzeleckie w Warszawie⁴⁴⁰. W kolejnych latach policjanci uczestniczyli w rywalizacji sekcji strzeleckich klubów policyjnych oraz w zawodach strzeleckich pod patronatem Łódzkiego Okręgowego Związku Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łuczniczych (od 1935 roku Polskim Związku Strzelectwa Sportowego – Okręg Łódzki).

Początki strzelectwa sportowego wśród policjantów związane były m.in. z działalnością sekcji sportowych funkcjonujących w latach 20. XX wieku w Stowarzyszeniach Kulturalno-Oświatowych Funkcjonariuszy PP. Jedną z nich organizowała zawody strzeleckie dla policjantów powiatu łaskiego. W 1928 roku 10 jednostek policyjnych wystawiło po dwóch reprezentantów. Rywalizowano o nagrodę przechodnią w strzelaniu z broni małokalibrowej na odległości 75 m. Komisja sędziowska w składzie mjr Julian Sobowski (31 p. Strzelców Kaniowskich), referendarz Kazimierz Łazarski (z-ca Starosty), inż. Leopold Stanisław (przedstawiciel społeczeństwa) i st. przod. Edward Przydałek (Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe), za zdobywców nagrody przechodniej uznała post. Benedykta Stawikowskiego i post. Józefa Przywarę z posterunku PP w Łasku. Niezależnie od głównej nagrody przyznano także trzy nagrody indywidualne za najlepsze wyniki. I nagrodę za 90 pkt przyznano przod. Janowi Olejnikowi z Pabianic, II nagrodę post. Ignacemu Krzyżanowskiemu z Dłutowa (81 pkt) i III nagrodę dla post. Benedykta Stawikowskiego (80 pkt) z Łasku⁴⁴¹.

W Łodzi natomiast policjanci jeszcze przed formalnym utworzeniem PKS-u w tym mieście w październiku 1929 roku brali udział w zawodach strzeleckich pod nazwą

⁴³⁹ Dziennik Ustaw, 1920, nr 26, poz. 159, Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie umundurowania i uzbrojenia policji państwowej,

⁴⁴⁰ AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 994, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne. Korespondencja. 1927-1930*, k. 111, *Pismo Komisji Sportowej z dnia 16 czerwca 1930 roku; Tegoroczne zawody strzeleckie policji*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.03.1930, nr 5, s. 188,

⁴⁴¹ *Zawody strzeleckie*, „Gazeta Pabianicka” 11.11.1929, nr 46, s. 15.

Zdjęcie nr 48. Szkolenie strzeleckie policjantów w Kaliszu (lata 30. XX wieku)

Źródło: *Kaliszka policja i policjanci w okresie II Rzeczypospolitej*, s. 337

„Policyjny Klub Sportowy”. W sierpniu 1929 roku wystartowali nawet w zawodach o mistrzostwo okręgu łódzkiego organizowanych przez Łódzki Okręgowy Związek Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łuczniczych (ŁOZSŁŁ). W konkurencji strzelanie na odległość 100 m z broni długiej w pozycji leżącej III miejsce wywalczył st. przod. Teofil Zadke (170 pkt). W strzelaniu na odległość 10 m z broni długiej zajął IV miejsce. Tuż za nim uplasował się drugi strzelec PKS-u st. przod. Władysław Stejskała. W strzelaniu zespołowym na odległość 50 m z postawy stojącej drużyna policyjna z 1045 pkt uplasowała się na drugiej pozycji. I miejsce zdobyli strzelcy Łódzkiego Klubu Sportowego. Zespół PKS-u był najlepszy w strzelaniu z pistoletu⁴⁴².

Utworzenie policyjnych klubów sportowych oraz powoływanie w nich sekcji strzeleckich wpłynęło pozytywnie na tempo i zakres pracy szkoleniowej. Już kilka miesięcy po powstaniu PKS-u Łódź jego członkowie uczestniczyli w zawodach „Otwarcia” organizowanych przez Łódzki Okręgowy Związek Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łuczniczych oraz PKS Łódź. Były one tradycyjnie organizowane jako zawody inicjujące rywalizację sportową w danym sezonie. Pierwsze zawody „Otwarcia” zorganizowane przez Łódzki Okręgowy Związek Stow. Strzeleckich odbyły się 26-27 kwietnia 1930 roku. W pięciu konkurencjach walczyło 200 strzelców. W strzelaniu z broni wojskowej na 300 m, zdobywając 269 pkt na 600 możliwych, zwyciężył Ernest Bertschinger (Łódzkie Stowarzyszenie Sportowo-Strzeleckie (ŁSSS)), II m. z 246 pkt zdobył Teofil Zadke (Zadke) z PKS-u Łódź, III m. i 221 pkt

⁴⁴² *Okręgowe zawody strzeleckie w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 12.08.1929, nr 219, s. 6.

uzyskał Franciszek Kłosowski (WKS Łódź). W strzelaniu z broni długiej małokalibrowej na dystansie 100 m dwie pierwsze lokaty zdobyli z identyczną liczbą punktów (227 na 300 pkt) zawodnicy PKS-u Łódź T. Żadke (I m.) i Stanisław Mazerant (II m.). Trzecie miejsce z 222 pkt wywalczył Stanisław Jastrzębski (ŁKS). W strzelaniu z pistoletu (dowolnego typu) na dystansie 20 m najlepszy okazał się przod. Leon Knihnicki z PKS-u Łódź (65/120 pkt) przed Stanisławem Zaorskim z TG „Sokół” (64 pkt) i Marianem Andrzejakiem z ŁKS-u (56 pkt). W strzelaniu pistoletu typu dowolnego na odległość 50 m zawodnik PKS-u Łódź z 307 pkt/600 uzyskał dopiero III lokatę. Zwyciężył zawodnik TG „Sokół” Stanisław Zaorski (333/600 pkt) przed Bolesławem Nowickim z ŁKS-u (324 pkt)⁴⁴³.

Miesiąc później zawody „Otwarcia” zorganizował PKS dla szeregowych P. P. (21-23 maja) i oficerów (27 i 28 maja). Zawody odbyły się na strzelnicy w Ozorkowie oraz na strzelnicy Łódzkiego Klubu Sportowego (Aleje Unii 2). Uczestniczyło w nich 43 szeregowych i 24 oficerów. W konkurencji dla oficerów w strzelaniu z broni długiej wojskowej najlepszym strzelcem został Komendant PP m. Łodzi podinsp. Anatoliusz Elesser-Niedzielski. Nagrodą dla zwycięzcy był rewolwer ufundowany przez Komendanta Wojewódzkiego PP dr. J. Torwińskiego. II miejsce zdobył aspirant Babski, a trzeci był komisarz Matulewicz (obaj otrzymali dyplomy). Wśród szeregowców I m. wywalczył st. przod. Stejskała. Także dla niego nagrodą był rewolwer tym razem ufundowany przez Komendanta PP m. Łodzi podinsp. A. Elesser-Niedzielskiego. II m. zdobył post. Żychalski, III m. st. przod. Żadka. W strzelaniu z broni krótkiej wojskowej wśród oficerów najlepszy okazał się podkom. Hanke. Nagrodą był przyrząd podręczny. Kolejne lokaty wywalczyli: II m. komisarz Trawid, III m. podkom. Andziak. W kategorii niższych funkcjonariuszy I m. i flower wywalczył st. post. Chmielewski. Za nim uplasowali się st. przod. Braun (II miejsce) i st. przod. Władysław Stejskała (III miejsce). W konkursie strzelania z broni małokalibrowej długiej na dystansie 50 m dla oficerów zwyciężył kom. Mieczysław Trawid, wyprzedzając asp. Dawidowicza (II m.) i asp. Babskiego (III m.). Wśród szeregowców I m. st. przod. W. Stejskała, II m. st. przod. Żadke, III m. post. Turkiewicz. W strzelaniu z broni długiej małokalibrowej na 100 m. z szeregowców najwyższy wynik uzyskał I m. post. Józef Czyż, przed przod. Tomaszewskim (II m.) i post. Kowalskim (III m.). W strzelaniu z pistoletu wśród oficerów nagrodę za I m. wywalczył podkom. Zawadzki, pokonując aspir. Babskiego (II m.) i komisarza M. Trawida (III m.). w kategorii niższych funkcjonariuszy I lokatę uzyskał post. J. Czyż, przed przod. Leonem Knihinickim (II m.) i st. przod. S. Pakułą (III m.)⁴⁴⁴.

Te pierwsze dwa przykłady ukazują, że podobnie jak w innych dyscyplinach, tak i w strzelectwie zawodnicy policyjnych klubów sportowych rywalizowali zarówno w gronie tylko klubów policyjnych, jak i tzw. cywilnych, zrzeszonych w Łódzkim Okręgowym Związku Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łuczniczych.

Rywalizację wewnątrz- i międzyklubową PKS-ów w 1930 roku zainicjowano także w Wieluniu, Łęczycy i Piotrkowie, a PKS Łódź na zakończenie sezonu zorga-

⁴⁴³ *Osiem strzelnic rozbrzmiewa hukiem wystrzałów*, „Echo” 3.05.1930, nr 120, s. 5; *Otwarcie sezonu strzeleckiego*, „Głos Poranny” 17.05.1930, nr 133, s. 9.

⁴⁴⁴ *Strzeleckie zawody „Otwarcia”*, „Kurier Łódzki” 1.06.1930, nr 148, s. 7.

nizował mistrzostwa klubu. W zawodach w Wieluniu zwyciężył st. przod. Urbanek (45 pkt) przed st. post. Kwas (37 pkt)⁴⁴⁵. W Piotrkowie w strzelaniu z broni wojskowej na odległość 200 m do tarczy (12-pierścieniowa) zawodnicy mieli do oddania po pięć strzałów w pozycji stojącej, leżącej i kłęcząc. Najwyższy wynik 111 pkt uzyskał st. post. Kacperski; konkurencja strzelanie z broni małokalibrowej (flower, kaliber 22) odbywała się na dystansie 100 m. strzelcy oddawali po 10 strzałów do tarczy o średnicy 50 cm (10 pierścieni) w pozycjach: leżącej bez podparcia i stojącej. Zwycięzcą konkurencji został post. Janoch ze 137 pkt, w strzelaniu z broni małokalibrowej (flower) na dystansie 50 m do tarczy o średnicy 22 cm (10 pierścieni) strzelcy mieli do oddania po 10 strzałów w pozycji leżąc bez podparcia i stojąc. Triumfátorem tej konkurencji został st. post. Kacperski z 99 pkt. W konkurencji strzelanie z broni małokalibrowej (pistolet kaliber 22) na odległość 50 m do tarczy o średnicy 50 cm (10 pierścieni) zwyciężył post. Łuczak z 58 pkt, natomiast z broni krótkiej (kaliber 7,65) na dystansie 20 m strzelając do tarczy o średnicy 30 cm (10 pierścieni) najwyższy wynik 66 pkt wywalczył przod. Sroka⁴⁴⁶.

Wprowadzona w 1930 roku przez Komitet Wojewódzki Wychowania Fizycznego funkcjonariuszy Policji Państwowej dyrektywa nakazująca organizację zawodów międzyklubowych każdemu policyjnemu klubowi sportowemu wymusiła działania także w sporcie strzeleckim. W Łęczycy 16 października 1930 roku w międzyklubowych zawodach strzeleckich PKS-ów udział wzięły PKS-y z Łodzi, Łęczycy, Konina, Sieradza i Brzezina. W konkurencji strzelanie na odległość 50 m najwyższy wynik (130 pkt) uzyskał przod. Józef Ferdynus z PKS-u Kalisz (130 pkt). Nagrodą za I m. był duży złoty żeton. II m. wywalczył st. przod. Władysław Stejskał z PKS-u Łódź (119 pkt), nagrodzony srebrnym żetonem. III m. i mały srebrny żeton wywalczył st. post. Czesław Ulański PKS-u pow. łódzkiego, uzyskując 97 pkt. Nagrody wręczył Gwidon Brożyński, oficer inspekcyjny Komendy Wojewódzkiej PP w Łodzi. Zawody obserwowali m.in. starosta Henryk Ostaszewski, Komendant Powiatowy PP kpt. (kom.) Komendant Powiatowego Urzędu WF i PW Rajmund Stoczewski⁴⁴⁷.

W dniach 10-12 grudnia PKS Łódź zorganizował na własnej strzelnicy przy ul. Kątnej 9. zawody strzeleckie pn. „Zakończenie sezonu letniego i mistrzostwa klubu na r. 1930”. Program przewidywał konkurs w strzelaniu z broni długiej małokalibrowa (flower, kaliber 22) na odległość 50 m, bez grzybka i pasa, a stojąc i kłęcząc bez podpórki. Celem była tarcza 10-pierścieniowa o średnicy 50 cm. Strzelanie prowadzono w pozycji stojącej, kłęcząc i leżąc. W konkursie oddawano w sumie 40 strzałów w czterech seriach po 10 strzałów do tarczy poprzedzonych 10 strzałami próbnymi. Drugą konkurencją był konkurs strzelecki z broni krótkiej (rewolwer, kaliber nie mniejszy niż 7,62, dozwolono użycia „Parabellum”). Konkurs odbywał się

⁴⁴⁵ *Z działalności Pol. Kl. Sport. w Wieluniu*; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.09.1930, nr 17, s. 627, *Z działalności Pol. Kl. Sport. w Wieluniu*, „Na Posterunku” 1930, nr 1930, nr 33, s. 652.

⁴⁴⁶ *Zawody sportowe w Piotrkowie*, „Na Posterunku” 1930, nr 29, s. 570-571.

⁴⁴⁷ *Zawody międzyklubowe na terenie woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 1.11.1930, nr 44, 1930, s. 869; *Ze sportu wśród policji*, „Kurier Łódzki” 22.10.1930, nr 290, s. 11; *Policyjne zawody strzeleckie*, „Głos Poranny” 24.10.1930, nr 292, s. 11.

na odległości 20 m, stojąc z tzw. wolnej ręki. Celowano do tarczy 10-pierścieniowej o średnicy 30 cm. Po trzech strzałach próbnych oddawano 12 strzałów konkursowych w seriach po trzy strzały. Kolejną konkurencją było strzelanie z pistoletu kaliber 22, na odległość 50 m, w pozycji stojącej z wolnej ręki. Tarcza 10 pierścieniowa o średnicy 50 cm. W konkursie oddawano 60 strzałów w 6 seriach po 10 strzałów po trzy serie do jednej tarczy. Strzałów próbnych 10 strzałów, z warunkiem wybiecia 25 pkt. Walka toczyła się o tytuł mistrza PKS-u Łódź na rok 1930 i złoty żeton. Pozostałe punktowane lokaty nagrodzono żetonami (srebrne i brązowe) oraz dyplomami. Warunkiem zdobycia nagrody było uzyskanie największej liczby punktów z sumarycznego zestawienia poszczególnych konkurencji. O wadze szkolenia strzeleckiego w szeregach PP świadczy fakt, że przewidywany był udział w nich Komendanta Wojewódzkiego insp. dr. Józefa Trowińskiego, Komendanta m. Łodzi podinsp. Anatoljusza Elessera, oficerów inspekcyjnych podinspektorów Kazimierza Złotowskiego i Gwidona Brożyńskiego⁴⁴⁸. Do rywalizacji o tytuł mistrzowski stawilo się 38 strzelców oficerów i szeregowych PP. W poszczególnych konkurencjach uzyskano wyniki. W konkursie strzelania z broni długiej małokalibrowa (kaliber 22) na łączną liczbę 1200 pkt najwięcej, bo 1034, zdobył st. post. Teofil Zadka. Kolejne miejsca zajęli: II m. post. Józef Czyż (1003 pkt), III m. przod. Józef Tomaszewski (979 pkt), IV m. st. przod. S. Mazerant (973 pkt), V m. post. Bronisław Krzyżaniak (973 pkt). Z pistoletu na odległość 50 m najwartościowszy wynik 255 pkt (na 600 możliwych) uzyskał post. Józef Czyż. II m. z 238 pkt przypadło st. przod. Stanisławowi Pakule, III m. st. post. Teofilowi Zadkemu (227 pkt), IV m. post. Józefowi Turkiewiczowi (197 pkt), V m. Władysławowi Jarosowi (154 pkt). Z broni krótkiej wojskowej, kal. 7.65 i 9 mm, strzelając na odległość 20 m, zwyciężył Władysław Jaros (72 pkt na 120 możliwych pkt). Kolejne miejsca zajęli: II m. post. Józef Czyż (62 pkt), III m. st. przod. St. Mazerant (53 pkt), IV m. post. Józef Turkiewicz (52 pkt) i V m. post. Bronisław Krzyżaniak (51 pkt). W ogólnym zestawieniu, uzyskując 1320 pkt, zwycięzcą i mistrzem PKS-u Łódź w strzelaniu na rok 1930 oraz zdobywając złoty żeton został post. Józef Czyż. Żeton srebrny za II m. otrzymał post. Teofil Zadka (1306 pkt). Post. Józef Turkiewicz z 1215 pkt wywalczył III lokatę i żeton brązowy. IV m uzyskał st. przod. Stanisław Pakuła (1111 pkt), a V m. przypadło post. Bronisławowi Krzyżaniakowi (1170 pkt). Nagrodami dla obydwu były dyplomy. W konkurencji dla oficerów zwyciężył komisarz Mieczysław Trawid (1134 pkt) przed podkom. Ludwikiem Zawadzkim (883 pkt) i asp. Zygmuntem Brylakiem (814 pkt). Zawody zaszczycił obecnością Komendant Wojewódzki P. P. w Łodzi dr Józef Torwiński. Prasa zapowiadała jego udział w zawodach jako zawodnik, nie ma jednak potwierdzenia jego uczestnictwa⁴⁴⁹.

Po rocznej działalności PKS-ów w województwie łódzkim gazeta „Na Posterunku” donosiła, że „... strzelectwo pośród członków P.K.S. znalazło sobie najliczniej zwolenników, bo 442 zawodników przyjmowało udział w różnych zawodach strzeleckich”⁴⁵⁰.

⁴⁴⁸ *Mistrzostwa Policyjnego Klubu Sportowego*, „Kurier Łódzki” 10.12.1930, nr 337, s. 10.

⁴⁴⁹ *Mistrzostwo klubowe Policyjnego K. S. zdobył post. Czyż Józef*, „Kurier Łódzki” 24.12.1930, nr 351, s. 4.

⁴⁵⁰ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76.

Zdjęcie nr 49. Sekcja strzelecka PKS-u Łódź (lata 30. XX wieku)

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego, prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

Wspomniane „przyjmowanie” udziału w zawodach w przeważającej części dotyczyło udziału w zawodach nieorganizowanych przez kluby policyjne. Spośród nich największą żywotność prezentował PKS Łódź. Sezon 1931 w tym klubie zainaugurowały tradycyjnie zawody „Otwarcia”. W klubowej strzelnicy małokalibrowej przy ul. Kątnej 9 w marcu przeprowadzono wewnątrzklubowe zawody strzeleckie. Program przewidywał strzelanie z broni małokalibrowej (odległość 50 m, do tarczy 10-pierścieniowej z pozycji stojąc, klęcząc i leżąc) oraz broni krótkiej (rewolwer, w pozycji stojącej na odległość 20 m). Przed zawodami przeprowadzono eliminacje. W zawodach mogli uczestniczyć ci strzelcy, którzy na 10 strzałów próbnych z broni długiej małokalibrowej osiągnęli wynik co najmniej 70 pkt, a z rewolweru na trzy strzały dwa trafienia. W zawodach w strzelaniu z broni małokalibrowej udział wzięło 18 zawodników. Na 1200 możliwych do zdobycia punktów, najwięcej, bo 1039, zdobył przod. Józef Tomaszewski. Kolejne lokaty uzyskali: II m. post. Józef Czyż (1026 pkt), III m. st. przod. St. Pakuła (997 pkt), IV m. st. przod. Teofil Żadke (983 pkt), V m. Władysław Stejskała (960 pkt). W konkurencji „broń krótka” (rewolwer) udział wzięło 11 strzelców. Największą celność uzyskał st. przod. S. Pakuła (70 na 120 możliwych pkt). II miejsce z 63 pkt wywalczył post. Franciszek Chmielewski, III m. post. Bronisław Krzyżaniak (62 pkt), IV m. st. przod. Władysław Stejskała (50 pkt) i V m. st. przod. Stanisław Mazerant (48 pkt)⁴⁵¹.

⁴⁵¹ *Policyjny K. S. przy pracy*, „Kurier Łódzki” 27.03.1931, nr 85, s. 10.

W listopadowych zawodach w 1931 roku organizowanych przez PKS Łódź udział wzięło 33 zawodników. W konkursie strzeleckim z broni długiej na dystansie 50 m najlepszy wynik 275 pkt (na 300 możliwych) osiągnął Władysław Stejskała. W konkurencji broń krótka I miejsce z 75 pkt (na 120) wywalczył Władysław Jaros. Strzelanie z dowolnego pistoletu na odległość 50 m ponownie wygrał Władysław Stejskała, uzyskując wynik 293 pkt na 600 możliwych. I to on zwyciężył w punktacji ogólnej zawodów⁴⁵².

W pierwszych latach działalności strzelecka PKS-ów ograniczała się do rywalizacji wewnątrzklubowych. W 1932 roku przeprowadziły je kluby policyjne w Łodzi, Piotrkowie, Kaliszu, Kole, Koninie, pow. łódzkim, Łęczycy, Łasku, Turku i Wieluniu. Zawody międzyklubowe zorganizował tylko PKS Łódź. Wyłaniały one najlepszych strzelców klubu. 29-30 listopada 1932 roku zawody strzeleckie o mistrzostwo zorganizował PKS Łódź. W konkurencji broni małokalibrowej na dystansie 50 m I m. zajął st. przod. Władysław Stejskała (272 pkt), przed post. J. Czyżem (270 pkt) i przod. Tomaszewskim (265 pkt). Wstrzeleniu z pistoletu na odległość 50 m (stojąc, z wolnej ręki) najwyższy wynik punktowy osiągnął post. W. Jaros (116 pkt), wyprzedzając J. Czyżę (93 pkt) i W. Stejskałę (41 pkt). W strzelaniu z rewolweru w pozycji stojącej bez podpory z 20 m do tarczy najlepszy wynik 68 pkt uzyskał post. W. Jaros przed post. J. Czyżem (65 pkt) i st. przod. W. Stejskałą. W ogólnej punktacji mistrzostw Policyjnego Klubu Sportowego Łódź na 1932/1933 I miejsce i tytuł mistrzowski otrzymał post. Władysław Jaros (441 pkt), tytuł wicemistrzowski wywalczył z 428 pkt post. Józef Czyż, trzecią lokatę zajął st. przod. Władysław Stejskała z 404 pkt⁴⁵³.

Zawody międzyklubowe organizowały najsprawniej organizacyjnie policyjne kluby. Posiadając własną strzelnicę małokalibrową PKS Łódź zorganizował na przełomie maja i czerwca 1932 roku zawody międzyklubowe dla 16 strzelców z 4 PKS-ów (Brzeziny, Kalisz, Piotrków, Łódź). Zawody przeprowadzono z broni małokalibrowej i krótkiej. W konkurencji broni małokalibrowej I miejsce zdobył st. przod. W. Stejskała z 273 pkt na 300 możliwych. Kolejni byli przod. Ferdynus i post. Domalski. W strzelaniu z pistoletu na 50 m największą liczbę punktów 164 na 300 możliwych uzyskał post. Władysław Jaros, wyprzedzając st. przod. W. Stejskałę i post. Józefa Czyżę. W strzelaniu z rewolweru pierwszą lokatę także uzyskał post. W. Jaros zdobywając 85 pkt na 120 możliwych. Tym razem pokonał st. przod. St. Pakułę i ponownie post. Domalskiego. Nic więc dziwnego, że w klasyfikacji ogólnej zwyciężył post. Władysław Jaros uzyskując łącznie 491 pkt, wyprzedził st. przod. W. Stejskałę (473 pkt) i st. przod. Pryszkowskiego (455 pkt). Zawody były także okazją do przeprowadzenia zawodów na Odznakę Strzelecką. Udział w nich wzięło 10 oficerów i 132 szeregowców. W wyniku przeprowadzonego sprawdzianu Odznakę Strzelecką uzyskało 4 oficerów III klasy, 1 oficer II klasy. Wśród niższych funkcjonariuszy oraz 67 szeregowych uzyskało Odznakę III klasy po raz pierwszy, 4 szeregowych klasy III po raz drugi, 3 szeregowych klasy II po raz pierwszy i 1 sze-

⁴⁵² *Sport w kilku słowach*, „Echo” 2.11.1931, nr 300, s. 5.

⁴⁵³ *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi*, „Na Posterunku” 1.01.1932, nr 1, s. 11.

regowy I klasy po raz drugi⁴⁵⁴. W 1932 roku łącznie odznakę strzelecką zdobyło 28 oficerów i 918 szeregowców⁴⁵⁵.

Poza tym 44 zawodników z PKS wzięło udział w 11 zawodach organizowanych przez inne kluby (nie policyjne)⁴⁵⁶. Na przykład kom. Ludwik Hanke wywalczył tytuł wicemistrzowski w konkurencji indywidualnej mistrzostw Łodzi, ulegając tylko kpt. Gościewiczowi z Strzeleckiego Klubu Sportowego⁴⁵⁷.

W 1933 roku zawody wewnątrzklubowe poza PKS-em Łódź zorganizowały jeszcze PKS-y z Kalisza, Koła, pow. łódzkiego, Piotrkowa i Turka. W Łodzi PKS na strzelnicy ŁKS-u zorganizował zawody o mistrzostwo PKS-u Łódź. Do rywalizacji w strzelaniu z broni małokalibrowej stanęło 23 policjantów. Tytuł mistrza PKS-u Łódź na rok 1933/1934 wywalczył st. przod. Marian Marcinkowski z wynikiem 96 pkt, II lokatę wywalczył kom. L. Hanke, a III miejsce post. J. Czyż (95 pkt)⁴⁵⁸.

Zawody strzeleckie międzyklubowe dla PKS województwa łódzkiego przeprowadził PKS Pabianice. Przeprowadzone je na strzelnicy w Parku Wolności w Pabianicach. Do zawodów zgłoszono udział 48 zawodników z 10 PKS-ów. Konkurs strzelania z broni małokalibrowej (kaliber 22) odbył się na dystansie 50 m. zawodnicy strzelali w trzech pozycjach (stojąc, klęcząc i leżąc). W konkursie oddawano 30 strzałów, po 10 w każdej pozycji. Do dyspozycji zawodnik posiadał 6 strzałów próbnych dowolnie rozłożonych. Na każdą serię (10 strzałów) zawodnik miał 6 minut. Rozegrano także konkurs strzelania z pistoletu dowolnego typu, kaliber 22 oraz pistoletu typu wojskowego (lub rewolwer), kaliber 7,65. Przeprowadzono klasyfikację indywidualną i drużynową⁴⁵⁹. Indywidualnie w strzelaniu z broni małokalibrowej na odległość 50 m I miejsce zajął przod. Jan Olejnik z PKS-u Pabianice przed post. Antonim Nowackim z PKS-u Wieluń i st. post. Bolesławem Kuna z PKS-u Koło. Najlepszą drużyną okazał się PKS z Koła (741 pkt), następnie PKS Pabianice (732 pkt), PKS Tomaszów (729 pkt), PKS Wieluń, PKS Sieradz, PKS pow. łódzki, PKS Łask, PKS Brzeziny, PKS Konin. W strzelaniu z pistoletu (rewolweru) typu wojskowego (kaliber 7,65 o lufie nie dłuższej ponad 20 cm) tarcza była w odległości 20 m. Zawodnik oddawał 12 strzałów w dwóch seriach po 6 oraz 3 strzały próbne dowolnie rozłożone. Najlepszy wynik w tej konkurencji uzyskał przod. Józef Ferdynus z PKS-u Kalisz (62 pkt) przed przod. Adamem Kosińskim z PKS-u Brzeziny i przod. Janem Olejnikiem z PKS-u Pabianice⁴⁶⁰. Dodatkowo policjanci uczestniczyli w zawodach o mistrzostwo miast: Łodzi, Kalisza, Koła, Konina, Łasku i Piotrkowa.

⁴⁵⁴ „Zawody strzeleckie w Łodzi, „Na Posterunku” 16.07.1932, nr 29, s. 457.

⁴⁵⁵ APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 17, *Rozkazy*, k. 3, *Rozkaz Nr 200, XII Państwowa Odznaka Sportowa i Odznaka Strzelecka- przyznanie*.

⁴⁵⁶ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11.

⁴⁵⁷ *Mistrzowie Łodzi w strzelaniu*, „Kurier Łódzki” 28.11.1932, nr 329, s. 3.

⁴⁵⁸ *Mistrzostwo P.K.S. Łódź*, „Kurier Łódzki” 29.10.1933, nr 298, s. 7.

⁴⁵⁹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Regulamin zawodów strzeleckich międzyklubowych Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

⁴⁶⁰ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. p. *Sprawozdanie z zawodów strzeleckich międzyklubowych P.K.S. wojew. łódz.; Zawody strzeleckie międzyklubowe P. K. S. wojew. łódzkiego*, „Na Posterunku” 6.05.1933, nr 19, s. 300.

Dwóch zawodników z PKS-u Łódź i Piotrkowa brało udział w narodowych zawodach strzeleckich w Poznaniu (7-18.07.1933 r.)⁴⁶¹.

W 1934 roku podtrzymano organizowanie wewnętrznych zawodów strzelackich. Organizatorem ich były PKS-y z Łodzi, Brzezina, Tomaszowa, Kalisza, Koła, Konina, pow. łódzkiego, Łęczycy, Piotrkowa i Turku, niektóre z nich nawet dwukrotnie wiosną i na zakończenie sezonu. Zawody międzyklubowe PKS-ów województwa łódzkiego przeprowadzono 21 kwietnia 1934 roku w Piotrkowie z udziałem 42 strzelców z 9 PKS-ów. Program zawodów obejmował typowe konkurencje dla zmagających się klubów sportowych, tj. strzelanie z karabinka małokalibrowego (kaliber 22), pistoletu typu dowolnego (kaliber 22) oraz pistoletu typu wojskowego lub rewolwer (kaliber 7, 32)⁴⁶². Ponadto 87 policjantów uczestniczyło w 16 zawodach organizowanych przez Łódzki Okręgowy Związek Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łucznicznych, miejskie i powiatowe Komitety Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego oraz powiatowe Związki Strzeleckie. W 1934 roku po raz pierwszy zorganizowano w Polsce Korespondencyjne Zawody Strzeleckie P. P. o mistrzostwo Rzeczypospolitej. Udział w nich wzięły dwa zespoły z województwa łódzkiego. Uzyskano wyniki: pistolet wojskowy (PW) I – IX miejsce, karabinek boczny zapłonu krajowy (Bz. Kraj. 10) – VII miejsce, karabinek boczny zapłonu szkolny (Bz. Szkol. 9)⁴⁶³ – V miejsce⁴⁶⁴. Strzelanie na Odznakę Strzelecką w 1934 roku odbyli wszyscy członkowie PKS-ów województwa łódzkiego. Osiągnięte wyniki demonstruje tabela nr 6.

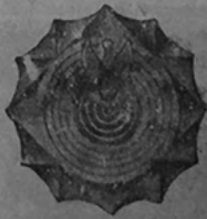
⁴⁶¹ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5.

⁴⁶² APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 1269, *Sprawy wyszkolenia, wychowania fizycznego, oświaty i polic. stowarz.*, k. b. p. *Regulamin Zawodów Strzeleckich Międzyklubowych Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego*.

⁴⁶³ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1935”, s. 394. P.W. I – pistolet wojskowy, pistolet lub rewolwer typu wojskowego, kaliber nie mniejszy niż 7,32 mm, o zapłonie centralnym, lufie nie dłuższej niż 20 cm, o przyrządach celowniczych otwartych; Bz. Kraj. 9 – karabinek boczny zapłonu krajowy. Broń długa, boczny zapłonu, kaliber 22, o przyrządach celowniczych otwartych, produkcji polskiej; Bz. Kraj. 10 – karabinek boczny zapłonu szkolny. Broń długa, boczny zapłonu, kaliber 22, o przyrządach celowniczych otwartych, niecięższy niż 4,2 kg. Bez przyspiesznika. Ładowanie pojedyncze.

⁴⁶⁴ *Strzelectwo w policji woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 2.03.1935, nr 10, s. 155; *Zawody strzeleckie o mistrzostwo Łodzi*, „Głos Poranny” 1.05.1934, s. 9.

Zdjęcie nr 50. Legitymacja „Odznaki strzeleckiej” starszego post. Henryka Langego (1934)

Przedłużam ważność legitymacji na rok 193... w myśl rozkazu Nr..... z dnia Podpis Przedłużam ważność legitymacji na rok 193... w myśl rozkazu Nr..... z dnia Podpis Przedłużam ważność legitymacji na rok 193... w myśl rozkazu Nr..... z dnia Podpis Przedłużam ważność legitymacji na rok 193... w myśl rozkazu Nr..... z dnia Podpis	ZWIĄZEK STRZELECKI KOMENDA OKRĘGU NR. <i>VI</i> LEGITYMACJA „ODZNAKI STRZELECKIEJ” III KLASY Nr 147108 *
---	--

<i>St. post. Lange Henryk</i> <i>Pol. Klub Sport. Kalisz</i> przydziel (klub, organizacja) MA PRAWO NOSIĆ „ODZNAKĘ STRZELECKĄ” III KLASY Nr 147108 * w myśl rozkazu Nr. <i>S/33</i> z dnia <i>6 kwietnia 1933</i> KOMENDANT OKRĘGU <i>15.11.1933</i> Podpis właściciela legitymacji		<table border="1"> <tr> <td>Podpis Komendanta</td> <td><i>[Signature]</i></td> </tr> <tr> <td>Klasa</td> <td><i>III</i></td> </tr> <tr> <td>Ilość osiągniętych pkt.</td> <td><i>84</i></td> </tr> <tr> <td>§ i kar. strzelania</td> <td><i>E.S. 18</i></td> </tr> <tr> <td>Tytuł zawodów (miejscowość)</td> <td><i>Pol. Klub Sport. Kalisz</i></td> </tr> <tr> <td>Data</td> <td><i>22.11.1932</i></td> </tr> </table>	Podpis Komendanta	<i>[Signature]</i>	Klasa	<i>III</i>	Ilość osiągniętych pkt.	<i>84</i>	§ i kar. strzelania	<i>E.S. 18</i>	Tytuł zawodów (miejscowość)	<i>Pol. Klub Sport. Kalisz</i>	Data	<i>22.11.1932</i>
Podpis Komendanta	<i>[Signature]</i>													
Klasa	<i>III</i>													
Ilość osiągniętych pkt.	<i>84</i>													
§ i kar. strzelania	<i>E.S. 18</i>													
Tytuł zawodów (miejscowość)	<i>Pol. Klub Sport. Kalisz</i>													
Data	<i>22.11.1932</i>													

Źródło: APK, Spuścizna Henryka Langego z Kalisza, sygn. 9

Tabela nr 6. Wyniki strzelania na Odznakę Strzelecką w 1934 r.

Policyjny Klub Sportowy	I klasa	II klasa	III klasa
Brzeziny	-	7	43
Kalisz	22	64	34
Koło	-	15	21
Konin	-	52	47
pow. łódzki	-	19	69
Łęczyca	3	65	30
Łask	1	18	25
m. Łódź	18	269	494
Pabianice	-	6	32
Piotrków	11	186	1
Radomsko	-	17	72
Sieradz	-	47	35
Turek	21	15	18
Tomaszów	-	28	15
Wieluń	-	24	83
Razem	76	832	1020 1019*

Źródło: „Na Posterunku” 2.03.1935, nr 10, s. 155.

* „Na Posterunku” podaje liczbę 1020, po przeliczeniu jest 1019 zdobytych odznak

Rok 1935 przyniósł zmiany w sporcie strzeleckim w regionie łódzkim. 31 marca 1935 roku Walne Zebranie ŁOZSSŁ uchwaliło zmianę nazwy na Polski Związek Strzelectwa Sportowego (PZSS), Okręg Łódzki. Do prac nowo utworzonego Związku wybrano Zarząd pod kierownictwem prezesa płk. Jana Bratro. Do władz Związku wybrany został także przedstawiciel PKS-u Łódź komisarz Ludwik Hanke. W nowych strukturach okręgowych strzelcy z PKS-u Łódź zostali zakwalifikowani do klasy I razem z Wojskowym Klubem Sportowym 25 pp z Piotrkowa i Wojskowym Klubem Sportowym Łódź⁴⁶⁵.

W 1935 roku zawody strzeleckie dla PKS-ów województwa łódzkiego zorganizował PKS Łódź. Korzystając z gościnności Łódzkiego Towarzystwa Strzeleckiego, zorganizował na strzelnicy zawodów dla 37 policjantów z 11 PKS-ów. Odnotowano wyniki. W kategorii karabinek bocznego zapłonu, krajowy (Bz. Kraj. 9) największą liczbę punktów 278 uzyskał post. Walenty Morawiak z PKS-u Tomaszów, II m. wywalczył post. Ludwik Pawelec z PKS-u Piotrków (273,3 pkt), III m. Władysław Jaros z PKS-u Łódź (272 pkt), IV m. J. Ferdynus z PKS-u Kalisz (265,5 pkt), V m. post. Antoni Nowacki (265 pkt), VI m. przod. Józef Tomaszewski z PKS-u Łódź (264 pkt),

⁴⁶⁵ S. Minkowski, *Początki sportu strzeleckiego w Łodzi i jego rozwój w latach 1918-1939*. Praca magisterska (maszynopis) AWF Warszawa, Warszawa 1994, s. 83-86, tabela nr 2; *Dział oficjalny Zarządu Polskiego Związku Strzelectwa Sportowego Okręg Łódzki. Komunikat Nr 1*, „Kurier Łódzki” 24.04.1935, nr 111, s. 7.

VII m. post. Czesław Ratyński z Tomaszowa (263 pkt), VIII m. st. post. Józef Czyż z PKS-u Łódź (262 pkt), IX m. st. przod. Bolesław Kubiak z PKS-u Kalisz (261 pkt) i X m. st. post. Franciszek Scibich z PKS-u Łask (257 pkt). Zespołowo 1 lokatę zdobył PKS-u Łódź (1301 pkt) przed zespołem PKS-u Kalisz (1215 pkt), PKS-u Brzeziny (1169 pkt). W konkurencji strzelania z pistoletu do sylwetki I m. zdobył post. W. Jaros z PKS-u Łódź z 174 pkt, kolejne miejsca wywalczyli: II m. przod. J. Ferdynus z PKS-u Kalisz (173 pkt), III m. przod. Józef Tomaszewski z PKS-u Łódź (170 pkt), IV m. st. post. Józef Czyż z PKS-u Łódź (165 pkt), V m. st. przod. Stanisław Pakuła z PKS-u Kalisz (163 pkt), VI m. post. Jan Jonach z PKS Piotrków (160 pkt), VII m. st. przod. Stanisław Dzierzbie z PKS Brzeziny (151 pkt), VIII m. st. przod. Bolesław Kubiak z PKS-u Kalisz (143 pkt), IX m. Franciszek Wajer z PKS-u Kalisz (141 pkt), i X m. Jan Sroka z PKS-u Piotrków (139 pkt). zespołowo zwyciężył ponownie zespół PKS-u Łódź (509 pkt), wyprzedzając PKS Kalisz (479 pkt) i PKS Piotrków (438 pkt)⁴⁶⁶.

Podobnie jak w poprzednich latach, tak i pod koniec sezonu 1935 roku PKS Łódź zorganizował mistrzostwa klubu. Program konkurencji zawierał strzelanie z karabinka krajowego (Bz. Kraj 11) i pistoletu wojskowego (PW-2). Nad przebiegiem sportowej rywalizacji czuwał zespół sędziowski z PZSS – Okręg Łódzki w osobach Jerzego Serbeka i podkom. Leona Kurzawińskiego (wiceprezes PZSS). Do rywalizacji stanęło 32 zawodników. W ogólnej klasyfikacji zwyciężył post. Władysław Jaros (238 pkt), przed kom. Ludwikiem Hanke (210 pkt), post. Józefem Golańskim (204 pkt), przod. Józefem Tomaszewskim (178 pkt) oraz st. przod. Marianem Marcinkowskim (172 pkt)⁴⁶⁷.

W dokonanej przez PZSS – Okręg Łódzki pod koniec 1935 roku klasyfikacji zespołów PKS Łódź ponownie został zakwalifikowany do klasy „A”⁴⁶⁸. Należał do czołówki klasy „A” w 1936 roku wywalczył tytuł wicemistrzowski klasy I, ulegając tylko drużynie Wojskowego Klubu Sportowego z Łodzi⁴⁶⁹.

W 1936 roku, rywalizując w strzelaniu z karabinka sportowego i rewolweru wojskowego, post. Władysław Jaros, zdobywając w strzelaniu z karabinka 485 pkt na 600 możliwych oraz pistoletu 144 na 200 pkt, ponownie zdobył tytuł mistrzowski PKS Łódź. Kolejne lokaty wywalczyli post. Józef Łoszak i st. post. Józef Czyż⁴⁷⁰.

W 1937 roku w zawodach strzeleckich o mistrzostwo województwa łódzkiego udział wzięły wszystkie PKS-y okręgu II P. P. Organizatorem zawodów był PKS Kalisz. Bezkonkurencyjny okazał się zespół gospodarzy, wygrywając zarówno w strzelaniu z pistoletu, jak i z broni małokalibrowej. W strzelaniu z pistoletu uzyskał 642 pkt, druga była drużyna z PKS-u pow. łódzki (309 pkt). W konkurencji broni małokalibrowej kaliszanie zdobyli 1940 pkt, II miejsce z 1772 pkt wywalczyli zawodnicy PKS-u Łódź⁴⁷¹. W finałowej rywalizacji drużynowej o mistrzostwo PKS województwa

⁴⁶⁶ *Zawody strzeleckie międzyklubowe P.K.S. woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 25.08.1935, nr 35, s. 579; *Zawody strzeleckie Policyjnych Klubów Sportowych*, „Kurier Łódzki” 19.08.1935, nr 225, s. 5.

⁴⁶⁷ *Strzelectwo w policji*, „Kurier Łódzki” 30.10.1935, nr 297, s. 8.

⁴⁶⁸ *Zakończenie sezonu sportu strzeleckiego*, „Kurier Łódzki” 20.12.1935, nr 349, s. 7.

⁴⁶⁹ *Aktualia lokalne*, „Kurier Łódzki” 26.10.1936, nr 294, s. 8.

⁴⁷⁰ *Post. Jaros dobrze strzela*, „Echo” 23.10.1936, nr 295, s. 5; *Mistrzostwa strzeleckie P.K.S.*, „Kurier Łódzki” 23.10.1936, nr 291, s. 7.

⁴⁷¹ *Mistrzostwa strzeleckie policji łódzkiej*, „Kurier Łódzki” 10.07.1937, nr 187, s. 7.

łódzkiego zmierzyły się PKS Kalisz i PKS Łódź. po kilku latach hegemoni strzelców z PKS-u Łódź nastąpiła zmiana. Tytuł mistrzowski wywalczył zespół z Kalisza, uzyskując łącznie 2749 pkt (w strzelaniu z karabinka 2040 pkt, a z pistoletu 709 pkt). Drużyna PKS-u Łódź uzyskała łączny wynik 2602 pkt (w strzelaniu z karabinka 1914 pkt, a z pistoletu 678 pkt). Wynik uzyskany przez zespół PKS-u Kalisz był nowym rekordem zespołowym województwa łódzkiego w obydwu konkurencjach. Spośród 70 rywalizujących policjantów z 15 PKS-ów indywidualnie w strzelaniu z pistoletu wyróżnił się post. Władysław Jaros z PKS-u Łódź (173/200 pkt) oraz w konkurencji karabinka st. post. Marcin Basiński z PKS-u Kalisz (467/600 pkt)⁴⁷². Miesiąc później rozegrano mistrzostwa indywidualne PKS-ów województwa łódzkiego. Na strzelnicy Łódzkiego Towarzystwa Strzeleckiego na Widzewie wystartowało 32 zawodników z 9 PKS. W zawodach rywalizacja o czołowe pozycje rozegrała się ponownie pomiędzy funkcjonariuszami PP z Kalisza i Łodzi. Ostatecznie tytuły mistrzowskie zdobyli zawodnicy PKS Kalisz. W strzelaniu z karabinka Kbks-3 zwyciężył st. post. Marcin Basiński (462 pkt). Pozostałe miejsca wywalczyli: st. post. J. Czyż z PKS-u Łódź (458 pkt), przod. Józef Tomaszewski z PKS-u Łódź (445 pkt), st. przod. Bolesław Kubiak z PKS-u Kalisz (444 pkt), st. post. Antoni Nowacki z PKS-u Wieluń (426 pkt). W strzelaniu z rewolweru (P. W. 1) najlepszy wynik 147 pkt i I miejsce uzyskał przod. Józef Ferdynus z PKS-u Kalisz. II miejsce wywalczył post. Józef Łoszak (145 pkt), III m. post. Dudek (144 pkt), obaj z PKS-u Łódź, IV lokatę wywalczył st. post. Marcin Basiński (142 pkt), piąty był post. Stanisław Binek, obaj z PKS-u Kalisz⁴⁷³.

Były to ostatnie mistrzostwa województwa w których uczestniczyły PKS-y z Kalisza, Koła, Konina i Turku. W konsekwencji reformy administracyjnej funkcjonujące na terenach powiatów kaliskiego, kolskiego, konińskiego i tureckiego komendy powiatowe PP wraz z PKS zostały włączone do województwa poznańskiego. Już wcześniej PKS-y ze wschodniej Wielkopolski (Kalisz, Koło, Konin i Turek) rywalizowały z sekcjami strzeleckimi z Wielkopolski. Należały bowiem do Okręgu Poznańskiego Polskiego Związku Strzelectwa Sportowego. Biorąc udział w mistrzostwach powiatów Okręgu VII sukcesy odnosili tylko policjanci z PKS- Kalisz. W 1936 roku tytuły mistrzów powiatu kaliskiego z PKS-u Kalisz wywalczył Jan Grzegorek (w konkurencjach: Kbks 3a., PW 2), tytuły wicemistrzów uzyskali: Jan Grzegorek (Kbks.4), Wacław Dymalski (Kbks.5) i Walenty Rasztar (PW 2). Drużyna PKS-u Kalisz została także drużynowym mistrzem powiatu kaliskiego w konkurencjach: Kbks. 3a, Kbks.4, Kbks 5 oraz PW-2. Na podstawie rozgrywek PKS Kalisz zakwalifikowano na rok 1936/37 do klasy I. W 1938 roku strzelcy z PKS-u Kalisz odnieśli największy sukces, podczas XIII Narodowych Zawodów Strzeleckich w Krakowie, okazali się najwyżej sklasyfikowaną drużyną policyjną w Polsce⁴⁷⁴.

Rywalizacja międzyklubowa PKS nie ograniczała się tylko do policyjnych klubów z regionu łódzkiego. Od 1936 roku prasa łódzka zamieszczała informacje o zawodach strzeleckich PKS-ów z Warszawy i Łodzi W latach 1936-1937 PKS Łódź, korzystając

⁴⁷² *Final zawodów strzeleckich P. K. S.*, „Kurier Łódzki” 23.07.1937, nr 200, s. 7.

⁴⁷³ *Policyjne mistrzostwa strzeleckie okręgu łódzkiego*, „Echo” 20.08.1937, nr 231, s. 5.

⁴⁷⁴ *Policjanci kaliscy najlepszymi strzelcami w Polsce*, „Echo” 22.12.1938, nr 356, s. 5.

z przychylności Łódzkiego Towarzystwa Strzeleckiego, organizował zawody strzeleckie PKS-ów z Warszawy i Łodzi. Drużynę gospodarzy reprezentowali: st. post. J. Czyż, post. Rokicki i post. W. Jaros. Zespół PKS-u Warszawa wystąpił w składzie: st. post. Netzel, przod. Władysław Luśnia i st. post. Fluksil. W konkurencji broni małokalibrowej (karabinek) zwyciężył zespół PKS-u Łódź (1280 na 1800 możliwych punktów), drużyna z Warszawy (1220 pkt). W strzelaniu z rewolweru wojskowego zwyciężyła drużyna warszawska (369 na 600 możliwych pkt). PKS Łódź uzyskał wynik 302 pkt. Po ostatecznym podliczeniu zwycięstwo przyznano policjantom PKS-u Warszawa, którzy w obu konkurencjach uzyskali 1589 punktów⁴⁷⁵. Rewanż udał się w 1937 roku. PKS Łódź wystawił wówczas dwa zespoły, a PKS Warszawa jeden zespół. Rywalizowano drużynowo w strzelaniu z karabinka sportowego (Kbk – 3) i rewolweru wojskowego. W konkurencji Kbk-3 zwyciężył PKS Łódź I (2174 pkt) przed PKS-em Łódź II (2100 pkt) i PKS-em Warszawa (1944 pkt). W strzelaniu rewolweru ponownie I miejsce zdobył zespół PKS-u Łódź (678 pkt) przed PKS-em Warszawa (520 pkt)⁴⁷⁶. W 1938 roku zaplanowano trójmecz policyjnych drużyn z Warszawy, Poznania i Łodzi. Ostatecznie do rywalizacji ponownie stanęły tylko PKS Warszawa i PKS Łódź. Program zawodów przewidywał indywidualne i zespołowe strzelania Kbks 5 i PW 1. W strzelaniu w konkurencji Kbks 5 zwyciężył post. Józef Łoszak z Łodzi (474 pkt na 600 możliwych), II m. Bronisław Tyburski z PKS-u Warszawa (472 pkt), III m. Władysław Luśnia z PKS Warszawa (467 pkt), IV m. Józef Czyż z PKS-u Łódź (454 pkt), V m. Ludwik Hanke z PKS Łódź (433 pkt), VI m. Michał Olczyk z PKS-u Warszawa (380 pkt). Zespołowo zwyciężyła drużyna gospodarzy (PKS Łódź) z 1361 pkt na 1800 możliwych, drużyna z PKS-u Warszawa uzyskała 1319 pkt. W konkurencji PW 1: I miejsce zajął W. Luśnia z PKS-u Warszawa (147 pkt na 200 możliwych), II m. W. Jarosz z PKS-u Łódź (145 pkt), III m. W. Rokicki z PKS-u Warszawa (143 pkt), IV m. J. Łoszak z PKS-u Łódź (142 pkt), V m. Michał Olczyk z PKS-u Warszawa (140 pkt), VI m. B. Tyburski z PKS-u Warszawa (136 pkt). w klasyfikacji drużynowej ponownie I miejsce zajął PKS Łódź z 430 pkt na 600 możliwych. Zespół z Warszawy uzyskał 423 pkt⁴⁷⁷.

Poza zawodami strzeleckimi funkcjonariusze Policji Państwowej okręgu II doskonalili umiejętności strzeleckie przy okazji rozgrywania innych konkurencji, np. wyścigów kolarskich w formule patrolowej oraz policyjnego wieloboju sportowego⁴⁷⁸.

3.10. Stermierka

Wkrótce po odzyskaniu niepodległości przez Polskę podjęto działania zmierzające do reaktywowania działalności sportowej w regionie łódzkim. Trudne warunki społeczno-polityczne i gospodarcze, przekładały się na brak kadry szkoleniowej oraz

⁴⁷⁵ *Strzeleckie zawody policji Łódź – Warszawa*, „Kurier Łódzki” 5.10.1936, nr 273, s. 7.

⁴⁷⁶ *Sport w kilku słowach*, „Echo” 4.09.1937, nr 246, s. 5; *Zawody strzeleckie policji*, „Kurier Łódzki” 4.09.1937, nr 243, s. 7.

⁴⁷⁷ *Zawody strzeleckie Łódź – Warszawa*, „Na Posterunku” 30.10.1938, nr 44, s. 1047.

⁴⁷⁸ *Wychowanie fizyczne w Policji*, Warszawa 1938, s. 25.

obiektów sportowych. Nie powstrzymało to miłośników aktywności fizycznej do reaktywowania stowarzyszeń i klubów sportowych. W ślad za TG „Sokół” działalność na nowo podjęły m.in. Łódzkie Towarzystwo Gimnastyczne „Siła” czy Towarzystwo Zwolenników Sportu, w których obok wielu innych dyscyplin funkcjonowały sekcje szermiercze⁴⁷⁹. Sekcje szermiercze reaktywowano w środowisku wojskowym m.in. w 10. Pułku Piechoty 26 Dywizji Piechoty, w kolejnych latach w 31. Pułku Strzelców Kaniowskich, 10. Pułku Artylerii Piechoty⁴⁸⁰, a od 1926 roku w Wojskowym Klubie Sportowym „Łódź”⁴⁸¹.

Powstające kluby rozpoczęły rywalizację początkowo w zawodach wewnątrzklubowych oraz międzyklubowych, następnie rangi mistrzowskiej. Rozgrywki początkowo 3-4 kluby pn. mistrzostwa Łodzi, szybko przemianowano na mistrzostwa okręgu łódzkiego. Od 1936 roku koordynowała je nowo powołana Okręgowa Komisja Szermiercza z siedzibą w PKS-ie Łódź przy ul. Żeromskiego 88⁴⁸². Była ona załącznikiem utworzonego w 14 marca 1939 roku Łódzkiego Okręgowego Związku Szermierczego, którego kapitanem sportowym został zawodnik PKS-u Łódź Bolesław Banas⁴⁸³.

25 października 1929 roku sekcję szermierczą utworzono w nowopowstałym Policyjnym Klubie Sportowym⁴⁸⁴. Niestety, miłośników sztuki fechtunków wśród policjantów w województwie łódzkim było niewielu. Sekcja szermiercza PKS m. Łódź była jedyną działającą w policyjnych klubach sportowych okręgu II⁴⁸⁵. Sport szermierczy nie był najpopularniejszy w PKS-ie Łódź. W 1932 roku w dwóch zespołach ćwiczyło 18 zawodników (zaawansowanych – 8, początkujących 10)⁴⁸⁶. Małą liczebność sekcji szermierczej w kolejnych latach potwierdzała niska frekwencja w zawodach o mistrzostwo PKS Łódź. W 1935 roku uczestniczyło w nich sześciu, a w 1936 roku pięciu zawodników⁴⁸⁷. Trenerem szermierzy PKS-u Łódź był fechtmistrz Józef Urbański.

Pierwsza wzmianka o rozpoczętej rywalizacji sportowej pochodzi z marca 1932 roku. 7 i 8 marca zarząd PKS-u Łódź zorganizował wewnątrz klubowe zawody szermiercze, w których udział wzięło siedmiu zawodników. W szabli zwyciężył przod.

⁴⁷⁹ M. Łuczak, J. Jaroszewski, *Z dziejów szermierki w województwie łódzkim do 1939 roku*, w: J. Kwieciński, M. Tomczak, M. Łuczak (red.) *Sport i wychowanie fizyczne w badaniach naukowych. Teoria – praktyce*, Konin 2014, s. 205-222.

⁴⁸⁰ *Życie wojska DOK IV i samorządu łódzkiego „Specjalny dodatek Polskiej Zbrojnej”*, Warszawa 1928, lipiec, s. 8, 26, 34-35.

⁴⁸¹ APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1599, *Wojskowy Klub Sportowy Łódź w Łodzi*, k. brak paginacji, *Pismo Prezesa WKS „Łódź” do Komisarza Rządu na m. Łódź. Referat Bezpieczeństwa Publicznego w Łodzi z 6 sierpnia 1925 r.*

⁴⁸² *Okręgowa Komisja Szermiercza przy pracy*, „Kurier Łódzki” 29.09.1936, nr 267, s. 7.

⁴⁸³ „Kurier Łódzki” 16.03.1939, nr 75, s. 9, Nowy Zarząd Ł.O.Z. Szermierczego.

⁴⁸⁴ APŁ, UWŁ 1919-1939, sygn. 1596, *Policyjny Klub Sportowy w Łodzi*, k. 3, *Pismo Starostwa Grodzkiego do Urzędu Wojewódzkiego Wydział Bezpieczeństwa Publicznego, Łódź 26 października 1929 r.*

⁴⁸⁵ „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76, *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego*; 11.03.1933, nr 11, s. 171-172, *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P. P. w Łodzi w roku ubiegłym; Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 4-5.

⁴⁸⁶ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego „Na Posterunku”* 1.02.1932, nr 5, s. 76.

⁴⁸⁷ *Zawody szermiercze w Policyjnym Klubie Sportowym*; „Kurier Łódzki” 27.11.1935, nr 326, s. 7, nr 75, s. 5, *Mistrzostwa szermiercze Policyjnego K. S.*, „Kurier Łódzki” 16.03.1936,

Zdjęcie nr 51. Trening sekcji szermierczej PKS-u Łódź

Źródło: Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego prezesa Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.” w Łodzi

Józef Różalski przed post. Piotrem Wojtczakiem, post. Kazimierzem Sodałą, post. Stanisławem Armanowskim, st. przod. Mieczysławem Tokarskim, post. Franciszkiem Szypowskim i st. przod. Henrykiem Kartasińskim. W florecie I miejsce wywalczył post. S. Armanowski, II m. post. K. Sodała, III m. st. przod. M. Tokarski, IV m. post. P. Wojtczak, V m. przod. J. Różalski, VI m. st. przod. H. Kartasiński, VII m. F. Szypowski. Nagrody w postaci dyplomów wręczył podinsp. Gwidon Brożyński w otoczeniu przybyłych oficerów PP⁴⁸⁸.

Brak innych policyjnych sekcji szermierczych na terenie województwa łódzkiego ograniczał rywalizację sportową szermierzy PKS-u Łódź do zawodów wewnętrznych o mistrzostwo klubu, rywalizacji międzyklubowej z łódzkimi klubami, zawodów o mistrzostwo okręgu łódzkiego oraz zawodów międzyklubowych z PKS-em Warszawa i Katowice. Najlepsi zawodnicy uczestniczyli w mistrzostwach Polski oraz zawodach międzynarodowych (opisanych wcześniej).

Zawody wewnątrzklubowe najczęściej były eliminacjami do prognozowanych dalszych startów, miały na celu wyłonienia najlepszych szermierzy, którzy stanowili reprezentację Klubu. W połowie grudnia 1934 roku okazją do ich przeprowadzenia był zbliżający się termin spotkania przeciwko Pocztownemu Przysposobieniu Wojskowemu. W wyniku rozegrania pojedynków cztery pierwsze miejsca wywalczyli: przod. Józef Różalski, post. Piotr Wojtczak, post. Bronisław Gołąbek i st. przod. Henryk

⁴⁸⁸ Zawody szermiercze w Policyjnym Klubie Sportowym, „Echo” 10.03.1932, nr 70, s. 5; Florek i szabla w P.K.S., „Kurier Łódzki” 11.03.1932, nr 71, s. 10.

Kartasiński. Uzyskali oni prawo reprezentowania barw klubowych⁴⁸⁹. W kolejnych latach najlepszym zawodnikiem w PKS m. Łódź pozostawał przod. Józef Różalski, wygrywając wewnątrz klubowe zawody w 1935 i 1936 roku. Do najlepszych w 1935 roku należeli także: post. P. Wojtczak i st. post. H. Kartasiński, a w 1936 roku: Władysław Jaros i Czesław Czechowski⁴⁹⁰. Ostatnie mistrzostwa Klubu rozegrano 13 czerwca 1939 roku. Zawody podzielono na dwie grupy: początkujących i zaawansowanych. W pierwszej grupie („pierwszy krok”) we florecie najlepszym był Górnik przed Pilskim i Czarneckim. W grupie dla zaawansowanych pod nieobecność najbardziej utytułowanego szermierza PKS m. Łódź Bolesława Banasia we florecie zwyciężył Brzóska przed Swierutem, Buczyńskim i Bogunią. W szpadzie natomiast Bogunia przed Buczyńskim, Swierutem i Brzóska⁴⁹¹.

Wyłonieni reprezentanci PKS m. Łódź reprezentowali barwy klubowe w rywalizacji z innymi łódzkimi klubami sportowymi. Na przełomie marca i kwietnia 1932 roku rozegrano pierwszy mecz międzyklubowy. Rywalem PKS Łódź był Wojskowy Klub Sportowy (WKS) Łódź. Zawody drużynowe w szabli i florecie przeprowadzono w sali Okręgowego Ośrodka Wychowania Fizycznego przy ul. Cegielnianej 26⁴⁹². W konkurencji floret mecz zakończył się remisem 8:8, w szabli zwycięstwo 10:6 przypadło drużynie WKS. PKS m. Łódź reprezentowali: przod. Józef Różalski, post. Piotr Wojtczak, post. Stanisław Armanowski, post. Kazimierz Soduł. W zespole WKS we florecie wystąpił przyszły zawodnik PKS Bolesław Banaś, tym razem musiał uznać wyższość wszystkich zawodników z PKS m. Łódź⁴⁹³. Rewanżowe spotkanie wyznaczono na dzień 30 maja. W międzyczasie 24 maja szermierze z PKS m. Łódź rozegrali spotkanie z Związkiem Pocztców⁴⁹⁴, niestety wyników tych spotkań prasa łódzka nie zamieściła. Kolejna okazja do rywalizacji z łódzkimi sekcjami szermierczymi nadarzyła się w listopadzie 1932 roku. Rywalami policyjnych szermierzy byli zawodnicy z WKS Łódź i ŁKS-u. Zawody drużynowe przeprowadzono w szabli, szpadzie i we florecie. Zwycięzca rywalizacji, otrzymał miano drużynowego mistrza m. Łodzi oraz prawo udziału w drużynowych mistrzostwach Polski w Warszawie (1933 r.)⁴⁹⁵. Szansę tę wykorzystali szermierze wojskowi. Na mistrzostwach Polski, zawodnik WKS por. Stanisław Kuźnicki wywalczył III miejsce we florecie⁴⁹⁶.

W 1933 roku zawodnicy PKS Łódź uczestniczyli w zawodach towarzyskich z Pocztcowym Przystosowaniem Wojskowym (właściwa nazwa: Pocztcowy Związek

⁴⁸⁹ *Szermierka w P. K. S.*, „Kurier Łódzki” 15.12.1934, nr 343, s. 7.

⁴⁹⁰ *Szermierka w P.K.S.*, „Kurier Łódzki” 1.12.1935, nr 331, s. 6; *Mistrzostwa Szermiercze Policyjnego K. S.*, „Kurier Łódzki” 16.03.1936, nr 75, s. 5.

⁴⁹¹ *Sport w kilku słowach*. „Echo” 15.06.1939, nr 164, s. 5.

⁴⁹² *Mecz szermierczy w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 23.03.1932, nr 83, s. 9, *Dzisiejsze zawody szermiercze*, „Kurier Łódzki” 31.03.1932, nr 89, s. 6.

⁴⁹³ *Zawody szermiercze P. K. S. w Łodzi*; „Na Posterunku” 9.04.1932, nr 15, s. 235; *Pierwsze kroki szermierzy na planszy*, „Kurier Łódzki” 4.04.1932, nr 93, s. 5.

⁴⁹⁴ *Z działalności Wojewódzkiego Komitetu W. F. P.P. w Łodzi w roku ubiegłym*, „Na Posterunku” 11.03.1933, nr 11, s. 171-172.

⁴⁹⁵ *Pierwsze zawody szermiercze o mistrzostwo Łodzi*, „Kurier Łódzki” 11.10.1932, nr 281, s. 7.

⁴⁹⁶ *Szermierze mistrzostwa Polski*, „Przegląd Sportowy” 5.04.1933, nr 27, s. 2.

Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego – Oddział Łódzki, w prasie łódzkiej najczęściej pod nazwą „Pocztowe P.W.”, dalej Pocztowe PW), mistrzostwach drużynowych m. Łodzi oraz w zawodach w Katowicach⁴⁹⁷. W kolejnych latach najczęstszymi rywalami szermierzy z PKS-u Łódź byli zawodnicy sekcji szermierczych łódzkich klubów: ŁKS, WKS i Pocztowy PW. Poza spotkaniami towarzyskimi kontynuowano zmagania o mistrzostwo indywidualne i drużynowe m. Łodzi oraz drużynowe zawody o nagrodę przechodnią im. dr Fryderyka Rosałowskiego. W zasięgu sportowym policyjnych szermierzy był Pocztowy P.W. Wynik rywalizacji pomiędzy tymi drużynami zależał od aktualnej dyspozycji zawodników. W połowie grudnia 1934 roku PKS m. Łódź uległ we własnym lokalu (ul. Żeromskiego 88) szermierzom z Pocztowego Przysposobienia Wojskowego⁴⁹⁸. Rewanż udał się już w kwietniu 1935 roku. Spotkanie zakończyło się wynikiem 18:14. W drużynie Policyjnego Klubu Sportowego wystąpili: J. Różalski, P. Wojtczak, H. Kartasiński i Gołąbek. Prasa łódzka zauważyła progres w wyszkoleniu J. Różalskiego i P. Wojtczaka. Za wyszkolenie policyjnych szermierzy odpowiadał fechtmistrz Józef Urbański⁴⁹⁹. Mniej szczęścia zawodnicy PKS mieli w rywalizacji z Wojskowym Klubem Sportowym w Łodzi. Wojskowi posiadając w swoim składzie czołowego szpadzistę Polski Romana Kantora, wspomaganego przez florecistę Bolesława Banasia i szablistę Jerzego Spiechowicza w połowie lat trzydziestych stanowili najlepszą drużyną szermierczą w m. Łodzi. W 1935 roku mistrzostwo m. Łodzi przeprowadzono w lokalu PKS przy ul. Żeromskiego 88, zgodnie z oczekiwaniami prasy tytuł drużynowego mistrza m. Łodzi wywalczyli zawodnicy WKS przed Pocztowym PW. Przegrane z WKS (15:3) i Pocztowym PW (15:3) zadecydowały o ostatnim miejscu w mistrzostwach reprezentantów PKS-u Łódź. W zespole policyjnym na wyróżnienie zasłużył tylko J. Różalski⁵⁰⁰. Zła passa policyjnych szermierzy trwała do końca 1935 roku. W kwietniu zawodnicy PKS-u (Różalski, Kartasiński, Żuk, Wojtczak, Gołąbek) przegrali mecz (27:21) z WKS-u Łódź i utracili szansę na walkę w drużynowych mistrzostwach Polski. Ponownie na wyróżnienie z drużyny PKS-u zasłużył tylko J. Różalski⁵⁰¹. Podobnym wynikiem zakończył się mecz tych drużyn w lipcu. Także bez sukcesów dla policjantów zakończyły się mistrzostwa m. Łodzi w szpadzie i florecie⁵⁰². Pod koniec roku szermierze z PKS-u rozegrali mecze z Pocztowym PW i Klubem Sportowym „Tramwajarz”. W pierwszym spotkaniu (30 listopada) policjanci ulegli

⁴⁹⁷ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1933, nr 41, s. 5-6.

⁴⁹⁸ *Szermierka w P. K. S.*, „Kurier Łódzki” 20.12.1934, nr 349, s. 6.

⁴⁹⁹ *P.K.S. zwycięża w meczu szermierczym Pocztowe PW 18:14*, „Kurier Łódzki” 29.04.1935, nr 116, s. 6.

⁵⁰⁰ *Zmiany w punktacji boks*, „Przegląd Sportowy” 27.02.1935, nr 15, s. 5; *WKS. mistrzem szermierczym Łodzi*, „Kurier Łódzki” 25.02.1935, nr 55, s. 5.

⁵⁰¹ *U łódzkich szermierzy*, „Przegląd Sportowy” 15.04.1935, nr 31, s. 4; *Łodzianie przed szermierzami mistrzostwami Polski*, „Kurier Łódzki” 15.04.1935, nr 104, s. 5.

⁵⁰² *Banaś mistrzem Łodzi w szpadzie*, „Głos Poranny” 27.05.1935, nr 144, s. 6; *Banaś mistrzem Łodzi we florecie*, „Kurier Łódzki” 16.07.1935, nr 191, s. 7.

12:20 Pocztownemu PW⁵⁰³. W towarzyskim meczu rywalami szermierzy z PKS-u Łódź byli zawodnicy nowo utworzonej sekcji szermierczej KS Tramwajarzy. Konkurovano w szabli i szpadzie. Po ambitniej walce z obu stron rywalizacja zakończyła się remisem (36:36). W PKS m. Łódź wyróżniono J. Różalskiego (zdobywcę 6 pkt w szpadzie i 5 w szabli) oraz P. Wojtczaka (zdobywcę 6 pkt w szpadzie)⁵⁰⁴.

W 1936 roku zmagania rozgrywki o mistrzostwo drużynowe okręgu łódzkiego zainicjowały zawody międzyklubowe szermierzy. Po raz pierwszy uczestniczyli w nich obok policjantów, wojskowych i pocztowców szermierze z Klubu Sportowego „Tramwajarz” w Łodzi. Dobrze w nowy sezon wsiedli szermierze PKS-u Łódź, w składzie którego występowali: J. Różalski, P. Wojtczak, H. Kartasiński i Franciszek Szypowski. Zwycięstwa 11 stycznia 1936 roku nad K. S. „Tramwajarz”⁵⁰⁵ i 19 stycznia 1936 roku z Pocztownym PW, pozwalały awansować w klasyfikacji ogólnej drużynowych mistrzostw. W punktacji ogólnej w szpadzie prowadził nadal zespół WKS-u (28 pkt) przed „Tramwajarzem” (21,5 pkt), natomiast w szabli na I miejscu sklasyfikowany został PKS Łódź (27 pkt) przed WKS-em (26 pkt)⁵⁰⁶. Ostatnim, decydującym o ostatecznym układzie w tabeli mistrzostw spotkaniem był mecz pomiędzy WKS-e, a Pocztownym PW. Zwycięstwo WKS-u ostatecznie przyznawało wojskowym tytuł mistrzowski. Drużyna szermiercza PKS-u Łódź wywalczyła drużynowe wicemistrzostwo okręgu łódzkiego⁵⁰⁷. Ostateczny wynik drużynowych mistrzostw okręgu łódzkiego w 1936 roku przedstawia tabela 7.

Tabela nr 7. Wynik drużynowych mistrzostw okręgu łódzkiego w 1936 roku

Nazwa klubu	Szpada	Szabla
Wojskowy Klub Sportowy „Łódź” w Łodzi	41 pkt	41 pkt
PKS Łódź	18 pkt	27 pkt
Klub Sportowy „Tramwajarz”	21 pkt	17 pkt
Pocztowe PW i WF	14,5 pkt	11 pkt

Źródło: „Kurier Łódzki” 27.01.1936, nr 27, s. 7.

Równoległe z meczami o mistrzostwo drużynowe okręgu łódzkiego prowadzone były mecze towarzyskie oraz turnieje. W lutym 1936 roku w meczu towarzyskim PKS Łódź zmierzył się z szermierzami z KS „Tramwajarzy” z Łodzi i AZS Warszawa. Mecz

⁵⁰³ *Pocztowe P. W. zwycięża w meczu szermierczym Policjiny K. S. 20:12*, „Kurier Łódzki” 2.12.1935, nr 331, s. 6,

⁵⁰⁴ *Z Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi*, „Na Posterunku” 29.12.1935, nr 53, s. 887; *Ambitna walka dwu zespołów*, „Echo” 16.12.1935, nr 349, s. 6.

⁵⁰⁵ *Drużynowe mistrzostwa szermiercze Łodzi*, „Kurier Łódzki” 13.01.1936, nr 12, s. 6.

⁵⁰⁶ *WKS prowadzi w szermierczych mistrzostwach*, „Głos Poranny” 20.01.1936, nr 19, s. 7; *Szermierka w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 20.01.1936, nr 19, s. 6.

⁵⁰⁷ *Szermierka*, „Przegląd Sportowy” 27.01.1936, nr 8, s. 2.; *WKS. mistrzem w szermierce*, „Głos Poranny” 28.01.1936, nr 27, s. 11.

z „Tramwajarzem” zakończył się zwycięstwem PKS-u w szpadzie (9,5:6,5), natomiast „Tramwajarza” w szabli (12:4). W pojedynku z AZS-em Warszawa zespół policyjny odniósł porażkę⁵⁰⁸. W 1936 roku założono w Klubie Sportowym „Pracowników Elektrowni” sekcję szermierczą. 2 marca 1936 roku w meczu przeciwko szermierzom z Klubu Elektrowni PKS-u m. Łodzi odniósł zwycięstwo 22:10. Po remisie w szpadzie 8:8, o zwycięstwie sekcji szermierczej PKS-u zadecydował wynik w szabli (14:2)⁵⁰⁹.

W kwietniu 1936 roku PKS zorganizował dwudniowe zawody. W pierwszym dniu przeprowadzono zawody „Pierwszy krok szermierczy”, zwyciężył w nich zawodnik Poczтового PW – Siekiera – przed K. Wojciechowskim z KS „Tramwajarz” i Rajmentem z KS Pracowników Elektrowni. W drugim dniu zorganizowano zawody szermiercze spośród 14 szermierzy najwyższy poziom wyszkolenia zademonstrował Bartnicki z KS Pracowników Elektrowni, przed Jarosem i Buczyńskim, obaj z PKS-u⁵¹⁰. Mistrzostwa indywidualne okręgu łódzkiego zorganizowano w maju 1936 roku zorganizowano na obiektach YMCA (ul. Moniuszki 4) i KS „Tramwajarzy” (ul. Piotrkowska 211). Trzydniowe zawody zdominowali zawodnicy WKS-u Łódź, zdobywając we wszystkich trzech konkurencjach (florety, szabla i szpada) tytuły mistrzowskie i wicemistrzowskie w szpadzie oraz szabli. Tytuły mistrzowskie wywalczyli we florecie Bolesław Banaś, w szpadzie Roman Kantor i w szabli Kaźmierczak. Za nimi uplasowali się: we florecie II m. Józef Różalski z PKS-u Łódź, III m. Kaźmierczak z WKS-u, w szpadzie II m. Jerzy Spiechowicz z WKS-u, III m. Franciszek Bartosik z Poczтового PW, w szabli II m. Jerzy Spiechowicz i Roman Kantor, obaj z WKS-u. Wręczenia nagród dokonał delegat Polskiego Związku Szermierczego kom. Leonard Kurzawiński (prezes PKS-u Łódź w latach 1933-1935 i 1937-1939)⁵¹¹.

Nowy sezon szermierczy otworzono w lokalu PKS-u przy ul. Żeromskiego 88. Dwudniowe zawody inaugurowały rozgrywki o drużynowe mistrzostwo okręgu. Zawody poprzedzała lekcja pokazową szermierki w wykonaniu zawodników WKS-u „Łódź”: J. Spiechowicza, Kazimierczaka i B. Banasia. W pierwszym dniu rozegrano mecz szermierczy pomiędzy WKS-em i KS „Tramwajarzy”. W meczu w szpadzie padł wynik remisowy 8:8, natomiast szabli zdecydowanie wygrali szermierze WKS-u (11:5). W drugim dniu zawodów w szranki stanęli zawodnicy PKS-u i KS Pracowników Elektrowni. W szpadzie zwyciężył PKS (12:4), w szabli zaś zespół Elektrowni (9:7)⁵¹². Kolejnym przeciwnikiem policyjnych szermierzy był zespół Poczтового PW. Przegrana szermierzy z policyjnego klubu z podopiecznymi fechtmistrza sierżanta Zygmunta Rudnickiego (21:11)⁵¹³. Sygnalizowała aspiracje zawodników Poczтового P.W. do tytułu mistrzowskiego okręgu. Kolejna przegrana z WKS (16,5:15,5)⁵¹⁴ i „Tramwajarzami” (17:5)⁵¹⁵ oddalały szermierzy z PKS-u od

⁵⁰⁸ *Szermierka w Łodzi*. „Kurier Łódzki” 10.02.1936, nr 40, s. 5.

⁵⁰⁹ *Mecze szermiercze*, „Głos Poranny” 2.03.1936, nr 61 s. 7.

⁵¹⁰ „Pierwszy krok szermierczy” w Łodzi, „Kurier Łódzki” 20.04.1936, nr 108, s. 6.

⁵¹¹ „Echo” 18.05.1936, nr 14, s. 7, *Na planszach*.

⁵¹² *Otwarcie sezonu szermierczego w Łodzi*, „Kurier Łódzki” 23.11.1936, nr 372, s. 7.

⁵¹³ *Szermiercze mistrzostwa Łodzi*, „Kurier Łódzki” 21.12.1936, nr 350, s. 6,

⁵¹⁴ *Z mistrzostw szermierczych Łodzi*, „Kurier Łódzki” 11.01.1937, nr 11, s. 5.

⁵¹⁵ *Gry, szermierka i pływania*, „Kurier Łódzki” 25.01.1937, nr 25, s. 8.

tytułu mistrzowskiego. Ostatecznie tytuł drużynowego mistrza okręgu łódzkiego wywalczył zespół Poczтового P.W. uzyskując tym samym prawo reprezentowania regionu łódzkiego na mistrzostwach Polski. Szermierzom z PKS-u nie udało się powtórzyć zeszłorocznego sukcesu (wicemistrzostwo), z 5 pkt zajęli IV miejsce w klasyfikacji końcowej mistrzostw⁵¹⁶.

Sezon 1937 zapowiadał się bardzo bogato. Już 15 lutego zawody eliminacyjne okręgu łódzkiego przed mistrzostwami Polski rozpoczęły panie. Brak kobiet w sekcji szermierczej PKS-u Łódź skutkował tym, że pomimo organizowania rozgrywek w lokalu policyjnym brakowało reprezentantek gospodarza⁵¹⁷. Dopiero w kwietniowych zawodach o mistrzostwo klasy „C” okręgu łódzkiego w szpadzie zaprezentować mogli się zawodnicy z PKS-ów. Zawody wygrał Kaus z KS Pracowników Elektrowni. Jedy- nym odnotowanym z policyjnego klubu zawodnikiem był Borkowski, sklasyfikowany na VI miejscu (na 13 startujących)⁵¹⁸. Znacznie lepiej dla PKS-u Łódź zakończyły się mistrzostwa w kl. B w szpadzie. Występujący w barwach policyjnego klubu Bolesław Banaś (dotychczas zawodnik WKS-u) wywalczył z grona 19 startujących szermierz tytuł mistrzowski, wyprzedzając szermierzy z KS „Tramwajarzy” (Miller) i KS „Pracowników Elektrowni (Prażanowski)⁵¹⁹.

W listopadzie 1937 zainaugurowano nowy sezon (1938 r.), który otwierały zawody o drużynowe mistrzostwo okręgu. Do walki o miano najlepszej drużyny w regionie łódzkim ponownie włączył się ŁKS z Romanem Kantorem (uczestnikiem igrzysk olimpijskich w Berlinie, 1936). Niestety, nie ma informacji o uczestnictwie PKS-u. Łódź, nie jest on także wyszczególniony w podsumowaniu mistrzostw, które zdobył zespół „Tramwajarzy”⁵²⁰.

Od marca do maja w zawodach dla początkujących szermierzy obok WKS-u, „Tramwajarzy”, KS Pracowników Elektrowni zgłosili się szermierze z PKS-u Łódź. Marcowe zawody przeprowadzano w lokalu klubowym policjantów przy ul. Żerom- skiego 88. Zwyciężył Szwed z ŁKS-u, kolejne trzy miejsca wywalczyli członkowie sekcji szermierczej PKS-u: Kaz, Korlczyk i Bogunia⁵²¹. W majowych finałowych walkach we florecie zwyciężył bez porażki Bogunia, wyprzedzając J. Brzóske, obaj z PKS-u Łódź⁵²².

21 stycznia 1939 roku zainaugurowano rozgrywki o mistrzostwo drużynowe okręgu łódzkiego. Do rywalizacji zgłosiło się pięć klubów, w tym PKS Łódź. W 1939 roku po raz pierwszy mistrzostwa przeprowadzono w dwóch konkurencjach: szabli i szpa- dzie. Drużyna PKS-u Łódź wystawiła reprezentację tylko w szpadzie. Mistrzostwa nie zakończyły się sukcesem policyjnych szermierzy. Tytuł mistrza okręgu łódzkiego

⁵¹⁶ Kantor zaproszony do Bazylei, „Przegląd Sportowy” 8.02. 1937, nr 11, s. 3; *Pocztowe P.W. – mistrzem szermierczym Łodzi*, „Kurier Łódzki” 8.02.1937, nr 39, s. 7.

⁵¹⁷ *Panie z floretami w rękach*, „Kurier Łódzki” 17.02.1937, nr 48, s. 7.

⁵¹⁸ *Po mistrzostwach szpadzistów klasy C*, „Kurier Łódzki” 2.04.1937, nr 90, s. 7.

⁵¹⁹ *Banaś mistrzem kl. B w szpadzie*, „Ilustrowana Republika” 12.04.1937, nr 100, s. 7,

⁵²⁰ *„Tramwajarze” mistrzem szermierczym Łodzi*, „Głos Poranny” 7.02.1938, nr 37, s. 7.

⁵²¹ *Sport w kilku słowach*, „Echo” 1.04.1938, nr 91. s. 5; *Sport w kilku słowach*, „Echo” 30.04.1938, nr 119, s. 5.

⁵²² *Sport w kilku słowach*, „Echo” 19.05.1938, nr 138, s. 5.

wywalczył zespół Łódzkiego Klubu Sportowego. Zespół PKS-u bez zwycięstwa zajął ostatnią lokatę⁵²³. Co prawda w spotkaniu przeciwko Pocztemu PW odnotowano remis (8:8), jednak dzięki lepszemu stosunkowi trafień zwycięstwo przyznano rywalowi PKS-u⁵²⁴.

Ostatnie przed wybuchem II wojny światowej mistrzostwa okręgu łódzkiego wyznaczono w terminie 21-24 czerwca. Arenami zmagania szermierzy były sale w Szkole Powszechnej przy ul. Południowej 8 (florety) i lokal KS „Tramwajarzy” (szpada i szabla)⁵²⁵. Jako pierwsi zmagania rozpoczęli floreciści. Nie przegrywając żadnej walki, Bolesław Banaś wywalczył tytuł mistrzowski przed swoim klubowym kolegą z PKS-u. Łódź Brzóska. Ponadto zawodnicy PKS-u w mistrzostwach okręgu we florecie wywalczyli: IV m. Bogunia i VII m. Buczyński. Postawa B. Banasia w szpadzie w mistrzostwach okręgu była zaskoczeniem. Rozpoczął od pięciu porażek, po czym wygrał kolejne cztery walki, zajmując ostatecznie VI m. w mistrzostwach okręgu w szpadzie. Wobec takiej postawy B. Banasia bez problemów rywalizację w szpadzie zwyciężył Roman Kantor z ŁKS-u⁵²⁶.

Od 1933 roku zainaugurowano rozgrywanie turnieju szermierczego o nagrodę przechodnią im. dra Fryderyka Rosałowskiego w postaci symbolicznego floretu. Zawody weszły na stałe do kalendarza szermierczego Łodzi. W przypadku trzykrotnego zwycięstwa nagroda przechodziła na stałe w posiadanie danej drużyny. W 1933 roku od lutego do czerwca szermierzy PKS-u Łódź uczestniczyli w turnieju, rozgrywanym w trzech konkurencjach: florecie, szpadzie i szabli. Rywalami szermierzy PKS-u Łódź byli zawodnicy ŁKS-u, WKS-u i Pocztemu PW. W 1933 roku w ocenie „Na Posterunku”, pomimo że zawody stały na wysokim poziomie, zwycięstwo PKS-u było niezagrożone. Zespół policyjny zajął I miejsce z 40 pkt (zadając 123 tusze, otrzymując 120), II miejsce wywalczył zespół WKS-u z 40 pkt (zadając 121 tusze, otrzymując 120), III miejsce przypadło szermierzom z Łódzkiego Klubu Sportowego, który uzyskał 38 pkt, IV miejsce z 26 pkt zajął Związek Pocztemu PW⁵²⁷. Rok później szermierze PKS-u z Łodzi bronili wywalczonej nagrody. Pierwszą turę zmagania rozegrano w lutym 1934 roku. Do zawodów oprócz PKS-u Łódź stanęły ŁKS-u, WKS-u, Pocztove PW⁵²⁸. W wyniku przeprowadzonych pojedynków pierwszą rundę o puchar dr. Rosałowskiego zwyciężyła drużyna ŁKS-u. Postawa w drugiej turze PKS-u Łódź umożliwiła ostateczne zwycięstwo⁵²⁹.

W 1935 roku turniej o nagrodę im. dr. Fryderyka Rosałowskiego był próbą powetowania przegranych drużynowych mistrzostw Łodzi. Areną zmagania był lokal Pracowników Elektrowni przy ul. Przejazd 46. Okazja ta nie została wykorzystana.

⁵²³ *Tabela mistrzostw szermierczych Łodzi*, „Kurier Łódzki” 8.03.1939, nr 67, s. 9.

⁵²⁴ *Sport w kilku słowach*, „Echo” 1.03.1939, nr 50, s. 5.

⁵²⁵ „*Szermierze łódzcy kończą sezon.*”, „Kurier Łódzki” 11.06.1939, nr 165, s. 12.

⁵²⁶ *Banaś mistrzem Łodzi we florecie*, „Ilustrowana Republika” 23.06.1939, nr 171, s. 11; *Kantor mistrzem Łodzi w szpadzie*, „Ilustrowana Republika”, 25.06.1939, nr 173, s. 11.

⁵²⁷ *Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego w Łodzi*, „Na Posterunku” 17.06.1933, nr 25, s. 396.

⁵²⁸ *Sobota i niedziela pod znakiem szermierki*, „Kurier Łódzki” 23.02.1934, nr 52, s. 7.

⁵²⁹ *ŁKS mistrzem Łodzi w szermierce*, „Głos Poranny” 26.02.1934, nr 56, s. 7; *ŁKS zwycięża w drużynowych zawodach szermierczych*, „Kurier Łódzki” 26.02.1934, nr 55, s. 6.

Zespół PKS-u sklasyfikowano na ostatnim miejscu. Rywalizacja o nagrodę toczyła się pomiędzy WKS-em i Pocztowym PW. Ostatecznie zwycięzcą i nowym posiadaczem nagrody zostało PocztoWE PW⁵³⁰. Rewanż wojskowym szermierzom z WKS-u powiódł się w 1936 roku, kiedy nagroda im. dr. F. Rosałowskiego przeszła w ich ręce⁵³¹. W 1937 roku zawody o nagrodę przechodnią im. dr. F. Rosałowskiego kończyły sezon szermierczy. Liczba startujących wymusiła od organizatorów (PKS Łódź) rozegrane zawodów w dwóch turach (czerwiec, listopad). W czerwcu na I miejscu uplasował się zespół „Tramwajarzy” (14 pkt) przed Pocztowym P.W. (8 pkt) i ex aequo Policyjnym Klubem Sportowym i KS Pracowników Elektrowni (6 pkt)⁵³². Wywalczona w czerwcowych zawodach przewaga KS „Tramwajarzy” z Łodzi pozwoliła osiągnąć ostatecznie sukces w listopadzie 1937 roku i wejść w posiadanie nagrody przechodniej im. dr. F. Rosałowskiego⁵³³. W kolejnym sezonie turniej rozegrano już w maju 1938 roku. Najpopularniejszy turniej szermierczy okręgu łódzkiego, zgromadził wszystkie kluby m. Łodzi. Kluby miały prawo do wystawienie jednej reprezentacji składającej się z trzech zawodników, po jednym z każdego rodzaju broni. Rozgrywki w 1938 roku podzielono na dwie rundy, w turnieju obowiązywał system „każdy z każdym”. W turnieju zainaugurowany w 1933 roku do 1938 roku dwukrotnie nagrodę zdobywał zespół Policyjnego Klubu Sportowego (1933, 1934), jednokrotnie drużyny z PocztoWego PW (1935), Wojskowego Klubu Sportowego (1936), KS „Tramwajarzy” (1937 r.)⁵³⁴. Szansę na posiadanie na stałe nagrody miał tylko PKS Łódź. W wyniku przeprowadzonych pojedynków zwyciężył z 5 pkt zespół PocztoWego PW, tuż za nim z 4 pkt uplasowała się drużyna PKS-u Łódź⁵³⁵. Ostatni raz przed II wojną światową rozegrano turniej o nagrodę dra Fryderyka Rosałowskiego 1 kwietnia 1939 roku. W 1939 roku szansę posiadania nagrody za 3-krotne zwycięstwo miały dwa kluby: PKS Łódź i PocztoWE PW⁵³⁶. Po pierwszej turze szermierze PKS-u z 8 pkt zajmowali III miejsce, za „Tramwajarzami” (12 pkt) i KS Pracowników Elektrowni. Jednak cofnięcie karty zawodniczej szermierzowi „Tramwajarzy” (Rybickiemu) i zweryfikowanie jego spotkań na korzyść rywali. Spowodowało to, że walka o nagrodę dr. F. Rosałowskiego rozegrała się pomiędzy KS Pracowników Elektrowni i PKS-em Łódź. Szczęście dla zespołu PKS-u było bardzo blisko, obie drużyny wywalczyły taką samą liczbę punktów (8 pkt). Jednak w decydującej rozgrywce lepsi okazali się rywale PKS-u Łódź⁵³⁷.

Od 1936 roku w prasie łódzkiej można spotkać doniesienia o organizowaniu przez Policyjny Klub Sportowy „zawodów dla seniorów” o puchar Policyjnego Klubu Spor-

⁵³⁰ *PocztoWE PW zwycięża w zawodach szermierczych*, „Kurier Łódzki: 11.03.1935, nr 69, s. 6.

⁵³¹ *Sport w kilku słowach*, „Echo” 13.05.1938, nr 132, s. 5.

⁵³² *O wszystkim po trochu*, „Kurier Łódzki” 12.06.1937, nr 159, s. 7.

⁵³³ *, Szermierze Klubu Sportowego Tramwajarzy*, „Kurier Łódzki” 14.11.1937, nr 313, s. 11.

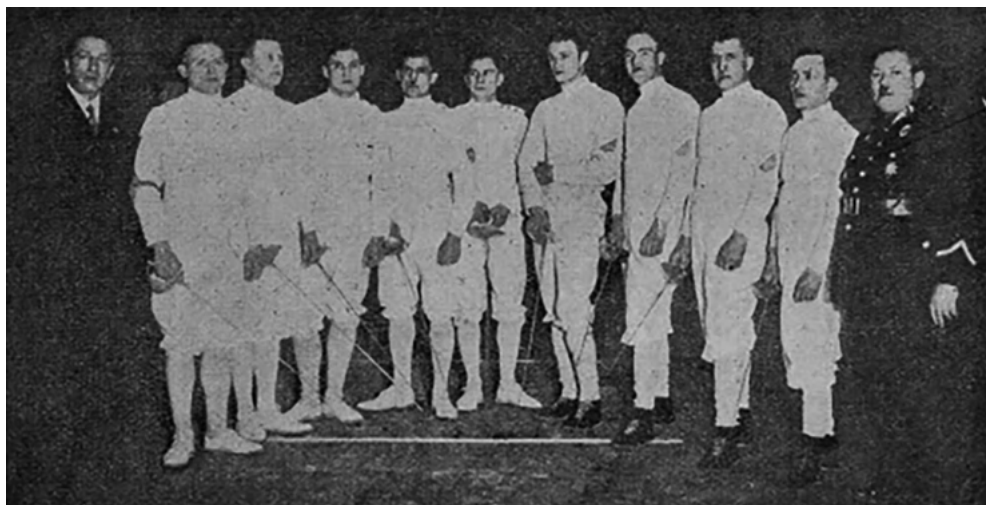
⁵³⁴ *Sport w kilku słowach*.

⁵³⁵ *PocztoWE P.W. zwycięża w zawodach o nagrodę dr. Rosałowskiego*, „Ilustrowana Republika” 16.05.1938, nr 135, s. 5.

⁵³⁶ *Szermierze łódzcy walczą o puchar d-ra. Rosałowskiego*, „Ilustrowana Republika” 30.03.1939, nr 89, s. 11; *Mecze szermiercze o puchar im. dr. Rosałowskiego*, „Kurier Łódzki” 29.03.1939, nr 88, s. 9.

⁵³⁷ *Sport w kilku słowach*.

Zdjęcie nr 52. Mecz drużynowy PKS Katowice – PKS Łódź w Katowicach (2 lutego 1933 roku). Od lewej: kierownik sekcji nadkom. Hostyński, st. przod. Zaczyk, st. post. Paszek, post. Sobik, post. Smółka, post. Kaczmarczyk, drużyna łódzka: post. Kaźmierczak, post. Armanowski, przod. Józef Różalski, post. Piotr Wojtczak i prezes PKS-u Łódź podkom. Kurzawiński.

Źródło: „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1934, s. 303.

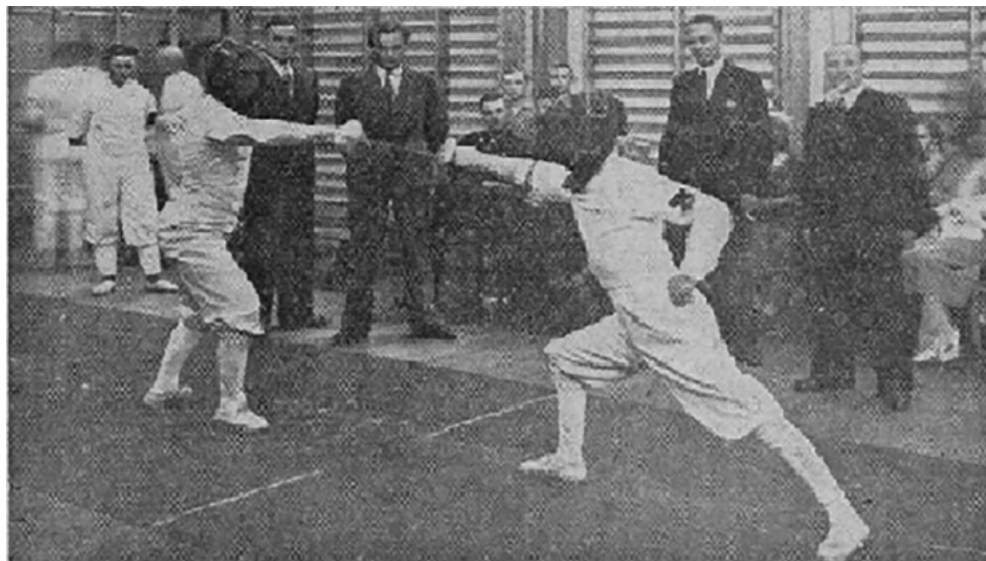
towego w Łodzi. W zawodach mogli brać udział szermierze „seniorzy”, tj. zawodnicy powyżej 35. roku życia. Brali udział w walkach we wszystkich rodzajach broni (szpada, szabla, floret). W 1936 roku zwycięzcą został J. Różalski z PKS-u Łódź. W 1937 roku we florecie zwyciężył reprezentant PKS-u – Władysław Jaros. W szpadzie i szabli triumfował zawodnik „Tramwajarza” Wiślicki. Ostatecznie w klasyfikacji ogólnej zwyciężył Wiślicki z „Tramwajarzy”, puchar (nagrodę przechodnią) otrzymał z rąk J. Różalskiego⁵³⁸. W maju 1939 roku zawody przeprowadzono w lokalu klubowym K. S. „Tramwajarzy”. Gospodarze nie okazali się gościnni, wywalczyli cztery czołowe lokaty. I miejsce zdobył Wciślik, zdobywając ją już po raz trzeci, wywalczył ją na stałe. Dalsze miejsca wywalczyli: Zwierzak, Osiński, Karolczyk i Karasiński z PKS-u Łódź⁵³⁹.

Rywalizację pomiędzy policyjnymi klubami sportowymi z innych okręgów zainaugurowano w maju 1932 roku w trójmeczu drużynowym przeciwko PKS Warszawa i PKS Katowice. Organizatorem zawodów był PKS Łódź, który przeprowadził je na sali w Helenowie w Łodzi. Zawody rozpoczęły zmagania PKS-u Katowice – PKS Łódź.

⁵³⁸ *Z planszy szermierczej*, „Kurier Łódzki” 26.04.1937, nr 114, s. 8; *Z planszy szermierczej*, „Kurier Łódzki”, 29.04.1937, nr 117, s. 6.

⁵³⁹ *Zawody szermiercze seniorów*, „Ilustrowana Republika” 8.05.1939, nr 126, s. 7; *Sport w kilku słowach*, „Echo” 8.05.1939, nr 127, s. 5.

Zdjęcie nr 53. Fragment meczu szermierczego PKS-u Warszawa z PKS-em Łódź (Warszawa, 16 czerwca 1935 roku)

Źródło: „Na Posterunku” 23.06.1935, nr 26, s. 431

Zarówno w szabli, jak i we florecie zwycięstwo odniesli szermierze z Katowic. We florecie 12: 4, w szabli 11:5. Niestety, niestawienie się zawodników z PKS-u Warszawa uniemożliwiło dokończenie meczu⁵⁴⁰. 2 lutego 1933 roku zespół PKS-u Łódź gościł na zawodach w Katowicach. Drużynę stanowili: post. Kaźmierczak, post. Stanisław Armanowski, przod. Józef Różalski, post. Piotr Wojtczak. Rywalizowano w szabli i we florecie, mecz zakończył się zwycięstwem PKS-u Katowice 25:7, we florecie 14:2 i w szabli 11:5⁵⁴¹.

W 1935 roku zespół PKS-u Łódź przyjął zaproszenie na mecz od PKS-u Warszawa. Drużyna z Łodzi wystąpiła w składzie: st. przodownik H. Kartasiński, przod. J. Różalski, post. P. Wojtczak i post. Żuk. Spotkanie zakończyło się zdecydowanym zwycięstwem gospodarzy 13:3⁵⁴².

Do rewanżowego spotkania tych drużyn doszło 8 grudnia 1935 roku w Łodzi. Pomimo ambitnej walki spotkanie zakończyło się zwycięstwem 10:6 szermierzy z Warszawy. W zespole gospodarzy wyróżniony został post. Piotr Wojtczak, zdobyw-

⁵⁴⁰ *Policyjne zawody szermiercze w Łodzi*, „Na Posterunku” 28.05.1932, nr 22, s. 346.

⁵⁴¹ „Przegląd Sportowy” 4. 02.1933, nr 10, s. 2; *Policyjne zawody szermiercze Łódź – Katowice*, „Na Posterunku” 4.03.1933, nr 10, s. 156.

⁵⁴² *Z działalności sekcji szermierczej P.K.S. m. st. Warszawy*, „Na Posterunku” 23.06.1935, nr 26, s. 432.

Zdjęcie nr 54. Drużyna okręgu łódzkiego na zawodach szermierczych w Katowicach (13 lutego 1937 roku). Pierwszy z lewej strony Bolesław Banaś.

Źródło: NAC, sygn. 1-S3023-2

ca 4 pkt. Oprócz niego drużynę stanowili: st. post. Henryk Kartasiński, przod. Józef Różalski i post. Franciszek Szypowski⁵⁴³.

13 lutego 1937 roku odbyły się tradycyjne zawody międzyokręgowe Łódź – Śląsk w trzech broniach: florecie, szpadzie i szabli. Zawody wygrali gospodarze 4:2⁵⁴⁴.

Rok 1939 zapowiadał się bogaty w zawody międzyokręgowe. Szermierze z PKS-u Łódź zmierzyli się z zespołami PKS-ów z Warszawy, Katowic i Lwowa. W marcu 1939 roku rywalami szermierczy PKS-u Łódź była drużyna PKS-u Warszawa. Drużyna pod kierownictwem kom. Leonarda Kurzawińskiego wystąpiła w składzie: Karasiński, Brzóska, Banaś, Buczyński, Kmietowicz, Bogunia i Świeruch⁵⁴⁵. Bardzo dobrze zaprezentował się w szpadzie Bolesław Banaś, wygrywając wszystkie (4) walki, otrzymując zaledwie jedno trafienie. Poziomu jego nie podtrzymali pozostali

⁵⁴³ *Międzymiastowy mecz Policyjnych Klubów Sportowych*, „Kurier Łódzki” 9.12.1935, nr 338, s. 5.

⁵⁴⁴ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1938, s. 325; *Szermierze Śląscy*, „Przegląd Sportowy” 18.02.1937, nr 14, s. 1.

⁵⁴⁵ *PKS (Łódź) – PKS (Warszawa)*, „Kurier Łódzki” 10.03.1939, nr 69, s. 9; *Szermierze P.K.S. (Łódź) w Warszawie*, „Kurier Łódzki” 17.03.1939, nr 76, s. 9.

zawodnicy PKS-u Łódź. Ostatecznie mecz zakończył się zwycięstwem PKS-u Warszawa w szpadzie 9:7, a w szabli 5:4⁵⁴⁶.

Na 27 maja 1939 roku gazeta „Na Posterunku” zapowiadała mecz szermierczy w Łodzi pomiędzy PKS-em Łódź a PKS-em Lwów⁵⁴⁷. Brak, zarówno w prasie sportowej, jak i lokalnej, informacji na temat tych zawodów. Najprawdopodobniej je odwołano, powodem mogły być rozgrywane dwa dni później w Lwowie mistrzostwa Polski w szermierce w klasie B szpadzie. Tytuł wicemistrzowski zdobył Kłosiński z PKS-u Lwów⁵⁴⁸.

Zmagania w zawodach rangi mistrzostw (nie policyjnych) szermierze PKS-u Łódź rozpoczęli od mistrzostw Śląska w 1934 roku. Zwycięzcami tych zawodów zostali szermierze z PKS-u Katowice, w szabli st. post. Antoni Sobik, we florecie st. post. Karol Paszek. Lokat reprezentantów PKS-u Łódź prasa nie zamieściła⁵⁴⁹.

21 kwietnia 1934 roku na łamach prasy sportowej⁵⁵⁰ zamieszczono relację z mistrzostw szermierczych klasy B w Poznaniu. Według sprawozdawców udział w mistrzostwach wzięło dwóch zawodników z PKS-u Łódź: przod. Józef Różalski i Bolesław Banaś. Przod. J. Różalski nie zakwalifikował się do grona 6 zawodników rozgrywek finałowych. B. Banaś wywalczył II miejsce we florecie. Informację dotyczącą przynależności klubowej B. Banasia do PKS-u Łódź należy uznać za pomyłkę. Udział B. Banasia w reprezentacji PKS-u Łódź po raz pierwszy miał miejsce w 1937 roku⁵⁵¹, fakt ten potwierdzają badacze dziejów łódzkiego sportu i szermierki⁵⁵².

W maju 1937 roku w Łodzi przeprowadzono mistrzostwa szermierze kl. „B”. Były one ogromnym sukcesem, zarówno organizacyjnym, jak i sportowym dla szermierki łódzkiej. Choć poziom zawodów nie zachwycił komentatorów sportowych, a konkurs we florecie według „Przeglądu Sportowego „wypadł zupełnie blado”. Zgromadzoną licznie publiczność cieszyły wysokie lokaty miejscowych zawodników. Szczególny powód do zadowolenia mieli przedstawiciele PKS-u Łódź. Bolesław Banaś w szpadzie po wygraniu 11 z 12 walk wywalczył tytuł mistrzowski, a w szabli wicemistrzowski w kl. „B”. Wysoką V lokatę we florecie zdobył zawodnik PKS-u Łódź W. Jaros⁵⁵³.

27 i 28 listopada 1937 roku w Warszawie odbyły się mistrzostwa Polski. Wśród trójki zgłoszonych reprezentantów okręgu łódzkiego był broniący tytułu mistrza

⁵⁴⁶ *Policjanci na planszach*, „Przegląd Sportowy” 20.03.1939, nr 23, s. 3.

⁵⁴⁷ *Kalendarz zawodów i imprez sportowych w maju 1939 r.*, „Na Posterunku” 30.04.1939, nr 18, s. 423-426.

⁵⁴⁸ *Wciślik piąty w mistrzostwach Polski kl. B w szabli*, „Ilustrowana Republika” 30.05.1939, nr 147, s. 7.

⁵⁴⁹ *Zakończenie szermierczych mistrzostw Śląska*, „Głos Poranny” 21.03.1934, nr 79, s. 9; *Sport w kilku słowach.*, „Echo” 21.03.1934, nr 78, s. 5.

⁵⁵⁰ *Nowe nabytki szermierczej klasy A*, „Przegląd Sportowy” 21.04.1934, nr 32, s. 3; *Rewia szermierzy polskich na Śląsku*, „Raz, Dwa, Trzy” 20.03.1934, nr 12, s. 11.

⁵⁵¹ *Banaś mistrzem kl. B w szpadzie*, „Ilustrowana Republika” 12.04.1937, nr 100, s. 7.

⁵⁵² A. Bogusz, *Dawna Łódź sportowa 1824-1945*, Łódź 2007, s. 310; M. Łuczak, *Szermierka w Polsce 1918-1945*, Poznań 2015, s. 137; M. Łopiński, *Olimpijczycy Łodzi i regionu*, Łódź 2017, s. 204.

⁵⁵³ *Szermierze Łodzi*, „Przegląd Sportowy” 31.05.1937, nr 43, s. 4; *Mistrzostwa szermiercze klasy B*, „Kurier Łódzki” 31.05.1937, nr 147, s. 5.

Zdjęcie nr 55. Szermiercze mistrzostwa Polski w Warszawie (27-28 listopada 1937 roku). Od lewej strony: mistrz Polski we florecie Antoni Sobik (PKS Katowice), wicemistrz Bolesław Banaś (PKS Łódź)

Źródło: NAC, sygn. 1-S-3011-1.

Polski, reprezentant PKS-u Łódź Bolesław Banaś⁵⁵⁴. Niestety, w 1937 roku Bolesław Banaś musiał uznać wyższość innego policyjnego szermierza Antoniego Sobika z PKS-u Katowice i zadowolić się tytułem wicemistrzowskim.

Przyczyn detronizacji zawodnika PKS-u Łódź „Przegląd Sportowy” nie doszukiwał się w brakach w wyszkoleniu technicznym, lecz w nieumiejętności opanowania nerwów. Pisał: „Nerwy Banasia stały się główną przyczyną porażki. Dowodem tego czterokrotne nadzianie się na taką samą akcję”⁵⁵⁵.

W 1938 roku sportowcy z Łodzi zdobyli dziewięć tytułów mistrzów Polski, jedyny tytuł szermierczego mistrza Polski wywalczył we florecie Bolesław Banaś. Dokonał tego w Domu Akademickim w Warszawie, gdzie rozgrywano mistrzostwa klasy „A”. W pierwszym dniu zawodów przeprowadzono zawody mistrzowskie we florecie. Do finałowej siódemki zakwalifikował się reprezentant PKS-u Łódź Bolesław Banaś. Po pięciu zwycięstwach i tylko jednej porażce (z Kędziorą) wywalczył tytuł mistrza Polski we florecie. Tytuł wicemistrzowski zdobył Jerzy Mirowski z ŁKS-u⁵⁵⁶.

Rok 1939 przyniósł potwierdzenie przynależności do krajowej czołówki szermierzy PKS- Łódź. Na mistrzostwach klasy „B” rozgrywanych w Łodzi, III miejsce we florecie i II miejsce w szpadzie wywalczył Bogunia z PKS-u Łódź⁵⁵⁷. Niespełna

⁵⁵⁴ Łodzianie w mistrzostwach szermierczych Polski, „Kurier Łódzki” 24.11.1937, nr 323, s. 6.

⁵⁵⁵ Sobik-Nawrocki-Segda, „Przegląd Sportowy” 29.11.1937, nr 95, s. 5.

⁵⁵⁶ Banaś mistrzem Polski we florecie, „Zbrojna Polska” 24.04.1938, nr 112, s. 4; Łodzianin Banaś mistrzem floretu, „Echo” 24.04.1938, nr 114, s. 7.

⁵⁵⁷ Sukces szermierzy łódzkich, „Ilustrowana Republika” 15.05.1939, nr 133, s. 7; Mistrzostwa szermiercze Polski klasy B w Łodzi, „Echo” 11.05.1939, nr 130, s. 5.

Zdjęcie nr 56. Mistrzostwa Polski w szermierce w Domu Akademickim w Warszawie (23 kwietnia 1938 roku). Finaliści, m.in.: mistrz Polski Bolesław Banaś (3. z prawej), Jerzy Mirowski (1. z prawej)

Źródło: NAC, sygn. 1-S-3013-3

Zdjęcie nr 57. Zawodnicy Bolesław Banaś i Wojciechowski w walce na florety podczas mistrzostw Polski w Warszawie (23 kwietnia 1938 roku)

Źródło: NAC, sygn. 1-S-3013-6

Zdjęcie nr 58. Ślubowanie w Łodzi polskich olimpijczyków na letnie igrzyska olimpijskie w Helsinkach w 1940 roku. Sportowcy Roman Kantor (1. z prawej), Bolesław Banaś (2. z prawej), Józef Pisarski (3. z prawej) i Władysław Król (4. z prawej) podczas ślubowania w obecności doktora Grabowskiego i dyrektora YMCA Łódź Alojzego Trypki.

Źródło: NAC, sygn. 1-M-889-2

miesiąc później w Katowicach tytuł mistrzowski w klasie A w szpadzie zdobył Bolesław Banaś z PKS-u Łódź przed Romanem Kantorem z ŁKS-u⁵⁵⁸.

Poziom sportowy Bolesława Banasia umożliwiał, jako jedynemu z PKS-u Łódź, reprezentowanie barw narodowych w zawodach międzynarodowych. 25-26 czerwca 1938 roku Bolesław Banaś reprezentował Polskę w trójmeczach szermierczym Polska – Szwecja – Niemcy⁵⁵⁹. 1 lipca 1939 roku uczestniczył w zawodach w Ystad (Szwecja) z udziałem szermierzy z Niemiec, Holandii i Danii⁵⁶⁰.

Zaliczony został wraz z Romanem Kantorem (ŁKS) do grona objętych przygotowaniem przedolimpijskim na igrzyska olimpijskie w Helsinkach (1940 r.). Od kwietnia do końca maja 1939 roku raz w tygodniu dojeżdżał do Warszawy na treningi pod opieką kpt. Kazimierza Laskowskiego i Taranda, fechtmistrza Akademii

⁵⁵⁸ Banaś mistrzem Polski w szpadzie, „Ilustrowana Republika” 5.06.1939, nr 153, s. 6.

⁵⁵⁹ A. Bogusz, *Geneza sportu w Łodzi i jego rozwój do 1939 r.*, praca doktorska (maszynopis) AWF Warszawa, Warszawa 1987, s. 351.

⁵⁶⁰ Kantor i Banaś wyjeżdżają do Szwecji, „Ilustrowana Republika” 27.06.1939, nr 175, s. 11,

Wychowania Fizycznego w Warszawie⁵⁶¹. 16 maja 1939 roku w sali YMCA w Łodzi (ul. Moniuszki 4) Bolesław Banaś złożył uroczyste ślubowanie olimpijskie⁵⁶².

3.11. Zapasy

Zapasy należały do najstarszych dyscyplin sportowych uprawianych w regionie łódzkim. Początki walk zapasniczych związane były z przybywającymi do Łodzi, Piotrkowa czy Kalisza trupami cyrkowymi. Prekursorami sportu atletycznego (wówczas zapasów i podnoszenia ciężarów) byli strażacy z Łodzi, a przede wszystkim Władysław Pytłasiński. Założony w 1926 r. Łódzki Okręgowy Związek Atletyczny zrzeszał miłośników podnoszenia ciężarów i walk zapasniczych. Do 1939 r. koordynował działalność 12 sekcji zapasniczych⁵⁶³, jedną z nich była sekcja zapasnicza PKS-u Łódź. Była ona jedyną policyjną sekcją zapasniczą w strukturach Łódzkiego Okręgowego Związku Atletycznego (ŁOZA) z okręgu II PP.⁵⁶⁴

Działalność sekcji zapasów w PKS-ie Łódź zainicjowało we wrześniu 1931 roku przez 10 entuzjastów „walki za pasy”. Zajęcia zapasnicze prowadzone dwa razy w tygodniu pod okiem wykwalifikowanego instruktora⁵⁶⁵ odbywały się w lokalu PKS-u w Łodzi, przy ul. Żeromskiego 88. Sport zapasniczy, podobnie jak w inne dyscypliny uprawiane przez członków łódzkiego PKS-u, rozwijał się wielokierunkowo. Dominował nurt cywilny skupiony na dążeniu do doskonałości ruchowej (sportowej) weryfikowanej podczas zawodów sportowych. Ważnym aspektem działalności tej sekcji była funkcja utylitarna. Zajęcia zapasnicze były ćwiczeniami z samoobrony funkcjonariuszy PP, a umiejętności nabyte na macie zapasniczej zwiększały bezpieczeństwo policjantów podczas wykonywania obowiązków służbowych. W ramach ogólnopolskich zawodów policyjnych nie przeprowadzano rywalizacji zapasników z policyjnych klubów. W 1929 roku podczas IV Ogólnopolicyjnych Zawodów Sportowych PP w Katowicach odbyły się jednak walki pomiędzy sekcją zapasniczą PKS-u Katowice a drużyną TG „Sokół”. Głównym celem tego meczu było propagowanie sportu zapasniczego wśród funkcjonariuszy PP.

Działalność sportową policyjnej sekcji zapasniczej zainicjował post. Franciszek Rajca. 17 stycznia 1932 roku reprezentacja ŁOZA rozegrała mecz zapasniczy Warszawa – Łódź. Przeciwnikami Łodzian byli członkowie „YMCA”⁵⁶⁶ Warszawa. W barwach ŁOZA obok Rajcy z PKS-u Łódź walczyli najlepsi ówcześni zawodnicy

⁵⁶¹ *Szermierze w szkolnych mundurkach*, „Echo” 7.04.1939, nr 97, s. 5.

⁵⁶² *Uroczyste ślubowanie olimpijczyków*, „Głos Poranny” 17.05.1939, nr 135, s. 10.

⁵⁶³ J. Jaroszewski, *Zarys dziejów sportu zapasniczego w województwie łódzkim do 1939 r.*, [w:] I. Pezdan-Sliż, M. Przydział (red.), *Z tradycji kultury fizycznej w 150-lecie sportu w Polsce*, Rzeszów 2018, s. 107.

⁵⁶⁴ APL, Łódzki Okręgowy Związek Gier Sportowych, sygn. 59, ŁOZGS w Łodzi, k. 114, *Do Polskiego Związku Atletycznego w Katowicach*.

⁵⁶⁵ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76.

⁵⁶⁶ Ang. *Young Men's Christian Association* – Związek Chrześcijańskiej Młodzieży Męskiej.

z „Kruscher-Ender”⁵⁶⁷ (Raźniewski, Stęperski), „Wimy”⁵⁶⁸ (Kawała, Furmański) i Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łodzi (Szlauderbach). Mecz zakończył się przegraną 2:12, jedynie Furmański z „Wimy” wywalczył 2 pkt dla ŁOZA. Zawodnik PKS-u Rajca pokonany został przez Skrockiego⁵⁶⁹.

Miesiąc później zawodnicy PKS-u Łódź po raz pierwszy wzięli udział w mistrzostwach okręgu łódzkiego w zapasach. Prawo reprezentowania barw klubowych uzyskali najlepsi zapaśnicy PKS-u w Łodzi wyłonieni podczas wewnątrzklubowych zawodów zapaśniczych. 11 lutego 1932 roku do zmagania stanęło 10 zawodników, w 3 kategoriach wagowych. Zawody obserwowało liczne grono oficerów i szeregowych, byli wśród nich najwyżsi funkcjonariusze łódzkiej PP, m.in. Komendant Wojewódzki PP dr Józef Torwiński. Nad przebiegiem zmagania na macie czuwali zawodnicy i członkowie zarządu ŁOZA. Na macie funkcję sędziego pełnił Mieczysław Mrożewski, wspomagany przez sędziów stolikowych: Stanisława Pieczewskiego i Bolesława Maciejewskiego (prezes ŁOZA). W wyniku przeprowadzonych walk pierwsze miejsca w swoich kategoriach wagowych wywalczyli: w wadze średniej post. Roman Kubiak, w wadze półciężkiej Czesław Czechowski przed post. Czesławem Buczyńskim i post. Janem Czyżem oraz w wadze ciężkiej I miejsce wywalczył post. Ewald Mikołajewski, pokonując post. Franciszka Rajcę i trzeciego w rywalizacji post. Stefana Prokopia-
ka⁵⁷⁰. Kilka dni później reprezentowali oni po raz pierwszy Policyjny Klub Sportowy w mistrzostwach okręgu łódzkiego w zapasach. W mistrzostwach okręgu łódzkiego w 1932 roku udział wzięło 52 zawodników w 7 kategoriach wagowych. Prym wiodli zawodnicy „Kruszer – Ender” z Pabianic oraz „Wimy” z Łodzi. III miejsce w wadze ciężkiej wywalczył reprezentant PKS-u Łódź post. F. Rajca. Największą niespodziankę sprawił wychowanek PKS-u Łódź Teodor Stęperski. Startując w wadze półciężkiej, wywalczył tytułu mistrza okręgu⁵⁷¹. Jak się okazało po latach, był to najwyższe i jedyne trofeum zapaśnika z PKS-u Łódź. W ogólnej punktacji drużyna ta została sklasyfikowana na IV miejscu Mistrzostw (na osiem drużyn), ulegając „Wimie”, „Kruszer – Ender” oraz Łódzkiemu Towarzystwu Gimnastycznemu „Siła”. Wyprzedziła natomiast drużyny Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” z Łodzi, Polskie Towarzystwo Sportowe „Unia” oraz Żydowskiego Towarzystwa Gimnastyczno-Sportowego „Makabi” z Pabianic. W następnych latach zawodnicy PKS-u Łódź podejmowali próby uczestnictwa w mistrzostwach okręgu łódzkiego w zapasach. Jednak poziom ich wyszkolenie nie umożliwiał zakwalifikowanie się do walk finałowych mistrzostw⁵⁷². Nie ma także doniesień o uczestnictwie zapaśników policyjnych w walkach o tytuł drużynowego mistrza okręgu. Przyczyną rezygnacji z rywalizacji z najsilniejszymi

⁵⁶⁷ „Kruscher-Ender” – Towarzystwo Sportowe Pracowników Firmy „Kruche i Ender” w Pabianicach, powiat łaski

⁵⁶⁸ „Wima” – Klub Sportowy „Widzewska Manufaktura” w Łodzi

⁵⁶⁹ J. Potocki, *Kronika sportów atletycznych 1925-1939*, Łódź 2001, s. 63; „Zawody zapaśnicze, „Kurier Warszawski” 18.01.1932, nr 18, s. 5.

⁵⁷⁰ „Policyjne zawody w zapasach, „Kurier Łódzki” 14.02.1932, nr 45, s. 14.

⁵⁷¹ Łódź, „Przegląd Sportowy” 20.02.1932, nr 15, s. 4; *Nowi mistrzowie w zapasach okręgu*, „Kurier Łódzki” 16.02.1932, nr 47, s. 8.

⁵⁷² *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

drużynami regionu łódzkiego („Wima”, IKP i „Unii”) najprawdopodobniej był brak możliwości skompletowania pełnego składu we wszystkich kategoriach wagowych.

Reprezentanci PKS-u walczyli także o prawo reprezentowania okręgu łódzkim w zawodach międzymiastowych. W grudniu 1933 roku pięciu zapaśników z PKS-u Łódź (Krygiel, Świeruda, Sieraczka, Rytko i Buczyński) uczestniczyło wraz z najlepszymi zawodnikami w regionie łódzkim w eliminacjach do meczu Warszawa – Łódź (17.12.1933 rok)⁵⁷³. Eliminacje przeprowadzono w lokalu Łódzkiego Towarzystwa Gimnastycznego „Siła” przy ul. Głównej 17. Dwudniowe zawody cieszyły się dużym zainteresowaniem publiczności. Reprezentanci PKS-u wszystkie walki stoczyli w pierwszym dniu. Wszyscy trzej przegrywali swoje walki i to przez przewagę techniczną. W wadze lekkiej Rytko uległ w 1 min i 30 sek. zapaśnikowi gospodarzy Kindlerowi. W wadze półciężkiej Świeruda po 4 minuty na macie z Sławińskim z „Unii” musiał uznać jego wyższość. W wadze półciężkiej Jakubowski z „Unii” pokonał po 3 min Grygiela z PKS-u Łódź⁵⁷⁴.

Zapaśnicy PKS-u Łódź pozostawali w ŁOZA do 1935 roku⁵⁷⁵. Trudno jest ustalić datę oraz przyczyną opuszczenia szeregow Związku. Faktem jest, że w połowie 1938 roku PKS Łódź nie był zrzeszony w Łódzkim Okręgowym Związku Atletycznym⁵⁷⁶. Istnienia sekcji zapaśniczej nie wykazywał także zarząd PKS-u w sprawozdaniu za rok 1938⁵⁷⁷.

3.12. Zawody marszowe

Służba policyjne niejednokrotnie była kilkugodzinnymi patrolami, które wymagały od policjantów odpowiedniego przygotowania fizycznego (wytrzymałości). Nie dziwi więc fakt, że marsze obok lekkiej atletyki i strzelectwa uznawane były przez kierownictwo PP za najbardziej przydatne w służbie policjanta.

Rangę ich podkreśla fakt wprowadzenia marszy do programu ogólnopolicyjnych zawodów sportowych. W 1927 roku rozgrywano je na dystansie 25 km, a od 1928 roku o 10 km dłuższym. Startująca w zawodach drużyna składała się z 3 policjantów ubranych w stroju polowym i posiadających dodatkowe obciążenie (karabin i ładownica). O potencjale sportowym drużyny decydował poziom wytrenowania najsłabszego zawodnika w ekipie. Okręg II mógł pochwalić się sukcesami w rywalizacji centralnej (opisane we wcześniejszym rozdziale).

Powołanie do życia PKS-ów spowodowało przekazanie im odpowiedzialności za organizację życia sportowego. Organizowały one szereg zajęć sportowych, któ-

⁵⁷³ Turniej zapaśniczy, „Echo” 7.12.1933, nr 338, s. 5.

⁵⁷⁴ Eliminacyjny turniej zapaśniczy; Dokończenie eliminacyjnego turnieju zapaśniczego, „Kurier Łódzki” 10.12.1933, nr 341, s. 5.

⁵⁷⁵ Dziesięciolecie PZA, Katowice 1935, s. 32.

⁵⁷⁶ Archiwum prywatne dr. A. Bogusza w Szkole Mistrzostwa Sportowego w Łodzi, ul. Milionowa. sygn. brak, Łódzki Związek Atletyczny do 1939 r. k. brak. Pismo Łódzkiego Okręgowego Związku Atletycznego w Łodzi z dnia 30 czerwca 1938 r. Do Urzędu Wojewódzkiego Łódzkiego.

⁵⁷⁷ Przez sport do sprawności w służbie, „Echo” 26.04.1938, nr 115, s. 7; Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego, „Republika” 26.04.1938, nr 113, s. 8.

rych zadaniem było z jednej strony usprawnianie fizyczne policjantów, z drugiej rekreacja i czynny wypoczynek. Marsze i organizowane zawody marszowe dotyczyły pierwszego przypadku. Zawody marszowe organizowane były zarówno jako zawody wewnątrzklubowe, jak i rywalizacja międzyklubowe. Od 1930 roku kluby dla swoich członków przeprowadzały wewnątrzklubowe marsze, nawet kilkudziesięciokilometrowe. 15 czerwca 1930 roku PKS Wieluń przeprowadził zawody marszowe w pełnym rynsztunku. Spośród 24 uczestników najszybciej trasę pokonali post. M. Jędrzejczyk (4 godz. 10 min) oraz post. K. Makowski (4 godz. 14 min)⁵⁷⁸. Chęć sprawdzenia się w rywalizacji z innymi policyjnymi klubami wymusiła organizację zawodów międzyklubowych. 18 października 1930 roku zawody takie zorganizował PKS Łask. Do marszu na dystansie 10 km stanęli zawodnicy PKS-ów z Łodzi, Łasku, pow. łódzkiego, Wielunia i Pabianic. I miejsce wywalczył zawodnik gospodarzy post. Marian Wierzbicki, który 10-kilometrową trasę marszu pokonał w 1 godz. 7 min 15 sek. Drugi był zawodnik PKS-u Pabianice post. Czesław Marjański, jako trzeci linię mety przekroczył post. Jan Truskolas z PKS-u pow. łódzki⁵⁷⁹.

W kolejnych latach zawody marszowe weszły na stałe w kalendarz imprez organizowanych przez PKS-y województwa łódzkiego. Jednak ich niezbyt duża liczba może sygnalizować małą popularność. Średnio w roku przeprowadzano dwukrotnie zawody marszowe z udziałem tylko klubów policyjnych. W 1931 roku zorganizowano dwukrotnie zawody marszowe w Łasku i Łodzi⁵⁸⁰, podobnie w 1933 roku tylko w Łodzi i Łęczycy⁵⁸¹. W 1931 roku PKS Łódź przeprowadził zawody międzyklubowe na boisku „Widzewskiej Manufaktury” przy ul. Rokicińskiej 82. W zawodach udział wzięło 12 policjantów z PKS-u Piotrków, Słupca, Pabianice, Brzeziny, Tomaszów, Łask, Koło oraz Łódź. I miejsce wywalczył post. Wacław Borowiecki z PKS-u Piotrków (2:40:30,0), II miejsce post. Wacław Kulka (2:45:11,0), a III miejsce post. Czesław Marjański (2:49:01,0), obaj z PKS-u Pabianice. Dużym zaskoczeniem jest informacja o nieukończeniu marszu przez zawodnika PKS-u Łódź przod. Ignacego Wolnego⁵⁸². Miesiąc wcześniej zwyciężył na dystansie 35 km w Katowicach w IV Ogólnopolskich Zawodach Sportowych P. P.

W 1932 roku organizatorem rywalizacji w marszu był pabianicki PKS. 28 października 1932 roku przeprowadził indywidualne zawody marszowe o mistrzostwo województwa łódzkiego. Organizatorzy zawodów, korzystając z gościnności Klubu Sportowego „Kruscher-Ender”, zorganizowali na jego stadionie (żużlowej bieżni) w Pabianicach masz na dystansie 25 km. Regulamin zawodów ustanawiał start wspólny o godzinie 12.00. Punkt 4 określał technikę chodu, podczas którego zawodnik musiał dotykać podłoża co najmniej jedną nogą. Odnotowanie nieprawidłowości karane było

⁵⁷⁸ *Z działalności Pol. Kl. Sport. w Wieluniu*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.09.1930, nr 17, s. 627,

⁵⁷⁹ *Policyjne zawody sportowe*, „Hasło Łódzkie” 22.10.1930, nr 290, s. 7; *Ze sportu wśród policji; Międzynarodowe zawody sportowe w Policji*, „Kurier Łódzki” 24.10.1930, nr 292, s. 9.

⁵⁸⁰ *Działalność sportowa policji woj. łódzkiego w r. 1931*, „Na Posterunku” 1.02.1932, nr 5, s. 76.

⁵⁸¹ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

⁵⁸² *Oficjalne wyniki marszu policyjnych klubów*, „Kurier Łódzki” 30.10.1931, nr 297, s. 10.

punktami karnymi, które można było uzyskać za: podbieganie (1 pkt); nieprawidłowe mijanie lub przeszkadzanie w mijaniu (1 pkt) oraz za niesportowe zachowanie (1 pkt). Przyznanie 1 pkt karnego równoznaczne było z karą 15 sek.⁵⁸³ W zawodach udział wzięli reprezentanci PKS-ów z Łodzi, Wielunia, Sieradza, Łasku, Tomaszowa i Pabianic. Spośród 11 startujących marsz ukończyło 9, pierwszy był zawodnik PKS-u z Wielunia post. Waław Czechowski (2:36:49,0). Kolejni na mecie byli: post. Waław Kulka (2:42:45,2) z PKS-u Pabianice, post. Ignacy Laugier z PKS-u Sieradz, post. Leon Metz z PKS-u Wieluń, post. Wincenty Bartkowiak z PKS-u Łask, st. post. Antoni Banasiewicz z PKS-u Łódź, post. Henryk Sobolewski z PKS-u Wieluń, post. Leopold Zawiasza z PKS-u Tomaszów, post. Ignacy Kawecki z PKS-u Sieradz⁵⁸⁴.

W 1933 roku do zawodów marszowych (w Łodzi i Łęczycy) dodano konkurencję strzelecką⁵⁸⁵. 10 czerwca 1933 roku rozegrano zawody marszowe indywidualne. Celem zawodów było „ustalenie stopnia sprawności marszowej i strzeleckiej członków Policyjnych Klubów Sportowych”, jednocześnie zawody były eliminacjami do drużyny policyjnej biorącej udział w zawodach „Szlakiem Legionistów” organizowanych przez Związek Strzelecki na dystansie 50 km. Start zaplanowano w Ozorkowie (o godz. 12.00), strzelanie na strzelnicy miejskiej w Zgierzu (ul. Łęczycka) metę umiejscowiono na stadionie ŁKS-u (ul. Unii). Regulamin zawodów dokładnie precyzował zasady rywalizacji (marszu, strzelania). Ekwipunek zawodnika powinien zawierać: czapkę policyjną, bluzę płócienną granatową, spodnie długie płóciennie lub sukienne koloru ciemnego, trzewiki (wykluczone pantofle lub półbuty), pas główny z żabką i ładownicą, 25 naboju małokalibrowych, karabin i bagnet, płaszcz (zrolowany założony przez ramię) oraz maskę przeciwgazową. Zawodnik podczas zawodów mógł „za ładną postawę podczas marszu” oraz celny strzał do tarczy uzyskiwać punkty dodatnie. Ujemnymi punktami karano za nieprawidłowe mijanie (przeszkadzanie), za podbieganie i oddanie strzału po gwizdku sędziego. Za wykorzystywanie środków transportu lub niesportowe zachowanie groziła uczestnikom dyskwalifikacja⁵⁸⁶.

Do zmagania w zawodach stanęło 19 policjantów z siedmiu PKS-ów. Zwyciężył post. Czesław Czechowski z PKS-u Wieluń (3 godz. 17 min 22 sek.), II miejsce wywalczył Antoni Banasiewicz PKS-u Łódź (3 godz. 18 min 22 sek.), trzeci był post. Waław Kulka z PKS-u Pabianice (3 godz. 19 min 22 sek.)⁵⁸⁷.

W 1934 roku w Łodzi zawody marszowe wzbogacono o konkurencję strzelecką z broni małokalibrowej. 16 policjantów z Łodzi, Piotrkowa i Sieradza miało do pokonania

⁵⁸³ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b.p., *Regulamin zawodów marszowych indywidualnych międzyklubowych o mistrzostwo dla członków policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego*.

⁵⁸⁴ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, k. b.p., *Pismo Wojewódzkiego Komitetu P.P. funkcjonariuszy P.P. w Łodzi z dnia 29 października 1932 r.; Z działalności Pol. Kl. Sport. w Pabjanicach*, „Na Posterunku” 17.12.1932, nr 51, s. 81; 25 klm. *Marsz indywidualny*, „Kurier Łódzki” 30.10.1932, nr 306, s. 14.

⁵⁸⁵ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

⁵⁸⁶ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *Regulamin zawodów marszowych eliminacyjnych międzyklubowych policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego*.

⁵⁸⁷ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. b. *sprawozdanie z zawodów marszowych P.K.S. woj. łódzkiego; Sukces wieluńskiego policjanta*, „Echo” 12.06.1933, nr 160, s. 5.

Zdjęcie nr 59. Karta zgłoszenia zawodników Cz. Czechowskiego i L. Metza na zawody marszowe (10 czerwca 1933 roku)

K A R T A Z G Ł O S Z E N I A .

zawodników, na zawody marszowe eliminacyjne piątyklubowe na trasie 25.km-w dniu 10-VI-1933r

Imię i nazwisko:	stopień służbowy.	Rok urodzenia.	Ilość odbytych treningów.	Opinia Lekarska.
Czesław Czechowski	postup.	1907.	10.	
Leon Metza	" "	1908.	8.	

Przewodniczący Kom. Komitetu, F.F. i Funkc. P.P.

/-/Br. Ungeheuer, podkomisarz.

Źródło: APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, *Wychowanie fizyczne*, k. brak paginacji.

37 km trasę Łódź (stadion ŁKS-u, ul. Unii) – Zgierz – Aleksandrów – Łódź (stadion ŁKS-u, ul. Unii). Pierwszy dystans ten pokonał post. Jan Świerut z PKS-u Łódź w czasie 3 godz. 56 min. II miejsce zajął post. Leon Ogorkiewicz z PKS-u Piotrków (3 godz. 57 min), trzeci był post. Czesław Czechowski z PKS-u Łódź (3 godz. 57 min i 18 sek.)⁵⁸⁸. W 1937 roku w zawodach marszowych w Łodzi uczestniczyło 19 zawodników z PKS-ów z Łodzi, Pabianic i Łasku. Na dystansie 16 km zwyciężył Czerniejewski z Pabianic (1 godz. 32 min) przed Maciejewskim z PKS-u Łódź (1 godz. 40 min) i Szmidtem z PKS-u Łask (1 godz. 40 min i 10 sek.)⁵⁸⁹.

Rywalizacja nie ograniczała się do wewnątrzpolicyjnych rywalizacji. Funkcjonariusze PP przyjmowali zaproszenia do zawodów marszowych organizowanych przez inne organizacje. W 1931 roku Ośrodek Wychowania Fizycznego w Łodzi zorganizował marsz na dystansie 10 km. W gronie 36 zawodników pierwsze trzy miejsca wywalczyli reprezentanci PKS-u Łódź. I m. Berłowski, II m. I. Wolny i III m. Banasiewicz⁵⁹⁰. W 1933 roku zawodnicy PKS-u Kalisz i PKS-u Piotrków brali udział w zawodach

⁵⁸⁸ *Zawody marszowe Policji Państwowej*, „Kurier Łódzki” 23.06.1934, nr 169, s. 7.

⁵⁸⁹ *Zawody marszowe policjantów*, „Kurier Łódzki” 15.03.1937, nr 74, s. 7.

⁵⁹⁰ *Marsz Ośrodka W. F.*

Zdjęcie nr 60. Delegacja łódzka z nagrodą za zwycięstwo w marszu na trasie Sulejówek – Belweder (1929). Delegacji łódzkiej przewodniczył komisarz Bronisław Ungeheuer

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 30.03.1929, nr 13, s. 7

marszowych organizowanych przez Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej. Część dystansu biorący udział w zawodach pokonywali w maskach przeciwgazowych⁵⁹¹.

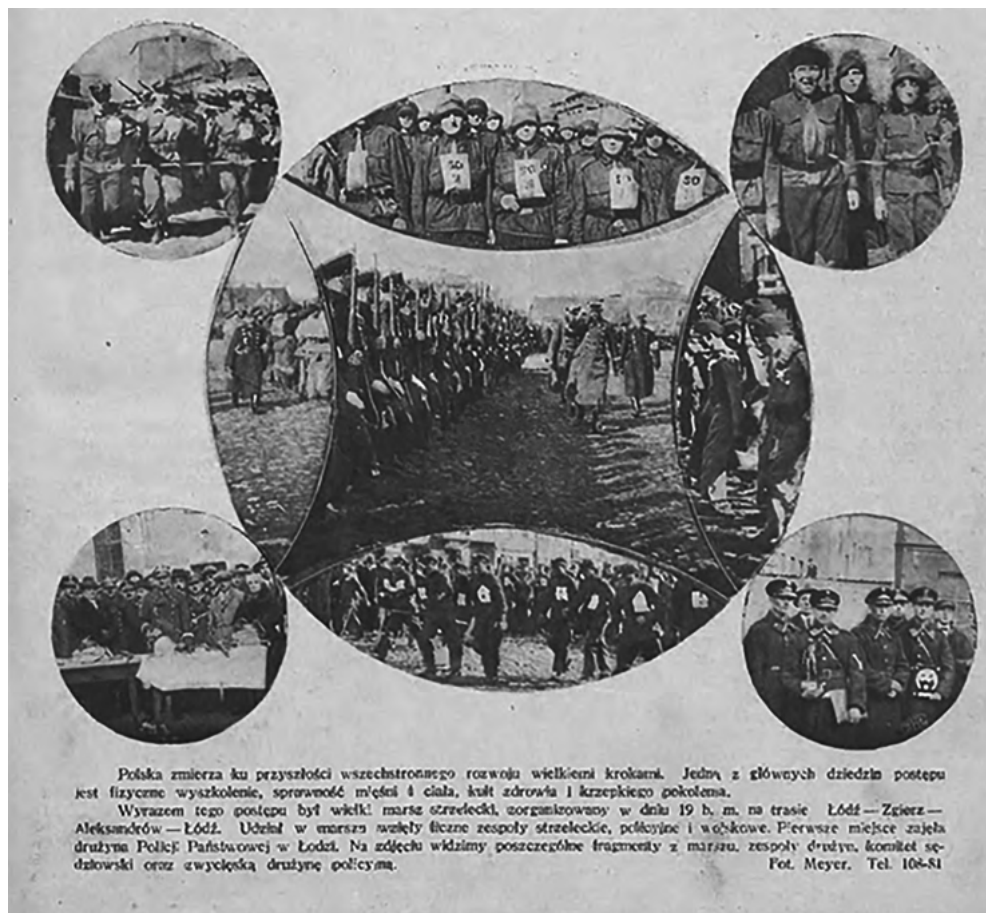
19 marca 1929 roku reprezentanci okręgu II uczestniczyli w marszu na trasie Sulejówek – Belweder. Za zwycięstwo zostali nagrodzeni tablicą z wizerunkiem Józefa Piłsudskiego przez Sławomira Czerwińskiego, Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

Drużyny policyjne corocznie przyjmowały zaproszenie do uczestnictwa w zawodach marszowych organizowanym przez Komendę Związku Strzeleckiego Łódź – powiat z okazji imienin Marszałka J. Piłsudskiego (19 marca). Zawody toczono na dystansach 30-40 km, trasa była następująca: Łódź – Zgierz – Aleksandrów – Konstantynów – Łódź. Dwukrotnie w 1929 i 1930 roku drużyny Policji Państwowej z Łodzi były zwycięzcami tych zmagania. W 1929 roku drużyna policyjna była najlepsza spośród 14 wojskowych i cywilnych ekip. Prowadząc od początku zawodów nie oddała pierwszeństwa do końca. Drugą na mecie, najlepszą wojskową drużynę z 28 p. Strzelców Kaniowskich wyprzedzili o 12 minut⁵⁹². Rok później, 23 marca 1930 roku, dwie drużyny policyjne z Komendy PP m. Łodzi i Komendy Powiatowej PP z Piotrkowa rywalizowały z 46 drużynami wojskowymi, strzeleckimi i przysposobienia wojskowego. O trudach zawodów świadczył fakt wycofania się z rywalizacji w trakcie zawodów połowy drużyn. Zawody zakończyły się sukcesem drużyn

⁵⁹¹ *Bilans wychowania fizycznego policji*, „Kurier Łódzki” 12.02.1934, nr 41, s. 5-6.

⁵⁹² *Udział policji w zawodach marszowych na trasie Łódź – Zgierz – Aleksandrów – Konstantynów – Łódź*, „Na Posterunku” 6.04.1929, nr 14, s. 215.

Zdjęcie nr 61. Relacja z marszu na trasie Łódź–Zgierz–Aleksandrów–Konstantynów–Łódź (1930)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 30.03.1930, nr 13

policyjnych. I miejsce w czasie 3 godz. 18 min i 25 sek. wywalczyli funkcjonariusze policji z Łodzi. Zawodnicy z Komendy Powiatowej PP w Piotrkowie z czasem 3 godz. 21 min zajęli III miejsce⁵⁹³. Zwycięską drużynę stanowili: Ignacy Wolny, Władysław Rosiak, Kazimierz Górski, Władysław Strzelczyk, Antoni Karlicki i Marian Paduch⁵⁹⁴.

⁵⁹³ *Udział policji łódzkiej w zawodach marszowych*, „Na Posterunku” 1930, nr 14, s. 275.

⁵⁹⁴ *Udział policji łódzkiej w zawodach marszowych*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.04.1930, nr 8, s. 307; „Kurier Łódzki” 25.03.1929, nr 83, s. 3, *Drużynowy bieg strzelecki na 42 klm*; 25.03.1930, nr 83, s. 9, *Pierwsze wyniki 30 klm marszu*; 27.03.1930, nr 85, s. 7, *Dalszy ciąg wyników 30 klm marszu Zw. Strzeleckiego*.

W następnych latach wzrosła liczba policyjnych drużyn startujących w marcowych marszach Związku Strzeleckiego. Stałymi rywalami policjantów w grupie starszej były drużyny 28 p. Strzelców Kaniowskich i Związku Strzeleckiego. W 1931 roku w marszu brały udział cztery zespoły policyjne. Najwyższą II lokatę zdobyli policjanci z Piotrkowa⁵⁹⁵. W 1932 roku do zawodów zgłosiło się aż dziewięć zespołów policyjnych. W gronie 80 drużyn zespół Policji Państwowej (brak nazwy jednostki) uplasował się na III miejscu, ulegając dwóm zespołom szkolnym 28 p. Strzelców Kaniowskich (S.K.)⁵⁹⁶.

W 1934 roku w kategorii zespołów starszych wystartowało 45 ekip. Policję Państwową województwa łódzkiego reprezentowały cztery zespoły. Kwalifikacja do nich odbywała się na podstawie przeprowadzanych w Powiatowych Komendach PP sprawdzianów. Funkcjonariuszom zakwalifikowanym do reprezentacji umożliwiano przeprowadzanie treningów marszowych i strzeleckich⁵⁹⁷. Walka o czołowe lokaty rozegrała się podobnie jak rok wcześniej pomiędzy Szkołami 28 p. Strzelców Kaniowskich (SK) a Policją Państwową. Drużyna policyjna z Piotrkowa podobnie jak w 1932 roku zajęła III m., ulegając Szkole Podchorążych i Szkole Podoficerów 28 p. SK⁵⁹⁸.

W 1935 roku głównym rywalem drużyny policyjnej był zespół 32 p. SK. Trasa marszu wynosiła 24 km, według komentatorów walka była zażarta. Może zaświadczać o tym fakt, że z ostateczną weryfikacją wyników czekana 10 dni. W kategorii A zwyciężyła drużyna 31 p. SK (1 godz. 1 min 20 sek.) przed drużyną Policji Państwowej z Łodzi (1 godz. 2 min i 35 sek.)⁵⁹⁹. W 1936 roku organizatorzy dokonali zmian w regulaminie marszu, w wyniku których w kat. A pozostały drużyny z Policji Państwowej i Wojska, do kat. B przeniesiono Związek Strzelecki⁶⁰⁰. Drużyna składała się z siedmiu zawodników wraz z drużynowym. Marsz podzielono na dwa etapy. Z Łodzi do Aleksandrowa (16,3 km) musiał być przebyty w czasie od 2 godz. 3 min do 2 godz. i 58 min. wliczając w to 15-minutowy odpoczynek w Zgierzu. Drugi etap Aleksandrów – Łódź odbywał się już na czas, z 30-minutową przerwą na strzelanie. Wyniki strzelania wliczano do czasu marszu. W 1936 roku Policja Państwowa okręgu

⁵⁹⁵ 28 p. S.K. zwycięzca wielkiego marszu Związku Strzeleckiego, „Kurier Łódzki” 23.03.1931, nr 82, s. 6,

⁵⁹⁶ Marsz Związku Strzeleckiego Łódź-Powiat, „Kurier Łódzki” 16.03.1932, nr 76, s. 9; Doroczny marsz Związku Strzeleckiego, „Kurier Łódzki” 21.03.1932, nr 81, s. 6.

⁵⁹⁷ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 1944, *Sprawy wyszkolenia, wychowania fizycznego, oświaty i policyjnych stowarzyszeń. 1934*, k. b. p. Pismo Nr. W.4/5/34 ws. Czechowski Czesław, post. i inny – wyznaczeni do zawodów marszowych.

⁵⁹⁸ Tradycyjny marsz Związku Strzeleckiego, „Kurier Łódzki” 26.03.1934, nr 83, s. 5.

⁵⁹⁹ Jubileuszowy Marsz Z.S. – Łódź-Powiat, „Kurier Łódzki” 25.03.1935, nr 83, s. 5; *Oficjalne wyniki marszu Z.S. Łódź – Powiat.*

⁶⁰⁰ Przed XI Zawodami Marszowymi, „Kurier Łódzki” 1.03.1936, nr 60, s. 16.

II nie wystawiła reprezentacji⁶⁰¹. Brakuje także danych świadczących o uczestnictwie w marszach Związku Strzeleckiego w kolejnych latach⁶⁰².

Związek Strzelecki od 19 lipca 1931 roku był także organizatorem 45-kilometrowego marszu na trasie Piotrków–Łódź. Był on eliminacją do wielkiego marszu „Szlakiem Kadrówki” upamiętniającego marsz legionistów J. Piłsudskiego 15 września 1914 roku w celu pokazania społeczeństwu łódzkiemu, że wojsko polskie istnieje i podjęło walkę z Rosją. Biorąca udział w inauguracyjnych zawodach drużyna z Policji Państwowej wywalczyła II miejsce w grupie starszej wojskowej, ulegając tylko zespołowi 25 pp. Skład drużyny Policji Państwowej: Henryk Korlasiński, Jan Sroka, Władysław Strzelczyk, Wacław Kulka, Bolesław Nyga, Marian Grodzicki, Wacław Borowiecki, Antoni Łuchos, Antoni Wilczyński, Piotr Jastrzębski, Stanisław Ziemba, Jan Jasiak, Józef Olszynka⁶⁰³. W kolejnych latach nie było doniesień o startach w marszu „Szlakiem Kadrówki”⁶⁰⁴.

⁶⁰¹ Zawody marszowe Związku Strzeleckiego, „Kurier Łódzki” 22.03.1936, nr 81, s. 8; XI Zawody Marszowe, „Kurier Łódzki” 23.03.1936, nr 82, s. 5.

⁶⁰² Marsz ku czci Marszałka J. Piłsudskiego, „Kurier Łódzki” 22.03.1937, nr 81, s. 7; Ku czci Marszałka J. Piłsudskiego, „Kurier Łódzki” 23.03.1938, nr 81, s. 7.

⁶⁰³ Wielki marsz Związku Strzeleckiego szlakiem legionistów 1914 Piotrków–Łódź, „Kurier Łódzki” 20.07.1931, nr 196, s. 6.

⁶⁰⁴ Marsz szlakiem legionistów, „Kurier Łódzki” 17.07.1932, nr 196, s. 8 ; Marsz Piotrków–Łódź, „Kurier Łódzki” 8.07.1932, nr 198, s. 4.

4. Udział reprezentacji okręgu II w ogólnopolskich zawodach sportowych Policji Państwowej

Nasilający się ruch sportowy w środowisku funkcjonariuszy Policji Państwowej w połowie lat 20 XX wieku nie uszedł uwadze władz policji. Podjęte działania zmierzające do rozpropagowania ruchu sportowego w środowisku funkcjonariuszy policji państwowej (omówione wcześniej) w drugim kwartale 1926 roku zaowocowały ideą zorganizowania ogólnopolskich zawodów lekkoatletycznych. Okólniki nr 1335 i 1363 z 1926 r. Komendanta Głównego PP M. Borzęckiego obligowały komendantów wojewódzkich do podjęcia działań zmierzających do wyodrębnienia z szeregów swoich najsprawniejszych funkcjonariuszy, reprezentantów swoich okręgów. Zgodnie z wytycznymi okólnika Komendanta Głównego PP Nr 1387 z dnia 4 października 1926 roku. Od 16 października 1926 roku na trzy dni do Warszawy na I Zawody Sportowe Policji Państwowej zjechało się 11 reprezentacji okręgów policji państwowej. Wśród nich 19 osobowa drużyna z województwa łódzkiego, najliczniejsza ekipa zawodów. Początkowy program⁶⁰⁵ ostatecznie został rozszerzony o rzut dyskiem i oszczepem, skok o tyczce oraz mecze piłkarskie⁶⁰⁶. Nagrodami w rywalizacji sportowej funkcjonariuszy policji państwowej były żetony (medale) oraz nagrody honorowe ufundowane m.in. przez Ministra Spraw Wewnętrznych (srebrny zegarek), Komendanta Głównego PP (kałamarz marmurowy), Redakcję „Na Posterunku” (srebrny zegarek) i in. Poziom zawodów w zgodnej ocenie prasy wykazywał opóźnienie sportu funkcjonariuszy policji w stosunku do demonstrowanego przez sportowców „cywilnych”. Jedynym godnym wówczas odnotowania rezultatem było 10,43 m w pchnięciu kulą przod. Ludwika Kartasińskiego (Warszawa)⁶⁰⁷. Najlepiej w I Zawodach Sportowych Policji Państwowej zaprezentowali się przedstawiciele województwa lwowskiego, zdobywcy 13 żetonów i 4 nagrody. W reprezentacji Policji Państwowej okręgu II wystąpili: Jan Szaflik, Kazimierz Hammerski, Aleksandr Smukowski, Ignacy Langer, Sylweszczak, Ewald Mikołajewski, Marian Kędzierski i Władysław Jaros⁶⁰⁸ pierwszy start w ogólnokrajowych zawodach sportowych reprezentantów województwa łódzkiego został pozytywnie oceniony przez prasę lokalną⁶⁰⁹. Wywalczone 9 żetony i 1 nagroda honorowa lokowały drużynę łódzką w klasyfikacji medalowej na III miejscu wśród nagrodzonych drużyn.

⁶⁰⁵ Program I Zawodów Sportowych Policji Państwowej przewidywał rywalizację w biegu na 100 m i 3 km (na przełaj); w chodzie na 5 km z obciążeniem (plecak, umundurowanie służbowe, broń służbowa), skok w dal i wzwyż, pchnięcie kulą i rzut granatem. Rozegranie dodatkowych dyscyplin (rzut oszczepem, dyskiem i in.) uzależnione było od liczby zgłoszonych zawodników (minimum 10).

⁶⁰⁶ *Pierwsze zawody sportowe Korpusu Policji Państwowej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 30.10.1926, nr 43, s. 1.

⁶⁰⁷ *Pierwsze zawody policji*, „Przegląd Sportowy” 23.10.1926, nr 42, s. 2.

⁶⁰⁸ *Pięciobój policyjny w Warszawie*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 13.10.1926, nr 284, s. 7.

⁶⁰⁹ *Sukces policjantów – łodzian na pierwszych zawodach policyjnych w Warszawie o mistrzostwo Polski*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 20.10.1926, nr 291, s. 7.

Najwyższy poziom zaawansowania sportowego z okręgu łódzkiego zaprezentowali: post. Ewald Mikołajewski (II m. w rzucie granatem), post. Ignacy Langer (II m. w chodzie z obciążeniem na 4½ km.), post. Franciszek Grabarczyk (III m. w chodzie z obciążeniem na 4½ km), post. Kazimierz Hamerski (III m. w biegu na 3 km), post. Władysław Jaros (VI m. w biegu na 100 m), post. Adam Dobrzański (VI m. w skoku w dal), post. Marian Kędzierski (VIII m. w pchnięciu kulą)⁶¹⁰.

Największym osiągnięciem ogólnokrajowych zawodów policjantów w 1926 roku był sukces propagandowy. Podsumowując I Zawody Sportowe PP, Komendant Główny M. Borzęcki zobligował komendantów wojewódzkich do działań zmierzających do przygotowania reprezentacji swoich okręgów do ogólnopolskich zawodów policjantów w 1927 roku. Udział w zawodach centralnych poprzedzały zawody wojewódzkie (okręgowe), nazywane pełniące funkcję eliminacji. Wojewódzkie Zawody Sportowe Policji Państwowej w Łodzi przeprowadzono w dniach 18-20 lipca 1927 roku. Zawodom zgodnie z wytycznymi Komendy Głównej P. P. nadano uroczysty charakter, ich znaczenie podkreślał fakt obecności zarówno Komendanta Głównego P. P. płk. Janusza Jagryma-Maleszewskiego, jak i wojewody łódzkiego – Władysława Jaszczolty. Relacje z zdjęciami z poszczególnych konkurencji dostępne były czytelnikom zarówno prasy lokalnej, jak i resortowej.

Organizatorem zawodów był Komendant Wojewódzki PP insp. Paweł Foerster, sędzią głównym zawodów nadkom. Leon Izydorczyk, opiekę lekarską nad zawodnikami sprawował mjr Władysław Koryluk.

Program zawodów obejmował zawody: strzeleckie, kolarskie (torowe i szosowe), lekkoatletyczne, bokserskie, hippiczne oraz „władania białą bronią”. Za przeprowadzenie poszczególnych konkurencji odpowiedzialni byli wyznaczeni wyżsi funkcjonariusze lub stowarzyszenia sportowe, np. wyścigi kolarskie nadzorowało Stowarzyszenie Sportowe „Union”, lekkoatletykę por. Kuźnicki, a zawody hippiczne Komendant Policji Konnej w Łodzi.

Zmagania w pierwszym dniu zawodów zainicjował konkurs strzelecki. Brali w nim wszyscy oficerowie łódzkiej policji, włącznie z Komendantem PP m. Łodzi podinspektorem Anatolem Niedzielskim i jego zastępcą nadkom. Leonem Izydorczykiem⁶¹¹. Na torze kolarskim w Helenowie przeprowadzono zawody kolarskie. Brak dostępu do torów kolarskich był przyczyną, że zmagania ograniczały się do konkurencji tylko 5 zawodników. Zwycięzcą wyścigów 1200, 2000 i 5000 m. został post. R. Kubiak. Start do biegu kolarskiego na dystansie 50 km oraz marszu na dystansie 25 km odbył się w Chojnach. Jako pierwsi na trasę wyruszyli kolarze, chwilę po nich piechurzy⁶¹². Podobnie jak całe zawody, taki i zakończenie miało uroczysty charakter. W podsumowaniu zawodów udział wzięli m.in. Dowódca Okręgu Korpusu IV gen. bryg. Romuald Dąbrowski, Dowódca 31 p. p. płk. Alfred Vogel, zastępca Komisarza

⁶¹⁰ AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 8, *Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej* (1926), k. 150, *Rozkaz Nr. 338.VI. Wyniki I-ch zawodów Korpusu policji Państwowej*.

⁶¹¹ „Łódź w Ilustracji” 7.08.1927, nr 32, s. 2; *Zawody sportowe policji państwowej*, „Kurier Łódzki” 20.07.1927, nr 197, s. 8.

⁶¹² *Zawody sportowe policji państwowej*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 21.07.1927, nr 201, s. 7.

Zdjęcie nr 62. Otwarcie Wojewódzkich Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Łodzi 18 lipca 1927 roku. Komendant Główny Policji Państwowej płk. Janusz Jagrym-Maleszewski podczas Wojewódzkich Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Łodzi

Źródło: „Na Posterunku” 17.09.1927, nr 38, strona tytułowa.

Rządu na m. Łódź Janiszewski, Komendant Wojewódzki PP insp. Paweł Foerster, Komendant PP m. Łódź podinsp. Anatol Niedzielski. Wręczenie nagród poprzedziło przemówienie Komendanta Wojewódzkiego PP insp. Pawła Foerстера obrazujące rozwój działalności sportowej w środowisku funkcjonariuszy policji państwowej województwa łódzkiego. Wręczenia nagród w postaci żetonów, drobnych upominków (np. papierosnicy), jak również nagród pieniężnych (20 złotych) dokonał Wojewoda Łódzki W. Jaszczolt⁶¹³. W Wojewódzkich Zawodach Policji Państwowej w Łodzi wzięło udział ponad 100 funkcjonariuszy. Najlepsi z nich osiągnęli w poszczególnych konkurencjach następujące wyniki. Oficerskie zawody strzeleckie zdominował funkcjonariusz policji z Łodzi, Bolesław Górski, zajmując wiele premiowanych nagrodami miejsc. W strzelaniu dla oficerów złoty żeton oraz szablę oficerską (dar Pana Wojewody Łódzkiego) za I miejsce otrzymał aspirant Bolesław Górski, zdobywca 78 pkt, natomiast żeton za II miejsce nadkom. Leon Izydorczyk (75 pkt).

W strzelaniu z karabinów na dystansie 200 m najlepszy wynik (83 pkt) nagrodzony żetonem i rewolwerem (dar Komisarza Rządu na m. Łódź) uzyskał podkom. Józef Kowalczyk, wyprzedzając drugiego strzelca zawodów aspir. Bolesława Górskiego.

⁶¹³ Zakończenie zawodów sportowych w policji, „Kurier Łódzki” 23.07.1927, nr 200, s. 9.

Zdjęcie nr 63. Zawody strzeleckie Policji Państwowej podczas eliminacji wojewódzkich (18 lipca 1927 roku)

Źródło: „Na Posterunku” 17.09.1927, nr 38,

W strzelaniu z rewolweru na dystansie 20 m. I nagroda (żeton i rewolwer od Wojewody Łódzkiego) trafił do Komendanta PP m. Łodzi podinsp. Anatola Niedzielskiego (223 pkt), II miejsce nagrodzone żetonem wywalczył aspir. Bolesław Górski (165 pkt). W konkurencji strzelanie z flowerów na dystansie 50 m najlepszy (77 pkt) okazał się aspir. Bolesław Górski, nagrodzony żetonem oraz srebrną papierośnicą (dar Komisarza Rządu na m. Łódź), Drugi w konkurencji nagrodzony żetonem podkom. Stanisław Jankowski uległ zwycięzcy tylko o 1 pkt. Zawody strzeleckie niższych funkcjonariuszy przeprowadzono w konkurencjach: strzelanie z karabinów na dystansie 100 i 200 m oraz z rewolweru na odległość 20 m. W strzelaniu z karabinów na dystansie 100 m najwięcej punktów (99 pkt) wystrzelał post. Jan Zychalski, został uhonorowany żetonem oraz rewolwerem (dar Starosty Łódzkiego), tyle samo punktów uzyskał drugi w zawodach post. Eugeniusz Gorczyński, nagrodzony żetonem. Na dystansie 200 m najlepszy z 101 pkt okazał się przod. Teofil Żadke, oprócz żetonu obdarowany został flowerem (dar Wojewody Łódzkiego), II lokatę wywalczył st. przod. Władysław Stejskała (88 pkt), trzeci wynik (84 pkt) należał do przod. Wacława Domalskiego z Kalisza. Obaj nagrodzeni zostali żetonami. W konkurencji strzelanie z rewolweru najlepszy okazał się st. post. Teodor Łasowski z Konina (223 pkt), nagrodzony żetonem oraz zegarkiem, wyprzedzając drugiego przod. Jana Świecińskiego z Łodzi i trzeciego post. Wacława Domalskiego z Kalisza. Wszyscy zostali uhonorowani żetonami.

W zawodach rowerowych prym wiedli kolarze z Łodzi. Niewątpliwym wpływ na sukcesy policjantów z Łodzi miał fakt braku torów kolarskich na prowincji. W Kaliszu

co prawda istniał tor kolarski Towarzystwa Cyklistów, ale o nawierzchni żuźlowej. Nowy Stadion Miejski w Kaliszu otoczony betonowym torem kolarskim oddano do użytku w 1927 roku, niespełna miesiąc po omawianych zawodach. W wyścigach na torze na dystansie 1200, 2000 i 5000 m zwyciężał post. Roman Kubiak obdarowany trzema żetonami i zegarkiem (dar Starosty z Łasku), II m. i także trzy żetony wywalczył post. Bronisław Gunsztan. Wyścigi kolarskie na dystansie 50 km odbyły się na szosie pomiędzy miejscowościami: Chojny – Rzgów – Kurowice. Tym razem post. Bronisław Gunsztan jako pierwszy przejechał linię mety, zdobywając żeton i rower (ofiarowany przez Magistrat m. Łodzi), wyprzedzając drugiego na mecie post. Romana Kubiaka. Kolejnymi byli: Tadeusz Zalewski i Ignacy Lewandowski, wszyscy uhonorowani zostali żetonami⁶¹⁴.

Zawody marszowe na dystansie 25 km wygrał w czasie 2 godz. 42 min i 32 sek. reprezentant Komendy Powiatowej z Kalisza st. przod. Henryk Karasiński, nagrodzony żetonem oraz zegarkiem (dar Wojewody Łódzkiego). Tuż za nim do mety dotarł post. Ludwik Szymański z Łodzi, przed post. Ignacym Langerem. Obaj obdarowani zostali żetonami.

Zawody lekkoatletyczne przeprowadzono w dyscyplinach: biegi (100, 200, 400, 1500 i 3000 m.), skoki (wzwyż i w dal), pchnięcie kulą oraz rzuty (oszczepem, dyskiem i granatem). Najlepszymi lekkoatletami wśród policjantów województwa łódzkiego w 1927 roku okazali się post. Władysław Jaros, post. Antoni Goczek, obaj z Łodzi oraz przod. Ignacy Wolny z Kalisza. Posterunkowy Władysław Jaros był bezkonkurencyjny w biegach na 100, 200 i 400 m oraz w skoku w dal (5, 25 m), ponadto zajął II m. w rzucie oszczepem oraz III m. w biegu na 1500 m. Natomiast post. Antoni Goczek zwyciężał w skoku wzwyż (145 cm), rzucie oszczepem (36,97 m) i granatem (62,80 m). Reprezentant Kalisza przod. Ignacy Wolny okazał się najlepszy w biegu na 1500 i 3000 m, ponadto zajął II lokatę w biegu na 200 m. Premiiowane lokaty zajmowali także: w biegu na 100 m. II m. post. Jan Szaflik (Łódź), III m. post. Adam Dobrzański (Turek), był on także trzeci w biegu na 200 m i drugi na 400 m; III m. w biegu na 400 oraz drugie na 3000 m zajął post. Miron Szumski (Łódź); w biegu na 1500 m II m. wywalczył Józef Lewandowski (Łódź). W skokach wzwyż i w dal II miejsca zajął post. Miron Szumski. W pchnięciu kulą post. Marian Kędzierski wynikiem 9,79 m wywalczył I m., wyprzedzając post. Jana Szaflika (Łódź) i st. przod. Józefa Walczyńskiego (Kalisz). W rzucie dyskiem najdłuższy wynik 28,32 m i I lokatę uzyskał Wincenty Daraszkiewicz (Łódź), kolejnymi byli: post. J. Szaflik oraz st. przod. Józef Walczyński. III m. w oszczepie wywalczył post. J. Szaflik. w rzucie granatem II m. zajął Ewald Mikołajewski (Łódź), wyprzedzając kolejnego post. Józefa Kalinowskiego (Kalisz). Wszyscy zostali obdarowani żetonami, dodatkowo niektórzy ufundowanymi nagrodami (papierosnicą, strojami sportowymi, rękawicami bokserskimi, termosem oraz zegarkiem).

W zawodach bokserskich nagrodę w postaci żetonu przyznano przod. Władysławowi Barnickiemu (Łódź), pomimo oddanego walkoweru przez przeciwnika.

⁶¹⁴ *Eliminacyjne zawody sportowe policji województwa łódzkiego*, „Na Posterunku” 17.09.1927, nr 38, s. 604.

Konkurs hipiczny składał się z 10 przeszkód (wysokość 1,10 m, szerokość 2 m). Najlepszy okazał się st. przod. Stanisław Pakuła, który oprócz żetonu otrzymał srebrny zegarek (dar Komendanta PP Łodzi), II lokatę zajął pos. Jach (żeton i 50 złotych), III m. przypadło post. Sylwestrzakowi (żeton i 25 złotych). We władaniu bronią białą (szablą z konia) najlepszy był przod. Smołgan, nagrodzony żetonem i srebrną papierośnicą (dar Dowódcy DOK IV), kolejnymi byli: post Stasiak (żeton i 50 złotych) i post. Mikołajewski (żeton i 25 złotych)⁶¹⁵.

Z podanych danych wynika, że najwyższy poziom sportowy w województwie łódzkim zademonstrowali podczas wojewódzkich eliminacji funkcjonariusze policji z terenu Łodzi. Tylko w lekkiej atletyce walkę z nimi nawiązywali sportowcy-policjanci z Kalisza i Turku. Niewątpliwie potencjał sportowy półmilionowej Łodzi z funkcjonującymi w okresie dwudziestolecia międzywojennego ponad 140 klubami i stowarzyszeniami sportowymi umożliwiał łódzkim funkcjonariuszom policji państwowej rozwijanie własnych pasji sportowych. Osiągnięty poziom sportowy umożliwiał im dominację podczas rywalizacji z zawodnikami z prowincji. Rywalizujący z łódzkimi policjanci z komend powiatowych PP mieli o wiele trudniejsze zadanie. W powiatowych miasteczkach ruch sportowy (cywilny) ograniczał się maksymalnie w kilku klubach sportowych (najczęściej jeden lub dwa) z których mogliby korzystać funkcjonariusze policji. Przy nielicznych komendach powiatowych funkcjonowały Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowe z sekcjami sportowymi (Kalisz), a tylko w Turku sportową działalność rozwijał PKS (jedyne wówczas w województwie łódzkim). Nie można także pominąć aspektu ekonomicznego udziału w zawodach. Opłacenie podróży, zakup stroju sportowego nie był wówczas dla wszystkich policjantów wydatkiem bez znaczenia. Czasami także termin udziału w wojewódzkich eliminacjach kolidował z wyznaczoną służbą.

Porównując wyniki osiągnięte podczas wojewódzkich eliminacji ze zwycięskimi rezultatami I Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Warszawie (1926 rok), można zauważyć, że w skoku wzwyż, rzucie granatem i oszczepem oraz w biegu na 3000 m w Zawodach Sportowych Łodzi uzyskano lepsze wyniki. Pełen wykaz uzyskanych wyników podczas Wojewódzkich Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Łodzi w dniach 18-20 lipca 1927 roku przedstawiono w załączniku nr 7.

Wyłonieni podczas lipcowych Wojewódzkich Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Łodzi reprezentanci okręgu II wzięli udział w II Ogólnopolicyjnych Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Warszawie. W czterodniowej (9-13.09.1927 roku) rywalizacji sportowej startowało ponad 400 zawodników⁶¹⁶. Generalnie prym w zawodach wiodli gospodarze, funkcjonariusze Policji Państwowej z Warszawy. Wywalczyli oni wszystkie, sześć nagród przechodnich. W lekkiej atletyce walkę z stołecznymi zawodnikami nawiązywali policjanci-sportowcy z województwa śląskiego. Zawody bokserskie wykazały formę funkcjonariuszy z Częstochowy, nato-

⁶¹⁵ APL, Komenda KWPP w Łodzi, sygn. 14, *Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29-144*, k. 14, *Rozkaz Nr 48, Wykaz zwycięzców i nagród zdobytych na Wojewódzkich Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Łodzi w dniach 18, 19, 20 i 29 lipca 1927 roku*.

⁶¹⁶ *Zawody Sportowe Policji i Strzelca*, „Stadjon” 13.09.1927, nr 37, s. 8-9.

miast w strzelaniu z województwa wileńskiego⁶¹⁷. Z zawodów z nagrodami wracali także reprezentanci województwa łódzkiego. Pierwsze miejsce wrzucie granatem (58,03 m) oraz III m. w rzucie oszczepem (37,10 m) wywalczył post. Antoni Goczek (Łódź). W rzucie oszczepem post. Jan Szaflik zdobył III lokatę. Dwie trzecie nagrody wywalczył w biegu na 1500 i 3000 m przod. Ignacy Wolny. Pewna trudność spotkać można przy próbie ustalenia nazwiska boksera łódzkiego, zwycięzcy zawodów bokserskich w wadze półciężkiej. Według „Kuriera Łódzkiego” był nim post. Gusztar, natomiast „Na Posterunku” i „Przegląd Sportowy” zamieszcza nazwisko Branickiego. W strzelaniu reprezentanci łódzcy odnieśli sukces w konkurencji strzelania z karabinu na odległość 200 m. Najwyższe miejsce wywalczył st. przod. Władysław Stejskała z okręgu łódzkiego (86 pkt), a III m. z 82 pkt przypadło także reprezentantowi okręgu łódzkiego przod. Stanisławowi Mazerantowi. Zawody hipiczne na torze łańcuchowskim rozgrywane były w dwóch seriach: dla oficerów i dla niższych funkcjonariuszy. Zawody przeprowadzono na koniach służbowych. Tylko drużyna warszawska doskonale opłynała technikę pokonywania przeszkód typu konkursowego. W konkursie oficerskim reprezentanci województwa łódzkiego nie odnieśli sukcesów. W serii podoficerskiej na torze ustawiono od 12 do 14 przeszkód, wysokości 1 m i szerokości 2,5 m, tempo 375 m na minutę. W pierwszej serii post. Zieliński zaliczył 2 pkt karne. Druga seria wyłoniła zwycięzcę (Wierzbicki z Warszawy). Reprezentant okręgu II post. Zieliński wywalczył III miejsce, wyprzedzony przez drugiego zawodnika z Warszawy Korzeniowskiego. W drugim dniu zawodów st. przod. Stanisław Pakuła zrewanżował się zawodnikom warszawskim (Wierzbickiemu i Korzeniowskiemu) pokonując ich w serii podoficerskiej. W trzecim dniu zawodów w serii podoficerskiej ponownie wygrywa zawodnik okręgu łódzkiego post. Zieliński⁶¹⁸. Poziom zademonstrowany przez policjantów województwa łódzkiego nie umożliwiał powtórzenia sukcesu w klasyfikacji końcowej z 1926 roku. Pomimo tego ich występ prasa łódzka uznała za sukces⁶¹⁹.

III Ogólnopolicyjne Zawody Sportowe zaplanowano na początek września 1928 roku. Przygotowania zgodnie z poleceniem Komendanta Głównego PP w okręgach rozpoczęto już w marcu 1928 roku. Odpowiedzialna za organizację zawodów Komisja Sportowa w maju 1928 roku podjęła uchwały dotyczące terminów zawodów, minimalnych wymagań w konkurencjach lekkoatletycznych oraz regulaminu zawodów szermierczych. Termin zawodów wyznaczono na 7-10 września 1928 roku. W pierwszym dniu zawodów zaplanowano badania lekarskie, powitanie przybyłych zawodników przez Komendanta Głównego PP oraz zawody lekkoatletyczne. 8 września w rywalizacji sportowej zaplanowano zmagania bokserów, kolarzy, strzelców, piłkarzy oraz lekko atletów. W następnym dniu przewidziano kontynuowanie rozgrywek z dnia poprzedniego oraz rywalizację szermierzy. W ostatni dzień zarezerwowano na finałowe rozstrzygnięcia wśród lekkoatletów, strzelców, bokserów i kolarzy, jak

⁶¹⁷ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1927, wrzesień, nr 9, s. 851, *II Ogólnopolski zawody sportowe*.

⁶¹⁸ *Policjanci polscy na starcie*. „Przegląd Sportowy” s. 3, 24.09.1927, nr 38, s. 7; *II Ogólnopolicyjne Zawody Sportowe*, „Na Posterunku” 24.09.1927, nr 39, s. 1.

⁶¹⁹ *Sukcesy policji łódzkiej w Warszawie*, „Kurier Łódzki” 17.09.1927, nr 255, s. 8.

również zakończenie zawodów i wręczenie nagród. Zawody hippiczne i sportów wodnych zaplanowano na innych terminach⁶²⁰. Pływacy i wioślarze jeszcze przed oficjalnym otwarciem zawodów mieli rozegrać swoje dyscypliny (4 i 5 sierpnia)⁶²¹, natomiast zawody hippiczne kończyły III Ogólnokrajowe Zawody Sportowe PP (30 września – 2 października).

Ostatnim etapem przygotowań do zawodów centralnych było przeprowadzenie zgodnie z zaleceniami Komendy Głównej PP eliminacyjnych zawodów okręgowych (wojewódzkie). W województwie łódzkim zaplanowano je na dzień 17 czerwca 1918 roku⁶²². W pracach Komitetu Wykonawczego zawodów udział wzięli: podinsp. Anatol Elesser-Niedzielski (p.o. komendanta wojewódzkiego), nadkom. Leon Izydorczyk (p.o. komendant PP m. Łodzi), nadkom. Stanisław Weyer (Kierownik Wydziału Śledczego m. Łodzi), kom. Edward Lange (Komenda Wojewódzka PP), kom. Tadeusz Szczepkowski (Komenda Wojewódzka PP), podkom. Mieczysław Tarwid (Komendant Rezerwy Konnej i Pieszej m. Łodzi)⁶²³. Komitet przygotował program zawodów, który poddany został weryfikacji przez Komendę Główną PP. Zakładał on przeprowadzenie w ciągu trzech dni 18 konkurencji. Nadzór nad prawidłowym przebiegiem zawodów sprawowali wyznaczeni sędziowie: Dowódca 10 Dywizji gen. bryg. Józef Olszyna-Wilczyński, Komendant Garnizonu m. Łodzi ppłk Witold Walicki, Z-ca Komendanta Garnizonu m. Łodzi mjr Narcyz Świtalski, mjr Władysław Kuryluk, mjr Piotr Zabłocki, kpt. Zdzisław Fiszer, kpt. Marian Wacowski, kpt. Tadeusz Marszałek, por. Paweł Woskowski, por. Stanisław Kuźnicki, Komendant „Strzelca” w Łodzi por. Hipolit Piątkowski, Komendant Obwodu „Strzelca” w Łodzi Alojzy Graczyk, Prezes Stowarzyszenia Sportowego „Union” Artur Thiele. Pamiętając o propagandowym oddziaływaniu zawodów powołano komitet honorowy do którego zaproszono przedstawicieli władz samorządowych, wojskowych, sądowniczych, organizacji sportowych oraz urzędników państwowych. W skład Komitetu Honorowego w 1918 roku weszli: Prezes Sądu Okręgowego w Łodzi – Stefan Bełżyński, Starosta Turku Ludwik Borysławski, Naczelnik Wydziału bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi Ignacy Bielecki, Starosta w Koninie Władysław Cichocki, Starosta w Radomsku Kazimierz Chyliński, Komendant Straży Pożarnej dr Alfred Grohman, Starosta w Sieradzu inż. Józef Jelonek, Starosta w Piotrkowie Stanisław Kaczyński, Starosta w Wieluniu Stanisław Kaczorowski, Prezes Łódzkiego Klubu Sportowego Heliodor Konopka, Wicewojewoda Łódzki Stanisław Lewicki, Starosta w Słupcy Zenon Łopuski, D-ca DOK IV gen. brygady Stanisław Małachowski, prokurator dr Jan Markowski, D-ca 10 Dywizji gen. brygady Józef Olszyna-Wilczyński, Starosta w Łęczycy Henryk Ostaszewski, Prezydent m. Pabianic Aleksander Orłowski, kpt. Hipolit Piątkowski, Starosta w Kaliszu Antoni Potocki, Starosta Powiatu Łódzkiego Aleksy

⁶²⁰ *Przed tegorocznymi Zawodami Sportowymi P. P.*, „Na Posterunku” 5.05.1928, nr 18, s. 283,

⁶²¹ *Zawody pływackie i wioślarskie III ogólnokrajowych zawodów sportowych P. P. odbyły się w dniach 4 i 5 sierpnia r. b.*, „Na Posterunku” 18.08.1928, nr 33, s. 526.

⁶²² *Zapowiedź III Ogólnopolicyjnych Zawodów Sportowych*, „Na Posterunku” 19.03.1928, nr 11, s. 174.

⁶²³ *W dniu jutrzejszym rozpoczynają się wojewódzkie zawody sportowe o mistrzostwo policji*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 14.06.1928, nr 165, s. 7.

Rzewski, prokurator Stefan Szmidt, Eugeniusz Schelbler, Starosta Grodzki Ignacy Strzeziński, Prezydent miasta Kalisza Mieczysław Szarac, Prezydent m. Piotrkowa Jan Szmidt, Prezydent Tomaszowa Maz., Wacław Smólski, J. E. dr ks. Biskup Wincenty Tymieniecki, Starosta w Brzezinach Szymon Tułeczki, Prezes SS „Union” Artur Thiele, Prezes Związku Strzeleckiego senator Radziśław Wodziński oraz Starosta w Łasku Jan Walas⁶²⁴.

Zgodnie z wyznaczonym terminem w dniach 15-17 czerwca 1928 roku pod protektoratem Wojewody Łódzkiego Władysława Jaszczołty przeprowadzono II Eliminacyjne Zawody Sportowe Policji Państwowej Województwa Łódzkiego. W zawodach udział wzięło 116 zawodników z województwa łódzkiego. Przytłaczającą większość, bo aż 78 stanowili funkcjonariusze policji z Łodzi, pozostali reprezentowali komendy powiatowe PP w: Brzezinach – 8, Kaliszu – 11, Koninie – 3, Łasku – 6, Piotrkowie – 4, Łęczycy – 1, Turku – 5. Rywalizację sportową 15 września zapoczątkowały zawody strzeleckie. Areną zmagania była strzelnica wojskowa na Polesiu Konstantynowskim. Pierwszą konkurencją było strzelanie z karabinu typu wojskowego na odległość 200 m do tarczy okrągłej (średnica 1 m). Zawodnik miał prawo do oddania pięciu strzałów próbnych, następnie 15 strzałów w konkursie. Do zmagania stanęło 38 zawodników, najlepszy z nich okazał się wielokrotny reprezentant okręgu II st. przod. Władysław Stejskała (Łódź) uzyskał rezultat 112 pkt. Kolejne lokaty zajęli: post. Wacław Domagalski (Kalisz) i st. post. Konstanty Myśliński obydwaj z jednakowym dorobkiem punktowym – 95. W południe zawodnicy rywalizowali w strzelaniu na dystansie 20 metrów z rewolweru (kaliber 7,65). Ocenie podlegało 12 strzałów do tarczy, oddawanych w pozycji stojącej bez podparcia. Strzały konkursowe poprzedzało sześć strzałów próbnych. Do rywalizacji przystąpiło 32 strzelców. I nagrodę za wystrzelanie 64 pkt otrzymał Leon Kinihinicki (Łask), 53 pkt umożliwiły zajęcie II miejsca w konkursie st. przod. Józefowi Walczyńskiemu, 45 pkt i III m. wywalczył post. Wacławowi Domagalskiemu (obaj z Kalisza). Trzecią konkurencją strzelecką pierwszego dnia zawodów było strzelanie z flowerów (kaliber 22) na odległość 50 m, w pozycji stojącej bez podparcia. Zawodnicy oddawali 15 strzałów ocenianych i 5 próbnych. Konkurencja ta cieszyła się najmniejszym powodzeniem, do jej rozegrania zgłosiło się 22 zawodników. Jednym z powodów tak małej popularności tej dyscypliny mógł być fakt wymagania od zawodników własnej amunicji i broni. Najlepszym strzelcem z floweru okazał się zdobywca 111 pkt przod. Teofil Żadke. Wyprzedził on tylko o 1 pkt drugiego st. przod. Władysława Stejskałę. Trzecim z wynikiem 102 pkt był post. Eugeniusz Gorczyński. Wszyscy reprezentowali Łódź.

Drugi dzień zawodów zdominowały konkurencje lekkoatletyczne i zawody marszowe. Zmagania sportowe 16 czerwca na boisku sportowym Wojskowego Klubu Sportowego „Łódź” przy pl. Hallera rozpoczęli lekkoatleci, stając do konkurowania w biegach (100, 200, 400 m, 3 i 5 km), skokach wzwyż i w dal, pchnięciu kulą oraz w rzutach (oszczepem, dyskiem i granatem). Do rywalizacji na najkrótszym dystansie (100 m)

⁶²⁴ *Dziś rozpoczynają się policyjne zawody sportowe o mistrzostwo województwa*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 15.06.1928, nr 166, s. 7.

stanęło 11 zawodników. Walka o miano najszybszego policjanta w województwie łódzkim rozegrała się podobnie jak rok temu pomiędzy zawodnikami z Łodzi, st. post. Janem Szaflikiem (Łódź) i post. Władysławem Jarosem (Łódź). Tym razem zwycięzcą rywalizacji na 100 m został st. post. Jan Szaflik (Łódź), uzyskując czas 13,3 s. Drugie miejsce przypadło post. Władysławowi Jarosowi (Łódź). Trzeci czas biegu uzyskał post. Władysław Szyszka (Turek). Władysław Jaros, pokonując 5 rywali na dystansie 200 m (w czasie 27,3), potwierdził swoją dobrą dyspozycję. Drugi linię mety przekroczył post. Władysław Szyszka (Turek). Ostatnie premiowane miejsce wywalczył post. Józef Klocek (Łask). W biegu na 400 m rywalizowało 9 policjantów. I m. z czasem 1:02,5 zajął st. post. Stanisław Muszyński (Kalisz), II m. st. post. Adam Dobrzański (Turek), III m. post. Czesław Górski (Kalisz). W biegu na 3000 m spośród 11 biorących udział w wyścigach, pierwsze trzy lokaty uzyskali reprezentanci powiatu kaliskiego. Zwyciężył w czasie 10:32,4 post. Czesław Górski. Kolejnymi byli: przod. Ignacy Wolny i st. post. Stanisław Muszyński. W biegu na 5000 m przod. Ignacy Wolny (Kalisz) uzyskał najlepszy czas (15:16,0), wyprzedzając drugiego post. Aleksandra Wesołowskiego (Łódź) i post. Władysława Grewkowicza (Piotrków). W skoku wzwyż rywalizowało 12 zawodników⁶²⁵. Poprzeczkę na najwyższej wysokości (146 cm) pokonał post. Adam Chmielewski (Brzeziny). II miejsce zajął post. Władysław Jaros (Łódź), a III lokatę wywalczył post. Józef Klocek (Łask). Skok w dal był kolejną dyscypliną, w której dobrą formę zademonstrował post. Władysław Jaros (Łódź). Skacząc na odległość 5 m 31 cm, uzyskał najlepszy wynik w zawodach eliminacyjnych, wyprzedzając drugiego st. post. Adama Dobrzańskiego (Turek) i post. Adama Chmielewskiego (Brzeziny).

W konkurencjach rzutowych (dyskiem, oszczepem i granatem) oraz w pchnięciu kulą najczęściej na stopniach podium stawali policjanci z Łodzi: st. post. Jan Szaflik, post. Ewald Mikołajewski oraz post. Marian Kędzierski. W pchnięciu kulą wynikiem 8,89 m I lokatę wywalczył st. post. Jan Szaflik, II m. zajął post. Marian Kędzierski, III m. st. post. Józef Walczyński (Kalisz). Spośród ośmiu zawodników biorących udział w konkurencji rzutu dyskiem. Najlepszy rezultat 31,22 m uzyskał post. Ewald Mikołajewski, wyprzedzając kolegów z łódzkiej drużyny: st. post. Jana Szaflika i post. Mariana Kędzierskiego. W oszczepie natomiast I m. wywalczył st. post. Jan Szaflik (34, 37 m), pokonał post. Ewalda Mikołajewskiego oraz trzeciego post. Władysława Szyszkę (Turek). Konkurencje lekkoatletyczne zamykał konkurs rzut granatem. Najlepszym w rywalizacji okazał się post. Ewald Mikołajewski (Łódź), II m. wywalczył post. Józef Kalinowski (Kalisz) III lokatę zajął post. Stanisław Baranowski (Turek).

17 września w trzecim dniu zawodów eliminacyjnych rozegrano wyścigi kolarskie na dystansie 50 km. W planach organizatorów były także wyścigi kolarskie torowe, na dystansach 1000 m i 50000 m⁶²⁶. Brak wyników tych rywalizacji w oficjalnych sprawozdaniach, pozwala domniemywać, że do rozegrania wyścigów na torze w Helonowie nie doszło. Najprawdopodobniej przyczyną był brak zgłoszonych zawodników. Niewiele zabrakło, aby także wyścig na 50 km się nie odbył. Do zawodów bowiem

⁶²⁵ *Zawody sportowe P. P. woj. łódzkiego*, „Na Posterunku” 14.07.1928, nr 28, s. 446.

⁶²⁶ *W dniu jutrzejszym rozpoczynają się wojewódzkie zawody sportowe o mistrzostwo policji*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 14.06.1928, nr 165, s. 7.

Zdjęcie nr 64. Pchnięcie kulą podczas Wojewódzkich Zawodów Policji Państwowej w Łodzi (1928)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 1.07.1928, nr 27, s. 3

zgłosiło się tylko czterech kolarzy. Dystans 50 km najszybciej (1 godz. 58 min 11 sek.) pokonał st. przod. Henryk Karasiński (Kalisz), kolejnymi przekraczającymi linię mety byli: post. Ignacy Lewandowski (Łódź), post. Ignacy Krzyżanowski (Łask) i st. post. Stanisław Karolczyk (Łask).

Kolejną konkurencją rozgrywana w ostatnim dniu zawodów były zawody marszowe na dystansie 25 km. Start do zawodów wyznaczono na posterunku Policji Państwowej w Chojniach (przy szosie Rzgowskiej). Do zawodów zgłosiło się 13 zawodników, ubranych w umundurowanie drelichowe (długie lub krótkie) z owijaczami i karabinem typu piechoty. Za zwycięstwo w czasie 2 godz. 2 min 30 sek. I nagrodę otrzymał przod. Ignacy Wolny (Kalisz), II m. zdobył post. Aleksander Wesołowski (Łódź), III m. post. Władysław Jaros (Łódź). Kulminacyjnym punktem eliminacyjnych zawodów PP województwa łódzkiego były zwody hippiczne. Przybyli na nie: Komendant Główny PP płk Janusz Jagrym-Maleszewski z małżonką, Wojewoda Łódzki Władysław Jaszczółt z małżonką, Dowódca Okręgu korpusu Nr IV gen. Stanisław Małachowski oraz gen. Dowódca 10 Dywizji Piechoty Józef Olszyna-Wilczyński. Zawody rozgrywane w dwóch konkurencjach: skoki i władanie białą bronią obserwowane były przez „tysiące osób z różnych warstw społecznych”. W skokach przez przeszkody startowało 25 jeźdźców. Biorąc pod uwagę fakt istnienia tylko w Łodzi oddziału konnego, nie

dziwi, że zwycięzcami zawodów hippicznych byli tylko funkcjonariusze PP z Łodzi. Zwycięzył st. przod. Szczepan Agacki, wyprzedzając: post. Józefa Osicińskiego, przod. Ignacego Klimkiewicza, post. Stanisława Jacha i st. przod. Stanisława Pakułę. Drugą konkurencję „Władanie białą bronią” wygrał post. Wojciech Kołaciński, II lokatę wywalczył post. Ewald Mikołajewski, a III m. zdobył post. Ignacy Pietrzak (wszyscy z Łodzi). Po zawodach małżonki Komendanta Głównego i Wojewody Łódzkiego Zofia Maleszewska i Wanda Jaszczółtowa wręczyły zwycięzcom nagrody⁶²⁷.

Z przedstawionych wyników w Rozkazie 74 Komendanta Wojewódzkiego wynika, że nadal najwyższy potencjał sportowy demonstrowali funkcjonariusze policji państwowej z Łodzi. Przytłaczająca ich liczba w zawodach (78 na 116) niewątpliwie miała wpływ na końcowe rezultaty zawodów. O ile komendy policji państwowej z Łodzi mogły sobie pozwolić na masowy udział, to komendy powiatowe najprawdopodobniej przysłały na zawody swoich najsprawniejszych funkcjonariuszy, rokujących wywalczenie dobrych lokat. Można zauważyć, że w 1928 roku do walki o czołowe lokaty włączyli się reprezentanci z prowincji. W strzelaniu z rewolweru, karabiny, kolarstwie czy lekkiej atletyce (dyscypliny biegowe) w strefie medalowej odnotowane są nazwiska funkcjonariuszy z komend powiatowych z Kalisza, Łasku, Turku i Brzezin. W dyscyplinach wymagających specjalistycznego sprzętu i obiektów sportowych sukcesy nadal odnosili funkcjonariusze z Łodzi, np. strzelanie z floweru (własny flower) czy hippice.

Główne zmagania w ramach III Ogólnokrajowych Zawodów Sportowe PP w dniach 8-10 września odbywały się po raz kolejny w Warszawie. 8 września zmagania jako pierwsi rywalizację rozpoczęli bokserzy, następnie kolarze, strzelcy, piłkarze oraz lekkoatleci. W następnym dniu kontynuowano rozgrywki z dnia poprzedniego oraz do rywalizacji dołączyli szermierze. Na ostatni dzień, tj. 10 września 1928 roku, zaplanowano zawody lekkoatletyczne, strzeleckie, bokserskie i kolarskie oraz zakończenie zawodów i wręczenie nagród.

Część dyscyplin z powodów organizacyjnych przeprowadzono w innych terminach. Ponad miesiąc oficjalnymi zawodami, w dniach 4-5 sierpnia przeprowadzono zawody pływackie i wioślarskie. Zmagania w ramach III Ogólnokrajowych Zawodów PP zainicjowali 4 sierpnia pływacy, nie było wśród nich reprezentantów okręgu II (łódzkiego). Nie dziwi ten fakt, biorąc pod uwagę opóźnienie całego regionu łódzkiego w sporcie pływackim (brak całorocznych pływalni czy okręgowego związku pływackiego). Na usprawiedliwienie można zauważyć, że w zawodach pływackich nie wzięły udziału także reprezentacje posiadające całoroczne baseny pływackie, np. Kraków.

Dzień później (5 sierpnia) na Wiśle rozpoczęły wyścigi osady wioślarskie. W poprzednich latach wyścigi wioślarskie zdominowane były przez reprezentantów Warszawy. W 1928 roku w regatach wioślarskich województwo łódzkie reprezentowała osada funkcjonariuszy Policji Państwowej z Kalisza. Metę regat umiejscowiono

⁶²⁷ APL, KWPP w Łodzi, sygn. 14, *Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29-144*, k. 135-138, *Rozkaz Nr 74, XVIII. II eliminacyjne zawody sportowe wojew. Łódzkiego; W dniu jutrzejszym rozpoczynają się wojewódzkie zawody sportowe o mistrzostwo policji*, „Express Wieczorny Ilustrowany” 14.06.1928, nr 165, s. 7.

Zdjęcie nr 65. Zawody wioślarskie podczas III Ogólnopolskich Zawodów Sportowych Policji Państwowej w przystani Klubu Wioślarskiego „Wisła” w Warszawie (1928). Zwycięska drużyna z Kalisza w kategorii czwórek ze sternikiem na zawodach policyjnych organizowanych na przystani Klubu Wioślarskiego „Wisła” w Warszawie

Źródło: NAC, sygn. 1-B-199-1

na wysokości przystani Klubu Wioślarskiego „Wisła”. Zgodnie z oczekiwaniami prym w zawodach wiedli wioślarze warszawscy, wygrywając trzy z czterech biegów. Dużą niespodzianką biegu II, czwórka (cztery długie wiosła) na dystansie 2000 m było zwycięstwo osady kaliskiej. Kaliszanie pokonali o pół długości łodzi osadę warszawską⁶²⁸. Czas zwycięzców to 7 min 50 sek. Dodatkową nagrodą dla zwycięzców w tym biegu był puchar przechodni ufundowany przez redakcję „Na Posterunku”⁶²⁹. Jak się później okazało, wywalczona pierwsza lokata w biegu czwórka była największym osiągnięciem reprezentacji okręgu II.

Główne zawody III Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych PP przeprowadzono w dniach 8-10 września 1928 roku. Do Warszawy zjechało się ponad 400 najsprawniejszych funkcjonariuszy Policji Państwowej, aby wziąć w nich udział. Była wśród nich 27-osobowa reprezentacja województwa łódzkiego, głównie lekkoatletów i strzelców. Funkcję Kierownika drużyny Komendant Wojewódzki PP w Łodzi powierzył nadkom. L. Izydorczykowi⁶³⁰.

⁶²⁸ *W wioślarskich zawodach policyjnych*, „Stadion” 14.08.1928, nr 33, s. 9.

⁶²⁹ *III Ogólnopolskie Zawody Policji Państwowej*, „Sport Wodny” 1928, nr 15, s. 263; *Zawody pływackie i wioślarskie III ogólnokrajowych zawodów sportowych P. P.*, „Na Posterunku” 18.08.1928, nr 33, s. 526-527,

⁶³⁰ *Łódzka sportowa drużyna policyjna*, „Hasło Łódzkie” 6.09.1928, nr 247, s. 6.

Zdjęcie nr 66. Rzut dyskiem Henryka Kartasińskiego na III Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Warszawie (1928). Podczas zawodów w Warszawie H. Kartasiński uzyskał wynik 34,21 m
Źródło: „Łódź w Ilustracji” 4.11.1928, nr 45, s. 6.

Rywalizacja o najwyższe lokaty w zawodach lekkoatletycznych toczyła się pomiędzy lekkoatletami z Warszawy, Katowic i Lwowa. Zespół z okręgu łódzkiego nie posiadał w swoim składzie wybitnych lekkoatletów. Pomimo tego w najważniejszych zawodach policyjnych w 1928 roku niektórzy reprezentanci okręgu łódzkiego nawiązali walkę z najlepszymi. II-gie miejsce w rzucie granatem (57,27 m) oraz III w rzucie dyskiem (33,055 m) wywalczył post. Ewald Mikołajewski. Warto zauważyć, że wynik osiągnięty podczas tych zawodów w rzucie dyskiem był o ponad 2 m dłuższy od osiągniętego miesiąc wcześniej podczas wojewódzkich eliminacji. Należy także zdementować informację podaną przez „Przegląd Sportowy”⁶³¹, że zwycięzca biegu na 400 m Borowiecki reprezentował Łódź. Wspomniany lekkoatleta, triumfator w biegach na 100, 200 i 400 m, był zawodnikiem okręgu wołyńskiego⁶³².

Zawody marszowe w 1928 roku przeprowadzono na dystansie 35 km. Dystans zwiększono w porównaniu do roku poprzedniego o 10 km. Marsz był marszem patrolowym, drużyny składał się z trzech osób, ubranych w mundur polowy, obciążonych karabinem i pasem z ładownicami. Do zawodów stanęło 15 drużyn. Najlepsza okazała się reprezentacja okręgu wileńskiego. Tuż za nią, bo zaledwie po 1 min i 28 sek. (na 35 km) linię mety przekroczyła drużyna łódzka, w składzie: st. post. I. Wolny (Kalisz) oraz posterunkowi Aleksander Wesołowski (Łódź) i Władysław Grewkowicz (Piotrków Tryb.)⁶³³. Wysoką

⁶³¹ *Ogólno polskie zawody policji*, „Przegląd Sportowy” 22.09.1928, nr 43, s. 8.

⁶³² *Mistrzostwa sportowe Policji Państwowej na rok 1928*, „Na Posterunku” 22.09.1928, nr 38, s. 600.

⁶³³ *Sukces policji łódzkiej w ogólnopolskich zawodach sportowych w Warszawie*, „Kurier Łódzki” 13.09.1928, nr 254, s. 5.

II lokatę wywalczyli kolarze ścigający się na najdłuższym, liczącym 50 km dystansie. Zespół okręgu łódzkiego wyprzedzili tylko kolarze z Warszawy⁶³⁴.

Udział zawodników łódzkich w zawodach szermierczych i strzeleckich nie został odnotowany. W zawodach bokserskich barw okręgu II bronili Branicki (w wadze półciężkiej) i Bayera (w wadze ciężkiej). Obydwaj nie dotarli do finałów. Bartnicki w trzeciej półfinałowej rundzie przegrał pojedynek przez techniczny knockout z zawodnikiem PKS-u Katowice Moczyńskim. Natomiast Bayera w ćwierćfinale musiał uznać wyższość sztuki pięściarskiej (knockout) zawodnika z Kielc Wójcika⁶³⁵.

Cykl zawodów składających się na III Ogólnokrajowe Zawody Sportowe PP zamykały zawody hippiczne w parku łązienkowskim. Do zawodów stanęli najlepsi jeźdźcy z województw poleskiego, wileńskiego, śląskiego, łódzkiego i Warszawy. Z planowanych 15 zawodników, ostatecznie drużynę z Łodzi stanowiło 11 funkcjonariuszy Policji Państwowej. Byli to: Komendant Rezerwy Konnej i Pieszej podkom. Mieczysław Tarwid, st. przod. Stanisław Pakuła, przod. Piotr Kordecki, st. post. Stanisław Jach, post. Jan Pankowski, post. Ignacy Sylwestrzak, post. Józef Osiciński, post. Stefan Prokopiak, post. Czesław Czechowski, post. Ignacy Klimczak i post. Stanisław Zieliński⁶³⁶. W dotychczasowych konkursach hipicznych prym wiodli zawodnicy z Warszawy. W 1928 roku jedynymi, którzy włączyli się do walki o czołowe lokaty w konkursach hippicznych, byli reprezentanci województwa łódzkiego. Pierwszego dnia zawodów (30 września) w „Konkursie Otwarcia” dla szeregowych post. Jan Pankowski zdobył pierwszą nagrodę na wałachu „Bałamucie”. IV nagrodę wywalczył st. post. Stanisław Jach na ogierze „Gardzie”, a VI nagrodę na koniu „Watażce” zdobył post. I. Sylwestrzak. Drugiego dnia zawodów pierwsze miejsca w konkursach, zgodnie z przewidywaniami zdobywali jeźdźcy z Warszawy. Wśród nielicznych nagrodzonych spoza Warszawy byli jedynie reprezentanci okręgu łódzkiego. II nagrodę za skoki przyznano post. J. Pankowskiemu na ogierze „Bałamucie”. Do reprezentantów z Łodzi powędrowały także nagrody w „Konkursie ujeżdżania koni”: za VII m. nagroda dla st. post. S. Jacha na wałachu „Gardzie” i za VIII m. dla post. I. Sylwestrzaka, na ogierze „Watażce”.

Ostatni dzień zawodów to kontynuacja dominacji stołecznych zawodników. Najlepiej z województwa łódzkiego zaprezentował się występujący poza konkursem post. J. Pankowski, na ogierze „Bałamucie (IV nagroda). V nagrodę za skoki wywalczył post. St. Pakuła na wałachu „Agatonie”. Pomimo braku spektakularnych zwycięstw start reprezentacji okręgu łódzkiego w Warszawie pod kierownictwem podkom. Mieczysława Tarwida należy uznać za udany⁶³⁷.

Po trzech latach rozgrywania ogólnokrajowych zawodów Policji Państwowej w Warszawie, Komendant Główny PP płk J. Jagrym-Malszewski kolejne IV Ogólno-

⁶³⁴ *III Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P. P.*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1928, wrzesień, nr 9, s. 843.

⁶³⁵ *Zawody bokserskie*, „Na Posterunku” 22.09.1928, nr 38, s. 603.

⁶³⁶ *Trzecie ogólnokrajowe zawody policji konnej*, „Kurier Łódzki” 5.10.1928, nr 275, s. 8.

⁶³⁷ *Zawody konne P.P.; Zawody konne P.P.*, „Na Posterunku” 13.10.1928, nr 41, s. 652; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1928, październik, nr 10, s. 940.

Zdjęcie nr 67. Drużyna policji konnej z Łodzi po powrocie z zawodów policyjnych w Warszawie (1928)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 21.10.1928, nr 43, s. 7.

krajowych Zawodów Sportowych PP (1929 rok) zaplanował w Katowicach⁶³⁸. Święto sportu policyjnego, jakim były ogólnopolicyjne zawody poprzedzał cykl sprawdzianów sprawnościowych, których uwieńczeniem były wojewódzkie zawody eliminacyjne. Podobnie jak w innych województwach, także w łódzkim w 1929 roku przeprowadzono wojewódzkie zawody eliminacyjne. Zgodnie z wcześniejszymi zarządzeniami władz policyjnych zadbano, aby zawody uświetnili swoją obecnością przedstawiciele władz państwowych, lokalnych oraz sportowych. Protektorat honorowy nad zawodami objął Wojewoda łódzki Władysław Jaszczółt. Do Komitetu honorowego zawodów zaproszono: Prezesa Sądu Okręgowego w Łodzi Stefana Bełżyńskiego, Prezesa Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej Alfreda Biłyka, Starostę Turku Ludwika Borysławskiego, Starostę w Koninie Władysława Cichockiego, Prezesa Sądu Okręgowego w Piotrkowie Leonarda Cybulskiego, Endera Stefana, Prezesa Federacji Związku Obrońców Ojczyzny dra Fichna, Kuratora Okręgu Szkolnego Jerzego Gadomskiego, Prezesa Izby Przemysłowo-Handlowej Roberta Geyera, Prezesa Sadu Okręgowego w Kaliszu Franciszka Głowackiego, Komendanta Straży Pożarnej dr. Alfreda Grohmana, Prezesa Urzędu Ziemskiego Władysława Homana, Starostę Sieradza Józefa Jelon-

⁶³⁸ AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 11 Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1929), k. 36, Rozkaz № 448. Żołnierze Policji.

ka, Starostę w Piotrkowie Stanisława Kaczyńskiego, Starostę w Wieluniu Stanisława Kaczorowskiego, Prezesa Łódzkiego Klubu Sportowego Heliadora Konopkę, Prezesa Łódzkiego Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki Aleksandra Kordasza, Starostę w Słupcy Zenona Łopuskiego, D-cę DOK IV gen. brygady Stanisława Małachowskiego, D-cę 10 Dywizji gen. brygady Józef Olszyna-Wilczyński, Prokuratora Sądu Okręgowego w Łodzi Jana Markowskiego, Starostę w Łęczycy Henryka Ostaszewskiego, Prezydenta m. Pabianic Aleksandra Orłowskiego, Komendanta „Strzelca” kpt. Hipolita Piątkowskiego, Starostę w Kaliszu Antoniego Potockiego, Starostę Powiatu Łódzkiego Aleksego Rzewskiego, Starostę w Radomsku Kazimierza Chylińskiego, Egona Scheiblerta, Starostę Grodzkiego Ignacego Strzezińskiego, Starostę w Kole Michała Słomińskiego, Prezydenta miasta Kalisza Mieczysława Szarassa, Prezydenta m. Piotrkowa Jana Szmida, Prezydenta Tomaszowa Maz., Wacława Smólskiego, J. E. dr ks. Biskupa Wincentego Tymienieckiego, Prezesa Izby Skarbowej Leona Towarnickiego, Starostę w Brzezinach Szymona Tułeckiego, Prezesa SS „Union” Artura Thiele, Starostę w Łasku Jana Walasa, Prezesa Związku Strzeleckiego senatora Radzisława Wodzińskiego, Prezydenta Łodzi Bronisława Ziemięckiego, Prokuratora Sądu Okręgowego w Piotrkowie Sobiesława Ziemięckiego⁶³⁹.

Zawody zaplanowano na pierwszą sobotę i niedzielę (3 i 4) sierpnia. Początkowo do zawodów zgłosiło się 200 chętnych. Po przeprowadzeniu wstępnej selekcji do zawodów eliminacyjnych województwa łódzkiego wg Komendanta Wojewódzkiego PP w Łodzi przystąpiło 136 zawodników⁶⁴⁰. „Kurier Łódzki” podaje liczbę 129 zawodników.

Rywalizację sportową w obecności delegata Komendy Głównej PP podinsp. Robaczewskiego rozpoczęli najlepsi policyjni strzelcy. W zawodach strzeleckich rozegrano konkurencje: strzelanie z karabinu na odległość 200 m, po 5 strzałów w pozycjach stojącej, klęczącej i leżącej bez podpórki, strzelanie z broni małokalibrowej długiej na odległość 50 m, strzelanie z rewolweru (kaliber 7,65) z odległości 50 m oraz strzelanie z broni małokalibrowej krótkiej z odległości 50 m⁶⁴¹. 3 sierpnia o godzinie 8 rano na strzelnicy wojskowej (Polesie Konstantynowskie) rozegrano zawody strzeleckie. Pomimo, że do poszczególnych dyscyplin zgłaszało się średnio 21-22 strzelców. Walka o pierwsze lokaty rozegrała się pomiędzy funkcjonariuszami policji państwowej z Łodzi i Kalisza. W strzelaniu z karabinu dominowali policjanci Komendy Powiatowej PP z Kalisza. I m. zajął post. Wacław Domagalski (125 pkt), wyprzedzając zaledwie o 2 pkt st. post. Józef Ferdynus (123 pkt). Trzeci wynik konkurencji uzyskał reprezentant Łodzi st. przod. Władysław Stejska (118 pkt)⁶⁴². Bardzo podobnie przebiegała rywalizacja w strzelaniu z broni małokalibrowej. Tym razem post. Wacław Domagalski okazał się lepszym strzelcem od st. post. Józefa Ferdynusa zaledwie o 1 pkt. Zwycięzca uzyskał wynik 250 pkt. Trzecie miejsce

⁶³⁹ *Zawody sportowe policji*, „Hasło Łódzkie” 25.07.1929, nr 201, s. 9.

⁶⁴⁰ APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 11, k. 106, *Rozkaz Nr 110,1. Wojewódzkie Zawody Eliminacyjne*; „Kurier Łódzki” z dnia 2.08.1929, nr 209, s. 5.

⁶⁴¹ *Rewia sprawności fizycznej Policji Państwowej*, „Kurier Łódzki” 2.08.1929, nr 209, s. 5.

⁶⁴² *W policyjnych zawodach w Łodzi*, „Stadion” 8.08.1929, nr 32, s. 9.

z 234 pkt wywalczył przod. Leon Kaihinicki (Łódź). Znacznie lepiej wiodło się reprezentantom Łodzi w konkurencji strzelanie z rewolweru. Bezkonkurencyjny w tej kategorii okazał się zdobywca I miejsca post. Józef Czyż (Łódź), uzyskując 76 pkt II miejsce wywalczył także reprezentant Łodzi, st. przod. Stanisław Pakuła (50 pkt). III miejsce zajął st. przod. Józef Walczyński z Kalisza, który uzyskał 41 pkt W rozegraniej konkurencji dla oficerów strzelania z broni małokalibrowej najlepszym był Bronisław Ungeheuer (247 pkt) przed aspir. Stefanem Babskim (221 pkt).

W pierwszym dniu zawodów rozegrano także zawody kolarskie oraz marszowe. Obydwie rywalizacje toczyły się tradycyjnie na szosie Rzgowskiej. Start oraz meta zawodów wyznaczono na wysokości posterunku Policji Państwowej w Chojniach. Jako pierwsi do zawodów na dystansie 50 km wystartowali kolarze (godz. 15.30). Peleton nie był zbyt liczny, bowiem do zawodów zgłosiło się zaledwie 8 kolarzy. Najszybciej trasę wyścigu pokonał reprezentant Komendy Powiatowej w Łasku post. Wacław Tarczyński (1 godz. 53,34 min), wyprzedzając na mecie st. post. Ignacego Lewandowskiego z Łodzi (1 godz. 54,04 min) oraz kolegę z drużyny przod. Stanisław Karolczak (1 godz. 54,15 min). Pół godziny po kolarzach na starcie w Chojniach stanęło 12 uczestników zawodów marszowych. Ubrani w regulaminowe umundurowanie z owijaczami i karabinem w 1929 roku mieli do pokonania trasę długości 35 km (dotychczas było 25 km). Pierwszy na mecie zameldował się zeszłoroczny wicemistrz funkcjonariusz policji z Łodzi post. Aleksander Wesołowski (3 godz. 2 min i 3 sek.). Drugie miejsce przypadło post. Antoniemu Kulickiemu z Piotrkowa (3 godz. 19 min i 3 sek.). Jako trzeci linię mety przekroczył reprezentant Łodzi post. Władysław Rosiak (3 godz. 29 min).

Drugiego dnia zawodów (4 sierpnia 1929 roku) zmagania rozpoczęli lekkoatleci. O 9 rano po defiladzie na boisku Wojskowego Klubu Sportowego w Łodzi, przed Wojewodą Łódzkim, delegatem Komendanta Głównego PP, Komendantem Wojewódzkim PP oraz przedstawicielami władz lokalnych przystąpiono do rozegrania zawodów lekkoatletycznych. W programie ich znalazły się biegi (100, 200, 400, 800, 1500, 3000, 5000 i 10 000 m), skoki (w dal, wzwyż, o tyczce), rzuty (dyskiem, oszczepem i granatem) oraz pchnięcie kulą⁶⁴³. Tradycją była dominacja zawodników z Łodzi, tylko w nielicznych dyscyplinach walkę z najlepszymi nawiązywali policjanci z prowincji. Konkurencje biegowe cechowała mała frekwencja. Wyjątkiem był bieg na 100 m, w którym udział wzięło 12 sprinterów. W pozostałych dystansach startowało średnio 4-5 biegaczy. W 1929 roku tytuł najszybszego policjanta wywalczył w czasie 12 sek. st. post. Władysław Kwasek z Łodzi. Z drugim czasem (12,8 sek.) linię mety biegu na 100 m przekroczył reprezentant powiatu tureckiego post. Władysław Szyszka. Trzeci na mecie był drugi reprezentant Łodzi post. Bronisław Orman (13 sek.). Także w biegu na 200 m zwyciężył reprezentant Łodzi st. post. Władysław Kwasek (26,2 s). Drugą lokatę wywalczył post. Władysław Jaros z Łodzi (27, 6 sek.), trzecią, podobnie jak rok wcześniej post. Józef Kłoczek z powiatu łaskiego (28,6 sek.). Drugi rok z rzędu w biegu na 400 m triumfował post. Stanisław Muszyński z Komendy

⁶⁴³ *Doroczne policyjne zawody sportowe*, „Kurier Łódzki” 5.08.1929, nr 212, s. 7.

Powiatowej w Turku (1:01,0), wyprzedzając nieznacznie reprezentantów Łodzi: post. Władysława Jarosa (1:01,3) i post. Aleksandra Smułkowskiego (1:01,6). W 1929 roku po raz pierwszy rozegrano w Łodzi wyścigi policjantów na dystansie 800 m. Czołową trójkę dosłownie dzieliły sekundy. Najszybciej dystans pokonał post. Bronisław Orman z Łodzi (2 min 23 sek.), II m. wywalczył post. Franciszek Kieta z Turku (2 min 24 sek.), III m. zajął reprezentant Łodzi post. Antoni Antczak (2 min 25 sek.). Po rocznej przerwie udało się przeprowadzić wyścigi zawodników na dystansie 1500 metrów. Z grona czterech konkurentów najszybszy był post. Antoni Antczak (4:45,2), kolejnymi byli: post. Aleksander Smułkowski i post. Zygmunt Kamerdyniak (obaj z Łódź). Małym powodzeniem cieszył się także bieg na 3000 m. Na linii startu stanęło 5 zawodników. Zwycięzcą biegu został post. Piotr Olczak z Łódź (10:31,3), który pokonał post. Tadeusz Jadowski także z Łodzi (10:35,2). Trzecim w tym biegu był post. Józef Michalski z Turku (10:58,2). W biegu na 5000 m nie udało się powtórzyć sukcesu sprzed roku reprezentantowi łódzkiej policji post. Ignacemu Wolnemu. W 1929 roku został pokonany przez post. Piotra Olczaka z Łodzi (19:03,2) oraz post. Piotra Jastrzębskiego z Kalisza (19:10,6), musiał zadowolić się trzecią lokatą. Drugim biegiem, którego rozgrywanie zapoczątkowano w 1929 roku, był wyścig na dystansie 10000 m. Na linii startu stanęło pięciu zawodników. Do pokonania tego dystansu wystarczyło najlepszemu zawodnikowi post. Janowi Janochowi z Piotrkowa 37 min 12,5 sek. Drugim na mecie był post. Ignacy Wolny (37:29,0), trzecie miejsce zajął post. Jan Wilczyński z powiatu tureckiego (39:19,0).

W dyscyplinach rzutowych i pchnięciu kulą frekwencja była tradycyjnie większa niż w biegach, i wahała się w granicach 10 startujących. Na listach najlepszych rezultatów przeważały nazwiska zeszłorocznych zwycięzców, zawodników z Łodzi. Najlepszymi zawodnikami tych dyscyplin byli Jan Szaflik (zwycięzca trzech dyscyplin) oraz Ewald Mikołajewskiego. W pchnięciu kulą najlepszy rezultat ponownie osiągnął zeszłoroczny triumfator st. post. Jan Szaflik z Łodzi (10,51,5 m), II m. zajął post. Ewald Mikołajewski, także z Łodzi (9,96 m), jako trzeciego sklasyfikowano st. przod. Józefa Walczyńskiego z Kalisza (9,2 m). W rzucie dyskiem spośród 12 zawodników najdalszy rzut oddał st. post. Jan Szaflik (32,37 m). Wyprzedził on zeszłorocznego zwycięzcę post. E. Mikołajewskiego z Łodzi (32,10 m) oraz post. Franciszka Kletę z Turku (31,14 m). Także w rzucie oszczepem najlepszy okazał się st. post. Jan Szaflik (34,80 m) przed post. Władysław Szyszka z Turku (34,70 m) i post. Ewaldem Mikołajewskim (33,80 m). W konkurencji rzutu granatem brało udział 11 zawodników. Ponownie I miejsce rzutem na odległość 48,88 m wywalczył zeszłoroczny zwycięzca post. Ewald Mikołajewski (Łódź), II miejsce zajął post. Stanisław Baranowski z Turku (47,90 m), a III – zwycięzca biegów na 100 i 200 m st. post. Władysław Kwasek (47,25 m). Uzyskiwanie dużej szybkości na rozbiegu niewątpliwie było dużym atutem st. post. Władysława Kwaska. Umożliwiło oddanie najlepszych skoków w dal (5,40 m) oraz o tyczce (2,71 m). Wynik w skoku w dal okazał się nie do pobicia dla kolejnych skoczków: post. Adama Chmielewskiego z Brzeziny (5,05 m) i post. Bronisława Ormana z Łodzi (4,97 m). Także nikt nie pokonał poprzeczki zawieszanej na wysokości 2,71 m, nad którą uprzednio przy

pomocy tyczki przeskoczył W. Kwasek. Drugi w konkursie post. Józef Nowicki z Kalisza osiągnął wynik o 10 cm gorszy, a trzeci post. Adam Chmielewski z Brzezin aż o 31 cm. W skoku wzwyż spośród ośmiu zawodników najwyższej skoczył post. Adam Chmielewski (147 cm), kolejnymi byli: post. Władysław Jaros z Łodzi (138 cm) i post. Józef Kłoczek z powiatu łaskiego (137 cm).

Równolegle z zawodami lekkoatletycznymi rozegrano mecz w piłkę koszykową pomiędzy drużyną policjantów z Łodzi a reprezentacją komend powiatowych policji państwowej. Trzeba zaznaczyć, że początki piłki koszykowej w Łodzi, to lata 20. XX wieku⁶⁴⁴, można więc podejrzewać, że na prowincji dyscyplina ta była jeszcze nie znana. W związku z tym zrozumiałym staje się wynik 21:3 dla funkcjonariuszy PP z Łodzi⁶⁴⁵.

Zmaganie Wojewódzkich Eliminacji kończyły zawody hipiczne. Rozgrywane w Ujeżdżalni Oddziału Konnego PP przy ul. Wólczańskiej 111 zgromadziły 20 zawodników. Konkurowano w trzech dyscyplinach: skokach, władaniu białą bronią i ćwiczeniach zręcznościowych. Laureatami wszystkich konkursów byli zawodnicy z Łodzi. W skokach zwyciężył post. Jan Pankowski na koniu „Bałamut”, II m. na koniu „Turek” zajął post. Bronisław Jakomulski, III m. zajął st. przod. Stanisław Pakuła na koniu „Bohun”. W konkursie „Władanie białą bronią” najlepszym został post. Stanisław Zieliński na koniu „Heban”, wyprzedzając przod. Jana Smołgana jadącego na koniu „Walet” i post. Feliksa Wojtczaka na koniu „Mars”. W „Ćwiczeniach zręcznościowych” spośród dziewięciu zawodników I m. wywalczył na koniu „Fatma” post. Stanisław Kapruściak, przed post. Józefem Wiśniewskim na koniu „Elegant”. Uzupełnienie zawodów hipicznych był „Turniej” (konkurs z pióropuszcami) do którego stanęło 8 zawodników oraz „Jazda figurowa” (Kadryl) z 16 zawodnikami. Brak dostępnego opisu tych konkursów uniemożliwia ich przedstawienie. Jednak musiały one wywrzeć duże wrażenie, skoro osobiście organizatorowi tych konkursów komisarzowi Mieczysławowi Tarwidowowi podziękował Komendant Wojewódzki PP insp. dr J. Torwiński⁶⁴⁶.

Po zawodach hipicznych odbyła się ceremonia wręczania przez Wojewodę Łódzkiego nagród. Najlepszym zawodnikiem województwa łódzkiego wśród policjantów państwowych Komisja Sędziowska post. Władysława Kwaska, zdobywcę czterech pierwszych nagród i jednej trzeciej. Nagrodę dla wyróżnionego ufundował Komendant Główny PP (pełen wykaz uzyskanych wyników przedstawia załącznik nr 9⁶⁴⁷).

Trzeba docenić rozwój ruchu sportowego oraz demonstrowany corocznie podczas zawodów centralnych wysoki poziom wyszkolenia zawodników z okręgu śląskiego. Po trzech latach (1926-1928) rozgrywania ogólnokrajowych zawodów Policji

⁶⁴⁴ *Jubileusz 75 lat łódzkiej koszykówki 1925-2000*, Łódź 2000, s. 12.

⁶⁴⁵ *Doroczne policyjne zawody sportowe*, „Kurier Łódzki” 5.08.1929, nr 212, s. 7.

⁶⁴⁶ APL, KWPP w Łodzi, sygn. 14, k. 226, Rozkaz № 10, II, IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P.P. w Katowicach udział Policji województwa łódzkiego.

⁶⁴⁷ Archiwum Państwowe w Koninie (APKo), Policja Państwowa w powiecie konińskim, kolskim i słupeckim, sygn. 11, *Rozkazy Komendanta Wojewódzkiego Policji państwowej w Łodzi za rok 1929*, k. 106, *Rozkaz № 110, I. Wojewódzkie Zawody Eliminacyjne*.

Zdjęcie nr 68. Zawody hippiczne w Łodzi (4 i 5 sierpnia 1929 roku)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 11.08.1929, nr 32, s. 3

Państwowej w Warszawie, w roku 1929 Komendant Główny PP płk J. Jagrym-Malszewski powierzył przeprowadzić IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe PP Główniej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach⁶⁴⁸.

5 września na rynku przed teatrem w Katowicach zebrali się przybyli zawodnicy w liczbie ponad 400. Przed udaniem się na stadion w Królewskiej Hucie (w latach 1922-1934 nazwa Chorzowa), zebrani złożyli wieniec na grobie Nieznanego Powstańca Śląskiego oraz kolegi-policjanta Alfreda Kupki⁶⁴⁹, mistrza Polski w boksie⁶⁵⁰.

Zmagania lekkoatletyczne, w których udział wzięło 175 zawodników, cieszyły się rosnącą popularnością. Popieranie tej dyscypliny przez władze policyjne jako istotnie użytecznej w pracy policjanta (długie marsze patrolowe, pokonywanie naturalnych przeszkód terenowych) skutkowało rosnącą popularnością lekkiej atletyki. Chęć wygrania rywalizacji w poszczególnych dyscyplinach była na tyle wysoka, że szukano sposobów na wzmocnienie swoich szans. Jednym ze sposobów okazało się zasilanie reprezentacji okręgów czołowymi lekkoatletami z klubów cywilnych (szerzej opisywane we wcześniejszym rozdziale). Nie dziwi więc fakt braku czołowych lokat wywalczonych przez reprezentantów okręgu łódzkiego. Tym bardziej trzeba docenić III lokatę w skoku o tyczce wywalczoną przez Władysława Kwaska. Godnymi odnotowania wynikami były także: IV m. Piotra Olczaka (Łódź) w biegu na 3000 m oraz VI m. Jana Janocha (Piotrków) na 10 000 m.

Większe szanse na sukces dla drużyny z okręgu łódzkiego miały dyscypliny nieuprawiane w cywilnych klubach. Jedną z nich były zawody marszowe na dystansie 35 km. Szansę tę policjanci okręgu II wykorzystali w pełni, pokonali wszystkie ekipy i wywalczyli I miejsce. Drużyna w składzie: Antoni Kulicki, Aleksander Wesołowski i Ignacy Wolny przebyła 35 km w czasie 3 godz. 20 min i 15 sek. Jak zacięta była walka, świadczy fakt, że druga na mecie reprezentacja okręgu lwowskiego dotarła do mety 35 km trasy w czasie gorszym zaledwie o 5 sek. Brązową statuetkę na marmurowym podeście ufundował dla zwycięzców Minister Spraw Zagranicznych.

Niewiele, bo niespełna dwóch minut, zabrakło kolarzom z okręgu łódzkiego do zwycięstwa w wyścigu na 50 km. Czasem zespołu był łączny czas wszystkich trzech kolarzy. Ostatecznie drużyna w składzie: Tarczyński, Lewandowski oraz Karolczak uplasowała się na II miejscu, za reprezentacją Warszawy. O indywidualnych miejscach w wyścigu decydowały sekundy. Warto zauważyć, że szóstego zawodnika wyścigu Lewandowskiego z Łodzi (1 godz. 47 min i 27 sek.) dzieliło do zwycięzcy Synowca (z Warszawy) tylko 12 sek. Najwyższą lokatą w wyścigu reprezentanta łódzkiego było IV miejsce Tarczyńskiego (1 godz. 47 min 19 sek.)⁶⁵¹.

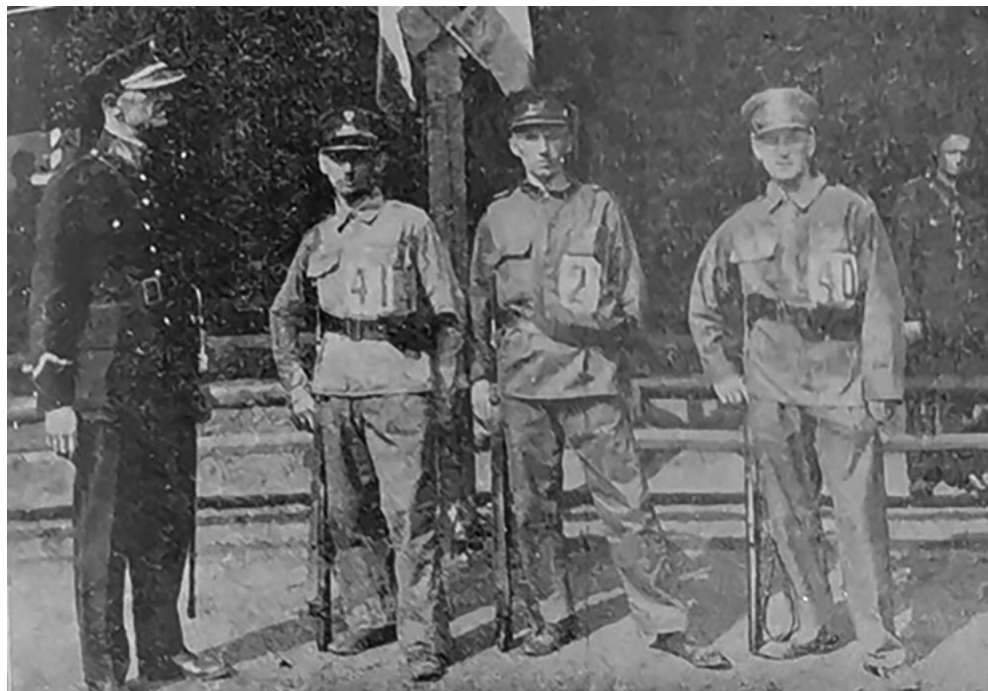
⁶⁴⁸ AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 11 Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1929), k. 36, Rozkaz № 448. Żołnierze Policji.

⁶⁴⁹ H. Marzec, *Na ringu. Leksykon śląskiego boksu*. Katowice 2014, s. 25. Alfred Kupka (1909-1929) – mistrz Polski w wadze ciężkiej w latach 1927 i 1928. Trzykrotnie reprezentował barwy Polski w meczach międzynarodowych, za każdym razem pokonując rywali. Zmarł w wieku 20 lat, popełniając samobójstwo.

⁶⁵⁰ *Rewia sportowa granatowych mundurów*, „Przegląd Sportowy” 11.09.1929, nr 57, s. 3.

⁶⁵¹ APL, KWPP w Łodzi, sygn. 14, k. 226, Rozkaz № 10, II, IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P.P. w Katowicach udział Policji województwa łódzkiego.

Zdjęcie nr 69. Zwycięska drużyna okręgu łódzkiego w zawodach marszowych (1929). Skład drużyny okręgu II; Antoni Kulicki, Aleksander Wesołowski i Ignacy Wolny (pierwszy z lewej)

Źródło: „Na Posterunku” 1929, nr 40, s. 625.

Dobrym wynikiem dla reprezentacji województwa łódzkiego zakończyły się zawody strzeleckie. W gronie 84 zawodników w punktacji zespołowej (we wszystkich konkurencjach) drużyna okręgu II zajęła wysokie V miejsce. Zespół Łodzi wystąpił w składzie: Józef Ferdynus (464 pkt), Władysław Stejskała (423 pkt) i Wacław Domalski (414 pkt). Indywidualnie najwyższą lokatę z okręgu łódzkiego wywalczył Leon Knihnicki (Łódź), zajmując II miejsce w strzelaniu z broni małokalibrowej, krótkiej na dystansie 50 m. IV m w tej konkurencji uzyskał Wacław Domalski (Kalisz). Wysokie III miejsce zajął zespół z Łodzi w strzelaniu z pistoletu kaliber 7,65 na odległość 25 m. Najwyżej sklasyfikowanym strzelcem z zespołu był Józef Ferdynus (Kalisz).

Były to wszystkie odnotowane sukcesy reprezentacji województwa łódzkiego podczas ogólnopolskich zawodów. Z zawodów bokserskich, szermierycznych i pływackich nie ma doniesień o ewentualnych sukcesach policjantów łódzkich. W ogólnej punktacji IV Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych PP w Katowicach reprezentacja Policji Państwowej województwa łódzkiego z 8 pkt zajęła 7. miejsce na 14 biorących w zawodach okręgów. Lokowało to drużynę łódzkiego okręgu w połowie tabeli zawodów. Najsilniejsze drużyny ze Śląska (64 pkt),

Lwowa (57 pkt) i z Warszawy (50 pkt)⁶⁵² były poza zasięgiem. Już wkrótce miało okazać się, że IV Ogólnopolskie Zawody Sportowe PP w Katowicach były ostatnie.

Doceniając pracę organizacyjną oraz wysiłki startujących w zawodach policjantów, Komendant Wojewódzki PP w Rozkazie Nr 110 podkreślał potrzebę dalszego rozwijania się w dziedzinie sportu i wychowania fizycznego w celu wykonywania powierzonych PP zadań oraz przy okazji osiągania coraz lepszych wyników w sporcie. Pisał: „Z prawdziwym zadowoleniem muszę podkreślić, że zrozumienie kultury sportowej w szeregach podległej mi policji coraz szersze zatacza kręgi. Hasło przygotowania całego społeczeństwa dla celów obrony Państwa w myśl wskazań Marszałka Piłsudskiego stało się istotną treścią również naszych prac w dziedzinie sportu i wychowania fizycznego. Zdajemy bowiem sobie sprawę, że Policja Państwowa powołana w myśl dekretu Pana prezydenta Rzeczypospolitej także w sprawach współdziałania w sprawie obrony Państwa musi w szerokiej mierze w program wychowania fizycznego swojego korpusu włączyć racjonalną zaprawę fizyczną i sportową. Biorąc pod uwagę trudne warunki służby naszej, nawał prac i obowiązków ciążących na barkach Policji, rezultat zawodów uznać muszę pod każdym względem za zadowalający. Przy dalszej usilnej, pełnej zapału pracy, przy wybitnym jak dotychczas poparciu naszych władz przełożonych, życzliwości społeczeństwa z roku na rok wyniki będą coraz doskonalsze i pomnożą dobrą sławę Okręgu Łódzkiego”⁶⁵³.

⁶⁵² Zestawienie punktacji wszystkich konkurencji do pucharu Pana Komendanta Głównego Policji Państwowej Maleszewskiego, „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1930, s. 358.

⁶⁵³ APL, KWPP w Łodzi, sygn. 14, k. 226, *Rozkaz № 110, pkt II, IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P.P. w Katowicach udział Policji województwa łódzkiego*.

Tabela nr 8. Zestawienie wyników Eliminacyjnych Zawodów Sportowych Policji Państwowej województwa łódzkiego w latach 1927-1929 (wybrane dyscypliny)

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		Nazwisko i imię zawodnika	KPP*	Nazwisko i imię zawodnika	KPP*	Nazwisko i imię zawodnika	KPP*
Bieg	100 m	post. W. Jaros	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	200 m	post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	400 m	post. W. Jaros	Łódź	st. post. S. Muszyński	Kalisz	st. post. S. Muszyński	Turek
	800 m	-	-	-	-	post. B. Orman	Łódź
	1500 m	przod. I. Wolny	Kalisz	-	-	post. A. Antczak	Łódź
	3000 m	przod. I. Wolny	Kalisz	post. Cz. Górski	Kalisz	post. P. Olczak	Łódź
Skoki	5000 m	-	-	przod. I. Wolny	Kalisz	post. P. Olczak	Łódź
	10000 m	-	-	-	-	post. J. Janoch	Piotrków
	wzwyż	post. A. Goczek	Łódź	post. A. Chmielewski	Brzeziny	post. A. Chmielewski	Brzeziny
	w dal	post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	o tyczce	-	-	-	-	st. post. W. Kwasek	Łódź
Rzut	oszczepem	post. A. Goczek	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
	dyskiem	post. W. Daraszkiewicz	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
	granatem	post. A. Goczek	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź
	Pchnięcie kulą	post. M. Kędzierski	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
Kolarstwo torowe	1200 m	post. R. Kubiak	Łódź	-	-	-	-
	2000 m	post. R. Kubiak	Łódź	-	-	-	-
	5000 m	post. R. Kubiak	Łódź	-	-	-	-
Kolarstwo szosowe	50 km	post. B. Gunsztan	Łódź	st. przod. H. Karasiński	Kalisz	-	-

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		Nazwisko i imię zawodnika	KPP*	Nazwisko i imię zawodnika	KPP*	Nazwisko i imię zawodnika	KPP*
Zawody konne	Skok przez przeszkody	st. przod. St. Pakuła	Łódź	st. przod. Sz. Agacki	Łódź	post. J. Pankowski	Łódź
	Władanie białą bronią	przod. Smołaga	Łódź	post. W. Kołaciński	Łódź	post. W. Zieliński	Łódź
	Ćwiczenie zręcznościowe	-	-	-	-	post. S. Kapuściński	Łódź
Zawody marszowe 25 km (od 1929 r. 35 km)		st. przod. H. Karasiński	Kalisz	przod. I. Wolny	Kalisz	post. A. Wesółowski	Łódź

*Komenda Policji Państwowej

Źródło: zestawienie własne autora

Dane tabeli nr 7 w pełni obrazują dominację funkcjonariuszy PP z Łodzi w zawodach eliminacyjnych. Niewątpliwie jednym z czynników determinującym ostateczny wynik w rywalizacji policjantów była wielkość aglomeracji łódzkiej. Półmilionowe miasto z około 140 klubami i stowarzyszeniami sportowymi stwarzało warunki do rozwoju prawie we wszystkich dyscyplinach sportowych, także funkcjonariuszom policji państwowej. Szansy tej nie dawało zamieszkiwanie na prowincji, gdzie działalność sportową prowadziły najczęściej jeden, dwa rzadko trzy kluby sportowe. Brak tradycji, kadry instruktorskiej oraz sprzętu i obiektów sportowych ograniczał istotnie ruch sportowy policjantów w powiatach. Widać to na przykładzie zawodów hippicznych czy kolarstwa torowego. Zwycięzcami zawodów hippicznych byli tylko policjanci z Oddziału rezerwy Konnej z Łodzi⁶⁵⁴. Zawody kolarskie na torze po tym, jak w 1927 roku zgłosiło się tylko pięciu kolarzy (wszyscy z Łodzi), w kolejnych latach przestano rozgrywać. Autorowi znany był tylko jeden przypadek, kiedy to Łódź nie miała tradycji sportowych w danej dyscyplinie – dotyczyło to wioślarstwa. Reprezentacyjne policyjne osady województwa łódzkiego biorące udział w zawodach ogólnopolskich Policji Państwowej pochodziły z Kalisza. Tam, na rzece Prośnie, przy współudziale Kaliskiego Towarzystwa Wioślarskiego, policjanci trenowali wioślarstwo od początku lat 20. XX wieku. Ważnym czynnikiem wpływającym na frekwencję w zawodach (poruszonym w poprzednich rozdziałach) było kolidowanie terminów zawodów z pełnieniem służby. Mniej liczebnie komendy i posterunki policji państwowej miały mniejsze możliwości zastąpienia biorących w zawodach funkcjonariuszy niż w Łodzi. Skutkowało to delegowaniem na eliminacje wojewódzkie do Łodzi tylko zawodników rokujących na jakikolwiek sukces. Trzeba także pamiętać o czynniku ekonomicznym – nie ma informacji o rekompensowaniu transportu funkcjonariuszom z prowincji. Niemalym wówczas wydatkiem w budżecie policjanta był także zakup stroju sportowego. Wszystkie te czynniki niekorzystnie wpływały na frekwencję funkcjonariuszy PP spoza Łodzi.

⁶⁵⁴ W 1920 roku powołano pierwszy Szwadron Policji Konnej w Łodzi. Liczył on wówczas 90 policjantów.

Tabela nr 9. Wyniki uzyskane w lekkiej atletyce podczas ogólnopolskich zawodów policji państwowej w latach 1926-1929

Rodzaj konkurencji	Rok 1926		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929		Wyniki z Mi-strzostw Polski w 1929 r.
	OZSPP ^o	Zawody eliminacyjne w Łodzi	OZSPP	Zawody eliminacyjne w Łodzi	OZSPP	Zawody eliminacyjne w Łodzi	OZSPP	Zawody eliminacyjne w Łodzi	
Bieg	100 m	12,6		12,2	12,2	13,3	11,8	12,0	11,3
	200 m	-		25,2	24,4	27,3	24,0	26,2	22,7
	400 m	-		54,8	1:25,0	53,2	55,1	1:01,0	51,1
	1500 m	-		4:41	4:55,6	4:26,6	4:32,0	4:45,2	4:08,0
	3000 m	11:06,8		10:05,7	10:36,5	10:32,4	9:51,6	10:31,3	-
Skok	5000 m	-		17:59,8	-	15:16,0	16:46,0	19:30,2	15:56,2
	w dal	5,46	Brak danych	6,00	5,26	5,86	6,29	5,40	7,18
	wzwyż	1,40		1,64	1,45	1,60	1,70	1,47	1,705(RP)*
Rzut	dyskiem	30,7		31,52	28,32	34,29½	36,69	32,37	41,09
	oszczepem	30,54		38,44	36,97	41,29	49,12	34,80	54,60
	granatem	51,85		58,03	62,80	59,46	60,61	43,88	-
Pchnięcie kulą	10,43			11,25	9,79	12,37	11,53	10,51,5	13,89 (RP)*

Źródło: „II Ogólno Policyjne zawody Sportowe, „Na Posterunku” 1927, nr 39, s. tytułowa; APL, KWPP w Łodzi, sygn. 14, *Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29-144*, k. 14, *Rozkaz Nr 48, Wykaz zwycięzców i nagród zdobytych na Wojewódzkich Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Łodzi w dniach 18,19,20 i 29 lipca 1927 roku; Pod znakiem postępu w sprawności fizycznej, „Na Posterunku” 1928, nr 38, s. 595-599; APL, KWPP w Łodzi, sygn. 14, *Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29-144*, k. 135-138, *Rozkaz Nr 74, XVIII. II eliminacyjne zawody sportowe wojew. Łódzkiego; Kalendaryk Policji Wojew. Śląsk. 1930, s. 340-34; Pięć rekordów Polski w Poznaniu, „Przegląd Sportowy” 10.07.1929, nr 39, s. 1, APL, KWPP w Łodzi, sygn. 14, k. 226, *Rozkaz № 110, I. Wojewódzkie Zawody Eliminacyjne*.”**

^o Ogólnopolicyjne Zawody Sportowe Policji Państwowej

* Nowy rekord Polski ustanowiony na Mistrzostwach Polski w Poznaniu w 1929 roku.

W tabeli nr 8 zestawiono najlepsze rezultaty osiągnięte podczas wojewódzkich eliminacji policjantów w Łodzi ze zwycięskimi wynikami ogólnopolicyjnych zawodów sportowych PP w latach 1926-1929. Tabele uzupełniają wyniki Mistrzostw Polski w Lekkiej Atletyce w Poznaniu z 1929 roku. Przedstawione dane sygnalizują uzyskiwanie słabszych rezultatów przez reprezentację policji województwa łódzkiego w prawie wszystkich dyscyplinach. Wyjątek stanowi wynik post. Antoniego Goczka z 1927 roku ustanowiony w rzucie granatem. Obrazuje to opóźnienie okręgu łódzkiego PP w stosunku do najlepszych policyjnych okręgów w Polsce (śląskiego, warszawskiego i lwowskiego). Analizując rezultaty z lat 1926-1929, widać, że okręg II PP należałoby klasyfikować w centralnej części tabeli ogólnej punktacji zawodów, czyli na VI lub VIII miejscu w Polsce. W 1929 roku po zawodach w Katowicach okręg łódzki został dokładnie sklasyfikowany w połowie tabeli, tj. na 7. miejscu na 14 startujących okręgów. Należy jednocześnie pamiętać, że obraz tabeli końcowej był wypaczony przez fakt wcielania do reprezentacji okręgów zawodników z klubów „cywilnych”. Z podobnym zjawiskiem w przypadku okręgu łódzkiego autor się nie zetknął.

Po IV Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych PP zmodyfikowano cele stawiane przed sportem policyjnym. Obok usprawniania fizycznego i popularyzacji działalności PP w społeczeństwie polskim dążono do wykorzystywania sportu do kształtowania postaw mentalnych funkcjonariuszy. Już nie oczekiwano rekordów, lecz sportu, który poprzez ćwiczenia fizyczne kształtowałby „hart ducha, ducha silnej woli” policjantów⁶⁵⁵. Właśnie te hasła przyświecały organizatorom przy planowaniu kolejnej edycji ogólnopolskich zawodów Policji Państwowej w roku 1930. Z powodów ekonomicznych (opisywanych wcześniej) ostatecznie z zawodów centralnych zrezygnowano. Okazją do odrodzenia idei ogólnokrajowej rywalizacji sportowej policjantów był jubileusz utworzenia Policji Państwowej (15-lecie) oraz 20. rocznica utworzenia oddziałów ochotniczych polskiej służby bezpieczeństwa⁶⁵⁶. Komendantów wojewódzkich PP zobligowano do przeprowadzenia wojewódzkich eliminacji w 1934 roku. W trakcie ich trwania katastrofalna powódź zmusiła Komendę Główną PP do zaniechania organizacji V Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych PP⁶⁵⁷.

Miesiąc wcześniej, 1 i 2 lipca⁶⁵⁸, Komenda Wojewódzka PP w Łodzi zorganizowała na stadionie ŁKS-u Wojewódzkie Zawody Sportowe Policji Państwowej, będące eliminacjami do V edycji ogólnopolskich zawodów sportowych PP. Protektorat nad zawodami objął Wojewoda Łódzki Aleksander Hauke-Nowak.

Do Komitetu Honorowego zaproszono przedstawicieli administracji państwowej i samorządowej, wojska i środowiska sportowego. Program zawodów przewidywał przeprowadzenie zawodów lekkoatletycznych, marszowych, kolarskich oraz po raz

⁶⁵⁵ AAN w Warszawie, KGPP w Warszawie, sygn. 994, *Sprawy personalne szeregowych Policji Państwowej, dodatki funkcyjne, sprawy szkoleniowe i administracyjne. Korespondencja. 1927-1930*, k.58, *Pismo z dnia 8 kwietnia 1930 r. w sprawie sportu w policji*.

⁶⁵⁶ *V Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P. P.*; 15.06.1934, nr 12, s. 405, *V-te ogólnokrajowe zawody sportowe P.P.*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 15.05.1934, nr 10, s. 340.

⁶⁵⁷ *Odwolanie V Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych P. P.*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1.08.1934, nr 15, s. 503,

⁶⁵⁸ *Igrzyska sportowe Policji Państwowej*, „Kurier Łódzki” 20.06.1934, nr 166, s. 6,

pierwszy zawodów pływackich, szermierczych i zapaśniczych⁶⁵⁹. W porównaniu z poprzednimi eliminacjami wojewódzkimi w 1934 roku wojewódzkie eliminacje miały charakter mistrzostw policyjnych klubów sportowych. To one bowiem od początku lat 30. XX wieku zostały zobligowane do organizowania i prowadzenia zajęć sportowych w środowisku funkcjonariuszy PP.

1 sierpnia 1934 roku 110 zawodników z 12 PKS-ów stawiło się na stadionie ŁKS-u. Możliwość bezpłatnego śledzenia rywalizacji sportowej policyjnych klubów z terenu województwa łódzkiego wpłynęła na dużą frekwencję publiczności. Współpraca z łódzkim środowiskiem sportowym umożliwiła sprawne przeprowadzenie wielu konkurencji, nadzorowanych przez delegowanych członków okręgowych związków sportowych⁶⁶⁰.

Otwarcia zawodów dokonał Komendant Wojewódzki PP inspektor dr J. Torwiński.

Zmaganie policjantów zainicjowali pływacy na basenie ŁKS-u. Zawody nie były zbyt licznie obsadzone. Wpływ na to miało na pewno skromność bazy sportowej, która ograniczała zasięg szkolenia pływackiego do rejonu Zgierza i Łodzi. W omawianych zawodach na dystansie 100 m stylem dowolnym I m. zajął post. Bronisław Dudek z Łodzi (1:52,2), wyprzedzając Turka z Piotrkowa (1:54,0). W stylu dowolnym na dystansie 400 m wygrał reprezentant PKS-u z Piotrkowa post. Jan Sadowski (11:58,0), pokonując pływaków z Tomaszowa Maz. post. Stanisława Ratyńskiego (Rytyński) (12:30,0) i post. Tomasza Leśniewskiego (13:51,0). W stylu klasycznym na 200 m najszybszy okazał się Łoszak z PKS-u Łódź (4:29,0) przed post. Czesławem Kowalskim z Łęczycy (5:34,0). W wyścigu na 1500 m stylem dowolnym I m. ponownie wywalczył post. B. Dudek (39:45,0) przed kolegą z PKS-u Łódź Łoszakiem (47:31,0). 100 m stylem grzbietowym najszybciej przepłynął zawodnik PKS-u Piotrków Sadowski (2:12,2) przed Łoszakiem (2:32,8). Najszybszą sztafetą (4×50) okazała się drużyna PKS-u Łódź. Zawody pływackie uzupełniał konkurs skoków z wieży i trampoliny. I m. wywalczył zdobywca 11 pkt post. Antoni Banaszkiewicz (PKS Łódź).

Równoległe z zawodami pływackimi na szosie warszawskiej przeprowadzono wyścig kolarski na dystansie 50 km. Najszybszym kolarzem wyścigu był post. Stanisław Morga z Łodzi (1 godz. 49 min 31 sek.) przed klubowym kolegą post. Janem Głowackim (1 godz. 51 min 53 sek.). Jako trzeci linię mety przejechał reprezentant PKS-u Pabianice post. Wacław Kulka (1 godz. 58 min). Posterunkowy Stanisław Morga z PKS-u Łódź był także najszybszy w wyścigu na 5 km z przeszkodami i w maskach (9 min 21 sek.).

Do zawodów marszowych stanęły cztery drużyny. Trasa zawodów wiodła z stadionu ŁKS-u do Aleksandrowa i z powrotem. Trasa zawodów marszowych wynosiła 25 km (w 1929 roku 35 km). Podczas zawodów wycofały się dwie ekipy. Pierwsi linię mety na stadionie ŁKS-u przekroczyli zawodnicy PKS-u Piotrków (2 godz. 44 min), wyprzedzając zespół PKS-u Łódź (2 godz. 46,5 min).

Najważniejszą częścią programu zawodów były występy lekkoatletów. Brak informacji o liczbie startujących nie pozwala wysunąć wniosków w kwestii rywalizacji.

⁶⁵⁹ *Wojewódzka olimpiada policji państwowej*, „Kurier Łódzki” 2.07.1934, nr 178, s. 5,

⁶⁶⁰ *Sportowcy – policjanci*, „Głos Poranny” 1.07.1934, nr 178, s. 11.

Zdjęcie nr 70. Policyjne zawody pływackie na basenie ŁKS-u (1934)

Źródło: „Łódź w Ilustracji” 8.07.1934, nr 27, s. 5

Ograniczenie się łódzkiej prasy do podania dwóch, czasami trzech nazwisk, nasuwa podejrzenie, że była to faktyczna liczba rywalizujących policjantów w poszczególnych dyscyplinach. Tradycyjnie już zawody lekkoatletyczne zostały zdominowane przez reprezentantów Łodzi. W biegach krótkich zwyciężali zawodnicy z PKS-u Łódź: Chmielarski I miejsca w biegach na 100 (12,6 s.), 200 (25,7) i 400 m (57,4), post. Jan Majer II m. na dystansie 100 m (13,3 s.), 200 m (26,7) i 400 m (58,5). Trzecim w biegu na 100 m był także reprezentant PKS-u Łódź post. Edward Scholl (13,2). Dystans 800 m pierwszy pokonał zawodnik z Sieradza Kazimierz Berłowski (2:17,7), przed Skwarłą z PKS-u Łódź (2:25,6). W biegu na 1500 m post. Stefan Rychter (5:12,0) i post. Franciszek Swoboda (5:13,5), obaj z PKS-u Łódź, wyprzedzili reprezentanta PKS-u pow. łódzki post. Piotra Byczniewskiego (Byżniewskiego) (5:14,0). W biegu na 3 km najlepszy okazał się weteran zawodów policyjnych Ignacy Wolny z Łodzi (10:54,2), przed post. Józefem Dłużakiem z Sieradza i post. S. Rychterem z Łodzi. W wyścigu na 5 km wygrywali przedstawiciele prowincji: post. K. Berłowski z Sieradza (18:30,4) pokonał post. Jana Sadowskiego z Piotrkowa. W konkurencjach sztafetowych (4×100 i olimpijskiej) i skokach zwycięstwa odnosił tylko zawodnicy PKS-u Łódź. W skoku w dal post. Arkadiusz Twarożek (5,73 m) zwyciężył W. Jarosa (5,56) i post. Jana Majera (5,53 m). W skoku wzwyż post. Jan Poliszkievicz i post. A. Twarożek osiągnęli tę samą wysokość (1,57 m). Zwycięzcą, najprawdopodobniej z powodów regulaminowych, ogłoszono post. J. Poliszkievicza. W skoku o tyczce

Zdjęcie nr 71. Wojewódzkie Zawody Sportowe Policji Państwowej w Łodzi (1-2 lipca 1934 roku). Wojewoda łódzki Aleksander Hauke-Nowak podczas wręczania nagród

Źródło: NAC, sygn. 1-B-200

zwycięzcą został post. J. Majer (2,65 m) przed post. E. Schollem (2,40 m). W rzucie dyskiem I m. wywalczył zawodnik PKS-u Turek post. Franciszek Klepa (Kleta) (30,68 m) przed Mikołajewskim z PKS-u Łódź (30,12 m). Oszczep na najdalszą odległość (41,52 m) rzucił zawodnik z Łodzi A. Twarożek, wygrywając z klubowym kolegą post. Stanisławem Kucharkiem (40,17 m.). Walka o prymat w pchnięciu kulą rozegrała się pomiędzy mistrzami tej dyscypliny z lat poprzednich. M. Kędzierski zwyciężył w 1927 roku, natomiast J. Szaflik w 1928 i 1929 roku. W 1934 roku najlepszy w województwie łódzkim został ponownie M. Kędzierski z PKS-u (10,74 m), pokonując J. Szaflika (10,39 m.). Obaj reprezentowali PKS Łódź. Także w rzucie granatem walka o I miejsce rozegrała się pomiędzy zawodnikami PKS-u Łódź. Najlepszy okazał się post. S. Kucharek (59,80 m), pokonując post. F. Swobodę (57,53 m).

Po zakończeniu rywalizacji lekkoatletów stadion ŁKS-u stał się areną zmagania zapaśników, szermierzy, bokserów i kolarzy. W zawodach szermierczych walczone było w florecie, w szpadzie i w szabli. W konkurencjach tych wystąpiło tylko czterech zawodników. W szpadzie najwyższą klasyfikację osiągnął Wojtczak przed Różańskim i Armanowskim. Natomiast we florecie i w szabli Różański wyprzedził Wojtczaka i Armanowskiego.

W zapasach walki toczono tylko w dwóch kategoriach wagowych: średniej i ciężkiej. W średniej najlepszy okazał się Buczyński, II m. wywalczył Szeniczak, trzeci był Swoboda. W wadze ciężkiej Rajca pokonał Grygiela. Wszyscy reprezentowali PKS Łódź.

W boksie odbyły się cztery walki. W wadze piórkowej Jaros pokonał Golińskiego (obaj z Łodzi). W półśredniej Dzieduch z Łodzi wygrał z Olszynką z PKS-u Konin. W wadze ciężkiej Maćkowiak pokonał Borowiaka (obaj z Łodzi).

Zawody zakończyła defilada, po której Wojewoda Łódzki Aleksander Hauke-Nowak dokonał wręczenia nagród. Najważniejszą z nich za zwycięstwo zespołowe otrzymała reprezentacja PKS-u Łódź, która zdobyła 153 pkt. Kolejne zespoły wywalczyły: PKS Piotrków (24 pkt), PKS pow. łódzki (9 pkt), PKS Sieradz (8 pkt), PKS Łęczyca (4 pkt), PKS Turek (3 pkt), PKS Tomaszów (1 pkt) i PKS Łask (1 pkt)⁶⁶¹.

Eliminacje wojewódzkie po raz kolejny ukazały dzielącą dystans pomiędzy zawodnikami z PKS-u Łódź a klubami policyjnymi z prowincji. PKS-y z terenu powiatów stanowiły tło do występów zawodników z Łodzi. 4 z 12 PKS-ów biorących udział w zawodach nie wywalczyły żadnego punktu. Zastanawiający jest całkowity brak informacji o starcie zawodników z PKS-u Kalisz. W poprzednich edycjach wojewódzkich eliminacji reprezentanci powiatu kaliskiego włączali się do rywalizacji o czołowe lokaty z zawodnikami z Łodzi. Tym bardziej, że miesiąc później PKS Kalisz był organizatorem międzyklubowych zawodów lekkoatletycznych policyjnych klubów sportowych z udziałem 10 PKS-ów⁶⁶².

⁶⁶¹ *Wiadomości z Łodzi*, „Przegląd Sportowy” 7.07.1934, nr 54, s. 3; *Wojewódzka olimpiada policji państwowej*, „Kurier Łódzki” 2.07.1934, nr 178, s. 5; *Olimpiada sportowa policji; Policyjne zawody sportowe*, „Głos Poranny” 2.07.1934, nr 179, s. 6.

⁶⁶² *10 klubów na stadionie*, „Echo” 10.08.1934, nr 217, s. 5.

Tabela nr 10. Zestawienie wyników Eliminacyjnych Zawodów Sportowych Policji Państwowej województwa łódzkiego w latach 1927-1929 i w 1934 roku (wybrane dyscypliny)

Rodzaj konkurencji	Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929		Rok 1934	
	Nazwisko imię zawodnika	KPP*	Nazwisko imię zawodnika	KPP*	Nazwisko imię zawodnika	KPP*	Nazwisko imię zawodnika	KPP*
Bieg	100 m		post. W. Jaros	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	Chmielarski	Łódź
	200 m		post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	Chmielarski	Łódź
	400 m		post. W. Jaros	Łódź	st. post. S. Muszyński	Kalisz	Chmielarski	Łódź
	800 m		-	-	-	-	post. B. Orman	Łódź
	1500 m		przod. I. Wolny	Kalisz	-	-	post. S. Ryteł	Łódź
	3000 m		przod. I. Wolny	Kalisz	post. Cz. Górski	Kalisz	I. Wolny	Łódź
Skoki	5000 m		-	-	przod. I. Wolny	Kalisz	K. Berłowski	Sieradz
	10000 m		-	-	-	-	post. J. Janoch	-
	wzwyż		post. A. Goczek	Łódź	post. A. Chmielewski	Brzeziny	post. J. Poliszkievicz	Łódź
	w dal		post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	post. A. Twarożek	Łódź
	o tyczce		-	-	-	-	post. Jan Majer	Łódź

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929		Rok 1934	
		Nazwisko imię zawodnika	KPP*	Nazwisko imię zawodnika	KPP*	Nazwisko imię zawodnika	KPP*	Nazwisko imię zawodnika	KPP*
Rzut	oszczepem	post. A. Goczek	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	post. A. Twarożek	Łódź
	dyskiem	post. W. Daraszkiewicz	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	Klepa	Turek
	granatem	post. A. Goczek	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	post. St. Kucharek	Łódź
Pchnięcie kulą		post. M. Kędzierski	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	post. M. Kędzierski	Łódź
Kolarstwo torowe	1200 m	post. R. Kubiak	Łódź	-	-	-	-	-	-
	2000 m	post. R. Kubiak	Łódź	-	-	-	-	-	-
	5000 m	post. R. Kubiak	Łódź	-	-	-	-	-	-
Kolarstwo szosowe		post. B. Gunsztan	Łódź	st. przod. H. Karasiński	Kalisz	-	-	post. St. Morga	Łódź
Zawody konne	Skoki przez przeszkody	st. przod. S. Pakuła	Łódź	st. przod. Sz. Agacki	Łódź	post. J. Pankowski	Łódź	-	-
	„Władanie białą bronią”	przod. Smołaga	Łódź	post. W. Kołaciński	Łódź	post. W. Zieliński	Łódź	-	-
	Ćwiczenie zręcznościowe	-	-	-	-	post. S. Kapuściński	Łódź	-	-
Zawody marszowe 25 km (od 1929 r. 35 km)		st. przod. H. Karasiński	Kalisz	przod. I. Wolny	Kalisz	post. A. Wesolowski	Łódź	PKS	Piotrków

*KPP – Komendy Policji Państwowej

Zawody eliminacyjne PP województwa łódzkiego w 1934 roku były ostatnie. W kolejnych latach z powodów ekonomicznych oraz nierozgrywania zawodów centralnych zaniechano rozgrywania eliminacji wojewódzkich zawodów sportowych we wszystkich dyscyplinach. W niektórych, jak strzelectwo czy pływanie, organizowano policyjne mistrzostwa województwa łódzkiego.

Zakończenie

Zainicjowany w stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych P. P. Łodzi, Kalisza, Piotrkowa i w Pabianicach ruch sportowy na początku lat 20. XX wieku rozwijał się spontanicznie pod wpływem lokalnych tradycji i przy współudziale miejscowych klubów sportowych. Dostrzegając korzyści zdrowotne, utylitarne oraz propagandowe zajęć sportowych policjantów, władze P. P. od 1926 roku podjęły działania zmierzające do rozwoju ruchu sportowego wśród funkcjonariuszy Policji Państwowej. Proces ten zainicjowały I Ogólnokrajowe Zawody Sportowe P.P., które pod względem sportowym nie wykazały wysokiego wyszkolenia sportowego policjantów. Nie był to jednak główny cel zawodów. Było nim propagowanie ruchu sportowego wśród policjantów oraz inicjowanie tworzenia struktur sportowych na wzór klubów wojskowych lub akademickich. Zawody ogólnokrajowe (czasami nazywane „ogólnopolicyjnymi”) organizowano do 1929 roku. Kryzys gospodarczy lat 30. XX wieku spowodował zawieszenie zawodów centralnych. Pomimo prób reaktywacji w 1934 roku, do końca omawianego okresu nie wznowiono ogólnopolskich zawodów sportowych. Z perspektywy czasu ogólnopolicyjne zawody sportowe można uważać za mistrzostwa Polski Policji Państwowej. W I Zawodach Sportowych Policji Państwowej rywalizowano głównie w dyscyplinach lekkoatletycznych oraz rozegrano mecze w piłkę nożną. W kolejnych edycjach program zawodów wzbogacano o nowe dyscypliny: hippika, kolarstwo, pływanie, strzelectwo, wioślarstwo, zapasy, zawody marszowe. Podobnie jak program, tak i cele zawodów centralnych ulegały ewolucji. W 1926 roku głównym celem było rozpropagowanie aktywności sportowej wśród policjantów. W kolejnych latach sport miał być środkiem wzmacniającym zdrowie oraz pozytywne cechy charakteru. Pod koniec lat 30. XX wieku coraz bardziej widoczne zagrożenia ze strony Rzeszy Niemieckiej spowodowało włączenia do szkolenia ruchowego policjantów wieloboju sportowego.

Wydane po I Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych wytyczne Komendanta Głównego P. P. nakazujące powoływanie policyjnych klubów sportowych nie doczekały się do 1930 roku realizacji na terenie województwa łódzkiego. W latach 1926-1930 w okręgu II P. P. działał tylko jeden Policyjny Klub Sportowy „Siła” w Turku. Pozytywny wpływ na tworzenie następnych miał fakt powołania w 1930 roku przy Komendzie Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi – Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego. Był naczelnym organem odpowiedzialnym za rozwój ruchu sportowego wśród policjantów okręgu II. Opracowywał statuty, regulaminy, wytyczne dla powiatowych komitetów wychowania fizycznego i policyjnych klubów sportowych, subsydiował i kontrolował działalność PKS-ów. Jego wytyczne utworzyły przy komendach powiatowych P. P. powiatowe komitety wychowania fizycznego oraz policyjne kluby sportowe. Komitety powiatowe wychowania fizycznego organizowały policyjne sekcje sportowe, zabezpieczały dla nich lokale, boiska, sprzęt sportowy, kadrę szkoleniową oraz powoływały powiatowe PKS-y. W 1931

roku na w miastach powiatowych województwa łódzkiego utworzono 16 PKS-ów. W mniejszych miejscowościach powoływano do życia koła sportowe, organizacyjnie podległe PKS-om. W 1931 roku 102 koła zrzeszały 2476 ćwiczących. Zmiany liczby PKS-ów w okręgu II były pochodnymi zmian granic województwa łódzkiego w konsekwencji przeprowadzanych w II Rzeczypospolitej reform administracyjnych. Duże utrudnienie w rozwoju ruchu sportowego stanowił brak własnej kadry szkoleniowej. Podjęte działania doszkalające tylko częściowo rozwiązywały problem. W większych miastach policyjni sportowcy korzystali z pomocy trenerów i instruktorów lokalnych klubów i stowarzyszeń sportowych. Od 1932 roku praca sportowa PKS-ów podlegała ocenie Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego w Łodzi. O miejscu w rankingu decydował iloraz wywalczonych punktów do liczby członków w klubie. System premiował nie najliczniejsze kluby. W latach 1932-1934 zwycięzcami zostały PKS-y z Piotrkowa (1932 rok), Turku (1933 rok) i Kalisza (1934 rok). Najliczniejszy, posiadający największy potencjał sportowy klub województwa łódzkiego PKS Łódź klasyfikowany był na odległych lokatach (IX m. w 1932 roku, X m. w 1934 roku). Policyjne kluby sportowe organizacyjnie dzieliły się na sekcje sportowe szkolące w wybranej dyscyplinie sportowej oraz sekcje kulturalne (biblioteczna, teatralna, śpiewacza). W latach 1930-1939 w PKS-ach okręgu II uprawiano boks, gry zespołowe (koszykówkę, piłkę siatkową), jeździectwo, kolarstwo, lekką atletykę, pływanie, policyjny wielobój sportowy, wioślarstwo, strzelectwo, szermierkę, zapasy oraz marsze policyjne. Najczęściej uprawiano dyscypliny sportowe kształtujące cech utylitarne wykorzystywane przez policjantów podczas służby (strzelanie, lekką atletykę, kolarstwo, pływanie, policyjny wielobój sportowy). Tylko nieliczne kluby mające wsparcie lokalnego środowiska sportowego prowadziły szkolenie w pozostałych dyscyplinach sportowych. Były to PKS-y z Łodzi, Kalisza, Piotrkowa, powiatu łódzkiego.

Ruch sportowy w środowisku Policji Państwowej okręgu II rozwijał się dwukierunkowo. Głównym nurtem była rywalizacja pomiędzy klubami policyjnymi. Wytyczne Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego w Łodzi wymuszały od 1930 roku na policyjnych klubach organizację zawodów międzyklubowych. Do końca omawianego okresu najczęściej zawody międzyklubowe przeprowadzano w lekkiej atletyce, kolarstwie, siatkówce, strzelectwie, pływaniu, marszach oraz policyjnym wieloboju sportowym. Niektórym zawodom nadawano rangę policyjnych mistrzostw województwa łódzkiego (zawody marszowe, strzelectwo, pływanie). Najliczniej obsadzone były zawody lekkoatletyczne, w kilkunastu konkurencjach rywalizowało od 30 do 80 zawodników. Prym w nich wiodli sportowcy z PKS-u Łódź, z którymi sporadycznie walkę nawiązywali lekkoatleci PKS-ów z Kalisza, Piotrkowa i Wielunia. Poziom sportowy zwycięzców nie gwarantował sukcesów z rywalami z innych okręgów. Spotkania z warszawskim PKS-em zawsze kończyły się porażką. Szczególnie propagowane przez władze policji było strzelectwo. Sekcje strzeleckie były najwięcej w okręgu II. Do 1937 roku czołowe lokaty zdobywali zawodnicy PKS-u Łódź. W 1937 roku zarówno indywidualne, jak i drużynowe mistrzostwa okręgu II wywalczył PKS Kalisz. Kolarstwo w szeregach policji województwa łódzkiego rozwijało się w regionach posiadających tradycje kolarskie (Łódź, Kalisz, Piotrków).

W wyścigach na dystansach od 25 do 100 km najwyższy poziom wyszkolenia demonstrowali kolarze z PKS-ów w Łodzi, Kaliszu, Łasku, Turku oraz Sieradzu. Brak torów kolarskich wymusiło konkurowanie tylko w wyścigach na szosie. Nie ograniczano się do tradycyjnej formuły wyścigów. Zawody kolarskie w formułach patrolowej (w uniformie policyjnym) czy policyjno-sportowej (w maskach przeciwgazowych ze strzelaniem) były zbliżone do warunków pełnienia służby patrolowej. Użyteczny dla pracy policjantów charakter miały także zawody marszowe, czasami z bogacane o konkurencje strzeleckie. Rywalizacja nie ograniczała się tylko do zmagania pomiędzy klubami policyjnymi. Drużyny policyjne z Łodzi i Piotrkowa uczestniczyły w latach 1929-1935 w marszach organizowanych przez Związek Strzelecki pn. „Szlakiem Legionistów” zajmując wielokrotnie czołowe lokaty. Militarne charakter miały zawody w policyjnym wieloboju sportowym. Wprowadzony po 1938 roku do programów szkolenia był odpowiedzią na narastającą groźbę konfliktu zbrojnego z III Rzeszą. Pływanie w szeregach policyjnych okręgu II zainicjowali policjanci z PKS-u Zgierz i PKS-u Łódź. Dużym utrudnieniem w popularyzacji tej dyscypliny sportu był brak całorocznych basenów na terenie województwa łódzkiego. Od 1933 roku do rywalizacji na pływalniach włączyły się kluby z Brzezina, Kalisza, Łęczycy, Piotrkowa, Wielunia i Radomska. Najlepszymi pływakami okręgu II PP byli: w stylu dowolnym i grzbietowym post. Stanisław Trybulak (PKS Zgierz, PKS pow. łódzki, PKS Wieluń) oraz w stylu dowolnym post. Bronisław Dudka (PKS Łódź).

Poza szczególnie propagowanymi przez władze policyjne dyscyplinami sportowymi w środowisku policjantów okręgu II rozwijał się drugi nurt ruchu sportowego. Miał on charakter spontaniczny i był odpowiedzią na indywidualne zainteresowania policjantów. Władze policyjne widziały w nim głównie czynnik prozdrowotny, choć w dyscyplinach takich jak boks, szermierka czy zapasy dostrzegano także wartości użyteczne (samoobrona). Początkowo najpopularniejszą grą zespołową była piłka nożna. Po 1930 roku zaniechano oficjalnej rywalizacji. Wówczas miejsce piłki nożnej zajęła siatkówka. Rozgrywki mistrzowskie województwa łódzkiego w piłce siatkowej z powodów ekonomicznych organizowano wraz z zawodami lekkoatletycznymi. Tytuły mistrzowskie w siatkówce w okręgu II wywalczyły: PKS Tomaszów (1932, 1933), PKS Łódź (1934), PKS Chojny (1935), PKS Kalisz (1936), PKS Sieradz (1937, 1938). Kalendarz rozgrywek uzupełniały „Jesienne turnieje trójkowe” oraz „Turnieje trójkowe piłki siatkowej”. Pozostałe dyscypliny sportowe prowadzono w nielicznych klubach. Było to możliwe tylko w PKS-ach posiadających duże wsparcie z lokalnych klubów i stowarzyszeń sportowych, tj. PKS Łódź, PKS Kalisz i PKS Piotrków. Pozwalało to nawiązać rywalizację sportową z najlepszymi sportowcami w ramach związków sportowych oraz reprezentować barwy narodowe. Najwyższy poziom sportowy demonstrowali zawodnicy z PKS-u Łódź. Lekkoatleci, koszykarze, siatkarze, piłkarze, pływacy i zapasnicy próbowali ze zmiennym szczęściem nawiązać walkę sportową z lokalnymi klubami poprzez mecze towarzyskie, a przede wszystkim rozgrywki w ramach okręgowych związków sportowych. Największe sukcesy odnosili szermierze: Bolesław Banaś, Józef Różalski, Stanisław Armanowski, Piotr Wojtczak, Bronisław Gołąbek, Henryk Kartasiński, Władysław Jaros, Czesław Czechowicz, Brzóska,

Bogunia, Świerut i Buczyński. Najwyższy poziom sportowy osiągnął B. Banaś jedynym reprezentantem okręgu II PP biorącym udział w zawodach międzynarodowych. Objęty przygotowaniem przedolimpijskimi 16 maja 1939 r. złożył uroczyste ślubowanie olimpijskie. W pozostałych dyscyplinach sportowych rywalizacja toczyła się ze zmiennym szczęściem. Tytuł mistrza okręgu łódzkiego wywalczył w zapasach w 1932 r. w wadze półciężkiej Teodor Stęperski z PKS-u Łódź. W grach zespołowych pierwsze mecze w okręgowych związkach sportowych zainicjowali policyjni piłkarze z Łodzi. Brak sukcesów spowodował wycofanie się z rozgrywek pod koniec lat 20. XX wieku. Z podobnym skutkiem zakończyły się występy w rozgrywkach okręgowych koszykarzy. Znacznie lepiej wiodło się PKS-owi Łódź w rywalizacji o mistrzostwo Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych w piłce siatkowej. Po przebrnięciu klasy „C” i „B” siatkarze PKS-u Łódź występowali w kl. „A” (1936/1937), by w 1938 roku powrócić do kl. „B”. Od 1938 roku w rozgrywkach o mistrzostwo podokręgu piotrkowskiego uczestniczył drugi policyjny klub sportowy z terenu okręgu II – PKS Piotrków. Bez większych sukcesów kończyły się starty policyjnych lekkoatletów i pływaków. Jednak już awans lekkoatletów do kl. „A” oraz kilkukrotne zajęcie punktowanego miejsca na podium mistrzostw okręgu (II i III) przez policyjnych pływaków należy uznać za znaczne osiągnięcie. W Kaliszu i Piotrkowie zawodnicy miejscowych PKS-ów doskonalili się m.in. w boksie. Wicemistrzostwo Kalisza w boksie wywalczyli: F. Breza (1932, waga ciężka) oraz A. Emanuel (1933, waga średnia). Dużymi sukcesami mogli pochwalić się kaliscy wioślarze. Zrzeszeni w Polskim Związku Towarzystw Wioślarskich należeli do najwyższej klasyfikowanych policyjnych sekcji wioślarskich w II Rzeczypospolitej.

Działalność pierwszych sekcji sportowych, później policyjnych klubów sportowych okręgu II nie spowodowała najprawdopodobniej masowego udziału policjantów w zajęciach sportowych. Analizując sprawozdania z zawodów, a przede wszystkim listy zwycięzców, można zauważyć powtarzające się nazwiska funkcjonariuszy biorących udział w różnych dyscyplinach. Może to oznaczać, że sport uprawiali pasjonaci, pozostali zaś byli bierni.

W latach 1926-1929 reprezentanci województwa łódzkiego brali udział w ogólnopolicyjnych zawodach sportowych. Od 1927 roku centralne zawody policyjne poprzedzał cykl zawodów wewnątrzklubowych, powiatowych oraz ostatecznie eliminacje wojewódzkie. Najczęściej zwycięzcami zawodów wojewódzkich i reprezentantami okręgu II na zawodach ogólnopolskich PP byli zawodnicy z PKS-u Łódź. Rywalizując z drużynami z innych okręgów, tylko w 1926 roku udało się im nawiązać walkę o najwyższe lokaty. Wywalczone wówczas III miejsce w klasyfikacji ogólnej zawodów było najwyższe w historii. W latach 1927-1929 drużyna województwa łódzkiego lokowała się w połowie tabeli końcowej ogólnopolskich zawodów sportowych PP.

Poziom sportowy policjantów okręgu II PP był przeciętny. Brak spektakularnych wyników sportowych (wyjątek stanowili szermierze) nie może jednak zmienić pozytywnej oceny podjętych działań przez władze PP okręgu łódzkiego. Powołanie Komitetu Wojewódzkiego Wychowania Fizycznego w Łodzi oraz policyjnych klubów sportowych spowodowało ujęcie w ramy organizacyjne policyjnego ruchu sporto-

wego. Stwarzało to z jednej strony możliwości doskonalenia użytecznych w pracy policjanta sprawności, z drugiej zaś – rozwijania indywidualnych zainteresowań sportowych, które pośrednio wpływały pozytywnie na stan zdrowia i sprawność fizyczną funkcjonariuszy.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie:

Komenda Główna Policji Państwowej

Archiwum Państwowe w Kaliszu

Akta m. Kalisza

Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kaliszu\

Spuścizna Henryka Langego z Kalisza

Archiwum Państwowe w Koninie:

Policja Państwowa w powiecie konińskim, kolskim i słupeckim

Archiwum Państwowe w Łodzi:

Biblioteka.

Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Łodzi

Łódzki Okręgowy Związek Gier Sportowych 1925-1939

Polska YMCA w Łodzi

Urząd Wojewódzki Łódzki w Łodzi 1918–1939

Archiwum Państwowe w Sieradzu:

Powiatowa Komenda Policji Państwowej w Wieluniu

Archiwum prywatne Andrzeja Bogusza w Szkole Mistrzostwa Sportowego w Łodzi,
ul. Milionowa

Muzeum Sportu i Turystyki w Łodzi:

Bogusz A., *Pływanie w Łodzi do 1939 r.*

Zbiory prywatne Jarosława Olbrychowskiego prezesa Stowarzyszenia „Rodzina
Policyjna 1939 r.” w Łodzi

II. Źródła drukowane

100 lat ŁKS. Dzieje klubu 1908-2008, Łódź 2008.

Dziennik Praw Państwa Polskiego 1919, nr 61, poz. 363.

Dziennik Ustaw, z 1924 r. nr 114 poz. 1014.

Dziennik Ustaw, z 1920 r. nr 26, poz. 159.

Dziennik Ustaw, z 1937 r. nr 46 poz. 350.

Dziennik Ustaw, z 1938 r. nr 27 poz. 240.

Dziennik Ustaw, z 2020 r. poz. 1133.

Dziesięciolecie PZA. Katowice 1935

Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1927, 1930, 1934, 1935, 1938.

Monitor Polski, z 1928 r. nr 183, poz. 398.

„Rocznik Sportowy” 1934.

Życie wojska DOK IV i samorządu łódzkiego „Specjalny dodatek Polskiej Zbrojnej”,
Warszawa 1928, lipiec.

III. Prasa

„Echo Kaliskie Ilustrowane” 1933-1935, 1937
„Echo Warszawskie” 1926
„Echo” 1930, 1932-1939
„Express Wieczorny Ilustrowany” 1926- 1928, 1933-1934, 1936
„Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922- 1926, 1928-1930, 1934, 1937
„Gazeta Kaliska” 1922, 1924, 1938
„Gazeta Pabianicka” 1929
„Gazeta Policji Państwowej” 1921
„Głos Koniński” 1935
„Głos Poranny” 1930-1932, 1934, 1938, 1939
„Goniec Kaliski” 1924
„Hasło Łódzkie” 1929-1930
„Ilustrowana Republika” 1932, 1937-1939
„Kurier Łódzki” 1924-1937
„Kurier Poranny” 1926
„Kurier Warszawski” 1932
„Łódź w ilustracji” 1927-1930, 1932, 1935, 1938
„Na Posterunku” 1920, 1924-1925, 1927-1939
„Nasze życie” 1937-1938
„Policja 997” 2016
„Przegląd Sportowy” 1926-1927, 1929, 1933-1937, 1939
„Przegląd Policyjny” 1936-1939
„Raz, Dwa, Trzy” 1934-1935
„Sport Wodny” 1928-1929, 1931, 1934-1939
„Świt” 1932
„Stadjon” 1925-1929
„Zbrojna Polska” 1938

IV. Strony internetowe

<https://olimpijski.pl/olimpijczycy/stanislaw-pilat/>

B. Literatura

I. Publikacje

Wychowanie fizyczne w Policji, Warszawa 1938.

Bedyński K., *Z dziejów Państwowej Policji w Kaliszu 1918-1944 (1956)*, „Rocznik Kaliski” 2019, t. XIV, s. 53-81.

Bogusz A., *Dawna Łódź sportowa*, Łódź 2007.

- Dworzecki J., *Kluby Sportowe Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Teki Komisji Historycznej” 2006, t. 3, s. 222-232.
- Dworzecki J., *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach 1924-1939*, „Policja” 2006, nr 2, s. 118-131.
- Głaz A., Lipski J., Żurawski J., Chelmecki J., Tracewski J., *Historia polskich zapasów 1922- 2012*, Warszawa 2012.
- Godlewski P., *Polski Związek Zapaśniczy 1922-2004*, Gorzów Wlkp. 2004.
- Jaroszewski J., Łuczak M., *Początki i rozwój boks w regionie łódzkim do 1939 roku*, [w:] J. Kwieciński, M. Tomczak, M. Łuczak (red.) *Sport i wychowanie fizyczne w badaniach naukowych. Teoria – praktyce*, Konin 2014, s. 173-188.
- Jaroszewski J., *Zarys dziejów sportu zapaśniczego w województwie łódzkim do 1939 r.*, [w:] I. Pezdan-Śliż, M. Przydział (red.) *Z tradycji kultury fizycznej w 150-lecie sportu w Polsce*, Rzeszów 2018, s. 107-119.
- Jubileusz 75 lat łódzkiej koszykówki 1925-2000*, Łódź 2000.
- Klimczak J., *Wychowanie fizyczne i sport w Polskiej Policji Państwowej II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Naukowy”, tom II, Biała Podlaska 1996, s. 153-156.
- Kondraciuk M., Łopiński M., *Olimpijczycy Łodzi i regionu. Paryż 1924 – Rio 2016*, Łódź 2017.
- Kozdrowski S., *Wychowanie fizyczne w Policji Państwowej województwa śląskiego (1922-1939). Wybrane zagadnienia*, „Zagadnienia Społeczne” 2014, nr 1.
- Kurzyński H., Pietkiewicz S., Rozum J., Wołejko T., *Historia finałów lekkoatletycznych mistrzostw Polski 1920-2007. Konkurencje męskie*. Szczecin–Warszawa 2008.
- Litwiński R., *Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010.
- Litwiński R., *Policja Państwowa w województwie lubelskim w latach 1919-1939*, Lublin 2001.
- Łopiński M., *Olimpijczycy Łodzi i regionu*, Łódź 2017.
- Łuczak M., Jaroszewski J., *Z dziejów szermierki w województwie łódzkim do 1939 roku*, J. Kwieciński, M. Tomczak, M. Łuczak (red.) *Sport i wychowanie fizyczne w badaniach naukowych. Teoria – praktyce*, Konin 2014, s. 205-222.
- Łuczak M., *Szermierka w Polsce 1918-1945*, Poznań 2016.
- Marszałek P.K., *Prawo Policji państwowej w II Rzeczypospolitej 1915-1945. Wybór źródeł*. Lublin 2009.
- Marzec H., *Na ringu. Leksykon śląskiego boks*, Katowice 2014.
- Mączyński M., *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej. Organizacyjno-prawne podstawy funkcjonowania*. Kraków 1997.
- Misiuk A., *Policja Państwowa (1919-1939). Powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996.
- Nowak M., *The Face of Sport in the Polish State Police in the Interwar Period*, „Internal Security” 2019, s. 91-100. DOI: 10.5604/01.3001.0013.2174.
- Olbrychowski J., *II Okręg Łódzki Policji Państwowej*, „Kwartalnik Policyjny” 2018, nr 4, ss. 47-52

- Olbrychowski J., *Policyjne Kluby Sportowe II RP województwa łódzkiego*, „Policja Łódzkie” 2017, nr 9, s. 16-19.
- Potocki J., *Kronika sportów atletycznych 1925-1939*, Łódź 2001.
- Radoń A., *Piłka nożna w Polsce w latach 1921-1966. Tabele i zestawienia*, Warszawa 1969.
- Razyhrayev O., *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, Warszawa 2019.
- Sowa J., *Śląskie i państwowe kluby policyjne w Polsce w latach 1922-1939*. „Dialog Intercultural Polono-Moldovenesc” 2017, vol. IV, nr 3, s. 240-273.
- Sprengel B., *Policja Państwowa a organ władzy publicznej w polityce ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce w latach 1918-1939*, Toruń 2011.
- Sprengel B., *Sport w Policji Państwowej w Płocku*, „Notatniki Płockie” 2003, nr 3, s. 29-33.
- Stebelski A., *Przeszłość administracyjna ziem województwa łódzkiego*, „Rocznik Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego” 1929, t. 1928, s. 1-42.
- Urban R., *Tradycje sportów konnych w Polsce do 1939 roku*, , Szczecin 2022.
- Waliś G., *Kaliska policja i policjanci w okresie II Rzeczypospolitej*, , Kalisz 2019.
- Woźnia M., *Modernizacja policji w Polsce 1935-1939*, „Dzieje Najnowsze” 1997, 29/3, s. 63- 76.
- Zawilski P., *Powstanie i organizacja Policji Państwowej w województwie łódzkim 1919-1939*, „Rocznik Łódzki” 1994, t. XLI, s. 90-106.

II. Prace nieopublikowane

- Bogusz A., *Geneza sportu w Łodzi i jego rozwój do 1939 r.*, praca doktorska, AWF w Warszawie, Warszawa 1987.
- Gomółka D., *Sekcja wioślarska Kaliskiego Towarzystwa Wioślarskiego 1894-2004*, praca magisterska, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Kalisz 2005.
- Jaroszewski J., *Kultura fizyczna na Ziemi Kaliskiej w latach 1892-1998*, praca doktorska, AWF, Poznań 2008.
- Minkowski S., *Początki sportu strzeleckiego w Łodzi i jego rozwój w latach 1918-1939*, praca magisterska. AWF Warszawa, Warszawa 1994.
- Urban R., *Rozwój sportu jeździeckiego w Polsce w latach 1918-1939*, praca doktorska, AWF w Poznaniu, Poznań 2003.
- Wojciechowski A., *Rozwój wychowania fizycznego i sportu w Kaliszu do 1939 roku*. Praca magisterska. AWF we Wrocławiu. Wrocław 1988.

Indeks skrótów

AAN Archiwum Akt Nowych
APK Archiwum Państwowe w Kaliszu
APKo Archiwum Państwowe w Koninie
APŁ Archiwum Państwowe w Łodzi
APS Archiwum Państwowe w Sieradzu
aspir. aspirant
AWF Akademia Wychowania Fizycznego
bryg. brygady
CIWF Centralny Instytut Wychowania Fizycznego
DOK Dowództwo Okręgu Korpusu
FC futbol club
gen. generał
godz. godzina
insp. inspektor
k. b. p. karta brak paginacji
KGPP Komenda Główna Policji Państwowej
kom. komisarz
KPWF Komitet Powiatowy Wychowania Fizycznego
KS klub sportowy
KTW Kaliskie Towarzystwo Wioślarskie
KWPP Komenda Wojewódzka Policji Państwowej
KWWF Komitet Wojewódzki Wychowania Fizycznego
ŁKS Łódzki Klub Sportowy
ŁOZA Łódzki Okręgowy Związek Atletyczny
ŁOZGS Łódzki Okręgowy Związek Gier Sportowych
ŁOZPR Łódzki Okręgowy Związek Piłki Ręcznej
ŁOZSŁŁ Łódzki Okręgowy Związek Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łucz-
niczych
ŁZOPN Łódzki Związek Okręgowy Piłki Nożnej
m.st. miasto stołeczne
m. miejsce
min minuta
MKWFiPW Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego
NAC Narodowe Archiwum Cyfrowe
nadkom. nadkomisarz
p. p. pułk piechoty
PKPP Powiatowa Komenda Policji Państwowej
PKS Policyjny Klub Sportowy
pkt punkt

Pocztowe PW Pocztowe Przysposobienie Wojskowe
 podinsp. podinspektor
 podkom. podkomisarz
 post. posterunkowy
 pow. powiat
 PP policja państwowa
 przod. przodownik
 płk. Pułkownik
 PUWFiPW Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojsko-
 wego
 PWSZ Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
 PZLA Polski Związek Lekkiej Atletyki
 PZS Policyjny Związek Sportowy
 PZSS Polski Związek Strzelectwa Sportowego
 PZTW Polski Związek Towarzystw Wioślarskich
 RWF Referat Wychowania Fizycznego
 sek. sekunda
 SK Strzelców Kaniowskich
 st. post. starszy posterunkowy
 st. przod. starszy przodownik
 Śląsk. Śląskiego
 TG Towarzystwo Gimnastyczne
 UWŁ Urząd Wojewódzki Łódzki
 WFiPW Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego
 WKS Wojskowy Klub Sportowy
 Wojew. województwo
 YMCA Young Men's Christian Association

Summary

Launched in State Police (PP) cultural-educational associations in the cities of Łódź, Kalisz, Piotrków and in Pabianice, the sports movement in the early 1920s developed spontaneously influenced by local traditions and sports clubs. Recognizing health, utilitarian and propaganda benefits of sport, the PP authorities from 1926 took up steps aiming at developing sports movement among police officers. The process was initiated by 1st National Sports Competition whose main aim was to promote sports movement. After 1926 the Commander in Chief of PP ordered to institute police sports clubs. In the years 1926 – 1930 in the PP district of Łódź (district 2) there was only one Police Sports Club “Siła” (Force) in Turek. The positive effect on creating other clubs was instituting in 1930 the Voivodeship Committee for Physical Education at the Voivodeship Police Headquarters in Łódź. It was the chief body responsible for the development of sports movement among police officers in district 2. Its guidelines enabled the creation of District Committees for Physical Education at District Police Headquarters and 16 Police Sports Clubs (PKS) in 1931. Changes in the number of PKS in District 2 resulted from changes in borders of the voivodeship of Łódź as a consequence of administrative reforms carried out in The Second Polish Republic. The impediment in the development of sports movement was the lack of their own training staff. Extra training that was undertaken did not solve the problem. In bigger cities police sportsmen were assisted by trainers and instructors from local clubs and sports associations. From 1932 sporting performance of PKS was assessed by Voivodeship Committee for Physical Education in Łódź. In the years 1932 – 1934 the best were: PKS from Piotrków (1932), Turek (1933) and Kalisz (1934). Training in clubs was conducted in sports sections. In the years 1930 – 1939 sports in the district of Łódź were: boxing, team sports (basketball, volleyball), horse riding, cycling, athletics, swimming, police all-round, rowing, shooting, fencing, wrestling and police marches. The most popular sports disciplines were those which shaped skills used by police officers during service (shooting, athletics, cycling, swimming, police All-Round). Clubs which were supported by the local sports environment conducted training in other sports disciplines.

Sports movement in the environment of State Police of district 2 developed in two directions. The mainstream was competition among police clubs. The competition mostly concerned athletics, cycling, volleyball, shooting, swimming, marches and police All-Round. The most numerous were athletics competitions where the highest level was demonstrated by sportsmen from PKS Łódź. Police authorities particularly promoted shooting. Shooting sections were the most numerous in district 2. Top positions were achieved by competitors from PKS of the city of Łódź and PKS Kalisz. Training in cycling, swimming, marching and police All-Round had a utilitarian character for police officers.

In the years 1926 – 1929 there were organized police competitions, the district of Łódź was mainly represented by contestants from PKS of the city of Łódź. The

highest position was third place in 1926. In 1926 – 1929 the team from the voivodeship of Łódź was ranked in the middle of the final table of the State Police national sports competitions.

The second trend of the sports activities among police officers developed under the influence of their individual interests. In this additional sports activity the police authorities perceived mainly the pro-health factor. The most popular team sport was volleyball. Championship titles in the district were won by: PKS Tomaszów (1932, 1933), PKS Łódź (1934), PKS Chojny (1935), PKS Kalisz (1936), PKS Sieradz (1937, 1938). The calendar of volleyball competitions was completed by “Autumn three-player tournaments” and “Three-player tournaments of volleyball”. Other disciplines were practiced in only a few clubs. It was possible only in clubs which were supported by the local sports environment, that is PKS of the city of Łódź, PKS Kalisz and PKS Piotrków. It made it possible to compete with the best sportsmen as part of district sports associations and to represent team colours. The highest sports level in the voivodeship of Łódź was demonstrated by the representatives of PKS of the city of Łódź. One of them, a fencer, Bolesław Banaś was the only representative of district 2 participating in international competitions. In 1939 he took part in pre-Olympic preparations. Another successful team were rowers from PKS Kalisz who belonged to the leading police rowing sections in Second Polish Republic.

Sports level represented by the police officers from district 2 was average or low. The lack of spectacular sports results, however, cannot change the positive assessment of the steps taken by the authorities of the district of Łódź. The institution of police clubs made it possible to define the organizational framework for the sports movement. What is more, sport contributed to perfecting physical skills so useful in the work of police officers, it also developed individual sports interests.

Indeks osób

A

Adamczewski 29
Agacki Sz. 190, 204, 213
Ambroziak 71
Andrzejak M. 140
Andrzejczak W. 94
Andrzejewski 71
Andziak 140
Antczak A. 197, 203, 212
Armanowski S. 83, 153, 154, 161, 162, 210, 217

B

Babsiewicz A. 121
Babski S. 64, 140, 196
Bako J. 128
Banasiewicz A. 119, 120, 121, 122, 123, 124, 172, 173
Banaś B. 48, 49, 63, 152, 154, 155, 157, 158, 159, 163, 164, 165, 166, 167, 217, 218, 228
Baran J. 29
Baran K. 119
Baranowski S. 188, 197
Barnicki W. 183
Bartkowiak W. 172
Bartnicki 157, 193
Bartochowski J. 100
Bartosik 82
Bartosik F. 157
Bartoszewski B. 64
Basiński M. 150
Baum 112, 125
Bayera 193
Bedyński K. 222
Begej 36
Bełżyński S. 186, 194
Berdyński 121
Berłowski K. 73, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 173, 209, 212
Bertschinger E. 139

Białkowski Sz. 70
Bielecki I. 186
Bienias 113
Bilski 118
Biłyk A. 194
Binek S. 150
Błaszak J. 128
Błędowski Z. 133
Błoniarz J. 114
Bocheński R. 118
Bogatek 104
Bogunia J. 63, 154, 158, 159, 163, 165, 218
Bogusz A. 10, 61, 62, 73, 74, 123, 164, 167, 170, 221, 222, 224
Bojańczyk J. 134
Borkiewicz 51, 52, 129
Borkowski J. 103, 104, 106, 112, 113, 114, 158
Borowiak 71, 211
Borowiecki 100, 192
Borowiecki W. 171, 177
Borowski B. 136
Borowski J. 114
Borowski Z. 64
Boryśławski L. 186, 194
Borzęcki M. 16, 26, 27, 28, 52, 179, 180
Branicki 36, 193
Brański J. 29
Bratro J. 148
Braun 140
Breza F. 72, 218
Brożyński G. 54, 59, 88, 110, 117, 118, 120, 125, 126, 141, 142, 153
Brylak 88
Brylak Z. 142
Brzoza 40
Brzozowski S. 100
Brzóska J. 63, 154, 1158, 59, 163, 217
Buczyński 108, 109, 111, 112, 154, 159, 163, 169, 170, 210, 218
Buczyński C. 114
Buczyński J. 157
Budzyński 112

Bukowski W. 70
Byczniewski P. 209
Bytniewski P. 105, 106, 108, 111
Byżniewski P. 107, 209

C

Cajdler 52, 129
Cezak M. 53
Chaber 47
Chabiera E. 47, 104, 113
Chełmecki J. 50, 223
Chmielarski A. 106, 108, 109, 209, 212
Chmielarski B. 105
Chmielewski A. 103, 108, 109, 111, 188, 197, 198
Chmielewski F. 143
Chmielewski H. 69, 70, 140, 203, 212
Chmielowski F. 70
Chołopuk 84
Chorzela J. 25
Chudziak 126
Chudzian 111
Chudzian J. 114
Chudział J. 127
Chudzik M. 137
Chwiałkowska M. 137
Chyliński K. 186, 195
Cichocki W. 186, 194
Cieślak F. 70
Cieśniak 72
Cudzian J. 120
Cybulski L. 194
Czarnecki 154
Czechowicz Cz. 107, 217
Czechowski Cz. 83, 84, 107, 108, 154, 169, 172, 173, 176, 193
Czerniak M. 70, 71
Czernichowski 112
Czudzin 38
Czyż J. 83, 85, 140, 142, 143, 144, 145, 149, 150, 151, 169, 196

D

Danys F. 119
Daraszkiwicz W. 183, 203, 213
Dawid 113

Dawidowicz 140
Dąbrowski 20, 27, 28, 71, 109, 112
Dąbrowski R. 180
Dąbrowski W. 110
Debisz J. 70
Derecki 37, 38
Dębczak S. 133, 135
Dębowianka J. 137
Długoszewski W. 133
Dłużak J. 103, 105, 108, 110, 111, 209
Dobrowolski T. 29, 36
Dobrzański A. 53, 180, 183, 188
Domagalski W. 187, 195
Domalski 144
Domalski W. 182, 201
Dowegiel S. 94
Dowgiel 95
Drętkiewicz M. 94
Drydkiewicz 52, 129
Duczmal E. 120, 121, 123
Dudaczyk 91
Dudek B. 119, 120, 121, 122, 125, 150, 208, 217
Dudek S. 127
Dużak 112
Dworzecki J. 8, 17, 18, 223
Dymalski W. 150
Dymek E. 121
Dymitrók S. 113
Dziduch M. 110
Dzieduch M. 71, 72, 126, 211
Dzierzbie S. 149
Dzikowski A. 53

E

Elleser-Niedzielski A. 64, 84, 88, 109, 125, 140, 142 186
Elsner B. 123
Emanuel A. 72, 132, 133, 134, 135, 218
Ender S. 194

F

Fatek J. 53
Ferdynus J. 141, 144, 145, 148, 149, 150, 195, 201
Fichn 194

Fidosz 119
Fischer Z. 186
Fluksil 151
Foerster P. 180, 181
Folner W. 52, 53
Frankowski 88
Frankowski J. 64
Fraszczyński J. 126
Furmańkiewicz F. 53
Furmański 168, 169

G

Gabrdyl 36
Gadomski J. 194
Galka Z. 43
Gauza 47
Gąsior A. 111, 112, 114
Gburski M. 47
Gedrić 39
Gerlich J. 69
Geyer R. 71, 194
Gęsiarz A. 115
Głaz A. 50, 223
Głogowski L. 70
Głowacki F. 194
Głowacki J. 92, 94, 95, 118, 119, 120, 122, 208
Głuchowski 113
Gnyp 40
Goczek A. 29, 183, 185, 203, 212, 213
Godlewski M. 84
Godlewski P. 50, 223
Golański J. 149
Gołębek B. 153, 155, 217
Gomółka D. 129, 224
Gorczyński E. 182, 187
Gosławski L. 123
Gościewicz 145
Górnik 154
Górski B. 181, 182
Górski Cz. 188
Górski K. 174, 203, 212
Grabarczyk I. 180
Grabowski 167
Grabowski S. 103
Graczyk A. 186
Graczyk F. 123

Grajda L. 107
Gralewicz K. 92, 94
Grewkowicz 104
Grewkowicz W. 188, 192
Grodzicki 100, 177
Grohman A. 186, 194
Gronczewski 36
Gryczyńska S. 137
Grygiel 210
Grzegorek J. 150
Grzywaki B. 51, 74
Gunsztan B. 183, 203, 213
Günther J. 123, 124
Gusztan 36, 84
Gusztar 185
Guziński B. 69
Gwardzik J. 94
Gwardziński M. 94
Gwizdański 111
Gwoździński 126

H

Hamerski K. 179, 180
Hanke 117
Hanke L. 145, 149, 151
Hanke T. 47, 140, 148
Hauke-Nowak A. 109, 207, 211
Hegel 71
Heling 25
Helmanówna Z. 135, 136
Homan W. 194
Hübner H. 132

I

Ignatowicz 37, 38
Iłczyk S. 50
Izydorczyk L. 180, 181, 186

J

Jabłoński 51, 52, 129
Jach 84, 184
Jach S. 190, 193
Jadowski T. 94, 95, 197
Jagiełło Sz. 90
Jagiełło W. 96

Jagrym-Maleszewski J. 36, 43, 105, 180, 181, 189, 193, 200
 Jakomulski B. 198
 Jakóbczyk S. 136
 Jakubowska 137
 Jakubowski 170
 Jakubowski J. 123, 126
 Jałkiewicz F. 90, 92, 93
 Janczyk I. 93
 Jani J. 13
 Janiszewski 181
 Jankowski S. 182
 Janoch J. 100, 101, 103, 141, 197, 200, 203, 212
 Jaros W. 70, 73, 84, 142, 144, 148, 149, 150, 151, 154, 157, 161, 164, 179, 180, 183, 188, 189, 196, 197, 198, 203, 209, 211, 212, 217
 Jaroszewicz W. 103
 Jaroszewski J. 55, 69, 152, 168, 223, 224
 Jarosz W. 151
 Jasiak F. 94
 Jasiak J. 177
 Jastrzębski P. 98, 99, 100, 108, 113, 140, 177, 197
 Jaszczółtowa W. 190
 Jaszczółt W. 180, 181, 187, 189, 194
 Jelonek J. 186, 195
 Jeneralczyk J. 105
 Jeziorski J. 16
 Jeżerys 39
 Jędrusiak S. 53
 Jędrzejczyk M. 98, 171
 Jędrzejka S. 109
 Jędrzejko S. 94, 109, 110
 Jonach J. 149
 Jonaczyk 92, 95
 Józewski H. 84
 Jurkiewicz R. 94
 Jurkowski 40
 Juszcza 72
 Juszcza M. 133, 135

K

Kacalan 104
 Kacperski 141
 Kaczmarczyk A. 48, 49, 161

Kaczmarek I. 53
 Kaczmarski 35, 120, 123, 125, 126
 Kaczmarski J. 126, 127
 Kaczorowski S. 186, 195
 Kaczyński 28
 Kaczyński S. 186, 195
 Kaihinicki L. 196
 Kajetaniak 71
 Kaleta F. 101, 112
 Kalinowski 32
 Kalinowski J. 183, 188
 Kalista S. 101, 104
 Kalwak 112
 Kałwak 112, 113
 Kamala E. 48, 49
 Kamedyniak Z. 197
 Kamiński 36, 113
 Kandzia J. 49
 Kantor R. 155, 157, 158, 159, 165, 167
 Kańko W. 94
 Kapica 25
 Kaprusiak 85
 Kapruściak S. 198
 Karasiński 161, 163, 203, 204, 213
 Karasiński H. 183, 189
 Karasiński L. 29, 54
 Karlicki A. 174
 Karolak 25
 Karolczak S. 196, 200
 Karolczyk 161
 Karolczyk S. 189
 Karolewski L. 135
 Karpiński D. 94
 Kartasiński H. 153, 154, 155, 156, 162, 192, 217
 Kartasiński L. 29, 51, 63, 64, 74, 104, 179
 Karwicky R. 48, 49
 Kasiński K. 47
 Kasiuk L. 126
 Kawała 168
 Kawczyńska I. 137
 Kawecki I. 172
 Kawłak J. 111, 112, 113, 114
 Kaz 158
 Kazmierczak T. 94, 95, 110, 111, 157
 Kaźmierczak 157, 162
 Kaźmierczak J. 137, 161

Kędzierski M. 108, 109, 110, 111, 112, 179,
 180, 183, 188, 203, 210, 213
 Kiernik M. 101
 Kieroński J. 101
 Kieta F. 197
 Kijewski 71
 Kindler 170
 Kinihinicki L. 187
 Kisły 51, 52, 129
 Klepa F. 210, 213
 Kleta F. 90, 106, 108, 110, 111, 197, 210
 Klewek 104
 Klimczak I. 193
 Klimczak J. 44, 223
 Klimkiewicz I. 190
 Kłoczek J. 100, 188, 196, 198
 Kłosiński J. 49, 164
 Kłosowski F. 140
 Kmietowicz 163
 Knapik A. 25
 Knihnicki L. 140, 201
 Kobierski A. 113
 Kobierski M. 114
 Kołaciński W. 190, 204, 213
 Kołaczkowski T. 47
 Kołoszczyk F. 90, 91
 Konarzewski T. 62, 69, 70, 71
 Kondraciuk M. 69, 70, 223
 Konopacki 59
 Konopka H. 186, 195
 Kopczyński B. 85
 Kopp E. 108
 Korala 20
 Koral I. 31
 Kordasz A. 195
 Kordecki P. 193
 Korlasiński H. 177
 Korlczyk 158
 Koryluk W. 180
 Korzeniowski 35, 36, 185
 Kosiarz 47
 Kosiński A. 145
 Kossowski 32
 Kostrzycy 20
 Kot 112
 Kowalczyk 109, 112
 Kowalczyk J. 181
 Kowalski 82, 140
 Kowalski Cz. 119, 208
 Kowalski S. 107
 Kozdrowski S. 8, 223
 Kozłowski H. 132
 Kozłowski K. 84, 126, 134
 Kozłowski W. 114
 Kraciński H. 136
 Krasowski W. 90, 91, 92, 103, 105, 106
 Krasz B. 110
 Krawacki 85
 Krawczyk J. 51, 70, 74, 104
 Krawczyński 121
 Krawicki R. 49
 Kreber Z. 136
 Kropiński A. 94
 Królak A. 94
 Królik 39
 Królikowska J. 133
 Królikówna I. 132
 Królikówna J. 135, 136
 Król W. 167
 Krupiński L. 43
 Krupka 113
 Krygiel 170
 Krygier B. 114
 Krysmalski E. 50
 Krzywański 71
 Krzyżaniak B. 142, 143
 Krzyżanowski 88
 Krzyżanowski I. 138, 189
 Kubiak 72
 Kubiak B. 149, 150, 169, 203, 213
 Kubiak R. 180, 183
 Kubis Sz. 123
 Kucharek 79, 108, 210, 213
 Kucharek M. 114, 115
 Kucharek S. 109, 110, 111, 114, 115, 210
 Kucharki 112, 113
 Kudrzycki 100
 Kukliński 39, 40
 Kulesa 36
 Kulicki 39, 100, 101
 Kulicki A. 196, 200, 201
 Kulka W. 90, 92, 94, 100, 105, 110, 171,
 172, 177, 208
 Kumor M. 111

Kuna B. 145
 Kunicki A. 100, 101
 Kupka A. 200
 Kupski 47
 Kuryluk W. 186
 Kurzawiński L. 61, 64, 106, 149, 157, 161, 163
 Kurzyński H. 29, 223
 Kusiński B. 20, 43
 Kuźnicki 180
 Kuźnicki S. 154, 186
 Kuźawiński 117
 Kwasek W. 29, 100, 101, 196, 197, 198, 200, 203, 212
 Kwiatkowski M. 47, 52, 104, 113
 Kwieciński J. 69, 152, 223

L

Lange E. 117, 186
 Lange H. 147, 221
 Langefeld A. 100
 Langer I. 179, 180, 183
 Laskowska M. 135, 136
 Laskowski K. 167
 Laver 71
 Lebel S. 103
 Lenartowicz K. 64
 Leniwa 112
 Lepczyński 40
 Leszczyński Z. 111
 Leśniewski T. 119, 208
 Lewandowicz L. 70
 Lewandowski I. 183, 189, 196, 200
 Lewandowski J. 183
 Lewgond W. 61, 64
 Lewicki S. 186
 Leyer 71
 Librach A. 17
 Lipiński 126
 Lipski J. 50, 223
 Lisówna H. 137
 Lisówna S. 137
 Litwiński R. 8, 223
 Lokajski 32, 34
 Lulek L. 70, 71
 Luśnia W. 151
 Lutyński 112

Ł

Łańka M. 35
 Łapczyński J. 137
 Łaskowski 120
 Łasowski T. 182
 Łazarski K. 101, 111, 138
 Łopiński M. 69, 70, 164, 223
 Łopuski Z. 186, 195
 Łopuszański W. 71, 72
 Łoszak J. 95, 119, 120, 121, 127, 149, 150, 151, 208
 Łuchos A. 177
 Łuczak 141
 Łuczak M. 49, 69, 152, 164, 223
 Łuksza S. 94, 95, 109

M

Maciejewski B. 169, 173
 Mackiewicz 37
 Macudziński H. 127
 Maćkowiak 211
 Maćkowski 32
 Majer J. 79, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 209, 210, 212
 Majewski J. 104, 114
 Makowski 100
 Makowski K. 98, 171
 Maleszewska Z. 190
 Maliński 38
 Małachowski S. 186, 189, 195
 Manowski 36
 Marciniak 47, 113
 Marcinkowski M. 145, 149
 Marczak 73
 Marga S. 92
 Marjak L. 101
 Marjański Cz. 100, 171
 Markiewicz 20, 54
 Markowski J. 186, 195
 Marszałek P.K. 8, 41, 223
 Marszałek T. 186
 Marzec H. 47, 200, 223
 Maśny L. 95
 Matulewicz 64, 140
 Matuszczyk T. 47
 Matysiak 37

Matza 92
 Mazerant S. 140, 142, 143, 185
 Mączyński M. 8, 223
 Metz L. 107, 172, 173
 Mędrzycki 85
 Michałczyk J. 97
 Michalski J. 197
 Mickiewicz A. 74, 129, 224
 Mieczynski G. 56
 Mielcarek S. 105
 Mikityn J. 10
 Mikołajczyk S. 114
 Mikołajewski E. 83, 106, 169, 179, 180, 183,
 184, 188, 190, 192, 197, 203, 210, 213
 Mikulski J. 64
 Miller 158
 Mincewicz B. 29
 Minkowski S. 148, 224
 Mirosławski 100
 Mirowski J. 165, 166
 Misiak B. 69
 Misiakowski B. 53
 Misiewicz J. 43
 Misiuk A. 8, 223
 Mistas (Mitss) 34
 Moczko W. 47
 Moczyński 193
 Modrzejewski M. 90
 Modrzejewski W. 70
 Morawiak W. 148
 Morga S. 94, 95, 126, 208, 213
 Mościcki I. 28, 35, 41, 42
 Mrożewski M. 169
 Muszyński E. 92, 188, 203, 212
 Muszyński S. 188, 196
 Myszak J. 108
 Myszkowski J. 53
 Myśliński K. 187

N

Nadulski K. 111
 Naganowski 113
 Napartowicz 20
 Netzel 151
 Nowacki A. 145, 148, 150
 Nowak F. 69

Nowak M. 8, 33, 37, 38, 64, 135, 210, 223
 Nowakowski F. 47
 Nowak W. 94
 Nowak Z. 135, 136
 Nowicki B. 140
 Nowicki J. 198
 Nurkowski 52, 129
 Nurkowski S. 134
 Nyga B. 90, 103, 106, 177

O

Odorkiewicz L. 108, 109
 Ogonowski J. 108, 109, 110, 111, 112, 113,
 114, 115, 126
 Okulicz-Kozaryn W. 49
 Olbrychowski J. 8, 61, 70, 83, 86, 96, 98,
 117, 143, 153, 221, 223, 224
 Olczak P. 197, 200, 203, 212
 Olczyk M. 151
 Olejniczak S. 73, 118
 Olejnik 117
 Olejnik J. 138, 145
 Olszyna-Wilczyński J. 186, 189, 195
 Olszynka 211
 Olszynka J. 101, 177
 Orłowski A. 186, 195
 Orman B. 196, 197, 203, 212
 Osiciński J. 190, 193
 Osiński 161
 Ostaszewski H. 89, 141, 186, 195
 Ostrowski 71

P

Paduch M. 174
 Pakuła S. 36, 64, 83, 140, 142, 143, 144,
 149, 184, 185, 190, 193, 196, 198, 204,
 213
 Panasenko R. 135, 136, 137
 Pankowski 36
 Pankowski J. 193, 198, 204, 213
 Paprocki 117
 Parafianowicz J. 69
 Parfanowicz 38
 Paszek K. 48, 49, 161, 164
 Patynowski R. 90, 94, 108
 Patynowski S. 128

Pawelec L. 148
 Pawlica L. 47
 Pawlicki 112
 Pezdan-Śliż I. 168, 223
 Piaseczny M. 114
 Piątkowski H. 186, 195
 Pieczewski S. 169
 Piekarski P. 132
 Pieracki B. 105
 Pierzgalski J. 90, 91
 Pietkiewicz S. 29, 223
 Pietruszyński 117, 119
 Pietrzak I. 190
 Pietrzak W. 135
 Pietrzykowski A. 120, 121
 Pigułowski 111
 Pilski 154
 Piłat S. 47, 48
 Piłsudski J. 41, 173, 174, 176, 202
 Piórkowski Z. 70
 Pisarski S. 123, 167
 Pliszek 113
 Pluciński 111
 Pokorski S. 116
 Pokrowski S. 118
 Polak 61, 64
 Poliszkievicz J. 105, 106, 107, 110, 111,
 112, 209, 212
 Potocki A. 186, 195
 Potocki J. 169, 224
 Prochoń J. 69
 Prokopiak S. 169, 193
 Pryliński Z. 129
 Pryll M. 112, 113, 114, 126
 Pryszkowski 144
 Przepiórka 95
 Przydałek E. 138
 Przydział M. 168, 223
 Przysar J. 90
 Przywara 91
 Przywara J. 138
 Przywarta M. 137
 Puzio A. 29
 Pyra S. 111, 112, 114
 Pytłasiński W. 168

R

Radoń A. 46, 224
 Radwan J. 133
 Rajca F. 168, 169, 210
 Rajment 157
 Rasztar W. 150
 Ratyński Cz. 94, 149
 Ratyński S. 110, 208
 Razyhrayev O. 8, 224
 Rażniewski 168
 Rejniak F. 50
 Rentrykowski 123
 Rezerwa 81, 104
 Rędzikowski 71
 Robaczewski 195
 Rogowski 38
 Rokicki F. 25, 27, 29, 151
 Rokita A. 50
 Rosołowski F. 155, 159, 160
 Rosiak W. 174, 196
 Rozentraub 72
 Rozpierski T. 70
 Rozum J. 29, 223
 Rożek R. 70
 Różalski J. 63, 153, 154, 155, 156, 157, 161,
 162, 164, 217
 Różalski K. 87
 Różański 210
 Ruciński 88
 Rudnicki Z. 157
 Rutkowski A. 111
 Ruzga P. 64
 Rybczak 71
 Rybicki 160
 Rychter R. 100, 103
 Rychter S. 107, 209
 Rydniak M. 70
 Ryłski J. 13
 Rytko 170
 Rytyński S. 119, 208
 Rzewski A. 118, 187, 195

S

Sadowski J. 108, 109, 110, 111, 112, 119,
 120, 122, 208, 209
 Sadowski P. 208

Sałagacka J. 132, 133, 135, 136
 Sawaryn 32
 Scheiblert E. 195
 Schelbler E. 187
 Scholl 79
 Scholl E. 107, 108, 109, 110, 111, 209, 210
 Schuch 20, 31, 43, 45, 103
 Scibich F. 149
 Serbek J. 149
 Siarkiewicz K. 106
 Siekiera 157
 Sieraczka 170
 Sikorski S. 47
 Silski 72
 Simiński 51, 52, 74, 129
 Sitarek 35, 36, 64
 Skiersinis 85
 Skoruk 40
 Skotarski J. 136
 Skwarła 209
 Skwirzyński J. 97
 Sławiński 170
 Sławoj Składkowski F. 28, 35
 Słomiński M. 195
 Słupiński M. 60
 Smołaga 204
 Smołgan J. 1184, 98
 Smólski W. 187, 195
 Smukowski A. 73, 179
 Smułkowski A. 197
 Sobieski Jan 103
 Sobik A. 48, 49, 161, 164, 165
 Sobiszewski 121
 Sobolewski H. 97, 172
 Sobolewski W. 27
 Sobowski J. 138
 Soduła K. 63, 153, 154
 Sokołowski A. 97, 112
 Sorgle J. 93
 Sosnowski 85
 Sowa J. 8, 18, 224
 Spiechowicz J. 155, 157
 Sprengel B. 8, 15, 224
 Sroka J. 128, 141, 149, 177
 Stanisław L. 138
 Stasiak 184
 Stawikowski B. 138
 Stebelski A. 7, 224
 Steifer F. 53
 Stejkała 37
 Stejskała W. 139, 140, 141, 143, 144, 182, 185, 187, 195, 201
 Stęperski T. 168, 169, 218
 Stępień 118
 Stępień I. 70
 Stobienianka Z. 132, 133
 Stoczewski R. 141
 Stolarczyk 113
 Strojwosówna J. 137
 Strzecha A. 128
 Strzelczyk W. 174, 177
 Strzelecki A. 70, 172
 Strzemiński I. 187, 195
 Swierut 154
 Swoboda F. 108, 209, 210
 Sylwestrzak 184
 Sylwestrzak I. 193
 Sylwestrzak J. 193
 Sylweschczak 179
 Synowowiec 36
 Szablewski 71
 Szaflik J. 55, 73, 78, 101, 103, 106, 110, 111, 112, 179, 183, 185, 188, 197, 203, 210, 212, 213
 Szajewski Z. 50
 Szapert F. 100, 103
 Szarac M. 187
 Szarass M. 195
 Szczawiński M. 114, 126
 Szczepaniak F. 36, 117, 118, 119, 122, 123
 Szczepkowski T. 186
 Szenajch A. 34
 Szeniczak 210
 Szeryszyński 20
 Szkawran 37
 Szklarek H. 70
 Szlauderbach 168
 Szmidt 173
 Szmidt J. 187, 195
 Szmidt S. 187
 Szmulnik M. 64
 Szproch 36
 Szumlewski L. 62
 Szumski M. 183

Szwarv 71
Szydłowski S. 64
Szymański 71, 100
Szymański L. 183
Szymczak S. 137
Szypowski F. 153, 156, 162
Szyszka W. 188, 196, 197

Ś

Śliwka L. 29, 36
Świeciński J. 182
Świerczewski A. 37
Świerczyński A. 36, 37
Świeruch 163
Świeruda 170
Świerut J. 172, 218
Świtalski N. 186

T

Tarand 167
Tarczyński W. 196, 200
Targowski 36, 104
Tarwid M. 54, 61, 64, 101, 186, 193, 198
Thiele A. 186, 187, 195
Tokarski M. 60, 153
Tomaszewski J. 140, 142, 143, 144, 148, 149, 150
Tomczak M. 69, 94, 152, 223
Tomczak Z. 132
Torwiński J. 84, 109, 133, 140, 142, 169, 198, 208
Towarnicki L. 195
Tracewski J. 50, 223
Tratt W. 39, 121
Trawid M. 70, 117, 118, 140, 142
Trawidow M. 82
Trowiński J. 142
Truskolas J. 100, 171
Trybulak S. 117, 118, 119, 120, 122, 217
Tryпка A. 167
Trzcinka I. 88, 92, 93, 94
Trzęsowski 37
Tułeczki Sz. 187, 195
Turek L. 108, 110, 119
Turkiewicz J. 140, 142
Twardowski 88

Twarożek A. 106, 108, 110, 111, 112, 209, 210, 212, 213
Tyburski B. 151
Tymieniecki W. 187, 195
Tyniowski S. 112, 126
Tyra 112

U

Ulański Cz. 89, 90, 91, 92, 141
Uleja W. 91
Ungeheuer B. 60, 92, 174, 196
Urbanek 141
Urbaniak J. 88, 90
Urban R. 10, 81, 85, 224
Urbański J. 62, 152, 155

V

Vogel A. 180

W

Wacowski M. 186
Wajer F. 149
Walas J. 187, 195
Walczyński J. 183, 187, 188, 196, 197
Walentynowicz 113
Walicki W. 186
Waliś G. 224
Wawrzyński L. 110
Wciślik 161, 164
Wende 36
Wende Z. 47
Weretilniak S. 119
Weretilnyk 118
Weretylnik S. 122
Wertilniak 117
Wesołowski 39, 51, 95, 204, 213
Wesołowski A. 188, 189, 192, 196, 200, 201
Wesołowski J. 137
Weyer S. 186
Wieczorek 121
Wieczorek J. 47
Wiercioszek 36
Wierzbicki 35, 36, 185
Wierzbicki M. 100, 171
Więckowski J. 64
Wiktorowski J. 94

Wiktorski J. 90
 Wilański Cz. 88
 Wilczyński A. 177
 Wilczyński J. 90, 197
 Winnicki A. 29, 35
 Wiśniewski J. 198
 Wiśniewski K. 61, 64
 Wiśniewski T. 107, 108
 Wiśniewski W. 93
 Wiśniewski Z. 100
 Witczak F. 51, 74
 Witgichówna H. 133
 Witmajer 125
 Wodziński R. 187, 195
 Wojciechowski 122
 Wojciechowski A. 133
 Wojciechowski K. 157
 Wojciechowski W. 89, 95, 126, 166, 224
 Wojczyński 49
 Wojtaszek S. 110, 112, 114
 Wojtczak 83, 84
 Wojtczak F. 198
 Wojtczak P. 63, 153, 154, 155, 156, 161, 162, 210, 217
 Wolański 109, 112
 Wolniak W. 64
 Wolny I. 39, 64, 68, 69, 73, 100, 101, 171, 173, 174, 183, 185, 188, 189, 192, 197, 200, 201, 203, 204, 209, 212, 213
 Wołejko T. 29, 223
 Woroczyński 71
 Woskowicz 55
 Woskowski P. 186
 Woźniakiewicz S. 70
 Woźniak M. 13, 21
 Woźniakówna I. 132
 Woźnia M. 224
 Wójcicki 104
 Wójcik 32, 39, 40, 121, 193
 Wrzidło T. 47
 Wykiniewski 112
 Wysocka W. 135
 Wystrach T. 47

Z

Zabłocki P. 186
 Zaczyk T. 48, 49, 161
 Zadek T. 142
 Zadke T. 54, 139, 140, 142, 143
 Zajączkowski L. 117
 Zakrzewski 118, 122
 Zakrzewski Z. 91
 Zalewski T. 183
 Zamorski K. 23, 84, 126
 Zaorski S. 140
 Zaręba 109
 Zawadzki L. 142
 Zawiasza L. 172
 Zawidzki 140
 Zawilski P. 7, 82, 224
 Zawisza L. 107, 108, 109
 Zembrzuski A. 50
 Zerda 38
 Zieliński 20, 36, 72, 84, 185, 204, 213
 Zieliński E. 43, 109
 Zieliński J. 72
 Zieliński S. 193, 198
 Ziemba S. 106, 177
 Ziemięcki B. 195
 Ziemniak 118
 Ziemski S. 194, 195
 Ziółkowski Cz. 128
 Zwierzak 161
 Zychalski J. 182

Ż

Żadke T. 139, 140, 182, 187
 Żaliński 47
 Żeromski S. 60, 61, 70, 81, 152, 155, 157, 158, 168
 Żuk 155, 162
 Żurawski J. 50, 223
 Żychalski 140

Julian Jaroszewski, dr nauk o kulturze fizycznej, adiunkt na Wydziale Nauk o Zdrowiu Akademii Nauk Stosowanych w Koninie. Specjalizuje się w historii kultury fizycznej ze szczególnym uwzględnieniem regionu łódzkiego i kaliskiego. Jest autorem i współautorem prac naukowych podejmujących tę problematykę, m.in. monografii: *Kultura fizyczna na Ziemi Kaliskiej w latach*

1945-1998 (2012), *Dzieje sekcji pływackiej Kolejowego Klubu Sportowego „Lech” w Poznaniu w latach 1933-1991* (2017), a także ponad 50 artykułów naukowych.

Recenzowana publikacja posiada duże walory poznawcze. Autor skupił się bowiem na zagadnieniu, które w przypadku dziejów policji państwowej nie było często podejmowane, a już na pewno nie w takim zakresie. Zupełnie nie było to dotąd w kręgu zainteresowań historyków sportu czy policji w odniesieniu do policji państwowej województwa łódzkiego. Należy zatem zgodzić się z Autorem, że jest to pierwsze tego typu opracowanie. Nie ulega wątpliwości zatem, że choćby z tego powodu powinno zostać opublikowane. Choć oczywiście argumentem wiodącym w tym zakresie jest wartość merytoryczna publikacji. Jestem przekonany, że będzie ona cennym wkładem w dzieje policji państwowej w międzywojennej Polsce.

(z recenzji dr hab. Piotra Gołdyna, prof. UWŕ).

ISBN 978-83-68006-29-2

ISBN 978-83-65038-56-2

DOI 10.48226/978-83-68006-29-2